મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ



રવિશંકર ઓ. મહેતા.
દલપતરામ કે. દવે.

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

કાચા પાકા તોલ ને આંકડીની સમજણ સાથે.



લેખકો
રવિશંકર એ. મહેતા
દલપતરામ કે. દવે



છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર
શેઠ ગોરધનદાસ કરસનદાસ હલ્લુ
ગુજરાતી કમરસીયલ ઇન્સ્ટીટયુટ
ભાટીયા મહાજનવાડી, કાલબાદેવી–મુંબઈ.



આવૃત્તિ પહેલી : : પ્રત ૧૦૦૦
સને ૧૯૨૯ : : સંવત ૧૯૮૫



કિં. રૂા. ૨–૦–૦

મુદ્રણસ્થાન : 'વસંત મુદ્રણાલય.'
મુદ્રક: ચીમનલાલ ઇશ્વરલાલ મ્હેતા
ઘીકાંટારોડ ∴ અમદાવાદ.



જીંદગીની જરૂરીઆતની ચીજોની મોંઘવારીના આ કઠિન કાળમાં સાધારણ માણસો પુરતી કેળવણી લઈ શકતા નથી. કેટલાએ બાળકો મહામુશ્કેલીએ બે ચાર ચોપડીઓનું જ્ઞાન મેળવી જીવનનિર્વાહનું સાધન મેળવવા માટે અભ્યાસને અળગો કરી ધંધામાં પડે છે; વળી અત્યારની અંગ્રેજી શાળાઓના અભ્યાસક્રમમાં જુના વિચારના વ્યાપારીની

પ્રસ્તાવના

પસંદગીના વિષયોનું પ્રમાણ ઓછું છે. તેથી નોકરની પસંદગી કરનાર શેઠને મનતો થોડું ભણેલો કે ઝાઝું ભણેલો બેઉ અભણ જેવા છે. આ મુશ્કેલી ઓછી કરવાના ઉદ્દેશથી આ પુસ્તક લખવામાં આવ્યું છે. આ ચોપડી માંહેના હિસાબો ગણી જાણનારો માણસ મુંબઈના કોઈ પણ બજારમાં જાય, તો ત્યાં તેને નહિ જાણેલું જાણવા જેવી સ્થિતિ નહિ રહે. અલબત સંપૂર્ણ કાબેલિયત તો તે બજારના હિસાબોનું રટણ થઈ ગયા પછી જ આવશે. . . . .

વ્યાપારી હિસાબનો વિષય પોતે સહેલો છે. પણ શિખનારને વગર પદ્ધતિએ શિખવો પડતો હોવાથી અઘરો ભાસે છે. ઘણુંખરૂં માણસ જે બજારમાં જાય, તે બજારમાં કામ કરનાર પાસેથી ત્યાં ચાલતા હિસાબો શિખવાનું શરૂ કરે છે. શિખવનાર વ્યક્તિને હિસાબો ઘણી જ ઝડપથી ગણતાં આવડતું હોય છે. પણ કેમ શિખવવું, પહેલું શું શિખવવું, એનું જ્ઞાન હોતું નથી, મતલબ કે ભાવનાપૂર્વક શિખવવા પ્રેરાએલા તે પુરૂષ પાસે પદ્ધતિ હોતી નથી, એકલું જ્ઞાન હોય છે. તેથી લુખીપાખી જ્ઞાનગોળી ગળે ઉતારવી શિખનારને મુશ્કેલ થઇ પડે છે.

કયા હિસાબો શિખતી વખતે શિષ્ય વર્ગ કયાં મુઝાય છે. તે અમે અમારા આ ઇન્સ્ટીટયુટ માંહેના અનુભવ દરમિયાન જોઈ શક્યા છીએ. શિખનાર વર્ગને શિખવામાં જ્યાં જ્યાં અડચણ અમને જણાઈ છે, ત્યાં ત્યાં વિષયને વધુ સ્પષ્ટ કરી સમજાવવા અમારાથી બનતું અમે કર્યું છે. હિસાબોને ક્રમ પ્રમાણે ગોઠવી ક્રમિક દાખલાવાળાં મનોયત્નો મૂકી એક પછી એક પગથીઆં ચઢાવી, ચઢવું સૂલભ કરી મૂક્યું છે.

દરેક બજારોમાં વટાવ, ટકા, દલાલી, વળતર વગેરેના નિયમો જુદા જુદા હોય છે; તેમાં પણ કેટલાએક વેપારીઓના રિવાજો જુદા હોય છે. તેથી "**રિવાજને અનુસરવા કરતાં પદ્ધતિને અનુસરવું**" અમને વાજબી લાગ્યું છે. . . . .

આ ક્ષણે વ્યાપારી હિસાબોને લગતા અમને પ્રથમ પાઠ પઢાવનાર શેઠ ગો. ક. હલ્લુ ગુજરાતી કમરસિયલ ઈન્સ્ટીટયુટના માજી પ્રિન્સિપલ સ્વર્ગસ્થ દામોદર વખતચંદ શાહનો અમે જેટલો આભાર માનીએ તેટલો ઓછો છે. . . . .

અમોને આ કામ કરવાની સબળ પ્રેરણાના પ્રેરક આ ઇન્સ્ટીટયુટના ટ્રસ્ટી સાહેબોના પણ અમે ઋણી છીએ. . . .

લી : કર્તાઓ.



❀ અર્પણ પત્રિકા ❀

ગોલોકવાસી સદ્ગત્ શેઠ,

ગોરધનદાસ કરસનદાસ હલ્લુ.

આપના સહધર્મચારિણી ગંગાસ્વરૂપ ગોમતીબાઇ તથા રા. બ. શેઠ સુંદરદાસ નારણદાસે પસંદ કરેલ ધરિત્રીપર, કર્તવ્યજ્ઞ ટ્રસ્ટીઓએ પૂરી ખંતથી પોષેલ આપની પુષ્પ-વાટિકામાં વિકસેલું એક આ નાનલું પુષ્પ, કષ્ટસાધ્ય જીવન જીવનારા, અજ્ઞાન પિડિત, અનેક દીન મનુષ્યોની અંતઃકરણની આશિષો સહ આપને સમર્પી વિરમીએ છીએ.

ભાટિયા મહાજનવાડી વિજયાદશમી ૧૯૮૪	લી. અમો છીએ વાડીના વૈતરા **રવિશંકર ઓ. મહેતા.** **દલપતરામ કે. દવે.**



અનુક્રમણિકા

૬ કાચો પાકો તોલ

૭ સુરતી તોલ

૮ ખાંડી

૯ જુદી જુદી જાતના હિસાબ

૧૦ પરચુરણ હિસાબ



મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૧ લો.

કો. ૯૯ કો.

કોષ્ટકો.

મુંબઈ માંહેની કેટલીક ચીજો કયા તોલ, કઈ ગણતરી ને કયા માપથી વેચાય છે. તે માટેના કોષ્ટકો.

નાણાનું કોષ્ટક.

૩	પાઇનો	૧ પૈસો
૪	પૈસાનો	૧ આનો
૧૬	આનાનો	૧ રૂપીઓ

અંગ્રેજી નાણાનું કોષ્ટક.

૪	ફાર્થિંગ	૧ પેની
૧૨	પેન્સ	૧ શિલીંગ
૨૦	શિલીંગ	૧ પૌંડ

વેપારી લોકોના હિસાબનું કોષ્ટક

૧૬	વિસવાસી	૧ બદામ
૧૬	બદામ	૧ દોકડો
૬૧	દોકડા	૧ આનો
૧૬	આના	૧ રૂપીઓ

એક દોકડાના હિસાબ ગણતી વખતે ૧૦૦ દોકડા ગણવામાં આવે છે.

ગણુતરી સબંધી.

૨	નંગ	૧ જોટા
૪	નંગ	૧ ચોલું
૧૨	નંગ	૧ ડઝન
૧૨	ડઝન	૧ ગ્રોસ

એક કોડીના નંગ ૨૦ ગણાય છે. પાકી કેરીમાં એકસો પાકામાં નંગ ૧૩૬ આવે છે.

તોલ સબંધી.

૪૦	વાલનો	૧ તોલો
૧॥	તોલા	૧ અધોળ
૨	અધોળે	૧ નવટાંક
૨	નવટાંકે	૧ પાશેર
૨	પાશેરે	૧ અચ્છેર
૨	અચ્છેરે	૧ શેર
૪૦	શેરનો	૧ મણ

૨૮	રતલનો	૧ મણ
૧૧૨	રતલનો	૧ હંડ્રવેટ
૨૦	હંડ્રવેટ	૧ ટન

---

૫૨ તોલા ...૧ ક્યાટી

૧૦૦ ક્યાટી અથવા

૪॥ મણ ...૧ પીકલ

દૂધનો શેર ૫૬ તોલાનો ગણાય છે.

લોટમાં પાકો શેર ૮૦ તોલાનો ગણાય છે.

રેશમને રોહીસાના તેલમાં મુંબઈ મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર ગણાય છે.

હીંગલો તથા એલીઓ મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ ગણાય છે.

માપ સબંધી.

લુગડાં માપવાનું.

૧૨ ઇંચ	૧ ફૂટ
૩ ફૂટ	૧ વાર
૨૪ તસુ	૧ ગજ

અનાજ ભરવાનું.

૨ ટીપરી	૧ શેર
૪ શેર	૧ પાયલી
૧૬ પાયલી	૧ ફરો
૮ ફરા	૧ ખાંડી

લાકડાં સબંધી.

ગોળ લાકડાનું કોષ્ટક.

૧૬ આની	૧ વિસવાસી
૨૪ વિસવાસી	૧ વસો
૨૪ વસા	૧ ખાંડી

વહેરેલાં લાકડાંનું કોષ્ટક.

૧૨ ઇંચ	૧ ફૂટ
૧૨ ફૂટ	૧ ચો. ફૂટ
૧૨ ચો. ફૂટ	૧ ઘનફૂટ
૫૦ ઘનફૂટ	૧ ટન

ઝવેરાત સબંધી.

તોલનું કોષ્ટક.

૧૬ આના = ૧ રતિ

૨૪ રતિ = ૧ ટાંક

આનાને કોઇક ચોખાભાર પણ કહે છે.

હિસાબ ગણવાનું.

૧૬ વિસવાસી = ૧ બદામ

૧૬ બદામ = ૧ દોકડો

૧૦ દોકડા = ૧ ચવ-ટકો

૧૩॥ ચવ = ૧ રતિ

૨૪ રતિ = ૧ ટાંક

કોષ્ટકની સરખામણી.

૨૮	તોલા	=	૧ મુંબઇનો શેર
૩૭ાા	તોલા	=	૧ સુરતી શેર
૪૦	તોલા	=	૧ રતલ
૨૮	રતલ	=	૧ મણ
૪	મણ	=	૧ હંડ્રવેટ

૧ મુંબઇનો મણ = ૦ાાા સુરતી મણ

કઇ ચીજ કયા તોલથી વેચાય છે તેનું લીસ્ટ.*

સુરતી તોલ ૪૪ થી વેચાતી ચીજો.

કરિયાતું	કલુબો	કરમાણી	કાશી
કોરમનું તેલ	કપુર કાચલી	કાસની	કલોજી
કાલી જીરી	કંપીલો	કાચકા	કવચા
કુલફો	કચુરો	કાઉ	કાસનીની જડ
કાકણેજ	કનોચા	કાલી મુસળી	કોલીજન
કંકોડી	કાકડીના બી	કાળા દાણા	ખાખસીર લાલ
ખોપરીયું લાલ	ખતમી	ખુબાજી	,, પીલી
ખારી પીપર	ખસખસના પોસ	ખડબુચના બી	ખસખસ કાલી
ગુલાબ ફુલ	ગોખરૂ	ગરણીના બી	ગંધોબી રોજો
ગુલેગાઉ જુબાન (ઉસક)	ગુલે ખેરૂ	ગાઉ જુબાન	ગમનાથક
	ગુજર	ગરદેસમાગ	ગુલે હરમાણી

ગરમાલાનોગોલ	ગુલે ગાફસ	ગુવાગરૂ	ધવલા
ધાપાણ	ચીનીકબાલા	ચોપચીની	ચીકાખાઈ
ચીત્રક	ચણોઠી લાલ	ચવક	ચીમેડ
જેઠીમધ	જમાલ ગોટા	જરાવન	જુકો
જેરી નાળીએર	જેરી ગોટલી	જેર કોચલા	જરસ
તેજબલ	તોદરી લાલ	તોદરી સફેદ	તોદરી પીલી
તુકમેકસુસ	તમાલપતર	તકમરીયા	ત્રાયમાન
ત્રીફલા	દીકામારી	દેવદાર	દારૂહલદાર
ધાવડીના ફુલ	ધમાસો	નખલા	નાગકેસરકાલા
નસોતર	નરલવીંગ	નાગર મોથ	નવસાગર
નીરમલી	પીપરી મુળ	પીસ્તેબીરૂન	પીપળા
પીપર બંગાલી	પીપર સુવાલી	પથરેસરયુમ	પાંદડી
પુનરનવા	પદમક	ફરંગ મુંસક	ફુદીનો
બેદાણા	બાદીયાન	બનપશા	બમન લાલ
બમન સફેદ	બલબીજ	બેઈમાત્રાં	બાલતંગ
બાલુગા	બાદરંગ બોયા	બાવચી	
બીલીનો મગજ	બાબુના	બાદાવરગ	ભુજગંધ
બહુફલી	ભુરેહરમાણી	ભોજપતર	ભરમી
ભરમદંડી	ભારીંગ	મોરથુથુ	મરવો
માલકાકણી	મદનમસ	મુસકેતરામસી	મનછલનોલોટ
માયપત્રી	મરડા સીગ	રાસના કાલી	લીલોફર
વરધારો	વાપુંભા	વરીયાલીની જડ	સાલમલસણી
ધોળી મુસલી	સંચલ	સાજીરૂ	સમુદર ફલ
સકર તગર	સાથરી	સાથર પતી	સદાપ
સુરીજન મીઠુ	સતાવલી	સકાઈ	હંસરાજ
મખાના	હીંગડો ખાવાનો	હબુલાસ	હબેજુલમ
હીરાબોલનો લોટ	મેંદી	સુરીજન કડવું	હમામા ગુલે

હરતાલનો લોટ	એલીયો	અજમોદ	એખરો
આસન	આમલા	અનીસુન (એરવાદેસ)	આલમબેત
અપસેટીન રૂમી	ઓટીગણુ	અકલેમુલક	અતવસ કલી
અનાર દાણા	અસગર ઘાસ	ઇસિફ ગોળ	ઇસબંધ (હરમરો)
ઈંદ્રજવ	ઉનાબ	ઉસતે કદુ	ઉદબલેસાન

સુરતી ૪૨ થી વેચાતી ચીજો.

પુરવી દાના	મયાગરૂ	રતાંજલી	લવીંગ
લવીંગની કાંડી	હરડે મોટી	એલચી	એલચીદાણા
એલચા	કાથો ચીનાઈ		

સુરતી ૪૦ થી વેચાતી ચીજો.

કડુ	કાથફલની છાલ	કાકડાસીંગ	કેવડાની જડ
કડા છાલ	ખડીયો ખાર	ખુરાસણી	ગુલેઅનાર
ઘોડાવજ	ચીનીયો ગુંદર	ચંદરૂસ	જટામાસી
જવાંન	ટંકણખારતેલીઓ	તગર ગઠોડા	દવણો
દગડ ફુલ કાલા	નરગુંદી	નરકચુર	પારો
પાખણભેદ	પાંદડીયો ધુપ	પરવાલાની જડ	પડવાસ
ફટકી લાલ	બેકેકરફસ	બોદાર	બગડ ખાર
માજુ ફલ	મજીઠ	મેદા લકડી	મનછલ
મકો	રસેઅંજુબાર	રેવન લકડી	રેસાખતમી
રસવંતી	રગબાદશાહ	લોદર	લોબાન રસનું
લોબાન કોડીયું	વછનાગ કાળો	વાળો	શંખજીરૂ
સોનાગેરૂ	સીગરાસક	સેલારસ	સુરમો
સ્યામની લાખ	સોનામુખી(દગડી)	હીગબોક	હીરાબોલ
હરતાળ દગડી	વરખી (દગડી)	હજરતબોલ	ખરોઅક્કલકરો
ખોટોઅક્કલકરો	આમલસારો	ઉપલેટ ખરો	ઉપલેટ ખોટો

મુંબઇ તોલ (૪૨) થી વેચાતી ચીજો.

કાથો કાનપુરી	કાથો કેવડીયો	ગુગલ	નાગકેસરલાલ
મીણુ ચીનાઇ	મરી સફેદ	મરી કાલા	મધ
મીણુ પીલુંખરૂ	લાખ ઇછાવરી	લાખ પતલી	લાખ બંગાલા
વાવણીગ	સુખડ ઉંચી	સુખડનો વહેર	હીમજ
આબા હલદર			

મુંબઈ મણ તથા હંદ્રવેટથી વેચાતી ચીજો.

કાળી ખજુર	કંકુ	કડાયો ગુંદર	કેરવાસીક
ખડીઓ ખાર (વીલાયતી)		ખાખણાનું તેલ	ગોપીચંદન
ગુલકંદ	ધાસીયો (પીતપાપડો)		છડીલો
છીપ મોતીની	તાપીઓ	પાખણુજોદ (દગડીયો)	
ફટકી સફેદ	બેડા	મીંઢોળ	બેડા છાલ
રાલ	(વડગુંદા) સીપીસ્તાન	સોનામુખી	સમુદર ફીણ
સુંઠ	સાબુદાણા	સીદામીઠું	સાવરસીંગુ
સફેતો	સીદોર	સાજીખાર	સુરોખાર
સરેસ	હરડા	હીરાકસી	અલસી
આરારોટ(તપખીર)	ઇસેસ	બીલામાં	ઇંદરામણ

રતલથી વેચાતી ચીજો.

કીરમજ	કેરબો	કેસર સુરજછાપ	કપુર દેશી
કાલીપાટ	ખેરસાર ઉંચો	ખાપરકુ લીલું	ગલોનું સત્વ
ગોરૂચંદન ખરૂ	ગોરી ગુંદ	ચમક પથરી	ચણોઠી સફેદ
જદવાર	જવખાર	જસતના ફુલ	જંગાલ
જેર મોરો	જુનમેદસ્ત્ર	હીંગ	જાયફળ
જાવંત્રી	જુલાફો	તુરંજબી	દરૂનજ

પપેતા   પાઉજર   પરવાલાની કાંડી   ફરફીઉન
બનપસાના ફુલ   બરાસ   બુજેદાન   બાલાવજ
મસતકી   મામેરો   રસ સીંદોર   રસકપુર પાપડી
રોમાનું તેલ   રબેસુસ   રાસના સપેત   રસકપુર કરંડીયાનો
એલચીનું તેલ   અજમાનું તેલ   લવીંગનું તેલ   વાંસકપુર
વખમો   સાલમપંજો   સેકમુનીઆ   સુખડનું તેલ ઉંચુ
સકાકુલ   સેલાજીત ખરો   હીરા દખણુ (સીરખસ માના)
હપતેમુન   હબેબલેસાન   અજમાના ફુલ   અબરેસમ
અગર ઉંચો   અગરબતી   ઉસબો   ઉદેસલીફ
હડતાવ વરખી   આસીટ   પેપરમીટ ફુલ   ઇસફગોલની ભુકી

સુરતી શેર વેચાતી ચીજો.

રસકપુર ચાકી   તજનું તેલ   મુમઈ   સીગાપુરી ખરા
(ભીમસેનીબરાસ)

તોલાના ભાવે વેચાતી ચીજો.

કસતુરી   અંબર   સોનાચાંદીના વરખ   મોતી ખાખો
ત્રીયા પારેખ

---

* આ માહિતી અમોને ગાંધી પ્રાણજીવનદાસ દામોદરદાસની કૃપાથી પ્રાપ્ત થઈ છે. ઠે. જુમા મસીદ.

સુરતી તોલ.

સુ. તો. ૪૦ શેરનો મણ		કપુર પાકું, ગંધક અમલસાડ સાફ કરીને,
	,,	ગુલાલ ગામઠી પારો લોબાન બોદાર અને પાકી સુતળી.
સુ. તો. ૪૧	,,	ખાંડ ડાબોટો.
સુ. તો. ૪૧।	,,	હાથીદાંત.
સુ. તો. ૪૨	,,	ગાંજો. મેવાડીને ગુજરાતી જીરૂં, પિસ્તાં મગજ ગામઠી, બદામ લવિંગ, લાખચપડી, વરીયાળી, હરડેને એલીયચી.
સુ. તો. ૪૩।	,,	સાકર ચુનચુની
સુ. તો. ૪૪	,,	કરીયાતું, કમળકાકડી, કાળીખજુર, ખસખસ, ગંધક અમલસાડ, ગોખરૂં ગુંદરકઢાઇઓ, ચીનીઓગુંદર ચારોળી, ચિમડ, લાલચણોઠી, જરદાળુ મસકતી જીરૂં, જબલપુરી જીરૂં, સફેદજીરૂં, ટેકણખાર, ત્રિફળાં, પીત પાપડા, લાલ ફટકડી, બદામ કાગદીરાજગરો, સીંગાપુરીલાખ. સરસ શીંગોડાં હીંગ અખરોટ, અંજીર અબરખ ઇંદ્રજવ.

ખાંડી.

૨૦/૪૪	કાળીજીરી ગરમાળાનીસીંગ જેઠીમધ બહેડાં મીંઢળ ભોંયસીંગ આંબળાં આંબોળીયાં.
૨૧ મણની	કાથાના દોરડાં મલબારી.
૨૮ ,,	પતંગના લાકડાં સીંગાપુરી.

મુંબાઈ તોલ.

૪૦ શેરનો મણ ગુલાલ રાજાપુરી, ડામરનાં પીપ, તેલ, રાળ, ગામઠી સાકર કાચી સુતળી.

૪૨ „ કંકુ, કાજુ, કપુરકાચું, કાથોખાવાનો, કાળી દ્રાક્ષ, મીણ, મધ. સફેદ મરી, સોપારીસેવરદાન.
મુંબાઈના ૧૦૦ મણનું પાકા ૧૫ શેર કાચું રેસમને રોહીસાનું તેલ.

મુંબાઇના ૧૦૦ મણનું પાકા ૬૦ મણ હીંગના વાડીયાં.

૬ મણની કોથળી બંગાળી ખાંડ, સુરોખાર ચોખાની ગુણ.

૭ „ કોથળો ઘઉંનો આટો.

૧૧ મણની ખાંડી ધાણા કાનપુરી.

૧૪ „ ગાંસડી. તમાકુ.

૧૪ „ ખાંડી અજમો.

૧૫ „ ખાંડી સુવા.

૧૬ „ ખાંડી અરીઠાં.

૨૦ „ ખાંડી કાથાના દોરડાં. સીંગદાણા એરંડીયા, તલસફેદ કાબરા પુરબીયા ભાલને કાળા તલ.

૨૧ „ ખાંડી પાપડીયો ખારો, ખોળ, ગોળના રવા, ગુગળ, બટેટા, લાલ મરચાં, લસણ, કાળાં મદી, ભીંડી, ચીકણી સોપારી સુંઠ, બંગાલી, શણ હળદર અને ઉન.

૨૨ „ ખાંડી કાંદા, આખી આમલી.

૨૨॥ „ ખાંડી કોપરૂં, રાઈ

૨૫ „ ખાંડી હરડાં ભીલામા

૨૬ „ ખાંડી ઘઉં પીળા લશ્કરીને કાઠા. } ચણા તુવેરમસુર મેદી ચુની વાલ વટાણા.

૨૭ „ ખાંડી ઘઉં પીસીના ને કઠી બાજરો જુવાર મકાઈ જવ નાગલી

૨૮ „ ખાંડી અડદ, રૂ, કોકમ સીંગાપુરીકાથો કપાસીયા ખારેકને ફટકડી.

૨૯।૬ શેરની ખાંડી ખારેકના કપા મગફળી.

૩૦ મણની ખાંડી ખજુર.

૪૦ „ ખાંડી મહુડાં.

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૨ જો

આણપાણ.

આણુપાણુની સમજ.

એક વસ્તુના ચોથા ભાગને પા કહે છે અને તે વસ્તુના સોળમાં ભાગને આની અથવા આનો કહે છે. આની એટલે પાનો ચોથો ભાગ અને આખી વસ્તુનો સોળમો ભાગ.

૦।	પા	૦)-।	સવાઆનો
૦॥	અરધો	૦)=॥	અઢીઆના
૦।॥	પોણો	૦)≡।॥	પોણાચારઆના
૦)-	એક આની	૦॥)૦॥	અરધો અરધીઆની
૦)=	બે આની	૦।॥≡॥	પોણો સાડાત્રણઆની
૦)≡	ત્રણ આની	૧૩॥=॥	સાડાતેર આઢીઆની.

નીચેની સંખ્યાને બરાબર સમજો.

(૧) રૂ. ૧૩૫॥≡।॥ (૨) મણ. ૩૫।૫

(૩) ખાંડી ૧૨॥૨॥ (૪) શેર. ૪।≡

નીચેની રકમને આણુપાણુમાં લખો.

(૧) પોણીઓગણીશ મણ સાડાસાત શેર

(૨) સાડીબાવીશ રૂપીઆ પોણાચાર આના

(૩) સવા બે ખાંડી અઢી મણ

(૪) બે કળશી બે મણ

આણુંપાણુના સરવાળા.

રીત—ચાર પાણે એક થાય છે માટે પાણોનો સરવાળો કરી તેને ચારથી ભાગવા અને જે ભાગમાં આવે તે વધ્યામાં લઇ આગળ ચઢતા અંકનો સરવાળો કરવો. ભાગતાં જે બાકી વધે તે શેષ તરીકે મુકવા.

દાખલો—

૪।।।≈।।
૩।।=।।।
૨।।।–।।
―――――
૧૧।≈।।।

પહેલાં પા આનીઓનો સરવાળો લીધો તો સાત આવ્યા તેને ચારે ભાગતાં એક આખી આની આવી અને ત્રણ પાઆની વધી તે શેષમાં મુકી એક આનીની વધ્યા લઇ આનીઓનો સરવાળો લીધો તેનો પણ સાત સરવાળો આવ્યો. એટલે તેની એક વધ્યા લઈ પા નો સરવાળો કર્યો તેનો સરવાળો નવ આવ્યો તેને ચારે ભાગતાં એક શેષ (પા) મુકયો અને બાકી ૨ વધ્યા+૨+૩+૪ મળી ૧૧ આવ્યા.

દાખલો—

આવા દાખલાઓમાં હલકા પરિણામથી સરવાળો શરૂ કરવો.

ખાંડી–			
	૩।	૪।।	૨।।
	૧૭।।	૧।।	૫।।
	૫।।	૨।।	૩।
	૨૬।।–	૪]–	૧।।

શેરનો સરવાળો કરતાં ૭ પાશેર આવ્યા તેમાંથી અરધોશેર મુકી એક આખો શેર વધ્યામાં લઇ શેરનો સરવાળો કર્યો તો ૧૧ શેર આવ્યા. તેનો એક પા મણ વધ્યામાં લીધો એટલે ૧૧ શેરમાંથી પા ના ૧૦ શેર જતાં ૧ શેર રહે તે મુક્યો અને એક પા મણ વધ્યામાં લઇ આગળ પા મણનો સરવાળો કર્યો તો આઠ પા મણ આવ્યા તેમાંથી બે મણ નીકળ્યા તે મણમાં ઉમે-રતાં કુલ નવ મણ આવ્યા તેમાંથી એક પા ખાંડી નીકળીને ચાર મણ બાકી રહ્યા તે મણની જગાએ મુક્યા અને આગળ એક ૦। ખાંડી વધ્યામાં લઇ સરવાળો કર્યો તો ૨૬।।। ખાંડી આવી.

―――

દાખલાઓ.

(૧) ૩૭૮।।।=।। + ૪૯૮।।-।।। + ૯૭૬।।।=।।।

(૨) એક વખારમાં ૩૫।।।= ખાંડી બાજરી. ૧૩૭।।= ખાંડી ઘઉં અને ૨૦૮।।≡ ખાંડી ચોખા છે તો એકંદર કેટલું અનાજ થયું

(૩) ૫૪૩।।≡।। રૂ. નું સોનું લીધું. ૯૭૮।=।।। રૂ. નું કાપડ લીધું તથા ૧૨૬।।।-।। નું પરચુરણ ખરચ થયું ત્યારે એકંદર કેટલો ખર્ચ થયો.

(૪) ૧૨।।≡ તોલા સોનાની સાંકળી કરાવી, ૧।।= તોલાની વીંટી કરાવી અને ૨૩।।≡ સોનું બાકી વધ્યું ત્યારે સોનું એકંદર કેટલા તોલા હશે.

(૫) ૧ લી તારીખથી ૧૦ મી તારીખ સુધી રોજ શેર ૫।।= ૧૧ મી તા. થી ૨૦ મી સુધી રોજ શેર ૩।- અને ૨૧ મી તા. થી ૩૦ મી સુધી રોજ શેર ।।।= દૂધ લેવામાં આવ્યું. તો આખા માસનું દૂધ કેટલું લેવાયું?

(૬) ખાંડી ૭। ૩।। ૭।=
ખાંડી ૫।।। ૨।। ૮।-
ખાંડી ૧૨।। ૪।।। ૬।≡

(૭) તોલા ૫ ૦। ૩।।
તોલા ૬।। ૦।। ૨।
તોલા ૯।।। ૦।।। ૩।।।

(૮) મણ ૧૨।। ૩।=।।
મણ ૧૮।।। ૬।।।-
મણ ૨૬।।। ૮।।।=।

(૯) કળશી ૩૮।। ૪। ૭।=
કળશી ૩૪।।। ૩।। ૫।=
કળશી ૧૬। ૨।। ૩।-

(૧૦) એક વેપારીને સાડાત્રણલાખ સાડીપાંત્રીશહજાર, સાડીપાંત્રીશસો રૂપીઆનો રૂના વેપારમાં તથા સવા બે લાખ સવા પાંચ હજાર સવા નવસો રૂપીઆનો સોનાના વેપારનો ફાયદો થયો તો કુલ એકંદર કેટલા રૂા. નો ફાયદો થયો.

આજુબાજુની બાદબાકી.

રીત—સરવાળામાં બતાવેલી રીત મુજબ બાદબાકીની રીતે મોટી રકમની નીચે નાની રકમ મુકી બાદબાકી કરવી.

(૧)

```
 ૩૨ાાલ
—————
 ૨૬ાાાા
—————
 પાાાલાાા
```

આ દાખલામાં જમણી બાજુ છેવટ પા આની છે તેમાંની નીચેની અરધી આની બાદ કરવી છે તો ઉપરની બે આનીમાંથી એક આની લઇએ તેની ચાર પાઆની થાય એટલે તે એક પા આનીમાં ઉમેરતાં પાંચ પા આની આવી તેમાંથી નીચેની બે પા આની બાદ કરી તો ત્રણ પા આની બાકી રહે તે મુકી. હવે ઉપર એક આની છે તેમાંથી નીચેની ત્રણ આની બાદકરવા બે પા છે તેમાંથી એક લઇએ તેની ચાર આની અને એક આની, મળી કુલ પાંચ આની થઇ તેમાંથી નીચેની ત્રણ આની બાદ કરતાં બે આની રહે ઉપર એક પા રહેલ છે તેમાંથી નીચેનો અરધો–બે પા બાદ કરવો છે એટલે બાજુના બેમાંથી એક લઈએ તેના ચાર પા અને એક પા છે એટલે પાંચ પા થયા તેમાંથી બે પા બાદ કરતાં બાકી ત્રણ પા રહે હવે બાકી રહેલા ૩૧ માંથી ૨૬ બાદ કર્યાં તો ૫ બાકી રહ્યા.

(૨)

```
 તો.  વા.
 પાા  ૩ાા
——————
 ૨ાા  ૪ાાા
——————
 ૨ાાા  ૮ાાા
```

આ હિસાબમાં અરધાવાલમાંથી પોણો વાલ બાદ કરવા એકવાલ લીધો તેના ચાર પા વાલ અને બે પા વાલ મળી ૭ પા વાલમાંથી ત્રણ પા વાલ બાદ કરતાં ત્રણ પા વાલ રહ્યા તે નીચે મુકયા હવે બે વાલમાંથી ચાર વાલ બાદ કરવા બાજુમાંથી એક પા તોલો લીધો તેના વાલ દસ ને બે વાલ મળી બાર વાલ થયા તેમાંથી ચાર બાદ કરતાં બાકી આઠ વાલ રહે.

હવે બાકી રહેલા સવા પાંચ તોલામાંથી અઢી તોલા બાદ જતાં ઉપરની રીત મુજબ પોણા ત્રણ તોલા બાકી રહે તે મુક્યા.

દાખલાઓ

(૧) ૯૦૨।।=।—૪૩૬।।।=।।

(૨) એક વેપારી પાસે ૨૦૦૦ રૂ. હતા તેમાંથી ૪૯૬।।=।ાનું કાપડનું તથા ૭૭૮।।।=।।। રૂ. નું દાગીનાનું બીલ ચુકાવ્યું ત્યારે તેની પાસે કેટલા રૂ. રહ્યા.

(૩) એક વખારમાં ખાં. ૧૨૪૬।। ૩।। ૬।=। અનાજ છે તેમાંથી સવારે ખાં. ૧૩૮।। ૪। ૭।।=।। તથા સાંજે ખાં. ૨૭૯। ૨।। પા−।। અનાજ વેચવામાં આવ્યું તો કેટલું અનાજ બાકી રહે.

(૪) તોલા ૩।। ૯ ૨।। ની વીંટીઓ કરાવી તથા તોલા ૧૨।। ૦।। ૨।।। ની કંઠી કરાવી. કુલ ૨૦ તોલા સોનું હતું તો બાકી કેટલું રહે.

(૫) આજની સિલિકમાં સો રૂપીઆની સાત નોટો દશ રૂપીઆની ૧૨ નોટો, પચાસ રૂપીઆની ૩ નોટો, પાંચ રૂપીઆની ૩૧ નોટો. ૧૩૬) રૂ. રોકડા તથા ૨૩।।=।। રૂ. નું પરચુરણ છે ત્યારે એકંદર સિલિક કેટલી.

(૬) મણ ૧૨૧ ૩।।= સોપારીમાંથી ખરાબ સડેલી સોપારી મણ ૦।।। ૭।।।= બાદ કરતાં કેટલી રહેશે.

(૭) કોસલા ગુણી ૧૩૬ છે તેનું વજન મણ ૩૮૬।। ૭। છે દર ગુણીએ બારદાન શેર એ બાદ જતાં ચોકખું વજન શું.

(૮) એક હાંડીમાં ૧૧।= મણ દૂધ છે તેમાંથી પા।− શેર મેળવી દીધું, ૧૬।।।= શેર નો દૂધપાક બનાવ્યો, અને ૧૧।= શેર ઢોળાઈ ગયું તો બાકી કેટલું રહશે.

	રૂ.	દોકડા	બદામ	રૂ.	દોકડા	બદામ
(૯)	૧૦૯૬।।	૨૧।।	૨।।	૬૭૮।।।	૧૮।।।	૩।।।

(૧૦) ૩૨૬।।=। રૂ. મારા પાસે છે અને ૬૫૭।।=।।। ઉછીના લાધા મારે એક હજાર રૂપીઆ પુરા કરવા છે તો કેટલા ઘટે.

આણુપાણુના ગુણાકાર.

રીત—પહેલાં પૂર્ણાંક રકમોનો ગુણાકાર કરી ત્યાર બાદ પાવલાં અને આનીનો અરસ્પર ગુણાકાર કરી બધાનો સરવાળો લેવો.

૨૬॥≈॥	પહેલાં છવીશને બારે ગુણ્યા તો ૩૧૨
૧૨।⌐	આવ્યા. પછી અરધાને બારે ગુણ્યા તો
———	બાર અરધે ૭ આવ્યા. પછી અઢી
૩૧૨	આનીને બારે ગુણ્યા તો ત્રીશ આના
૬)	આવ્યા તેને સોળે ભાગી રૂપીઆ કર્યા
૧॥≈	તો ૧॥≈ રૂ. થયા. હવે પાને છવીશે
૬॥	ગુણ્યા તો ૬॥ આવ્યા. અને એક આનીને
૧॥≈	છવીશે ગુણતાં છવીશ આના એટલે રૂ.
૦)≋૦॥	૧॥≈ આવ્યા. હવે માત્ર ૦॥≈॥ ને
———	૦।⌐ થી ગુણવાના બાકી રહ્યા. તો બંનેની
૩૨૭॥≋૦॥	આની કરી ગુણાકાર કરવો તો ઉપરની

૧૦॥ આનીને નીચેની પાંચ આનીથી ગુણતાં ૫૨॥ ઉપઆના આવ્યા. ઉપઆનાને સામે ભાગવાથી આના આવે એટલે તેને સામો ભાગવાથી રૂ. ૦)≋૦॥ સવાત્રણ આના અરધો ઉપર આનો આવ્યો. હવે તે બધી રકમનો સરવાળો કરતાં જવાબ ૩૨૭॥≋૦॥ આવ્યો.

ટીપ:—ગુણાકારમાં નીચેની હકીકત યાદ રાખવા જેવી છે.

(૧) ૦।×૦॥=૦)⌐
૦।×૦॥=૦)≈
૦।×૦॥।=૦)≋
૦॥×૦॥=૦।
૦॥×૦॥।=૦।≈
૦॥।×૦॥।=૦॥⌐

(૨) ૦।×૦)⌐=૦)૦।
૦॥×૦)⌐=૦)૦॥
૦॥।×૦)=૦॥।

(૩) ૦।×૦)≈=૦)૦॥
૦॥×૦)≈=૦)⌐
૦॥।×૦)≈=૦)⌐॥

(૪) ૦।×૦)≋=૦)૦॥।
૦॥×૦)≋=૦)⌐॥
૦॥।×૦)≋=૦)≈

દાખલાઓ.

(૧) ૭ા≈ા રૂ. માં એક ચાદર મળે છે. તો ૩૪૫ ચાદરોનું શું આપવું પડશે.

(૨) ૧૬ાા≈ાા × ૫૭૯ાાા≈ા.

(૩) એક રૂપીઆની ૧ા−ાા શેર ચા મળે છે તો ૨૭ાા રૂ. ની કેટલી મળે.

(૪) એક એકર જમીનમાં ખાંડી ૧૯ાા ૩ાા ૭ાાા બાજરી પાકે છે તો ૨૩ાાા એકરમાં કેટલી બાજરી પાકે છે.

(૫) રૂ. ૨૨ાા≈ાાા નું એક તોલો સોનું મળે છે ત્યારે તોલા ૧૭ાાા નું શું આપવું.

(૬) ખાંડી ૧૬ાા મણ ૩ાાા શેર ૬ાાા × મણ ૧૩ાાા શેર ૨ાા

(૭) એક વખારમાં ખાંડી ૧૯ાા મણ ૩ાા શેર ૪ાા અનાજ છે. તેવી ૧૪૮ વખારો ભરી છે તો કેટલું અનાજ હશે.

(૮) ચાંદીનો એક લોટો બનાવવામાં તો. ૨૮ાા ૦ા ૩ાાા સોનું જોઈએ છીએ ત્યારે ત્રણ ડઝન લોટા બનાવતાં કેટલી ચાંદી લેવી જોઇએ.

(૯) એક મણ ઘી ના ૨૯ાાા≈ રૂ. બેસે છે ત્યારે મણ ૮ાા−૮ાા નું શું આપવું જોઇએ.

(૧૦) સવારે શેર ૨ાા≈ અને સાંજે શેર ૩ાાા− દૂધ વેચાતું લેવામાં આવે છે દૂધનો ભાવ રૂ ૦ા −ાા છે ત્યારે તા ૧૫ મી માર્ચથી તા. ૧૮ મી એપ્રીલ સુધીનો ખર્ચ કેટલો આવશે.

આણુપાણુના ભાગાકાર.

રીત—ભાગાકારની રીતે ભાગાકાર કરવો પણ નવો ભાગ ચલાવતાં વધેલા શેષને દસ વડે ગુણવા અને પછીનો સંખ્યાંક અંદર ઉમેરી દેવો ત્યાર પછી નવો ભાગ ચલાવવો એ મુજબ આખો ભાગાકાર પુરો કરવો.

```
૬૨।≈)૭૫૬।૰ાાા(૧૨)≈
     ૬૨।≈
     ────
     ૧૨ાા≈
      ×૧૦
     ────
      ૧૨૦
        ૫
       ૧।
     ──────
      ૧૨૬।
      +૬।૦ાા
     ──────
     ૧૩૨ાા૦ાા
     ──────
      ૧૨૪ાા
     ──────
       ૭ાા૦ાા
     ──────
       ૭ાા૦ાા
     ──────
        ૦)૦)
```

ભાગાકારના આ હિસાબમાં પહેલાં એકનો ભાગ ચલાવ્યો, તો ભાજકને એક વડે ગુણતાં ૬૨।≈ આવે તે ૭૫ માંથી બાદ કરતાં બાકી ૧૨ાા≈ રહે. હવેનો ભાગ ચલાવવો છે તે આંકડો દશગણો ઉતરતો છે એટલે કે દશકનો ભાગ ચલાવ્યો હવે એકમનો ભાગ ચલાવવો છે તો વધેલી દશકની સંખ્યાને દશે ગુણવાથી એકમ આવે તો દશે ગુણતાં ૧૨૬। આવ્યા તેમાં એકમના ૬।૦ાા ઉમેર્યા પછી એનો ભાગ ચલાવ્યો એટલે બાકી ૭ાા૦ાા વધ્યા. હવે પા નો ભાગ પણ નહિ ચાલે પણ ૦)≈ (બેઆની) નો ભાગ ચાલશે માટે ૬૨।≈ ને ૦)≈ ગુણતાં ૭ાા૦ાા આવ્યા તે શેષમાંથી બાદ કર્યા એટલે ભાગાકાર પુરો થયો અને જવાબ ૧૨)≈ આવ્યો.

દાખલાઓ.

(૧) ૨૩૧॥~ ÷ ૧૬। અને ૧૫૨।~॥ ÷ ૯।=

(૨) એક મણના રૂ. ૩૨૧॥= પડે છે ત્યારે ૩૬૯૮॥≈ રૂ. માં કેટલા મણ આવશે.

(૩) એક રૂપીઆનું ૧॥= શેર ઘી મળે છે ત્યારે ૧૩૨॥=॥ શેરના કેટલા રૂપીઆ થવા જોઇએ.

(૪) ૬૫ ખાંડી ૧॥ મણ ૭॥ શેર ૧ નવ. ÷ ૨૭॥ મણ ૨॥ શેર.

(૫) ૨૪૨ ખાંડી ૨॥ મણ ૩॥ શેર ÷ ૩૭॥ મણ ૭॥ શેર.

(૬) એક માણસને દર મહીને રૂ. ૧૨૫॥= પગાર મળે છે ત્યારે રૂ. ૯૫૯૪।~ મળવાને કેટલા માસ નોકરી કરવી પડશે?

(૭) એક વીંટી બનાવવામાં વાલ ૧૨॥ ૧। સોનું જોઇએ ત્યારે ગદી. ૪૭ ૩॥ સોનાની કેટલી વીંટીઓ બને?

(૮) કાપડનો એક તાકો ગજ ૨૩॥ તસુ પા નો થાય છે ત્યારે ગજ ૧૨૯૨॥ ૪। તસુ કાપડ લેવાને કેટલા તાકા ખરીદવા જોઇએ.

(૯) એક માણસ રોજ રૂ. ૩॥≈॥ કમાય છે તો તેને રૂ. ૪૧૯)૦॥ કમાવાને કેટલા રોજ કામ કરવું પડશે?

(૧૦) એક આંબા ઉપરથી ૩૭॥ મણ ૭॥ શેર કેરી ઉતરે છે ત્યારે ખાંડી ૨૪૨ ૨॥ ૩॥ કેરી કેટલા આંબા ઉપરથી ઉતરે?



મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ.

ભાગ ૩ જો

ગ ણ ત રી.

સેંકડાના હિસાબો.

૧૦૦ નંગ = ૧ સેંકડો.

એક રૂપીઆના દોકડા સો, અને સેંકડાના નંગ પણ સો; માટે જેટલે રૂપીએ સેંકડો તેટલે દોકડે નંગ મળે. તેમજ એક આનાની બદામો સો, અને સેંકડાના નંગ પણ સો માટે જેટલે આને સેંકડો તેટલી બદામે નંગ મળે.

દાખલો ૧ લો—પાંચ રૂપીઆના ૧૦૦ જમરૂખ મળે છે. તો પાંચ નંગનું શું આપવું?

૫ દોકડા એક નંગના.
×૫
———
૨૫ દોકડા પાંચ નંગના.

જવાબ રૂ. ૦I

દાખલો ૨ જો—પાંચ આનાના સો લીંબુ મળે છે. તો ૧૫ લીંબુનું શું આપવું?

૫ બદામ એક નંગ કિંમત.
×૧૫
———
૭૫ બદામ પાંચ નંગની કિંમત.

૭૫ ÷ ૧૦૦ = ૦III

જવાબ રૂ. ૦)૦III

બીજી રીત—નંગ અને ભાવનો ગુણાકાર કરી સોએ ભાગવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—પાંચ રૂપીઆના સો જમરૂખ મળે છે. તો પાંચ નંગનું શું પડશે?

૫ ભાવ
×૫ નંગ
———
૨૫

૧૦૦) ૨૫ (૦I
૨૫
———
૦૦

જવાબ રૂ. ૦I

દાખલા.

(૧) પાંચ રૂપીઆના સો શ્રીફળ મળતાં હોય તો આઠ શ્રીફળના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૨) રૂા. ૬lll≈ ના સો લેખે ૩૭ પુળાઓની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૩) રૂા. ૯ll આપવાથી એકસો પ્યાલા આવે છે. તો મારે ૨૩ પ્યાલા જોઇતા હોય તો કેટલા પૈસા પડશે ?

(૪) રૂા. ૧૫ll માં એકસો મણ સફેદ માટી મળતી હોય તો ૮૭ મણનું શું પડશે ?

(૫) સો મણ ચુનાના રૂા. ૧૮ll≈ પડતા હોય તો ૧૯ll મણ ચુનો લેનારે કેટલા પૈસા આપવા ?

(૬) રૂા. ૭ll≈ નાં સો શ્રીફળ મળતાં હોય તો ૧૩ નાળીએરનાં કેટલાં નાણાં આપવાં ?

(૭) સો થાળીના રૂા. ૬૫ll≈ આપેલા પરંતુ ૪ થાળી ખોવાઈ ગઈ તો ગૂમ થએલી થાળીઓની કિંમત કેટલી હશે ?

(૮) એક મકાન ચણતાં ૯૩૭ મણ ચુનો વપરાયો. સો મણ ચુનાના રૂા. ૧૩ll≈ નો ભાવ ઠરાવ્યો હોય તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

(૯) એક શ્રીફળના ૩ll આના પડતા હોય તો રૂા. ૨૪J- માં કેટલાં શ્રીફળ આવશે.

(૧૦) રૂ. ૦ll! ૭ll નાં સો લેખે ૩૨૮ બોર લઈ રૂા. ૭J આપ્યા તો પાછું શું લેવું :



વટાવ કાપવો

વટાવ સેંકડે અમુક ટકા કાપી આપવાનો રિવાજ હોય છે. માટે સેંકડાની તમામ રીતો વડે આ હિસાબો કરી શકાય.

દાખલો રૂ. ૪૨૫ા ના માલ પર સેંકડે બે ટકા લેખે વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂ. લેવા ?

૨ દોકડા એક રૂ. ના માલ પર વટાવ કાપવો.

```
 ×૪૨૫          ૧૦૦) ૮૫૦
 ─────  દોકડા       ───          જવાબ રૂ. ૮॥
  ૮૫૦               ૮॥
```

બીજી રીત—માલની કિંમત અને ટકાનો ગુણાકાર કરી સોએ ભાગવાથી જવાબ આવે.

```
   ૨           ૧૦૦) ૮૫૦ ( ૮॥
 ×૪૨૫               ૮૦૦
 ─────              ───
                     ૫૦           જવાબ રૂ. ૮॥
  ૮૫૦                ૫૦
                    ───
                     ००
```

કેટલીક વખત દરેક રૂપીએ અમુક આના વટાવ કાપવાનો રિવાજ હોય છે. એવા પ્રસંગોએ **માલની કિંમત અને આનાનો ગુણાકાર કરી જે આવે તેટલા આના સમજવા અને** તેના રૂ. કાઢી માલની કિંમતમાંથી બાદ કરવા.

દાખલો. રૂ. ૨૧૨॥ ના માલનાં પુસ્તકો પર દર રૂપીએ અર્ધો આનો વટાવ કાપી કેટલા પૈસા લેવા.

```
 ૨૧૨॥  માલની કિંમત      ૨૧૨॥      માલની કિંમત
  × ०॥                  — ६। ≈   વટાવ બદલ બાદ.
 ─────                  ─────
 ૧૦૬।  આના               ૨૦૫ા ≈॥
   ૧૬) ૧૦૬।
       ────             જવાબ. રૂ. ૨૦૫ા ≈॥ લેવા.
       ૬। ≈
```

દાખલા.

(૧) દર સેંકડે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપવાનો રિવાજ હોય, તેવા બજારમાંથી રૂ. ૫૦૦) નો માલ લઈએ, તો રોકડા રૂપીઆ કેટલા આપવા પડે ?

(૨) રૂ. ૪૧૨॥ નું કાપડ લીધું છે. હવે બે ટકા લેખે વટાવ કાપી નાણું આપવાં છે. તો કેટલા રૂ. આપશો ?

(૩) સેંકડે દોઢ ટકા લેખે વટાવ કાપી આપી રૂ. ૩૨૬૨॥ ના માલનો હિસાબ કેટલા રૂ. લાવશો ?

(૪) ગામઠી કાપડની ગાંસડી રૂ. ૫૩૬૫॥= ની કિંમતની થઇ છે. હવે જો ૩ ટકા વટાવ કાપી આપી પૈસા લેવા હોય તો કેટલા રૂ. લેવા ?

(૫) રૂ. ૪૨૬૬॥- નો માલ લઇ ૩॥ ટકા લેખે વટાવ કાપી કેટલાં નાણું આપવાં જોઇએ.

(૬) રૂ. ૮૨૧૫॥ ના માલ લેનારને ૦ ટકા લેખે વટાવ બદલ શું કાપી આપશો ?

(૭) રૂ. સોના માલ પર ૦॥ ટકો વટાવ કાપવાનો રિવાજ હોય એવો માલ રૂ. ૩૫૪૬॥= નો વેચનારને રોકડા રૂ. કેટલા મળે ?

(૮) રૂ. ૨૫૨॥ ના માલ પર દર રૂપીએ એક આનો વટાવ કાપી કેટલાં નાણું આપવાં ?

(૯) દર રૂપીએ ૦ આના લેખે વટાવ કાપી આપી રૂ. ૮૨૧૫॥ નો માલ વેચનારને રોકડા રૂ. કેટલા મળશે.

(૧૦) રૂ. ૧૨૫૦ નો માલ લઈ રૂ. ૧૨૪૩॥ રોકડા આપ્યા તો વટાવ કાપવાનો રિવાજ શું હશે ?



હજારના હિસાબો.

ઈંટ, નળીયાં ઘાસ વગેરે કેટલીક ચીજો હજારના ભાવે મળે છે.

સમજ—એક હજારનાં નંગ હજાર અને રૂા. ના દોકડા સો માટે જેટલા રૂપીઆનું હજાર હોય તેટલા દોકડાનું દશ નંગ મળે. તેમજ આનાની બદામ સો અને હજારનાં નંગ એક હજાર માટે **જેટલે આને હજાર તેટલી બદામનાં દશ નંગ આવે.**

દાખલો—રૂા. ૫૦ ની એક હજાર ઈંટો મળતી હોય તો ૧૦ ઈંટનું શું આપવું?

પચાસ રૂપીએ હજાર છે માટે પચાસ દોકડાનું દશ નંગ આવે.

તેથી જવાબ રૂા. ૦॥

રૂા. ૧॥~ હજાર નંગ મળતાં હોય તો ૩૦ નંગનું શું આપવું જોઈએ.

દોઢ રૂપીઓ એક આનો એટલે પચીસ આનાનું હજાર છે. માટે દશ નંગની પચીસ બદામ પડે, એ લેખે ૩૦ નંગની ૭૫ બદામ થાય માટે જવાબ. રૂા. ૦] ૦॥।

બીજીરીત—

ભાવ અને નંગનો ગુણાકાર કરી તેને ૧૦૦૦ વડે ભાગવા એટલે જવાબ આવશે.

દાખલો.

રૂા. ૫૦ ની એક હજાર ઈંટો મળતી હોય તો ૧૦ ઈંટનું શું આપવું?

```
  ૫૦          ૧૦૦૦) ૫૦૦ ( ૦॥
 ×૧૦                ૫૦૦
 ----               ----
 ૫૦૦                ૦૦૦
```

જવાબ રૂા. ૦॥

દાખલા

(૧) માંગલોરી નળીયાંનો ભાવ રૂ. ૧૨૫] ના એક હજારનો છે. નવા બંધાવેલા મકાન પર નાખવા ૨૩૨૫ નળીયાં લાવ્યા તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૨) કાચનાં નળીયાં રૂ. ૨૧૩ ના એક હજાર મળતાં હોય તો ૪૩૦૫ નળીયાંનું બીલ કેટલું આવશે ?

(૩) બગીચામાં વાપરવા માટે રૂ. ૬૫॥ એ હજારના ભાવની ૧૪૩૦ ઈંટો મંગાવી તો તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૪) રૂ. ૬૬। લેખે હજાર રતલના ભાવનું ૮૩૧ રતલ ઘાસ આપનાર વેપારીના કેટલા પૈસા આપણે જમા કરવા ?

(૫) રૂ. ૬૫॥≈ નો ભાવ ઠરાવી મોટરનો તબેલો સમારવા માટે ૧૩૨૦૭ ઈંટો લાવ્યા તો તેના કેટલા નાણાં આપવાં ?

(૬) રૂ. ૭૩।≈ નાં ભાવનાં ૧૪૨૩ નળીયાં કુંભાર વેલા નથુને ત્યાંથી લાવ્યા. તો તેને કેટલી રકમ આપવી ?

(૭) માહે માર્ચ માસમાં ઘોડા અને ગાયો માટે ૮૨૧૪ રતલ ઘાસ રૂ. ૫૫]≈ નું હજાર રતલના ભાવે આપ્યું. તો તેના કેટલા પૈસા લેવા ?

(૮) રૂ. ૬૦॥≈ા એ હજારનો ભાવ ઠરાવી હિંદુસ્તાન મીલમાં ૫૩૦૪ ઈંટો મોકલી તો તેનું બીલ કેટલી રકમનું બનાવવું ?

(૯) રૂ. ૫૬] નાં હજાર નળીયાં આપવાનો ઠરાવ કરી ૮૯૯૮ નળીયાં લાવ્યા હવે દર હજારે રૂ. ૦] ০ ધર્માદો આપતાં તે નળીયાં આપણાં ઘરમાં કેટલાનાં પડયાં.

(૧૦) રૂ. ૩૭॥≈ એક હજાર રતલના ભાવે ૯૯૯૦ રતલ ઘાસ લીધું. પરંતુ માલ નબળો નિકળ્યો તેથી દશ ટકા કાપી લઈ કેટલી રકમ આપવી.

ડઝન ને ગ્રુસના હિસાબો.

ફળફળાદિ, હોઝીયરી, સ્ટેશનરી, કટલેરી અને ગ્લાસવેર વગેરે કેટલીક ચીજો ડઝનના હિસાબે વેચાય છે.

એક ડઝનના નંગ ૧૨ અને એક રૂપીઆની પાઇ ૧૯૨; માટે જેટલે રૂપીએ ડઝન તેથી સોળગણી પાઇએ નંગ.

દાખલો. ત્રણ રૂપીએ ડઝન મોજાં મળતાં હોય તો ૫ જોડ મોજાંનું શું પડશે.

```
   ૩              ૧૨)૪૮
 ×૧૬                ——
 ———                 ૪ આના એક જોડીની કિંમત
  ૪૮ પાઈ             ૫
                    ——
                 ૧૬)૨૦ આના પાંચ જોડીની કિંમત.
                    ——
                    ૧।
```

જવાબ રૂા. ૧।

એક આનાની પાઈ ૧૨ અને ડઝનનાં નંગ પણ ૧૨ માટે જેટલે આને ડઝન તેટલી પાઈનું નંગ.

દાખલો. ૯ આનાની ડઝન પેન્સીલ મળતી હોય તો ૪ નંગનું શું આપવું?

```
  ૯    પાઈ એક નંગની કિંમત.     ૧૨)૩૬
 ×૪                               ——
 ——                                ૪ આના
 ૩૬    પાઈ ચાર નંગની કિંમત.     જવાબ. રૂા. ૦।
```

બીજી રીત—કિંમત અને નંગનો ગુણાકાર કરી તેને ૧૨ વડે ભાગવાથી પણ જવાબ આવશે.

(દાખલો. ત્રણ રૂપીઆની ડઝન ટોપી મળતી હોય તો પાંચ ટોપીનું શું આપવું ?

```
      ૩
     ×૫
    ────
     ૧૫ રૂ. પાંચ ડઝનની કિંમત.
૧૨)૧૫(૧। રૂ. પાંચ નંગની કિંમત.   જવાબ રૂ. ૧।
   ૧૨
   ───
    ૩
    ૩
   ───
    ૦
```

પાંતીની રીતે પણ કેટલીકવાર દાખલા સહેલા પડે છે. જેમકે નંગ એ ડઝનનો ત્રીજો ભાગ છે. માટે જવાબ પણ ડઝનની કિંમતનો ત્રીજો ભાગ રૂ. ૧ આવે.

દાખલા.

૧) રેશમી રૂમાલ ડઝન ૧ નો ભાવ રૂ. ૯) છે. તેમાંથી આપણે ૭ રૂમાલ લીધા તો કેટલા પૈસા આપવા ?

૨) રૂ. ૬ ની ડઝનના ભાવની ૫ ટોપીઓ લીધી, તો તેનું શું આપવું ?

૩) રૂ. ૫। ડઝનનો ભાવ હતો ત્યારે હાફુસના ૪ નંગ લીધેલાં, તો તેના કેટલા પૈસા આપ્યા હશે ?

૪) ગંજીફાક ડઝન એકના રૂ. ૭॥ પડે છે. આપણે ૨ ડઝન અને ૭ નંગ લીધાં તો તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

૫) રેશમી જાપાનીસ મોજા ડઝન ૧ ના રૂ. ૮॥ પડે છે. આપણે ૮ ડઝન ને ૫ નંગ લીધાં છે. તો કેટલા રૂ. આપવા પડશે ?

(૬) રૂા. ૧૦ાા ની ડઝનના ભાવની ૫ ડઝનને ૪ નંગ કાનસ ધરાકને આપી છે. તો તેની પાસેથી કેટલા પૈસા લેવા?

(૭) રૂા. ૨૨ાાઝ ના ડઝનનો ભાવ હતો ત્યારે ગરમ ગંજીફ્રાકના ૨ નંગ આપણે લાવેલા. તેની ઉધરાણીએ આવેલા માણસને કેટલા પૈસા આપશો?

(૮) રૂા. ૫ાા એ ડઝનના ભાવની ૮ાા ડઝનને ૫ નંગ કાંસકીઓની કુલ કિંમત કેટલી થાય?

(૯) રૂા. ૩૦ાા– ડઝનના ભાવની ૫ ડઝન અને ૫ નંગ ખુરસી લીધી તો સુતારને કેટલા પૈસા આપવા?

(૧૦) રૂા. ૫ાા= નું એક ડઝન ઠરાવી ૪ ડઝન અને ૨ નંગ ખમીશ ધરાકને આપ્યાં. તેણે રૂા. ૫૦) ની નોટ આપી તો પાછું શું આપવું?

નાળીએરના હિસાબ.

નાળીએર ગોવાઈ, દેવાઇ પાણીયાં વગેરે જુદી જુદી જાતના આવે છે. અને તેનો ભાવ હજાર પર થાય છે.

કાચાં નંગના પાકાં નંગ કરવાની રીત.

અ. દેવાઇ અને પાણીયાં એક હજાર પાકાંના ૧૨૫૦ નંગ મળે છે. માટે જેટલાં નંગ હોય તેને સોએ ગુણી ૧૨૫ વડે ભાગવાથી પાકાં નંગ થાય છે. અથવા કાચાં નંગને ૧ા એ ભાગવાથી પાકાં નંગ થાય છે.

બ. ગોવાનાં નાળિએર એક હજાર પાકાંના ૧૧૦૦ નંગ મળે છે. માટે જેટલાં નંગ કાચાં હોય તેને ૧૦ વડે ગુણી ૧૧ વડે ભાગવાથી પાકાં નંગ થાય છે.

કાચાં નંગનાં પાકાં નંગ કર્યા બાદ હજારના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય છે.

દાખલો. પાણીયાં શ્રીફળ નં. ૨૭૫ દર રૂા. ૫૦) ના હજારના ભાવે લીધાં. જો કાચાં નંગ ૧૨૫૦ નાં પાકાં નંગ ૧૦૦૦ ગણાતાં હોય તો તે શ્રીફળની કિંમત કેટલી?

```
 ૨૭૫        ૧૨૫) ૨૭૫૦૦ (૨૨૦   પાકાં નંગ થયાં
×૧૦૦              ૨૫૦
──────            ────
૨૭૫૦૦              ૨૫૦
                   ૨૫૦
                   ────
                   ૦૦૦૦
```

બસોવીસ નંગ પાકાં એટલે બાવીસ દશકા થયા.

```
 ૫૦          ૧૦૦) ૧૧૦૦
×૨૨                ────
────                ૧૧     રૂ. જવાબ.
૧૧૦૦ દોકડા.        ──────────
```

દાખલો ગોવાઈ શ્રીફળ નંગ ૩૮૫ દર રૂ. ૫૦) નાં હજારનાં ભાવે લીધાં છે. હવે જો કાચાં નંગ ૧૧૦૦ નાં પાકાં નંગ ૧૦૦૦ ગણાતાં હોય તો તેની કિંમત કેટલી?

```
 ૩૮૫ કાચા નંગ.
 ×૧૦          ૧૧) ૩૮૫૦ (૩૫૦ પાકાં નંગ થયાં.
 ─────             ૩૩
 ૩૮૫૦              ───
                    ૫૫
                    ૫૫
                   ───
                   ૦૦૦
```

ત્રણસો પચાસ નંગ એટલે ૩૫ દશકા થયા.

```
 ૫૦          ૧૦૦) ૧૭૫૦
 ૩૫                ────
────               ૧૭॥
૧૭૫૦   દોકડા.                  રૂ. ૧૭॥ જવાબ.
```

દાખલા.

(૧) પાણીચાં શ્રીફળ નંગ ૪૨૫ દર રૂા. ૩ળા ના ભાવે લીધાં. જો પાકાં ૧૦૦૦ ના કાચાં ૧૨૫૦ મળતાં હોય તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૨) દેવાઇ શ્રીફળ નંગ ૧૦૩૦ દર રૂા. ૩ાા ના હજારના ભાવે લીધાં હવે જો કાચાં ૧૨૫૦ નાં પાકાં ૧૦૦૦ ગણાતાં હોય તો એટલાં શ્રીફળનું શું પડે ?

(૩) નંગ ૧૧૦૦ કાચાંના ૧૦૦૦ પાકા ગણીને રૂા. ૨ળા ના ભાવે ૫૮૩ નંગ નાળીએર લાવ્યા. તો તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૪) ગોવાના શ્રીફળ નં. ૮૮૩ દર રૂા. ૩૨ા ના હજારનાં ભાવે આપ્યાં. ૧૦૦૦ પાકાંના ૧૧૦૦ કાચાં ગણાતાં હોય તો તેના કેટલા પૈસા લેવા ?

(૫) રૂા. ૨૬ાા= ના હજારનાં ભાવે શ્રીફળ નંગ ૪૦૩૦ ના કેટલા પૈસા આપવા. ૧૦૦૦ પાકાંનાં ૧૨૫૦ નંગ મળે છે.

(૬) રૂા. ૨૮ા≡ નો હજારનો ભાવ હતો ત્યારે ગોવાઈ શ્રીફળ નંગ ૩૦૨૫ લાવેલા છીએ. પાકાં નંગ ૧૦૦૦ નાં નંગ ૧૧૦૦ કાચાં મળતાં હોય તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૭) પાણીચાં શ્રીફળ નંગ. ૧૧૨૩૦ કાચાં, તેનાં ૧૨૫૦ નાં ૧૦૦૦ પાકાંથી દર હજાર એકના રૂા. ૨ળા≡ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ પડે ?

(૮) ગોવાઇ શ્રીફળ નંગ ૧૧૨૩૦, કાચાં ૧૧૦૦નાં પાકાં ૧૦૦૦ થી દર રૂ. ૨૨ા≡ ના ભાવે કેટલાં કિંમતનાં ગણાય.

(૯) રૂા. ૨૫ાા=ા નાં હજારનો ભાવ ઠરાવી દેવાઇ શ્રીફળ નંગ ૩૨૧૫ લાવ્યા. નંગ ૧૨૫૦ નાં ૧૦૦૦ પાકાં ગણાતાં હોય તો તેની કિંમત કેટલી.

(૧૦) દેવાઇ અને ગોવાઈ બન્ને જાતનાં શ્રીફળ નંગ એક હજારનો ભાવ રૂા. ૨૫) છે. હવે જો ગોવાઇ નાળીએરનાં નંગ ૪૨૧૫ લઉં તો મારે કેટલું વધુ યા ઓછું આપવું પડશે ? ગોવાઈ ૧૦૦૦ના ૧૧૦૦ મળે છે અને દેવાઇ ૧૦૦૦ ના ૧૨૫૦ મળે છે.

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ.

ભાગ ૪ થો.

મા પ.

ગજના હિસાબ.

સુતરાઉ અને રેશમી લુગડાં લાકડા વગેરે કેટલીક ચીજો ગજથી માપીને અપાય છે.

ધાના તાવ ૨૪ હોય છે. માટે ધાના હિસાબો પણ આજ રીતે થઈ શકે છે.

એક ગજના તસુ ૨૪ અને એક રૂપીઆની પાઈ ૧૯૨ માટે:—જેટલે રૂપીએ ગજ તેથી આઠ ગણી પાઇએ તસુ.

દાખલો—૭ રૂપીએ ગજ મશરૂ મળતું હોય તો પાંચ તસુ મશરૂનું શું આપવું?

```
 ૬                                  ૧૨ ) ૨૪૦
×૮                                       ------
----                                ૧૬ ) ૨૦ આના.
૪૮ પાઈ એક તસુની કિંમત.                   ------
×૫                                          ૧। રૂ।.
----
૨૪૦ પાઇ પાંચ તસુની કિંમત.            જવાબ રૂ।. ૧।
```

એક ગજના તસુ ૨૪ અને એક રૂપીઆના આના સોળ માટે:—જેટલે રૂપીએ ગજ તેટલા આનાનું દોઢ તસુ,

દાખલો—૪ રૂપીએ ગજના ભાવના ૪॥ તસુ રેશમનું શું આપવું? સાડાચાર તસુ એટલે ત્રણ વખત દોઢ તસુ.

```
૪ આના દોઢ તસુની કિંમત
×૩
----                                 જવાબ રૂ।. ૦॥।
૧૨ આના ૪॥ તસુની કિંમત.
```

એક ગજના તસુ ચોવીસ અને એક આનાની પાઇ બાર માટે:— જેટલે આને ગજ તેથી અડધી પાઇએ તસુ.

દાખલો—૭ આનાની ગજ ચટાઇ મળતી હોય તો ૮ તસુના કકડાનું શું આપવું ?

૬
×૦॥
―――
૩ પાઇ એક તસુની કિંમત.
×૮
―――
૨૪ પાઈ આઠ તસુની કિંમત.

જવાબ રૂા. ૦)=

બીજી રીત—માલનો ભાવ અને તસુનો ગુણકાર કરી ૨૪ વડે ભાગવાથી પણ જવાબ આવે છે.

દાખલો—૭ રૂપીએ ગજ મશરૂ મળતું હોય તો પાંચ તસુનું શું ?

૬
×૫
―――
૩૦

૨૪) ૩૦ (૧।
૩૦
―
૦૦

જવાબ રૂા. ૧।

દાખલા.

(૧) ઉનના ગાલીચાનો ભાવ દર ગજના રૂા. ૧૨ ઠરાવી કરાવ્યો. ગાલીચો તૈયાર થયો, ત્યારે માપી જોતાં ગજ ૨॥ ૫ તસુ થયો તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૨) પટાવાળાનો ડગલો કરવામાં રૂા. ૫॥ ની ગજના ભાવની ૫ ગજ ને સાડાચાર તસુ બનાત વપરાઈ. તો બનાતનું ખર્ચ કેટલું થયું હશે !

(૩) રૂા. ૧૩॥ નું ગજના ભાવના મશરૂમાંથી ગજ ૧॥ ૪ તસુનો કકડો ફડાવ્યો. તો તેના કેટલા પૈસા આપશો.

(૪) સાડા ચાર આને ધાના ભાવના પાંચ ધા અને દશ કાગળની ચોપડી બાંધીએ તો તે ચોપડી કેટલાની પડે ?

(૫) બચ્ચાંના લુગડાં કરવા માટે રૂ. ૭ાા= ના ભાવનું ગજ ૩ાા પાા તસુ રેશમ લીધું હોય તો વેપારીને કેટલા પૈસા આપવા?

(૬) મખમલના જોડા કરવા માટે ગજ ૦ાા ૩ાા તસુ મખમલ રૂ. પાાા= એ ગજના ભાવનું વપરાયું. તો તે મખમલની કિંમત કેટલી?

(૮) ત્રણ પૈસાના ચાર કાગળ મળતા હતા, ત્યારે એક છોકરો રૂ. ૧ાાા ના કાગળ લાવ્યો તો તે કેટલા ધા અને કેટલા કાગળ લાવ્યો હશે?

(૯) રૂ. ૩ાાા ના ભાવનું ગજ ૨૩ાા પાાા તસુ રેશમ લઈ રૂ. ૧૦૦) ની નોટ આપી, તો પાછું શું લેવું?

(૧૦) એક વેપારીએ ગ્રાહકને રૂ. ૩ાાા= ના ભાવનું ગજ ૨ાા ૫ તસુ, ૧ા= ના ભાવનું ગજ ૮ાા ૪ તસુ અને રૂ. ૧૫)૦ાા ના ભાવનું ગજ ૧ાા ૨ તસુ રેશમ વેચ્યું છે. હવે જો સેંકડે બે ટકા વટાવ કાપી નાણાં લેવાનાં હોય તો કેટલા પૈસા લેવા?

વારના હિસાબ.

સુતરાઉ, ગરમ રેશમી, શણનું વગેરે કેટલીક જાતનું કાપડ અને લોખંડની જાળીઓ ઇત્યાદી કેટલીક ચીજો વારથી માપીને આપવામાં આવે છે.

એક વારના ઇંચ ૩૬ અને એક આનાની પાઈ ૧૨ હોય છે માટે:—જેટલા આને વાર તેટલી પાઇનું ત્રણ ઇંચ.

દાખલો—ઘાસની ચટાઇ ૮ આને વાર મળતી હોય ત્યારે વાર ૧ાા ૬ ઇંચનું શું આપપુ?

```
      ૮                              ૮ પાઇનું ત્રણ ઇંચ.
    ×૧ાા                            ×૨
    ----                            ----
આના ૧૨                      ૧૨ ) ૧૬ પાઇનું ૭ ઇંચ.
    +૧૧૧ ઇંચ ૭ ની કિંમત.         ૧૧ ૧
    ------
આના ૧૩૧ ૧ પાઇ                  જવાબ રૂ. ૦ાાા ૧પાઈ
```

એકવારના છત્રીસ ઈંચમાંથી ત્રણ ત્રણ ઈંચના ૧૨ કટકા થાય અને એક રૂપીઆની પાઇ ૧૯૨ હોય છે માટેઃ—**જેટલે રૂપીએ વાર તેથી સોળગણી પાઇએ ત્રણ ઇંચ.**

દાખલો—રૂ. ૧૫) આપવાથી એક વાર ગરમ કાપડ મળતું હોમ તો ૬ ઈંચનું શું આપવું?

```
  ૧૫                    ૧૨ )૪૮૦
 ×૧૬                   ________
______                  ૧૬ ) ૪૦ આના
 ૪૮૦                   ________
  ×૨                        ૨॥ રૂપીઆ.
______
૨૪૦ પાઇ ૭ ઈંચની કિંમત          જવાબ રૂ. ૨॥
```

બીજી રીત—વારનો દર અને ઈંચનો ગુણાકાર કરી છત્રીસ વડે ભાગવાથી પણ જવાબ આવે છે.

દાખલો—ગરમ કાપડનો ભાવ વાર ૧ ના રૂ. ૧૫) છે. હવે જો આપણને ફક્ત છ ઈંચ જ કાપડ જોઈતું હોય તો શું આપવું?

```
  ૧૫                  ૩૬ ) ૯૦ ( ૨॥ રૂ.
  ×૬                       ૭૨
______                   ______
  ૯૦                       ૧૮
                           ૧૮
                         ______
                           ૦૦
                      જવાબ રૂ. ૨॥
```

દાખલા.

(૧) રૂ. ૧૮) નું એક વાર વેનીશન મળતું હતું, ત્યારે એક શાહુકારે ડગલો કરાવવા વાર ૪॥ ૫ ઈંચ વેનીશન લીધું. તો તે ડગલો તેને કેટલી કિંમતનો થયો?

(૨) રૂા. ૩ા ની વારના ભાવની વાર. ૯ાા ૮ ઈંચ જાળી એક મકાનમાં વપરાઇ તો કેટલી કિંમતની જાળી વપરાઇ હશે ?

(૩) રૂા. ૨ા= વારનો ભાવ ઠરાવી વાર ૪ાા ૨ ઈંચની શેત્રંજી કરાવી. તો તે કેટલાની પડી ?

(૪) કોટ અને જાકીટ કરવા માટે આલપાકો વાર ૩ાા ૫ ઈંચિ લીધો હવે જો વાર ૧ ના રૂા. ૩ા≡ આપવા પડે તો તે લુગડું કેટલી કિંમતનું હશે ?

(૫) રૂા. ૧૦ાા≡ા નું વારના ભાવનું વાર. ૪ાા ૭ ઈંચિ કાપડ લઇ દરજીને આપ્યું. હવે તેને કોટની સિલાઇના રૂા. ૪ાાા આપવા પડયા હોય તો તે ડગલો કેટલાનો પડયો.

(૬) રૂ. ૧૧)૦ાાા એ વારના ભાવનું વાર ૬ા ૨ ઈંચિ કાપડ છોકરાંઓ માટે લીધું તો તેના કેટલા પૈસા આપશો ?

(૭) રૂા. પાાા≡ા નું વાર લેખે એક ગ્રાહક વાર ૭ાા પાા ઈંચિ ગરમ કાપડ લઇ ગએલ છે. તો તેને ખાતે કેટલી રકમ લખશો ?

(૮) વાર. ૧૫ાાા ૮ાા ઈંચિ કાપડ વાર એકના રૂા. ૪ાા≈ આપવાનો ઠરાવ કરી લીધું. પરંતુ જો રૂા. ૪)– ના ભાવે લીધું હોત તો કેટલો ફાયદો થાત?

(૯) એક ડગલો કરાવવામા રૂ. ૩ાાા≡ વારના ભાવનાં કાપડને બદલે ૪ા– ના વારના ભાવનું કાપડ લીધું હોત, તો રૂા. ૨)= વધારે ખરચ આવત તો કોટમાં કપડું કેટલું વપરાયું હશે ?

(૧૦) રૂા. ૨ાાા≈ ના ભાવનું વાર ૪ાા ૮ ઈંચિ, રૂા. પા≡ા ના ભાવનું વાર. ૮ાા ૭ ઈંચિ, રૂા. ૧ાાા૦ાા ના ભાવનું વાર ૧૩ા ૪ ઈંચિ કાપડનું ૨ાા ટકા વટાવ કાપી બીલ બનાવો.

ફરાના હિસાબ.

મુંબઇમાં પરચુરણ અનાજ માપથી ભરીને વેચાય છે. ૨ ટીપરીનો ૧ શેર, ૪ શેરની ૧ પાયલી અને ૧૬ પાયલીનો ૧ ફરો ગણવામાં આવે છે. ભાવ ફરા ઉપર થાય છે.

રીત. ફરા અને ભાવનો ગુણાકાર કરી તેમાં પાયલી અને શેરની ફાળે પડતી કિંમત ઉમેરવી.

દાખલો. ઘઉં ખંડવો ફરા ૪॥ ૨ પાયલી ફરા એકના રૂા. ૧૦॥ ના ભાવે લીધા. તો તે બદલ શું આપવું પડશે?

ફરા	પાયલી	
૪॥	૨	૨
×૧૦॥		×૧૦॥
		૧૬) ૨૧ બે ફરાની કિંમત.
૪૭	સાડાચાર ફરાની કિંમત	
૧।‒	બે પાયલીની કિંમત	૧।‒ બે પાયલીની કિંમત.
૪૮।‒		જવાબ. રૂા. ૪૮।‒

બીજી રીત—ફરા અને ભાવનો ગુણાકાર કરી પાયલી અને ભાવના ગુણાકાર જેટલા આના ઉમેરવાથી જવાબ આવશે.

સમજ. ફરાની પાયલી ૧૬ છે. રૂપીઆના આના પણ ૧૬ છે. માટે 'જેટલે રૂપીએ ફરો તેટલા આનાનું પાયલી.' ફરાના શેર ૬૪ છે. અને રૂપીઆના પૈસા પણ ૬૪ છે માટે 'જેટલે રૂપીએ ફરો તેટલા પૈસાનું શેર;' ફરાની ટીપરી ૧૨૮ છે અને રૂપીઆના અર્ધા પૈસા પણ પણ ૧૨૮ છે. માટે જેટલે રૂપીએ ફરો તેટલા અર્ધા પૈસાનું ટીપરી.

દાખલો ઉપરનોજ.

ફરા	પાયલી	
૪॥	૨	૧૦॥
×૧૦॥		૨
		૧૬) ૨૧ આના બે પાયલીની
૪૭	સાડાચાર ફરાની કિંમત	૧।‒ કિંમત
૧।‒	બે પાયલીની કિંમત	
૪૮।‒	જવાબ. રૂ. ૪૮।‒	

દાખલા.

(૧) ઘઉ ખંડવો ફરા પાા ૨ પાયલી ફરા એકના રૂ. ૧૧) ના ભાવે લીધા તો તેના કેટલા પૈસા આપશો ?

(૨) બાજરી કાનપુરી ફરા એકના રૂ. ૭ાા ના ભાવે ફ. ૪ા ૧ પાયલી લીધા. તો તેની કિંમત કેટલી ગણાય.

(૩) મગ દિલ્હીના ફરા. ૨ાા ૩ પાયલી ફરા એકના રૂ. ૧૮ાા ના ભાવે લીધા તો તેના કેટલા પૈસા આપશો ?

(૪) અડદ ફરા ૬ાા ૧ પાયલી ફરા એકના રૂ. ૮ાા ના ભાવે લીધા તો તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૫) ઘઉં પીસી ફરા ૭ ને ૩ પાયલી ફરા એકના રૂ. ૬ા ના ભાવે વેચ્યા. તો ગ્રાહક પાસેથી કેટલા પૈસા લેશો ?

(૬) મારવાડી મઠ ફરા ૬ાા ૧ પાયલી ફરા એકના રૂ. પાાા ના ના ભાવે લીધા તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૭) સોલાપુરી જુવાર ફરા ૪ાા ૨ ને ૨ શેર ફરા એકના રૂ. ૭ાા ના ભાવે વેચી તો તેના કેટલા પૈસા આવશે ?

(૮) ભીમડીના ચોખા ફરા ૪ાા ૩ ને ૧ શેર ફરા એકના રૂ. ૧૦ાા≂ ના ભાવે લીધા તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૯) સુરતી તુવેરની દાળ ફરા ૩ાા ૧–૧ શેર ૧ ટીપરી દર રૂ. ૧૩ ના એક ફરાના ભાવથી વેચી. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આવશે ?

(૧૦) પીળા ચણા ફરા. ૬ાા ૨ પાયલી ને ૧ ટીપરી ઘોડા માટે લાવ્યા. જો ફરા. એકના રૂ. ૮ા≂ નો ભાવ હોય તો તેની કેટલી કિંમત ગણાય ?

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૫ મો.

તોલ.

ચાંદીના હિસાબ.

મુંબાઇના બજારમાં ચાંદીનો ભાવ ૧૦૦ તોલા પર થાય છે.

એક રૂપીઆના દોકડા સો અને ભાવ પણ સો તોલાનો બોલાય છે. માટે ભાવ જેટલા રૂપીઆ ચાલતો હોય તેટલા દોકડાનું એક તોલો આવે.

દાખલો. ચાંદીનો ભાવ જ્યારે રૂ. ૬૫॥ હતો, ત્યારે એક માણસે ૪૩૫ તોલા ચાંદી લીધી. તો તેણે કેટલાની ચાંદી લીધી.

```
               ૪૩૫
  ૬૫॥          ‒‒‒‒             ૬૫॥
  ૪।           ૪૨૫             ×૧૦
 ‒‒‒‒‒        ‒‒‒‒‒           ‒‒‒‒‒
 ૨૬૨           ૧૦              ૬૫૫ દોકડા દશ
  ૧૬।≈                             તોલાની કિંમત.
 ‒‒‒‒‒
 ૨૭૮।≈ ચારસો પચીસ તોલાની કિંમત   ૧૦૦) ૬૫૫
   ૬॥૦)૫ દોકડા દશ તોલાની કિંમત        ૫૫૦
 ‒‒‒‒‒‒‒                               ‒‒‒‒
 ૨૮૪॥।≈૫                                ૫
```

જવાબ. રૂ. ૨૮૪॥ ≈॥

નોટ. સેંકડાની તમામ રીતો આ દાખલા કરવામાં વાપરી શકાય

કેટલીક વખત ચાંદીનું વજન ઔંસમાં થાય છે. તે વખતે નીચેની રીતે તે હિસાબો થઇ શકે.

રીત. ઔંસમાં આપેલા વજનને ૮ વડે ગુણી ૩ એ ભાગવાથી તોલા આવે છે. તોલા કર્યા પછી ઉપરની રીતો વડેજ હિસાબ થાય છે.

દાખલો. ૧૨૩૩ ઔંસ વજનની ચાંદીની પાટ છે. બજારમાં ચાંદીનો ભાવ રૂા. ૬૫ાા બોલાતો હોય તો તેની કિંમત કેટલી?

```
                     ૩૨૮૮                         ૬૫ાા
 ૧૨૩૩               ૭―――――      ૬૫ાા              ×૧૩
   ×૮                ૩૨૭૫     ×૩૨ાાા            ――――――
―――――――           ―――――――    ―――――――            ૮૪૫
 ૯૮૬૪ આઠે ગુણ્યા. ૦૦૧૩      ૨૦૯૬                 ૬ાા
૩) ૯૮૬૪ (૩૨૮૮ તોલા પાટનું  ૪૯)≈               ――――――
   ૯          વજન થયું――――――――                ૮૫૧ાા
   ―                      ૨૧૪૫ા≈ બત્રીસોપચોતેર તોલાની કિંમત
   ૦૮                        +૮ાા૦ા તેર તોલાની કિંમત
    ૬                     ――――――――
    ―                     ૨૧૫૩ાાા≈ા
   ૨૬                  જવાબ રૂ. ૨૧૫૩ાાા≈ા
   ૨૪
    ―
    ૨૪
    ૨૪
    ―
    ૦૦
```

દાખલા.

(૧) બજારમાં ચાદીનો ભાવ જ્યારે રૂા. ૫૫ાા ચાલતો હતો ત્યારે એક વેપારીએ તોલા ૪૮૭ાા ચાંદી લીધી તો તે બદલ શું આપવું?

(૨) ૪૩૨ાા તોલા ચાંદી લઈ તેના વાસણ કરાવ્યાં. તે વખતે ચાંદીનો ભાવ રૂા. ૪૮ાા≈ હતો. તો તેના કેટલા રૂા. આપવા?

(૩) ૧૧૫૨ ઔંસ વજનની ચાંદીની પાટના રૂા. ૭૦॥≈ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૪) રૂા. ૬૦॥≈॥ નો ભાવ ઠરાવી એક ચાંદીની પાટ લાવ્યા. ઘેર આવી તેનું વજન કર્યું, તો ૧૩૦૨ ઔંસ થયું. તો તે વેપારીને ખાતે કેટલા રૂપીઆ જમા કરવા?

(૫) રૂા. ૭૬॥≈ નો ભાવ હતો ત્યારે, એક શાહુકારે તોલા ૯૫૫ ના વજનનું છત્ર દેવસ્થાનમાં મોકલ્યું તો તેનું તેને શું પડયું હશે?

(૬) ૧૭૫૨॥ ઔંસ વજનની ચાંદીની પાટ જો રૂા. ૬૫॥ ના ભાવે ખરીદ કરવામાં આવે તો રૂા. ૨૫૦૦ માંથી શું પાછું મળે?

(૭) ૩૨૨॥ તોલા વજનનો ઘાટ રૂા. ૬૦॥≈॥ ના ભાવની ચાંદી લઈ કરાવ્યો. હવે જો દર તોલે ૧॥ આનો મજુરી આપવા પડી હોય તો તે ઘાટનું કુલ ખર્ચ શું થયું?

(૮) ૧૧૬૮॥ આઉંસ ચાંદીની પાટ રૂા. ૫૫॥૦॥ ના ભાવે લીધી તો તેના કેટલા રૂા. આપવા?

(૯) ૧૩૦૬॥ તોલાને બદલે ૧૩૦૬॥ આઉંસની કીંમત ભૂલથી લેવાઈ છે. બજાર ભાવ રૂા. ૪૨॥≈ છે. તો પાછાં નાણાં કેટલાં આપવાં?

(૧૦) ચાંદીનો ભાવ જ્યારે રૂા. ૪૮॥≈ હતો ત્યારે ૧૩૦૩॥ આઉસ ચાંદી લઈ લુવાર પાસે દાગીના કરાવ્યા. દાગીના તૈયાર કરી તોલ કર્યો તો ૩૪૫૦॥ તોલા થયો. તો મજુરીમાંથી કેટલા પૈસા કાપી લેવા?

સોનાનાં હિસાબ.

મુંબઈમાં સોનું ૪૦ વાલનો તોલો ગણી વેચાય છે.

એક તોલાના વાલ ૪૦ અને એક રૂપીઆના આના સોળ માટે જેટલે રૂપીએ તોલો તેટલા આનાનું અઢીવાલ.

દાખલો—રૂા. ૨૨ાા ના ભાવનું સોનુ લઈ દાગીનો કરવા આપેલો પરંતુ તોલ કરતી વખતે ૨ વાલની ઘટ આવી તો કેટલા પૈસા ઓછા આપવા !

```
૨૨ાા આના અઢી વાલની કીંમત        ૧૬)૪૫
×૨                                ———
———                               ૨ાા~
૪૫ આના પાંચ વાલની કીંમત.      જવાબ રૂા. ૨ાા~
```

એક તોલાના વાલ ૪૦ અને એક રૂપીઆના દોકડા ૧૦૦ માટે જેટલે રૂપીએ તોલો તેથી ૨ાા ગણે દોકડે વાલ.

દાખલો—એક શાહુકારે રૂા. ૨૨ાા એ તોલાના ભાવનું ૪ વાલ સોનું દાનમાં આપ્યું તો તેણે ધર્માદો કેટલાનો કર્યો ?

```
૨૩ાા                     ૧૦૦)૨૨૫
×૨ાા                     ———
———                        ૨ા
૫૬ા
×૪                       જવાબ રૂા. ૨ા
———
૨૨૫ દોકડા ચાર વાલની કીંમત.
```

બીજી રીત—તોલાની કીંમતને જેટલા વાલનું કરવું હોય તેટલાએ ગુણવા. ગુણાકારને ચાલીશ વડે ભાગવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—૨૨ાા રૂ. તોલાની કીંમતના ૪ વાલનું શું પડે?

૨૨ાા એક તોલાની કીંમત
×૪

૯૦ ચાર તોલાની કીંમત

૪૦)૯૦

૨ા

જવાબ રૂ. ૨ા

દાખલા.

(૧) આજરોજ બજારમાં સોનાનો ભાવ તોલા એકના રૂ. ૨૬ા છે. આપણે તોલા ૭ા ને ૫ વાલ સોનું લીધું, તો કેટલા પૈસા આપવા?

(૨) રૂ. ૨૧ાા ના તોલા લેખે તોલા ૧૨ાા ૭ા વાલ સોનાની કીંમત કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૩) એક મોહનમાળા તોલા ૮ાા ૪ વાલની છે. ચોકસી પાસે કીમત કરાવતાં તે તોલાના રૂ. ૧૯ાા નો ભાવ કહે છે. તો તે વેચવાથી શું ઉપજશે?

(૪) હેમની સાંકળી તોલા ૭ાા ૩ વાલની છે. જો સોનાનો ભાવ રૂ. ૨૨ાા ગણવામાં આવે, તો સાંકળીની કીંમત કેટલી?

(૫) જ્યારે બજાર ભાવ રૂ. ૨૨ાા= હતો, ત્યારે તોલા ૭ાા ૭ વાલ વજનનો એક હાર આપણે લાવેલા. તો તેના ઉઘરાણી-વાળાને આજે કેટલા પૈસા આપશો?

(૬) સોની અમૃતલાલને ત્યાંથી નેકલેસ તોલા ૪ાા ૩ વાલ અને સાકળી તોલા ૫ાા ૨ વાલની લાવ્યા હવે સોનાનો ભાવ રૂ. ૨૦ા અને મજુરી તોલે રૂ. ૨) ગણવામાં આવે, તો તેને કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૭) તોલા ૨૩॥ ૪ વાલ વજનના દાગીના કરાવ્યા છે. સોનાનો ભાવ ૨૦।= છે. અને મજુરી તોલે રૂ. ૨।~ ઠરાવી છે. તો તેને કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૮) રૂ. ૨૪॥≈॥ એ તોલાના ભાવે તો. ૩૬॥ ૭ા વાલ સોનાની કીંમત કેટલી આપવી પડે ?

(૯) સોની અમૃતલાલને રૂ. ૫૦૦) રોકડા આપી, તેને ત્યાંથી છેડા નંગ ૪ દરેક તોલા ૪ા ૧ વાલ વજનનો. સોનાનો ભાવ રૂ. ૨૦॥= તથા મજુરી દર તોલે રૂ. ૨)≡ લેખે ગણી લાવ્યા. તો તેની પાસે હવે શું લેણું રહ્યું ?

(૧૦) રૂ. ૨૦ા૦ા ના ભાવે તોલા ૧૮॥ ૯ા વાલ વજનના દાગીના કેટલી કીંમતના ગણાય. સોનું નબળું હોવા સબબે જો ૨ ટકા વટાવ કાપી આપવામાં આવે તો તે દાગીનાની કીંમત કેટલી ?

રતલના શેર કરવાના હિસાબો.

મુંબઈમાં ઘણી ચીજોનો તોલ મણ ઉપર રતલ મૂકીને કરવામાં આવે છે.

૨૮ રતલ = ૧ મણ

૧૪ રતલ = ૦॥ મણ.	૩॥ રતલ = ૫ શેર.
૭ રતલ = ૦। મણ.	૧॥। રતલ = ૨॥ શેર.

રીત—ઉપરના કોષ્ટક મુજબ આપેલા તોલમાંથી ૨॥ શેરી સુધી કાઢવું. બાકી રહેલા રતલમાં દરરતલે ૧૨ તોલા ઉમેરવાથી મુંબાઇનો શેર થાય છે.

દાખલો—આજરોજ મેં ૪॥। રતલ ખાંડ લીધી તો તે કેટલા શેર લીધી હશે ?

૪॥ રતલ

૩॥ ૫ શેર

૧ રતલના શેર કરવા છે.

૧।
×૧૨

૨૮)૧૫ તોલા (૦॥૦॥
૧૪
૧
×૧૬
૧૬
૧૪
૨

૧। રતલ
+૦॥ ૦॥

શે. ૧॥। ૦॥ થયો.

૫ શેર
+૧॥। ૦॥

શે. ૬॥। ૦॥

જવાબ શેર ૬॥।૦॥

બીજીરીત--દર રતલે ૭ અધોળ ઉમેરવાથી પણ શેર થાય છે.

દાખલો--૪॥। રતલ ખાંડ તોળવાને માટે સામા પલ્લામાં કેટલા શેર મૂકવા જોઇએ ?

૪॥। રતલ છે.
૩॥ રતલ ૫ શેર

૧। રતલ બાકી રહ્યું

શેર ૫
૧॥।૦॥

૧। શેર ૬॥। ૦॥.
+૦॥૦॥

૧॥।૦॥

જવાબ શે. ૬॥।૦॥

દાખલા

(૧) ૩॥ રતલ એટલે કેટલા શેર ગણાય ?
(૨) એક વેપારીએ મને ૫॥ રતલ ખાંડ શેરનાં તોલાં વડે જોખી દીધી. તો તેણે શું તોલાં મૂક્યાં હશે.
(૩) ૪॥ રતલના સામા પલ્લામાં કેટલા શેર મૂકીએ તો બેઉ બરોબર થાય.

(૪) કાગદી બદામ રૂા. ૧ા ની શેર મળે છે. મેં ૬ાા રતલ લીધી તો તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૫) અંજીરનો ભાવ જ્યારે શેર ૧ ના રૂા. ૦ા= હતો ત્યારે મેં રતલ ૩ા અંજીર લીધાં તો તેનાં કેટલા પૈસા આપવા ?

(૬) રૂ. ૧ા= નું એક શેર મધ મળતું હતું ત્યારે મેં રતલ ૫ાાા મધ લીધું તો તે બદલ કેટલાં નાણાં આપવાં.

(૭) સાકરનો ભાવ મણ ૧ ના રૂા. ૫ાા છે. મેં મણ ૩ાા ૪ાાા રતલ સાકર લીધી. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૮) મણ ૧૩ાાા ૬ રતલ કાપુસ લીધું. કાપુસનો ભાવ શેરના રૂા. ૦ાાા ગણીએ તો તે રૂની કિંમત કેટલી ?

(૯) ત્રણ આનાનો એક શેર ગોળ મળતો હોય તો મણ ૬ા ૫ાાા રતલના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

(૧૦) રૂા. ૧ા= ની શેર દ્રાક્ષ મળે છે. એક વેપારીએ ભૂલથી શેર ૬ાાા ને બદલે રતલ ૬ાાા દ્રાક્ષ મને જોખી દીધી તો તેથી તે વેપારીને કેટલી ખોટ ગઈ ?

મણના હિસાબ.

મુંબઈમાં ઘણી ખરી ચીજો મણના ભાવથી વેચાય છે.

અંગ્રેજી વજન માંહેના કવાર્ટરને મણ કહે છે. એક મણના રતલ ૨૮ થાય છે. પણ શેર તો ૪૦ છે.

રીત— આપેલા વજન માંહેના ભાવ અને મણનો ગુણાકાર કરી ઉપરના શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ઉમેરવી.

દાખલો— ભાણાલવાધીનો ભાવ મણ એકના રૂા. ૨૪ાા હતો, ત્યારે આપણે મણ ૩ાા ૬ શેર ઘી લીધું. તો તેની શી કિંમત પડશે ?

```
м.   ૩॥                          ૬
 × ૨૪॥                        × ૨૪॥
──────                        ──────
                          ૪૦) ૧૪૭  ૭ મણુની કિંમત
 ૮૫॥॥  સાડા ત્રણ મણુની કિંમત  ────
   ૩॥ ≈॥॥ ૦॥॥ ૭ શેરની કિંમત ૩॥ ≈॥॥ ૦॥॥ ૭ શેરની કિંમત
────  ────
 ૮૯। ≈॥॥ ૦॥॥        જવાબ.  રૂ. ૮૯।≈॥॥૦॥॥
```

બીજીરીત--આપેલા વજનના ભાવ અને મણનો ગુણાકાર કરી, ભાવ અને શેરને અઢીએ ગુણી જે આવે તે દોકડા સમજવા તેના રૂપીઆ કાઢી મણની કિંમતમાં ઉમેરવા એટલે જવાબ આવશે,

સમજ—એક રૂપીઆના આના સોળ, અને એક મણની અઢીશેરી ૧૬ છે; માટે **જેટલે રૂપીએ મણ તેટલા આનાનું અઢીશેર** એક રૂપીઆના દોકડા ૧૦૦ અને એક મણના શેર ૪૦ છે માટે **જેટલે રૂપીએ મણ તેથી અઢીગણે દોકડે શેર** આવે.

આ પ્રમાણે જરૂર જોગી કુંચીઓ કાઢી લેવી જોઇએ.

દાખલો—ઉપરનો જ

```
                          આના ૨૪॥  અઢીશેરની કિંમત
                              ×૨
                           ─────
м   ૩॥                    આના ૪૯  પાંચ શેરની કિંમત
 × ૨૪॥                     રૂ. ૩)-
──────
 ૮૫॥॥  સાડા ત્રણ મણની કિંમત
   ૩)-    પાંચ શેરની કિંમત        ૨૪॥
   ૦॥-॥॥ એક શેરની કિંમત          ×૨॥
──────                          ──────
 ૮૯। ≈॥॥                     દો. ૬૧। એક શેરની કિંમત
                               રૂ. ૦॥ -॥॥
           જવાબ રૂ. ૮૯। ≈॥॥
```

દાખલા

(૧) કોલ્હાપુરી ગોળ મણ ૧ ના જ્યારે રૂા. ૪। નો ભાવ હતો ત્યારે આપણે મણ ૩॥ ૫ શેર ગોળ લાવેલા તો તેના કેટલા પૈસા આપવા પડશે ?

(૨) આજરોજ બજારમાં ખાંડ મણ ૧ ના રૂા. ૬॥ પડે છે. તો મણ ૭। ૭॥ શેર ખાંડનું શું આપવું પડશે ?

(૩) બેલગામ ઘી મણ ૧ ના રૂા. ૨૪। નો ભાવ હોય તો મણ ૧૩॥ ૩॥ શેર ઘીનું શું આપવું પડે ?

(૪) રૂા. ૭॥ એ એક મણના ભાવની મ. ૩૮। ૬ શેર સાકરના કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે.

(૫) સફેદ તલનું તેલ મણ એકના રૂા. ૮॥= ના ભાવે મળે છે. તો આપણે મણ ૧૫॥ ૮॥ શેર તેલ લીધું તેના કેટલા પૈસા આપશો ?

(૬) ખારેક મણ ૧ ના રૂા. ૧૦।= નો ભાવ હોય તો મણ ૧૦। ૨ શેર ખારેકના હિસાબ બદલ કેટલા પૈસા લાવશો ?

(૭) સોપારી સેવરધની મણ એકના રૂા ૨૬।≡ ના ભાવે મળતી હોય તો મણ ૧॥ ૮॥ શેર ના કેટલા પૈસા પડે ?

(૮) પિતળ મણ એકના રૂા. ૧૦।=॥ એ ઠરાવી મણ ૩। ૫॥ શેર વાસણ લાવ્યા તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૯) મુંબઈથી રંગનુ પીપ નંગ એક લાહોર ચડાવ્યું. મણ એકનું નૂર જો રૂ. ૩॥~ પડતું હોય તો હં. ૧॥ પા રતલના નૂરના કેટલા રૂપીઆ પડશે ?

(૧૦) જીરાનો ભાવ જ્યારે મણ એકના રૂા. ૧૩। ૦॥ હતો ત્યારે એક વેપારીએ મણ ૩॥ પા॥= જીરૂં વેચ્યુ તો તેના તેને કેટલા રૂપીઆ મળશે ?

હંડ્રવેટના હિસાબ

ગુંદર, ખાંડ, ચાક, નેતર, વિલાયતી મીઠું. શીંગડાં, સમુદ્રફીણ અને ધાતુના પતરાં વગેરે હંડ્રવેટના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા વજનને ૪ એ ભાગી હંડ્રવેટ કરવા હંડ્રવેટ અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કિંમત ચઢાવવી.

દાખલો—ખાંડ જાવા મણ ૨૬॥ ૩॥ રતલ છે. હંડ્રવેટના રૂ. ૧૨॥ ના ભાવે તેની શી કિંમત થાય?

૪) ૨૬॥ ૩॥ (

———

હંડ્ર. ૬॥ ૦॥ ૩॥

હંડ્ર. ૬॥ ૦॥ ૫ ૫ શેર થયું.

૬॥

૧૨॥

———

૮૧ સાડા છ હંડ્રવેટની કિંમત

૧॥~ અર્ધા મણની કીંમત

૦। ≈ પાંચ શેરની કીમત

———

૮૩। ≈ કુલ.

૧૨॥

×૦॥

———

૪) ૬। અર્ધા હં. ની કીંમત

———

૧॥~ અર્ધા મણની કીંમત

૧૨॥

૫

———

૪) ૬૨॥ પાંચ હં. ની કીંમત

———

૪૦) ૧૫॥ પાંચ મણની કીંમત

———

૦। ≈ પાંચ શેરની કીમત

જવાબ રૂ. ૮૩। ≈

હંડ્રેવેટના મણુ ૪ હોય છે તેથી જેટલે રૂપીએ હંડ્રવેટ તેટલાં પાવલાંનું મણુ અગર તેથી ચાર ગણે આને મણુ ગણીને પણ હિસાબ ગણી શકાય ?

બીજીરીત—ઉપર વધેલા રતલનો હિસાબ કરતી વખતે ૭ દોકડાનો આનો ગણીએ તો જેટલે રૂપીએ હંડ્રવેટ તેટલા દોકડાનું રતલ ગણી શકાય.

દાખલો—ખાંડ જાવા મણુ ૨૬॥ ૩॥ રતલ છે. હંડ્રવેટના રૂા. ૧૨॥ ના ભાવે તેની કેટલી કીંમત પડે ?

મ. રતલ
૪) ૨૬॥ ૩॥
હં. ૬॥ ૦॥ ૩॥
હં. ૬॥ ૧૭॥ રતલ થયા

હં
૬॥
×૧૨॥
———
૮૧ સાડા ૭ હંડ્રવેટની કીંમત
૧॥=ા સાડાસતર ગતલની કીંમત
———
૮૩) =ા

૧૭॥
×૧૨॥
———
૭) ૨૧૮॥ દોકડા સાડાસત્તર રતલની કીમત
———
૧૬) ૩૧ આના
———
૧॥ =ા

જવાબ રૂા. ૮૩) =ા

દાખલા.

(૧) તાંબાના પતરાંનો ભાવ હંડ્રવેટ ૧ ના રૂા. ૩૦ છે. તો મણુ. ૨૧૨॥ નું શું પડશે ?

(૨) લોખંડના સ્ક્રૂની પેટી ૧ તેનું વજન મણુ. ૮॥ ૩ રતલ છે. તેમાંથી ૧૦ રતલ બારદાન જતાં હંડ્રવેટના રૂા. ૨૫॥ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા પડે ?

(૩) ચાક મણ ૬૩ા ૫ શેર લીધો. હંડ્રવેટનો ભાવ રૂ. ૮ાા હોય તો તેના કેટલા પૈસા આપવા ?

(૪) રૂ. ૧૮ાા≈ એ હંડ્રવેટના ભાવે મ. ૩૧પાા ૪ રતલ પિત્તળનાં પતરાં ઉધારે વેચ્યાં છે. તો એ લઈ જનારને ખાતે શું ઉધારવું ?

(૫) ખાંડ મોરીસિયસ સફેદ મણ ૩૧પાાા ૬ રતલ દર હંડ્રવેટના રૂ. ૧પાા≈ ના ભાવે લાવ્યા તો તેની કુલ કિંમત કેટલી ?

(૬) સમુદ્રફીણ મણ. પ૭ાા ૩ રતલ દર રૂ. ૧પાા≈ નું હંડ્રવેટના ભાવે લાવી રૂ. ૨૩ા~ ના ભાવે મીલમાં મોકલ્યાં. તો તે વેપારમાં આપણને કેટલો નફો મળ્યો ?

(૭) રૂ. ૩૨)~ાા હંડ્રવેટના ભાવનું મણ ૩૩૬। ૬ રતલ નેતર કેટલા રૂપીઆનું આવે ?

(૮) ખાંડ ગુણી. ૨૫ તેનું વજન મણ ૧પ૭ાા ૬ાા રતલ દર ગુણીએ ૨ાા રતલ બારદાન જતાં હંડ્રવેટના રૂ. ૧પાા≈ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૯) દરેક માણસને ૧ પાઉંડ વજનની થાળી આપવામાં આવે છે. પિત્તળનો ભાવ રૂ. ૧પા૦ાા છે. ૪૨૫૩૪ માણસોને થાળીઓ વહેંચવા માટે પતરાં લાવવાં છે. તો તેના કેટલા રૂપીઆ પડશે.

(૧૦) એક માણસે ખાંડ જાવા ગુણી ૪૪ તેનું વજન મ. ૨૧૨ાા ૫ રતલ દર રૂ. ૧૩ાા૦ાા ના ભાવે લીધી. તેને સેંકડે ૦ાા ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા પૈસા લેશો ? દર દાગીને બારદાન ૨ાા રતલ ગણવું.

પીકલના હિસાબ.

સાણુચોખા પીકલથી વેચાય છે. ૪॥। મણનો એક પીકલ ગણાય છે.

રીત. આપેલા વજનને ૪॥। એ ભાગી પીકલ અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કિંમત ચઢાવવી.

દાખલો—રૂ. ૧૫॥≡ ૧ પીકલ સાણુચોખા મળે છે. તો મ. ૨૭॥ ૭॥ શેરનું શું આપવું પડશે?

```
પી.          ૪॥।) ૨૭॥           ૧૫॥≡
૫॥।               ―――           ૦।
×૧૫॥≡        પીકલ. ૫॥। ૦। ૫    ―――――
―――――                        ૪॥।) ૩॥।~॥। ૫॥ પીકલની કિંમત
 ૮૧।૦।  પોણાછ પીકલની કિંમત      ――――
  ૦॥।~ ૫॥ મણની કિંમત          ૨) ૦॥।~ ૫॥ મણની કિંમત
  ૦।≈॥ પાંચશેરની કિંમત             ―――
――― ―――                           ૦।≈॥ પાંચ શેરની કિંમત
 ૮૨।≋॥।            જવાબ. રૂ. ૮૨।≋॥।
```

પીકલના મણ ૪॥। અને રૂપીઆના દોકડા સો છે. માટે જેટલે રૂપીએ પીકલ તેથી ૨૧ ગણે દોકડે મણ.

પીકલના રતલ ૧૩૩ અને રૂપીઆના દોકડા ૧૦૦ માટે જેટલે રૂપીએ પીકલ તેથી પોણાગણે દોકડે રતલ.

ઉપરની બે કુંચીઓ લગભગ ખરી છે.

પીકલની ક્યાટી સો માટે જેટલે રૂપીએ પીકલ તેટલા દોકડાનું ૧ ક્યાટી આવે.

ક્યાટી ૫૨ તોલાની હોય છે.

દાખલા.

(૧) સાણુચોખા મણ ૫૫ા ૫ શેર લીધા. પીકલ એકનો ભાવ જો રૂા. ૨૩ા હોય તો કેટલા રૂા. આપવા ?

(૨) મણ ૩૭ા ૪ રતલ સાણુચોખાના પીકલના રૂા. ૨૫ા≈ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા.

(૩) સાણુચોખા મણ ૧૨૨ા ૬ રતલ દર રૂા. ૩૩ા≈ ના ભાવે લીધું. તો તેનું શું આપવું ?

(૪) કાચું રેશમ મણ ૧૫૬ા ૩ રતલ પીકલ એકના રૂા. ૩૬૨ા≈ ના ભાવે લીધું. તો તેનું શું આપવું ?

(૫) પીકલ એકના રૂા. ૩૨ા૦ા ના ભાવે મ. ૩૧૨ા ૪ રતલ સાણુ-ચોખાના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૬) સાણુચોખા ગુણી ૮ તેનું વજન મણ ૪૫ા ૪ રતલ દર દાગીને ૨ રતલ બારદાન જાય તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૭) કાચા રેશમની પેટીનું વજન મણ ૨૩ા ૫ રતલ છે. તેમાંથી મણ ૧ા ૬ રતલ બારદાન જતાં પીકલ એકના રૂા. ૩૦૫ા≈ ના ભાવે કેટલા રૂા. ની કિંમત થાય ?

(૮) ૩૭ા૦ા એ પીકલના ભાવથી સાણુચોખા મણ. ૨૩૪ા ૬ રતલ આપ્યા. હવે હિસાબ કરતી વખતે દોઢ ટકો વટાવ કાપવાનો હોય તો તેના કેટલા પૈસા લેવા ?

(૯) મ. ૩૧૫ા ૪ રતલ સાણુચોખા દર રૂા. ૨૭ા૦ા ના ભાવે લઇ ૩૨ા≈ ના ભાવે વેચ્યા તો તે વેપારમાં કેટલો નફો રહ્યો.

(૧૦) રૂા. ૨૭ા≈ાા નું પીકલનો ભાવ ઠરાવી મણ. ૪૧૨ા ૪ રતલ સાણુચોખા લીધા. પરંતુ માલ નબળો હોવાથી ૧૦ ટકા વટાવ કાપી લીધો. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપ્યા હશે ?

મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેરના હિસાબ.

કાચું રેશમને રોહીસાનું તેલ મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેરના ભાવે વેચાય છે.

રીત. આપેલા વજનને ત્રણે ગુણીને આઠે ભાગી નાખવા, પછી મણના શેર કરી શેરમાં ઉમેરી દેવા જે આવે તે પાકા શેર સમજવા.

દાખલો—ગાંસડી નંગ ૫ માં કાચું રેશમ મણ ૪૮॥ ૩॥ રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે શેર ૧ના રૂ. ૩।૦॥ લેખે તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ થાય.

શેર	મ. ૪૮॥ ૫
૭૩૩)=	×૩
×૩।૦॥	————
————	૮) મ. ૧૪૬॥ ૫ ત્રણે ગુણ્યા.
૨૪૦૫।=॥સાતસોનેત્રીસ શે. ની કિં.	————
૦।=॥~ બે અધોળની કિં.	મ. ૧૮। ૩)= પાકું તોલ.
————	×૪૦
૨૪૦૫॥~)~	————
જવાબ. રૂા. ૨૪૦૫॥~	શેર. ૭૩૩)=

બીજી રીત. આપેલા તોલને ૧૫ એ ગુણી નાખવા, મણને ગુણવાથી પાકા શેર આવશે. અને રતલને ગુણવાથી જે આવે તેને ૨૮ વડે ભાગી પાકા શેર કાઢી આવેલા શેરમાં ઉમેરવા. આ ભાગાકારમાં શેષ વધે તે તોલા સમજવા. પછી રૂપીઆને શેરનો ગુણાકાર કરી તેમાં તોલાની ફાળે પડતી કિંમત ઉમેરવી.

દાખલો. ઉપરનોજ.

શેર	મ.	૩॥
૭૩૩)≈	૪૮॥ ૩॥	×૧૫
૩૦॥	×૧૫	૨૮) ૫૨॥
	શેર ૭૩૩) ૩॥ તોલા	
	શેર. ૭૩૩ ≈	શે. ૧॥ ૩॥ તોલા
૨૪૦૫)≈॥	સાતસો તેત્રીસ શેરની કિંમત	
૦≈॥-	બે અધોળની કિંમત	
		રૂ. ૩૦॥ એક શેરની કિંમત
૨૪૦૫॥-)-		આના ૩૦॥ એક અધોળની કિંમત
જવાબ. રૂ. ૨૪૦૫॥-		×૨
		આના ૬॥- બે અધોળની કિંમત
		રૂ. ૦≈॥-

દાખલા.

(૧) કાચું રેશમ મણ. ૮॥ ૩॥ રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, શેર ૧ ના રૂ. ૨॥ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૨) રોહીસાનું તેલ મણ ૧। ૫ રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, શેર ૧ ના. રૂ. ૧॥ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૩) રોહીસાનું તેલ મણ ૩। ૪ રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, શેર ૧ ના રૂ. ૨)≈ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ લેશો?

(૪) રોહીસાનું તેલ મણ ૧૫॥ ૨। રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, શેર ૧ ના રૂ. ૧≈॥ લેખે તે માલનાં કેટલાં નાણાં આપશો?

(૫) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ ૩ નું વજન મણ. ૩૭॥ ૫॥ રતલ છે. તેમાંથી મણ ૫॥ ૨ રતલ બારદાન જતાં, મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, શેર ૧ ના રૂ. ૪। ના ભાવે તેનું શું આપશો?

(૬) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ ૫ નું વજન મણ ૫૬॥ ૪ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને મ. ૧॥॥ ૨॥ રતલ બારદાન જતાં મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે શેર ૧ ના રૂ. ૩॥≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૭) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ ૨ નું વજન મણ ૨૨ાા ૪ાાા રતલ છે. તેમાંથી મ. ૨ાાા ૩ા રતલ બારદાન જતાં મુ. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે શેર ૧ ના રૂા. ૪‌।ॅ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલાં નાણાં લેશો ?

(૮) રોહીસાનું તેલ મણ ૬ાા ૨ા રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે શેર એકના રૂા. ૨।૦ાા ના ભાવે તે માલની કિંમત કેટલી ?

(૯) રોહીસાનું તેલ મણ ૬૦ાા પાાા રતલ શેર ૧ ના રૂા. ૧ાાા~ ના ભાવે લઈ રૂા. ૧ાા≈ાા એ શેર લેખે વેચ્યું તો તે વેપારમાં કેટલો નફો નુકશાન થયું હશે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર પ્રમાણે હિસાબ ગણવો.

(૧૦) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ ૭ નું વજન મણ ૭૮ાા ૩ા રતલ છે. તેમાંથી દાગીને મણ ૧ાાા ૧ા રતલ બારદાન જતાં મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે શેર ૧ ના રૂા. ૨ાાા≈ા ના ભાવે દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઇ હિસાબ શું ચુકવશો ?

---

૧૦૦ મણના પાકા ૬૦ મણના હિસાબ.

હીંગળો તથા એળીઆના વાડીઆ મું. ૧૦૦ મણના પાકા ૬૦ મણના હિસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા વજનને ત્રણે ગુણીને પાંચે ભાગવાથી જે જવાબ આવે તે પાકા મણ સમજવા. પછી મણ શેર અથવા મણ ને રતલના હિસાબની રીતે હિસાબ કરવો.

દાખલો—હીંગળાના વાડીયા નંગ ૪ નું વજન મણ ૨૫ાા ૩ા. રતલ છે. મુંબઈના ૧૦૦ મણ કાચાના પાકા ૬૦ મણને હિસાબે મણ એકના રૂા. પાા≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

મ. ૨૫ાા ૩ાા	૩ાા રતલ
×૩	×૫ાા=
૫) મ. ૭૬ાાા ૩ાા	૨૮)૧૯ાા≈ સાડા ત્રણ મણની કિંમત
મ. ૧૫ા ૩ાા પાકો તોલ થયો	ાા≈ સાડા ત્રણ રતલની કિંમત.

મ. ૧૫ા ૩ાા
×ાાા ૦ાા

૮૫ાાા૦ાા સવા પંદર મણની કીંમત.   જવાબ ૮૬ા≈ાા
+૦ાા≈ સાડા ત્રણ રતલની કીંમત.

૮૬ા≈ાા

બીજી રીત—આપેલા વજનને સુરતી તોલનું રૂપ આપી ૧ા એ ભાગવાથી જે જવાબ આવે તે પાકા મણ સમજવાં પછી મણ શેરના હિસાબની રીતે હિસાબ કરવો.

દાખલો—ઉપરનોજ.

મ. ૨૫ાા ૩ાા રતલ	રૂ. ૫ાા= એક મણની કીંમત.
મ. ૨૫ાા ૫ શેર	આના ૫ાા= અઢી શેરની કીંમત.
×૭ાાા	×૨
૧ા)મ. ૧૯) ૮ાા શેર સુરતી તોલ	આના ૧૧ પાંચ શેરની કીંમત
	રૂ. ૦ાા≈

મ. ૧૫ા ૫ શેર પાકું તોલ

મ. ૧૫ા ૫ શેર
× ૫ાા=

૮૫ાાા ૦ાા સવા પંદર મણની કીંમત
૦ાા≈ પાંચ શેરની કીંમત.

૮૬ા≈ાા   જવાબ ૮૬ા≈ાા

દાખલા

(૧) હીંગળાનું વાડીઉં નંગ ૧ તેનું વજન મણ ૫ાા ૫ શેર છે. તો મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૬ાાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૨) એળીયાના વાડીઆ નંગ ૧૦ નું વજન મણ ૫૯ા ૩ાા રતલ છે. મું. મ. ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૭ા≈ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૩) એળીયાના વાડીઆં નંગ ૨૫ નું વજન મણ ૧૫૭ાા ૫ રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૮ાા ના ભાવે તેની કીંમત શી ?

(૪) હીંગળો મણ ૩૨ાા ૪ાા રતલ લીધો. મુ. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૧૦ા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૫) હીંગળો મણ ૩૧૫ાા ૨ા રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૯ાા≈ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ ઉપજશે ?

(૬) હીંગળો મણ ૨૩૪ાા ૫ાાા રતલ, મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૧૦ા≈ાા ના ભાવે લીધો તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૭) એળીયાના વાડીઆં નંગ ૩૨ નું વજન મણ ૧૯૫ા ૩. રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૧૩ા ના ભાવે તેના કેટલા રૂા. ઉપજે ?

(૮) એળીયાના વાડીઆં નંગ ૬ નું વજન મણ ૩૫ાાા ૪ાા રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે, મણ એકના રૂા. ૪ા≈ ના ભાવે હિસાબ કેટલો આપવો ? વટાવ ૧ ટકો કાપવાનો છે ?

(૯) હીંગળો મણ ૬૫ાાા ૪ાાા રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૧૫ાાા≈ ના ભાવે ૧ાા ટકો વટાવ તથા ૦ાા ટકો દલાલી કાપી આપ્યા પછી આપણને શું મળશે ?

(૧૦) એળીઆના વાડીઆં નંગ ૧૮ નું વજન મણ ૧૦૯ાાા ૪ રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ ૧ ના રૂા. ૬ાાા≈ાા ના ભાવે સવાબે ટકા વટાવ કાપી લઇ કેટલું નાણાં આપવાં ?



મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૬ ઠ્ઠો

કાચો પાકો તોલ.

કાચાપાકા તોલના હિસાબ.

બજારોમાં સર્વ વસ્તુઓનું વજન ઘણે ભાગે મુંબાઈના તોલથી કરવામાં આવે છે અને કેટલીક ચીજોમાં ભાવ પાકા મણપર થાય છે. કેટલીક ચીજોમાં ૪૧ શેરનો મણ, કેટલીક વસ્તુઓમાં ૪૨ શેરનો મણ; એમ ૪૩।, ૪૪, ૪૫, ૪૮ અને ૫૦ શેરનો મણ પણ ગણાય છે- આવા મણને પાકો મણ કહે છે.

કાચા મણ પરથી પાકા મણ કરવાની રીતો આ નીચે જણાવી છે. તેમાંથી જે રીત સહેલી પડે તે રીતે હિસાબ કરવા.

પહેલી રીત—આપેલા વજનના મણને ૪૦ એ ગુણી શેર કરી નાખવા. પછી આવેલા શેરને જેટલા શેરનો મણ કહ્યો હોય તેટલાએ ભાગવા એટલે પાકા મણ આવશે.

દાખલો—મણ ૧૬૦) ૫ શેરના ૪૨ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય?

મ. ૧૬૦)૫ શેર
×૪૦
———
૬૪૦૦
+૫
———
૬૪૦૫ શેર.

૪૨)૬૪૦૫
———
પાકા મ. ૧૫૨॥

જવાબ પાકા મણ ૧૫૨॥

બીજી રીત—પાકા મણના શેરના આંકડામાંથી ૪૦ બાદ કરવા, જે બાકી રહે તે વડે પાકા તોલના શેરના આંકડાને ભાગતાં જે ભાગાકાર આવે તેટલામો ભાગ આપેલા વજનમાંથી બાદ કરવો એટલે પાકો તોલ આવશે.

```
 ૪૨     પાકા તોલના શેર
-૨                                   ૨૧) મ. ૧૬૦ ૫
 ----                                   --------
 ૪૦                                   મ.  ૭ાા ૫
 ----
 ૦૨
૨)૪૨(૨૧ મો ભાગ બાદ કરવો.
 ૪૨                 મ.
 ----             ૧૬૦) ૫ કાચો તોલ
 ૦૦                 ૭ાા ૫ ૨૧ મો ભાગ બાદ.
                  ----------
              મ. ૧૫૨ાા ૦ પાકો તોલ જવાબ.
```

ત્રીજી રીત—કાચા તોલમાંથી પાકો તોલ કરવાને માટે આસરે રકમ ધારવી તેમાં દરમણે વધારાના શેર જેટલા શેર, દર શેરે વધારાના શેર જેટલા તોલા, દર તોલે વધારાના શેર જેટલા વાલ ધારેલી રકમમાં ઉમેરી આવેલા સરવાળાને મૂળ આપેલા તોલમાંથી બાદ કરવો. જો કાંઈ બાકી રહે તો તેમાંથી પણ ઉપરનીજ રીતે તોલ કાપી પાકો તોલ કરી પહેલી વખત આવેલ પાકા તોલમાં ઉમેરવું. એ રીતે દાખલો મેળવી શકાશે.

દાખલો મ. ૧૬૦) ૫ શેર કાજુ લીધા છે. તો ૪૨ તોલે કેટલા પાકા મણનો હિસાબ આપવો ?

```
મ. ૧૫૦  ધાર્યા.             ૧૫૦ × ૨ = ૩૦૦ શેર.
   +૭ાા                     ૩૦૦ શે. ÷ ૪૦ = ૭ાા મણ
   ------
   ૧૫૭ાા
મ. ૧૬૦) ૫  કાચુંતોલ
   ૧૫૭ાા                   મ. ૧૫૦ પાકા બદલ બાદ.
   ------
મ.   ૨ાા ૫ નો તોલ કાપવો રહ્યો.
```

મ. ૨॥ ધાર્યા.　　　　２॥ × ૨ = ૫ શેર.

+૫　　　　２॥ ૫ મૂળ વજન

———　　　２॥ ૫ સરવાળો

૨॥ ૫　　　———

　　　　　૦) ૦

મ. ૧૫૦ પહેલી વખતે આવેલા (ધારેલા)

મ. ૨॥ બીજી વખતે આવેલા (ધારેલા)

———

મ. ૧૫૨॥ જવાબ

આ રીતને માટે આવું નાનું સરખું પત્રક કરવાથી સગડતા પડશે.

કાચું તોલ	તોલ ધાર્યો	વધારાના શેર બદલ કાપવાના	નં. ૨. ૩ ખાનાનો સરવાળો	નં. ૧ માંથી બાદ કરવાનું વજન	કાચો તોલ બાકી રહ્યો
મ.૧૬૦) ૫ મ. ૨॥ ૫	મ ૧૫૦) મ. ૨॥	મ. ૭॥ ૦) ૫	મ.૧૫૭॥ મ. ૨॥ ૫	મ. ૧૫૭॥ મ. ૨॥ ૫	મ. ૨॥ ૫ ૦

પાકા મ. ૧૫૨॥ જવાબ

ચોથી રીત—આપેલા કાચા મણને વધારાના શેરે ગુણવા. આવેલા ગુણાકારને ૪૦ વડે ભાગી મણ કરવા. આ મણને આવેલા કાચા મણમાંથી બાદ કરવા. બાદબાકી જે રહે તેટલું વજન આસરે ધારવું.

ધારેલા આસરાના વજનને વધારા શેર ગુણી ૪૦ એ ભાગી તેના મણ કરી આસરે ધારેલા વજનમાં ઉમેરવું એ રીતે સરવાળો આવે તે આપેલ કાચા

વજનમાંથી બાદ કરવો. જો બરાબર થઈ રહે તો આસરે ધારેલા મણજ પાકા મણ સમજવા અને જો કાંઇ બાકી રહે તો ઉપરની રીતેજ આસરો શોધી કાઢવો, વધારાના શેરે ગુણી ઉમેરવું અને સરવાળો મૂળ કાચા તોલમાંથી બાદ કરવો એ ક્રમે બાકી રહેલ વજનનું તોલ કાપી પાકું તોલ કરવું. અને તે પાકા કરેલ તોલમાં ઉમેરવું.

દાખલો—મ. ૧૬૦) ૫ શેર ૪૨ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય?

```
૪૨                              મ. ૧૬૦) ૫
૪૦                                   × ૨
----                            ------------
 ૨  વધારાના શેર                 ૪૦)૩૨૦।
                                ----------
મ.                              મ. ૮)૦।
૧૬૦) ૫  કાચું તોલ
  ૮) ૦।
---------                          ૧૫૨) ૫
૧૫૨) ૪।।।                            × ૨
૧૫૨) ૫   ધાર્યા. આસરાના મણ      ----------
  ૭।। ૪।                         ૪૦)૩૦૪।
---------                          ---------
૧૫૯।। ૯।  સરવાળો                  મ. ૭।। ૪।
મ. ૧૬૦) ૫
   ૧૫૯।। ૯।
   ---------
   ૦૦૦। પા।। નું તોલ કાઢવું બાકી રહ્યું.
```

મ. ૦। પ॥।
૨
———
૪૦)૦॥। ૧॥
મ. ૦) ૦॥। ૧॥

મ. ૦। પ॥। કાચ્ચું તોલ
મ. ૦। પ॥।
———
૦) ૦)

૦। પ॥। કાચ્ચું તોલ
૦) ૦॥। ૧॥
———
૦। ૪॥। ૮॥
૦। ૫ આસરાના મણ ધાર્યા.
× ૨
———
૪૦) ૦॥।
મ. ૦) ૦॥। શેર

મ. ૦। ૫ આસરાના મણ
+ ૦॥।
———
૦। પ॥। સરવાળો

મ, ૧૫૨) ૫ પહેલી વખતે ધારેલા આસરાનું વજન
૦। ૫ બીજી વખતે ધારેલ આસરાનું વજરાન
——— જવાબ.
મ. ૧૫૨॥

તોલ ૪૨ ના હિસાબ.

કંકુ કાજુ, કાચ્ચું કપુર, કાથો ખાવાનો, કાળી દ્રાક્ષ. મીણ, મધ, સફેદ મરી, સેવરધની સોપારી વગેરે કેટલીક ચીજો મું. તો. ૪૨ એટલે ૪૨ શેરનો મણ ગણીને વેચાય છે.

રીત. કાચા પાકા તોલની રીતો માંહેની સહેલી પડે તે રીતે દાખલો ગણવો.

દાખલો:—કંકુ મણ. ૧૬૦) ૫ મું. ૪૨ તોલે મણ ૧ ના રૂ. ૧૦॥ ના ભાવે લીધું. તો તેને ખાતે શું જમા કરશો ?

બીજી રીત. મુજબ.

```
 ૪૨
 ૭—          ૨)૪૨(૨૧ મો ભાગ બાદ કરવો જોઇએ.
 ૪૦            ૪૨
 ——           ——
  ૨            ૦૦
 ૨૧) મ. ૧૬૦)૫      મ. ૧૬૦) ૫
                —        ૭ા ૫
     ————          ————
     મ. ૭ા ૫        મ. ૧૫૨ાા     પાકા મણ થયા.
     ૧૫૨ાા
     ×૧૦ાા
     ————
     ૧૫૨૫
       ૭૬ા
     ————
રૂા.  ૧૬૦૧ા          જવાબ.
```

દાખલો. ઉપરનોજ

પહેલી રીત મુજબ.

```
મ.
૧૬૦) ૫        ૪૨) ૬૪૦૫ (૧૫૨ાા પાકા મણ થયા.
 ૪૦               ૪૨
 ———              ———
૬૪૦૦              ૨૨૦
    ૫             ૨૧૦          ૧૫૨ાા
 ———              ———           ૧૦ાા
૬૪૦૫              ૧૦૫         ————
                   ૮૪     રૂા. ૧૬૦૧ા  જવાબ.
                  ———
                   ૨૧
                   ૨૧
                  ———
                   ૦૦
```

દાખલા.

(૧) દ્રાક્ષ મણુ. ૨૩૬ાા ૧ દર મણુ. ૧ ના રૂા. ૪ાા ના ભાવે લાવ્યા. હવે જો દ્રાક્ષનો મણુ. ૪૨ શેરનો ગણાતો હોય તો તે દ્રાક્ષના કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૨) મીણનો ભાવ ૪૨ શેરના પાકા મણ ઉપર થાય છે. એક વેપારીએ મ. ૪૩૨ાા ૪ શેર મીણ બીજા વેપારીને મણ ૧ ના રૂા. ૮ાા= ના ભાવે આપ્યું તો બીજો વેપારી પહેલાને કેટલા પૈસા આપશે.

(૩) દર મણુ. ૧ ના રૂા. ૮ા ના ભાવે કંકુ મણુ. ૧૨૭ાા ૩ શેર લીધું તો તેનો આંકડો કેટલો આવશે ?

(૪) બજારમાં કાજુનો ભાવ મ. ૧ ના રૂા. ૧૦ા છે. તો મ. ૩૬ાાા કાજુ લઇને કેટલા પૈસા આપશો.

(૫) રૂા. ૯ાાા ની મણ કાળી દ્રાક્ષ મળે છે. આપણે મ. ૩૧૨ાા ૬ા શેર લેવી છે. તો કેટલા રૂપીઆ હશે તો લઈ શકાશે ?

(૬) ખાવાનો કાથો રૂ. ૩૧ાા નો ૧ મણ મળે છે. તો મ. ૩૫ાા ૪ શેર કાથાના કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૭) રૂા. ૨૩ાાા નું ૧ મણ મીણ મળતું હોય ત્યારે મ. ૨૮ાાા ૫ા શેર રતલ મીણની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૮) રૂા. ૨૦ાા= એ ૧ મણ મધ મળે છે. એક વાઘરીએ એક મહીનામાં મ. ૩૬ાા ૬ાા રતલ મધ પાડી લાવીને વેચ્યું તો તે માસમાં તે કેટલું કમાયો ?

(૯) એક શેઠને ત્યાં લગ્ન પ્રસંગમાં સોપારી સેવરધની મણ ૧૧૮ાા ૪ાા રતલ વપરાઇ. જો સોપારીનો ભાવ મણ ૧ ના રૂા. ૨૪ાાા≡ હોય તો તે શેઠને સોપારીનું ખરચ કેટલું આવ્યું ?

(૧૦) એક કંદોઇએ ગાંધીને ત્યાંથી મ. ૩૬॥ ૬। રતલ સફેદ મરી મણ. ૧ ના રૂ. ૩૭॥ ના ભાવે લઇ રૂ. ૧૦૦૦ રોકડા આપ્યા તો હવે તે ગાંધીને શું આપવું બાકી રહ્યું.

તો. ૪૫ નો હિસાબ.

રીત. કાચા પાકા તોલ માંહેની કોઇપણ રીતે હિસાબ કરી શકાય છે. ૯મો ભાગ બાદ કરી કરવાની રીત સહેલીપડે છે.

દાખલો. મ. ૩૩૪॥ ૭॥ શેર ના ૪૫ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય?

```
 ૪૫
૦—     ૫)૪૫                        ૯) ૩૩૪॥ ૭॥ કાચા મણ.
 ૪૦    ——                          ————— તોલ બદલ
 —        ૯ મો ભાગ બાદ કરવાનો.    મ. ૩૭) ૭॥ બાદ કર-
 ૫                                       વાના
```

મ. ૩૩૪॥ ૭॥ શેર કાચો તોલ
૩૭) ૭॥ પાકો તોલ ૪૫ કરવા બદલ બાદ.

મ. ૨૯૭॥ પાકો તોલ જવાબ.

બીજી રીતે.

દાખલો ઉપરનોજ.

મ. ૨૯૫ ધાર્યાં. ૨૯૫ × ૫ = ૧૪૭૫ ÷ ૪૦ = મ. ૩૬॥। ૫ શેર.
મ. ૨૯૫)
———
૩૩૧॥। ૫

```
૩૩ ૪॥ ૭॥   કાચું તોલ
૩૩ ૧॥। ૫    મ. ૨૯૫ પાકા બદલના
————        તોલ કાપવાનું બાકી રહ્યું.
૦૦૨॥। ૨॥
```

મ. ૨॥ ધાર્યા   ૨॥×૧૨॥÷૪=મ. ૦। ૨॥

૨॥   ધારેલા

૨॥। ૨॥   ૦। ૨॥

૨॥। ૨॥

———   ———

૦) ૦)   ૨॥। ૨॥

મ. ૨૯૫ પહેલી વખતે ધારેલા
મ. ૨॥ બીજી વખતે ધારેલા

———

મ. ૨૯૭॥ જવાબ.

દાખલાઓ.

(૧) કાચા મણ. ૨૦૯॥। ૦। શેરના તોલ ૪૫ કાપી પાકા મણ કેટલા થશે તે કહો ?

(૨) તોલ. ૪૫ કાપી પાકા મણ કરવા છે. તો તો મણ ૭૮॥। ૨। શેર ના પાકા મણ કેટલા થાય ?

(૩) કાચા ૧૨૦॥। ૦॥। શેર છે. તો તોલ ૪૫ કાપી પાકા મણ કરવા છે. તો કેટલા થશે.

(૪) કાચા મણ. ૨૯૧) ૩॥। શેરના તોલ ૪૫ કાપી પાકા મણ કરવા છે તો કેટલા થાય ?

(૫) મ. ૪૨૬॥। ૫। શેર કાચા છે. તો તોલ ૪૫ કાપી પાકો તોલ કરવો છે. તો કેટલો તોલ થાય ?

(૬) મ. ૩૧૫॥ ૬॥ શેર કાચા મણ છે. તેમાંથી ૪૫ તોલ કાપી પાકા મણ કેટલા થાય ?

(૭) કાચા મણ. ૨૯૩। ૪॥। શેર છે તેમાંથી ૪૫ તોલ કાપી પાકા મણ કરવા છે. તો જવાબ શું આવશે ?

(૮) મ. ૩૧૫॥ ૫॥ રતલ કાચા મણુમાંથી ૪૫ તોલ કાપી પાકા મણ કરો.

(૯) મ. ૪૨૩॥ ૬॥ રતલ કાચા મણુના ૪૫ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય ?

(૧૦) મ. ૫૨૩॥ ૬॥ રતલ કાચા મણ અને ૪૫ તોલે પાકા મણ વચ્ચે કેટલો તફાવત રહેશે ?

તોલ. ૪૮ ના હિસાબ.

રીત-કાચા પાકા તોલના હિસાબ આંહેની કોઇ પણ રીતે હિસાબ થઈ શકે છે. છઠ્ઠો ભાગ બાદ કરવાથી સહેલું પડે છે.

દાખલો: મ. ૧૪૧॥ ૨॥ શેર કાચા તોલના ૪૮ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય ?

મ. ૧૪૧॥ ૨॥ શેર કાચું તોલ

```
 ૪૮   ૮)૪૮ (૬ ઠ્ઠો ભાગ બાદ કરવો.  ૬)૧૪૧॥ ૨॥
 ૪૦     ૪૮                          ──────────
 ──    ────                          ૨૩॥ ૩॥ છઠ્ઠો ભાગ
 ૦૮     ૦૦
```

```
  મ. ૧૪૧॥ ૨॥ શેર કાચું તોલ
—મ. ૨૩॥ ૩॥ શેર છઠ્ઠા ભાગ બદલ બાદ
  ──────────────
મ. ૧૧૭॥॥ ૮।॥    પાકો તોલ જવાબ.
```

દાખલો. મ. ૧૪૧॥ ૨॥ શેરના ૪૮ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય ?

૧૪૧॥ ૨॥	૪૮) ૫૬૬૨॥ (૧૧૭॥ ૮।॥
×૪૦	૪૮
૫૬૪૦	૦૮૬
૨૦	૪૮
૨॥	૩૮૨॥
૫૬૬૨॥ શેર	૩૩૬
જવાબ મ. ૧૧૭॥ ૮।॥ પાકુંતોલ.	૦૪૬॥
	૩૬
	૧૦॥
	૯॥ ૪
	૦।॥ ૬
	૦।॥ ૬
	૦) ૦

દાખલા.

(૧) કાચા મણ ૮૦) ૭ શેર છે. તો ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢીએ તો કેટલા આવશે ?

(૨) મ. ૨૦૦) ૫॥ શેર કાચું તોલ છે. તેમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકું વજન કરવું છે. તો કેટલું થશે ?

(૩) મ. ૨૮૪॥ ૬॥ શેર કાચા તોલમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢીએ તો કેટલા આવે ?

(૪) ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢવા છે. કાચા મ. ૩૫૯ાા ૮ાા શેર છે. તો કેટલા મણ નિકળશે?

(૫) મ. ૧૫૨) ૧ાા રતલમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢવાથી કેટલા આવશે?

(૬) કાચા મણ ૨૧૩ાા ૪ાા શેરમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢીએ તો કેટલા આવશે?

(૭) કાચા મણ ૩૩૭ાા પાાા શેરના ૪૮ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય?

(૮) મ. ૫૧૩ાા ૪ાા રતલમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કેટલા આવે?

(૯) ૪૮ તોલ કાપી પાકા મણ કરેલા છે. તો મ. ૪૩૨ાા ૪ા રતલ કાચા તોલમાંથી કેટલા થશે?

(૧૦) ૪૮ તોલે પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૧૦ાા ના ભાવે મ. ૩૦૨ાા ૪ રતલ કાચા તોલની કિંમત કેટલી?

તોલ ૫૦ ના હિસાબ.

રીત. કાચા પાકા તોલની રીત માંહેની કોઇપણ રીતે હિસાબ કરી શકાય છે. પરંતુ પાંચમો ભાગ બાદ કરી હિસાબ કરવાથી સહેલું પડે છે.

દાખલો. કાચા મણ ૨૦૩) ૨ાા શેર છે. તો તોલ ૫૦ એ પાકા મણ કેટલા થશે.

```
  ૫૦          ૧૦) ૫૦ (૫ મો ભાગ બાદ કરવાનો
 –૪૦              ૫૦       ૫ )મ ૨૦૩) ૨ાા કાચું તોલ
 ───              ──            ──────────
  ૧૦              ૦૦              ૪૦ાા ૪ાા પાંચમો ભાગ

  મ. ૨૦૩) ૨ાા
    –૪૦ાા ૪ાા પાકો તોલ કરવા બદલ પાંચમો ભાગ બાદ
    ──────────
  મ. ૧૬૨ા ૮  પાકો તોલ જવાબ.
```

દાખલો. મ. ૨૦૩) ૨॥ શેર કાચો તોલ છે. તેમાંથી ૫૦ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢીએ તો કેટલા આવે ?

મ. ૧૬૦ ધાર્યા. ૧૬૦×૧૦=૧૬૦૦÷૪૦=૪૦ મણ.

મ. ૧૬૦) મ. ૨૦૩)૨॥ કાચું તોલ
+મ. ૪૦) મ. ૨૦૦) પાકા મણ ૧૬૦ બદલ બાદ

મ. ૨૦૦) મ. ૩)૨॥ કાચું તોલ રહ્યું.

મ. ૨। ધાર્યા. ૨।×૧૦=૨૨॥÷૪૦=મ. ૦॥ ૨॥

મ. ૨। મ. ૩) ૨॥ કાચું તોલ રહ્યું છે.
+મ. ૦॥ ૨॥ મ. ૨॥। ૨॥ પાકા સવાબે મણ બદલ બાદ

૨॥। ૨॥ ૦। ૦) કાચું તોલ રહ્યું.

મ. ૦) ૮ શેર ધાર્યા ૮×૧૦=તોલા ૮૦÷૪૦=મ. ૦)૨ શેર

મ. ૧૬૨। ૮ શેર જવાબ.

મ. ૦)૮ શેર ધારેલા મ. ૦। કાચું તોલ
મ. ૦)૨ મ. ૦। પાકા આઠ શેર બદલ બાદ

મ. ૦। ૦)

દાખલા.

(૧) મ. ૯૧ાા ૩ાા શેર કાચા તોલમાંથી ૫૦ તોલે પાકો તોલ કેટલા મણ ઉતરે ?

(૨) મ. ૧૧૯ા ૮ાા કાચા તોલના ૫૦ તોલે પાકો મણ કરવાથી કેટલા મણ આવશે.

(૩) ૫૦ તોલે પાકા મણ કરવા હોય તો કાચા મણ ૧૬૭) ૬ા શેરમાંથી કેટલા થાય ?

(૪) કાચો તોલ મણ ૩૩૮ાા ૧ા શેર છે. તેમાંથી પાકો તોલ કરવો છે. તો ૫૦ તોલે પાકા મણ કેટલા થશે ?

(૫) કાચા તોલ મણ ૩૭૧ાા ૩ાા શેર હોય તો તેમાંથી પાકો તોલ કાઢવા બદલ વજન બાદ કરી ૫૦ તોલે પાકો તોલ કાઢી આપો.

(૬) મ. ૨૬૬ા પા રતલ કાચા તોલમાંથી ૫૦ તોલે પાકા મણ કેટલા નિકળશે ?

(૭) કાચો તોલ મ. ૨૩૭ા ૮ાા શેર છે. તેમાંથી ૫૦ તોલ કાપી પાકો તોલ કાઢો. કેટલા આવશે ?

(૮) કાચો તોલ મ. ૧૫૭ા ૨ા રતલમાંથી ૫૦ તોલે પાકા મણ કેટલા થાય ?

(૯) મ. ૨૯૭ા ૪ાા રતલ કાચા તોલનો ૫૦ તોલે પાકો તોલ કેટલા મણ ઉતરશે.

(૧૦) મ. ૪૯૮ાા ૨ાા રતલ કાચા મણમાંથી ૫૦ તોલે પાકો મણ કાઢી એ વચ્ચે કેટલો તફાવત છે. તે કહો ?



મુંબાઇના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૭ મો.

સુરતી તોલ.

સુરતી તોલ કરવાના હિસાબો.

રીત—મુંબાઈના તોલને ૦ાા વડે ગુણવાથી સુરતી તોલ થાય છે.

દાખલો—મ. ૫૨૫ાા ૭ા શેર મુંબાઇના વજનવડે જરદાળુ તોળ્યાં, પરંતુ તેનો ભાવ સુરતી મણમાં થાય છે. તે જરદાળુનું સુરતી વજન કેટલું!

મ.	શે.
૫૨૫ાા	૭ા
× ૦ાા	
૩૭૫	
૦૮ાાા	
૦ાા	૦ાૢ
મણ. ૩૯૪ા	૦ાૢ

મણ. ૩૯૪ા ૦ાૢ સુરતી વજન થયુ. જવાબ.

મણ ઉપર રતલ આપ્યા હોય તો શેર કરી સુરતી તોલ કરવો.

બીજી રીત—(રતલ ઉપરથી સુરતી તોલ કરવાની.) દર રતલે બે તોલા ઉમેરી ૨૮ એ ભાગી મૂળ રતલમાં ઉમેરવાથી સુરતી તોલ થશે.

દાખલો—મુંબઈનાં તોલાં વડે ઇંદ્રિજવ મણ. ૨૪ાા ૪ાા રતલ તોળ્યા તો તેનું સુરતી વજન કેટલું ગણાય?

૪ા રતલ છે
૩ા રતલના ૫ શેર થાય

૧ રતલના ૧ા≡ થાય

શે. ૬ા≡ થાય

મણુ.
૨૪ા ૬ા≡
૦ાા

૧૮
૦ા ૯ા
૦) ૦ાના

૧૮ા ૯ાાના

૪ા રતલ
×૨

૨૮)૯(૦ાના
૭

૨
×૧૬

૩૨
૨૮

૦૪

૪ા રતલ
૦ાના ઉમેયાં

૪ાાના સુરતી તોલ

મણ
૨૪ા
૦ાા

૧૮
૦ા.૫

૪ાાના સાડા ચાર રતલના શેર

મ. ૧૮ા ૯ાાના જવાબ

દાખલા.

૧. ગંધક અમલસાડ સુ. મણુ ૧ ના રૂ. ૨૨ા પડે છે. તો મું. મ. ૮ા ૬ શેરનું શું પડશે?

૨. ઓદાર સુ. મણુ ૧ ના રૂ ૧૦ા ના ભાવે મળે છે. આપણે મુ. મ. ૨૩ા ૭ શેર લીધો તો તેનાં કેટલાં નાણાં આપવાં?

૩. ગુલાલ ગામઠી મું. મણુ ૧૬૮ાા ૪ રતલ સુ. મણુ ૧ ના રૂ. ૨ા ના ભાવે લીધો. તો તે બદલ શું આપવું પડશે?

૪. પારો સુ. મણુ ૧ ના રૂ. ૧૧૨ા ના ભાવે વેચાય છે. આપણે મું. મ. ૨૨ા ૬ા રતલ આપ્યો તો ઘરાક પાસેથી કેટલા પૈસા લેશો.

૫. લોબાન સુરતી મણુ ૬ ના રૂ. ૩ા≈ ના ભાવે વેચાય છે. આપણે મું. મ. ૨૮ાા ૫ા રતલ આપ્યો. તો તે આપણને કેટલા પૈસા આપશે?

૬. સુરતી મણ ૧ ના રૂા. પા ના ભાવે પાકી સુતળી મળે છે. આપણે મું મ. ૩૩ા ૬ા રતલ લીધી તો કેટલા પૈસા આપવા?

૭. અમલસાડી ગંધક મણ ૧૩૮ા ૬ા રતલ દર સુરતી મણ ૧ ના રૂા. ૧૦ા= ના ભાવે લીધો તો કેટલા પૈસા આપશો?

૮. ગામઠી ગુલાલ મણ ૧૨૮ા ૧ા રતલ સુ. મ. ૧ ના રૂા. ૨ા= ના ભાવે વેચ્યો તો ટકો વટાવ કાપીઆપી રોકડા કેટલા રૂા. લેશો?

૯. લોબાન મણ ૩૪ા ૨ા રતલ સુ. મણ ૧ ના રૂા. ૩ા= ના ભાવે લીધો. તો તેનું શું આપશો?

૧૦. મણ ૨૫ા ૬ા રતલ પારો સુ. મણ ૧ ના રૂા. ૮૭ા= ના ભાવે લીધો. હિસાબ જો મુંબઇના મણના ભાવે અપાયો હોય તો કેટલી રકમ વધારે ગઈ હશે?

તો. ૪૧ ના હિસાબ.

ખાંડ ડાબોટો સુ. તો. ૪૧ ના હિસાબે વેચાય છે.

રીત—કાચા પાકા તોલની રીતો માંહેથી જોઈ લેવી.

દાખલો—સુરતના એક વેપારીએ પોતાના ગામમાં ખાંડ મણ. ૧૩૬ા ૩ા શેર ખરીદ કરી. ૪૧ શેર ના મણ. ૧ પાકા ના જો રૂા. પા પડતા હોય તો તે ખાંડનું શું આપવું?

```
 ૧૩૬ા          ૪૧)૫૪૬૩ા(૧૩૩ા મણ પાકા થયા.
 ×૪૦            ૪૧
 ------         ---
 ૫૪૪૦           ૧૩૬
   ૨૦           ૧૨૩             ૧૩૩ા
    ૩ા          ----             ×પા
 ------         ૦૧૩૩ા           -----
 ૫૪૬૩ા શેર       ૧૨૩             ૬૬૫
                ----              ૧ા
                  ૧૦ા            ૬૬ા=
                  ૧૦ા           -----
                 ----      જવાબ રૂા. ૭૩૨ાા=
                  ૦૦)
```

ત્રીજી રીતથી—

દાખલો—ઉપરનો જ.

મ. ૧૩૬ાા ૩ા શેરના ૪૧ તોલે પાકા મણ કરવા છે.

```
  મ.                  ૧૩૦ મણ ધાર્યા
 ૧૩૬ાા ૩ા              ×૧ શેર વધારાના   ૧૩૦ મણ ધારેલા
—૧૩૩ા                 ———                 +૩ા
———                   ૧૩૦ શેર             ———
 ૦૩ા ૩ા નો તોલ    ૪૦)૧૩૦                  ૧૩૩ા
     કાઢવો         ———
        બાકી રહ્યો મ.  ૩ા
 ૩ા ૩ા કાચો તોલ          ૩ા મણ ફરીવાર ધાર્યા.
 ૩ા ૩ા                   ×૧
———                     ———
 ૦)૦)                    ૩ા શેર    ૩ા મણ ધારેલા
૧૩૦ મ. પહેલી વખતે ધારેલા          ૦) ૩ા
 ૩ા મ.  બીજી વખતે ધારેલા        ———
———                               ૩ા ૩ા
૧૩૩ા મણ પાકો તોલ        ૧૩૩ા
                         ×૫ાા
                        ———
                    રૂ. ૭૩૨ાા= જવાબ
```

દાખલા.

(૧) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૭ાા= ના ભાવે સુ. મ. ૧૫ાાા પાા શેર ડાબોટા ખાંડના કેટલા પૈસા થાય?

(૨) શુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૮ાા—ના ભાવે સુ. મ. ૩૩) ૨ા શેર ડાબોટો ખાંડના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૩) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૯ાં= ના ભાવે સુ. મ. ૪૫ાા ૪ શેર ડાબોટો ખાંડ લેનાર પાસે કેટલા પૈસા હોવા જોઇએ?

(૪) એક લગ્નમાં ટાબોટો ખાંડ સુ. મ. ૬૨॥ ૬ શેર વપરાઈ સુ. તો. ૪૧ ના મણ ૧ નો ભાવ જો રૂા. ૮॥।~ હોય તો તે લગ્નમાં કેટલા રૂપીઆની ખાંડ વપરાઈ?

(૫) એક માણસને સુ. મ. ૮૫॥ ૩ શેર ખાંડ લેવી છે. સુ. તો. ૪૧ ના મણ ૧ પાકાના જો રૂા. ૬॥ હોય તો તેની પાસે કેટલા પૈસા હોવા જોઇએ?

(૬) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૮। નો ભાવ હતો. ત્યારે એક વેપારીએ મું. મ. ૬૧॥ ડાબોટો ખાંડ લીધી. તો તે વેપારીને કેટલા રૂપીઆ આપવા. પડશે?

(૭) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૬॥=॥ નો ભાવ હોય ત્યારે મુ. મ. ૧૧૦॥ ૮ શેર ખાંડના કેટલા પૈસા આપવા.

(૮) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૭। ૦॥ નો ભાવ હતો. ત્યારે એક વેપારી પાસેથી આપણે મું. મ. ૪૮) ૭ શેર ટાબોટો ખાંડ લાવેલા. તો તેને ખાતે આપણા ચોપડામાં કેટલી રકમ જમા હશે?

(૯) ખાંડ ડાબોટો મું. મ. ૧૮૧। ૭ શેર સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૫॥= ના ભાવે લીધી. તો અડધો ટકો વટાવ કાપી કેટલા પૈસા આપશો?

(૧૦) ખાંડ ડાબોટો મું. મ. ૨૧૩॥ ૫ રતલ સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૬।= ના ભાવે લીધી. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે?

તોલ ૪૧। ના હિસાબ.

હાથીદાંત સુ. તો. ૪૧। ના ભાવે વેચાય છે.

રીત—કાચા પાકા તોલના હિસાબની રીત માંહેની કોઈપણ રીતે આ હિસાબ થાય છે. ૩૩ મો ભાગ બાદ કરવાથી સહેલું પડે છે.

દાખલો સુ. તો. ૪૧। એ હાથીદાંત મણ ૧ ના રૂા. ૨૫૦) નો ભાવ હોય ત્યારે મું. મ. ૧૭૪॥। ૬ શેર હાથીદાંતના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

```
  મ. ૧૭૪॥। ૬         ૪૧      ૧।) ૪૧। (૩૩ મો ભાગ
    ×૦॥।            —૪૦।      ૪૧।     બાદ કરવો
  ──────────         ────      ────       જોઇએ.
સુ. મ. ૧૩૧ ) ૭        ૧।      ૦૦)
   —૩॥। ૯ તોલ ૪૧। બદલબાદ    ૩૩) ૧૩૧ ) ૭
  ──── ────                ──────────
  મ. ૧૨૭ ) ૮ પાકો તોલ થયો.        ૩॥। ૯
   ×૨૫૦
  ──── ────
  ૩૧૭૫૦  મ. ૧૨૭ ની કીંમત.
     ૫૦  આઠ શેરની કીંમત
  ──────────
રૂા.  ૩૧૮૦૦    જવાબ.
```

બીજી રીતે

દાખલો. હાથીદાંત મું. મ. ૧૭૪॥। ૬ શેરની કિંમત સુ. તો. ૪૧। એ મણ ૧ ના રૂા. ૨૫૦) ના ભાવે કેટલી કિંમત થાય?

```
મ.  ૧૭૪॥। ૬ શેર મુંબાઇનો તોલ     ૪૧।) ૫૨૪૭   શેર
     ૦॥।                         ──────
  ──────────                    ૧૨૭) ૮ શેર પાકો
મ.   ૧૩૧) ૭ શેર સુરતી તોલ.                તોલ.
     ×૪૦
  ──────────             મ. ૧૨૭) ૮
   ૫૨૪૦                   × ૨૫૦
      ૭                ──────────
  ──────────             ૩૧૮૦૦     જવાબ
   ૫૨૪૭
```

દાખલા.

(૧) હાથીદાંત મણ ના રૂ. ૨૮૫ાા પડતા હોય તો મું. મ. ૯ાા ૬ શેરનું શું પડશે. હાથીદાંત સુ. ૪૧ા શેરનો ૧ પાકા મણ પર ભાવ થાય છે.

(૨) હાથીદાંત મું. મ. ૧૮૮) ૪ શેર છે. સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૨૮૪ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩) રૂ. ૩૧૨ાા એ સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણના ભાવે મું. મ. ૨૫ા ૨ શેર હાથીદાંતની કિંમત કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૪) સુ. તો. ૪૧ા એ હાથીદાંત મણ ૧ પાકાના રૂ. ૨૫૨ાા≈ ના ભાવે મું. મ. ૨૦ાા ૬ શેર હાથીદાંતના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૫) સુ. તો. ૪૧ા એ હાથીદાંત મણ ૧ ના રૂ. ૨૮૫ાા≈ ના ભાવે મું. મ. ૨૫ાા ૯ શેર હાથીદાંતના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૬) હાથીદાંત મણ ૨૮ાા ૩ાા રતલ. સુ તો. ૪૧ા એ પાકા ૧ મણના રૂ. ૩૦૧ાા ના ભાવે લીધો તો તેના કેટલા પૈસા આપશો ?

(૭) રૂ. ૩૨૨ાા એ પાકા ૧ મણનો ભાવ ઠરાવી મું. મ. ૩૬ા ૫ા રતલ હાથીદાંત લીધો. તો કેટલા રૂ. આપશો ? સુ. તો. ૪૧ા શેરનો એક પાકો મણ ગણાય છે.

(૮) સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણ ના રૂ, ૨૮૯ા≈ ના ભાવે મું. મ. ૧૨ા ૪ રતલ હાથીદાંત વેચ્યો. તો કેટલા પૈસા આવશે ?

(૯) સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૨૬૭ાા≈ ના ભાવે હાથીદાંત મું. મ. ૮ાા ૬ રતલ લઈ, રતલ રતલના કકડા કરી દર રતલના રૂ. ૯) ૦ાા ના ભાવે વેચ્યા. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો થયો હશે ?

(૧૦) સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૨૩૬ા≈ ના ભાવે મું. મ. ૨૩ા ૪ાા રતલ હાથીદાંત લીધો. તો અર્ધો ટકો વટાવ કાપી કેટલાં નાણાં આપશો ?

સુ. તો. ૪૩ા ના હિસાબ.

ચુન ચુની સાકર સુ. તો. ૪૩ા ના હિસાબે વેચાય છે.

રીત કાચા મણનો સુરતી તોલ કર્યા પછી કાચાપાકા તોલની રીતો માંહેની બીજી સિવાયની કોઇપણ રીતે હિસાબ કરવો.

દાખલો ચુનચુની સાકર મું. મણ ૨૦૭ા ૪ શેર છે સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૭ાાૅ ના ભાવે તેની શી કિંમત આપવી.

```
મ. ૨૦૭ા ૪  મુંબઇનો તોલ          ૪૩ા) ૬૨૨૮ (૧૪૪ મણ
   × ૦ાા                             ૪૩ા     પાકા થયા
  ──────                            ─────
મ. ૧૫૫ાા૮ શેર સુરતી તોલ              ૧૮ાા
   ×૪૦                               ×૧૦
  ──────                            ─────
   ૬૨૦૦                              ૧૮૦      ૧૭૩
    +૨૮                               +૭ા     ૧૭૩
  ──────                            ─────    ─────
   ૬૨૨૮                              ૧૮૭ા     ૦૦૦
                                      +૨
મ.  ૧૪૪                             ─────
    ×૭ાાૅ                             ૧૮૯ા
  ──────                             ૧૭૩
રૂ. ૧૧૪૩  જવાબ.                     ─────
                                     ૦૧૬ા
                                      ×૧૦
                                     ─────
                                      ૧૬૫
                                        ૮
                                     ─────
                                      ૧૭૩
```

ત્રીજી રીતે. દાખલો ઉપરનોજ.

```
મ. ૨૦૭ાા ૪ મુંબાઇ તોલ   ૪૩ા          ૧૪૦ ધાર્યા
   ×૦ાાા                ૪૦           ×૩ા
   ─────────           ─────        ─────
મ. ૧૫૫ાા ૮ સુરતી તોલ   ૩ા વધારાના શેર ૪૨૦
                                      ૩૫
                                     ─────
                                 ૪૦) ૪૫૫ શેર
                                     ──────
                                 મ. ૧૧) ૧૫ શેર
મ. ૧૫૫ાા ૮ કાચ્ચું તોલ      ૧૪૦    ધારેલા
મ. ૧૫૧ા ૫ મ.૧૪૦ પાકાબદલના+૧૧ા ૫ તોલ બદલ ઉમેરવાના
   ─────────            ───────
   ૦૦૪ા ૩ કાચ્ચું તોલ રહ્યું   ૧૫૧ા ૫ તોલ પાકા ૧૪૦બદલના કાચ્ચ
     ૪ા ૩ મ. ૪ પાકા બદલના
   ─────────
      ૦  ૦                     મ. ૪ ધાર્યા
                               મ.×૩ા
                               ─────
                           ૪૦) ૧૩ શેર
મ. ૧૪૪              મ. ૪        ─────
  ×૭ાા≶             મ. ૦ા ૩      ૦ા ૩
  ─────────         ─────────
 ૧૦૦૮               મ. ૪ા ૩
  ૧૦૮                       મ. ૧૪૦  પહેલી વખતે ધારેલા
   ૨૭                       મ. + ૪  બીજી વખતે ધારેલા
  ─────────                 ─────
રૂા.૧૧૪૪ જવાબ.              મ. ૧૪૪  પાકા મણ થયા.
```

દાખલા.

(૧) ચુનચુની સાકર મું. મ. ૧૨૨॥ ૭ શેર સુ. તો. ૪૩। એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૧૦॥ ના ભાવે લીધી. તો તે સાકરની કિંમત કેટલી.

(૨) મું. મ. ૬૦। સાકર ચુનચુની લીધી. તેનો ભાવ સુ. તો. ૪૩। એ પાકા ૧ મણના રૂ. ૮॥। હોય તો કેટલા પૈસા આપશો ?

(૩) સુ. તો. ૪૩। એ પાકા ૧ મણના રૂ. ૯।= નો ભાવ હતો ત્યારે એક વેપારીને ત્યાંથી આપણે મું. મ. ૮૨) ૭ શેર ચુનચુની સાકર લાવ્યા. તો તેના ગુમાસ્તાને કેટલા પૈસા આપશો ?

(૪) રૂ. ૧૦॥≈॥ સુ. તો. ૪૩। એ પાકા ૧ મણનો ભાવ હતો, ત્યારે મું. મ. ૪૭॥ ૩ શેર ચુનચુની સાકર આપણે આપેલી તો તેના ખાતામાં આપણું શું લેણું હશે ?

(૫) મું. મ. ૧૦૮)૫ શેર ચુનચુની સાકર રૂ. ૯॥≈॥ ના મણના ભાવે લીધી. પરંતુ એ સાકરમાં સુ. શે. ૪૩। નો પાકો ૧ મણ ગણાતો હોય તો એ સાકરની કિંમત કેટલી ?

(૬) ચુનચુની સાકર મું. મણ ૫૫) પા॥ શેર. સુ. તો. ૪૩। એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૮॥।-॥ ના ભાવે વેચી તો ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૭) ચુનચુની સાકર મણ ૧ નો ભાવ રૂ. ૮॥ ૦॥ હતો ત્યારે મું. મ. ૧૧૩॥ ૧। શેર સાકર લીધી તો. સુ. તો. ૪૩। ના પાકા મણ લેખે તે કેટલા રૂપીઆની થઇ. ?

(૮) ચુનચુની સાકર ગુણી ૧૨ તેનું વજન મું. મણ. ૭૮॥ ૩ રતલ છે, દર દાગીને ૨ રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૩। ના પાકા ૧ મણ ના રૂ. ૧૧। ના ભાવે તેની કિંમત શી ગણાય ?

(૯) સુ. તો. ૪૩। એ પાકા ૧ મણ ના રૂ. ૯। ૦॥ ના ભાવે મું. મ. ૩૬। ૬ રતલ ચુનચુની સાકર લીધી તો તેની કેટલી કિંમત ગણાય ?

(૧૦) સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા ૧ મણ ના રૂ. ૧૭ાત્ના ના ભાવે અને મુંબાઇના મણનો ભાવ રૂ. ૮ાા છે. તો આપણે મું. મ. ૯૦ાાા ૩ શેર સાકર લેવી હોય તો કયા તોલ પ્રમાણે લેવાથી કેટલો ફાયદો થશે ?

સુ. તોલ. ૪૪ ના હિસાબ.

કરીયાતું, ખસખસ, ગોખરૂ, ચીમડ, ચણોઠી, જરદાળુ, જીરૂં, ટંકણખાર, ત્રિફલાં, પીતપાપડા, લાલફટકડી, કાગદીબદામ, રાજગરો સરસ, શિંગોડાં, અખરોટ, અંજીર, અબરખ, ઇંદ્રિજવ વગેરે ઘણી ચીજો સુરતી તોલ ૪૪ શેર ના મણ ૧ ના ભાવથી વેચાય છે.

રીત—કાચા પાકા તોલની રીતે માંહેની રીત વડે હિસાબ ગણી શકાય.

દાખલો—લાલ ચણોઠી સુ. મણ ૩૯૯ાા ૪ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૧૫ાા ના ભાવે કેટલા રૂ. આપવા.

બીજી રીત મુજબ—

```
૧૧)૩૯૯ાા ૪       ૪૪ પાકા મણના શેર  ૪)૪૪(૧૧ મો ભાગ
──────────      —૪૦                 ૪૪  બાદ કરવો.
   ૩૬ા ૪         ───                ───
                 ૦૪                  ૦૦

મ. ૩૯૯ાા ૪ કાચું તોલ
 —૩૬ા ૪ પાકું તોલ કરવા બદલ ૧૧ મો ભાગ બાદ
 ──────────
મ. ૩૬૩ાા ૦   નક્કી પાકું તોલ.
  ×૧૫ાા
 ─────────
  ૫૪૪૫
     ૭ાા
   ૩૧૬ાાા
 ─────────
રૂ. ૫૬૩૩ા  જવાબ.
```

ચોથી રીત મુજબ.

દાખલો—ઉપરનોજ

```
 ૪૪                          ૩૯૯ાાા ૪                  ૩૯૯ાાા ૪
×૪૦                             × ૪                 — ૩૯ાા ૯ા ૬
————                      ——————————                ——————————
 ૪ વધારાના શેર   ૪૦) ૧૫૯૯ા ૬                     ૩૫૯ાાા ૪ાા ૪
                     ——————————     એટલે લગભગ ૩૬૦ મણ
                     મ. ૩૯ાાા ૯ા ૬   થયા તેથી ૩૬૦ મણ ધાર્યા.

  ૩૬૦          ૩૬૦        મ. ૩૯૯ાાા ૪ કાચ્યું તોલ
  × ૪          ×૩૬      —મ. ૩૯૬)      ત્રણસો સાઠ મણ પાકા
 ————         ————       ——————— બદલનું
૪૦)૧૪૪૦        ૩૯૬          ૦૦૩ાાા ૪ વજનનો પાકો તોલ
 ———————                              કરવો રહ્યો
    ૩૬

  ૩ાાા ૪          ૩ાાા ૪   કાચ્યું તોલ        ૩૬૦  મ. પ. ધા.
   ×૪           — ૦ા ૫ા ૬                      ૩ા બીજી વખ-
 ————          ——————————                   ———— ત ધારેલા
૪૦) ૧૫ા ૬   મ. ૩ા ૮ાા ૪   એટલે આસરે ધાર્યું  ૩૬૩ાા પાકા મણ
                              મણ              ×૧૫ાા
 ૩ાાા ૪ કાચ્યું તોલ   મ. ૩ાા      ૩ાા           ————
 ૩ાાા ૪                   × ૪     ૦ા ૪     રૂા. ૬૮૧૯ાા જવાબ.
 ————                   ————     —————
 ૦ ) ૦              ૪૦) ૧૪      ૩ાાા ૪
                         ———
                         ૦ા ૪
```

દાખલા.

(૧) સુ. તો. ૪૪ ના પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૭ાા ની ૧ મણ ખસખસ મળે છે. તો સુરતી મણ ૩૦ા ખસખસના કેટલા પૈસા આપવા?

(૨) ચારોળી સુ. તો. ૪૪ ના મણ ૧ ના રૂા. ૨૨ાા ના ભાવે મળે છે. તો સુ. મ. ૪૧ા નું શું આપવું ?

(૩) સુ. તો. ૪૪ ના પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૧૦ાા ના ભાવે ચિમડ મળે છે. તો મું. મ. ૪૧ાા ૨ શેર ચિમડની કિંમત કેટલી ?

(૪) સુ. તો. ૪૪ ના પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૮ાા ના ભાવે જર-દાળુ મળે છે. તો સુ. મ. ૩૬ાા ૩ શેરનું શું આપશો ?

(૫) ત્રિફળાં મું. મ. ૩૩ાા ૨ શેર લાવ્યા સુ. તો. ૪૪ ના પાકા મણ ૧ ના જો રૂા. ૯ાા= પડતા હોય તો તે ત્રિફળાંની કિંમત કેટલી ?

(૬) કાગદી બદામ મું. મણ ૬૬ાા ૨ શેર સુ. તો. ૪૪ શેર પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૭૯ાાા= ના ભાવે તે બદામનું શું લેવું ?

(૭) રૂા. ૯ાા= એ મણના ભાવે અખરોટ મળતી હતી ત્યારે આપણે સુ. મ. ૬૫ાા અખરોટ વેચેલી તો તેની ઉઘરાણીના કેટલા પૈસા આવશે.

(૮) રૂા. પાાા ૦ાા એ સુ. તો. ૪૪થી ૧ પાકો મણ અબરખ મળતો હોય તો મું. મ. ૬૩ાા ૨ શેરનું શું પડશે ?

(૯) રૂા. ૭ાા≈ા એ સુ. તો. ૪૪થી ૧ પાકો મણ ઈંદ્રિજ્વ મળતા હોય તો મું. મ. ૩૭‌‍-૧૮ શેર ઈંદ્રિજ્વનો હિસાબ ૧ ટકા લેખે વટાવ કાપી કેટલો આપશો ?

(૧૦) સુ. તો. ૪૪ થી મણ ૧ ના રૂા. ૯ાા≈ાા ના ભાવે મું. મ. ૨૩ાા ૪ રતલ ગોખરૂના કેટલા પૈસા આપવા.



પાકા તોલ પરથી કાચો તોલ કરવાના હિસાબ.

રીત—પાકો તોલ ૪૦ શેર કરતાં જેટલા શેર વધારે કહ્યો હોય, તેટલાએ પાકા મણને ગુણી જેટલા શેર આવે તેના મણ કરી પાકા મણમાં ઉમેરવા.

દાખલો—સોપારી સેવરધની મું. તો. ૪૨ પાકા મણ ૧૫૨॥ છે. તો તોલ કરતી વખતે કેટલું વજન થયું હશે ?

૪૨	૧૫૨॥ પાકામણ	મ. ૧૫૨॥ પાકા મણ
— ૪૦	× ૨	૭॥ ૫
૦૨	૪૦) ૩૦૫ શેર	મ. ૧૬૦) ૫ કાચા મણ
	મ. ૭॥ ૫	જવાબ.

બીજીરીત—પાકા મણના જેટલા શેર કહ્યા હોય, તેટલાએ પાકા વજનને ગુણી શેર કાઢી ૪૦ વડે ભાગવાથી કાચું તોલ આવશે.

દાખલો—સેવરધની સોપારી મુ તો. ૪૨ એ પાકા મણ. ૧૫૨॥ છે. તો કાચા મણ કેટલા હશે ?

૧૫૨॥ પાકા મણ	૪૦) ૬૪૦૫ (૧૬૦ મણ.
×૪૨	૪૦
૬૩૮૪	૨૪૦
૨૧	૨૪૦
૬૪૦૫ શેર	૦૦૦૫ શેર

દાખલા.

(૧) તોલ ૪૧ એ પાકા મણ ૧૯૩॥ ના કાચા મણ કેટલા થાય ?

(૨) સોપારી સેવરધની મું. તો. ૪૨ એ પાકા મણ ૧૦॥ ૩॥ રતલ છે. જો મુંબાઈના કાચા તોલે શેરના ૪ આનાનો ભાવ હોય તો તે સોપારીની કીંમત કેટલી ?

(૩) ૪૪ તોલે પાકા મણ ૧૪॥ ૨॥ શેરના કાચા મણ કેટલા થાય ? જો મણ ૧ નો ભાવ રૂા. ૨૧ હોય તો કેટલા રૂપીઆ આપવા પડે ?

(૪) ૪૫ તોલે પાકા મણ ૭૩॥ ૨ શેરના કાચા મણ કેટલા થાય ?

(૫) ૪૮ તોલે મ. ૧૭૫॥ ૧। શેર પાકો તોલ જોખવાને સામે કેટલાં તોલાં મૂકવાં પડશે ?

(૬) પાકા મણ. ૩૭॥ ૪ શેર છે. તો તેનો કાચો તોલ કેટલા મણ કેટલા શેર ઉતરશે ?

(૭) સુ. તો. ૪૨ એ દર મણ ૧ પાકાના રૂા. ૭) પ્રમાણે રૂા. ૨૮૫૬ જીરાના હિસાબ બદલ ચુકવ્યા તો તોલ કરતી વખતે કેટલાં તોલાં મૂકી તે જોખ્યું હશે ?

(૮) સુરતી તોલ ૪૪ એ દર મણ ૧ ના રૂા. ૫ પ્રમાણે કરીયાતાના હિસાબના રૂા. ૧૨૮।≈ આપ્યા તો તોલ કરતી વખતે તેનું વજન કેટલુ ઉતર્યું હશે ?

(૯) સુ. તો. ૪૧। એ મણ ૧ ના રૂા. ૨૭૫॥≈ ના ભાવે હાથી દાંત આપણે લાવેલા તેના રૂા. ૩૪૧૭૭॥ દેવાના બાકી છે. તો તે હાથી દાંત કેટલા મણ લાવ્યા હોઇશું ?

(૧૦) સુ. તો. ૪૩। એ પાકા મણ ૧ ના રૂા. ૧૩॥≈ પ્રમાણે ૯૯ મણ પાકા ચુનચુની સાકર લાવી રૂા ૭॥ ની મુંબાઈના મણના ભાવે વેચી તો તે વેપારમાં કેટલો નફો થયો હશે ?

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ ૮ મો

ખાંડી.

૬ મણની કોથળીના હિસાબ.

બંગાળી ખાંડ, ચોખા અને સુરોખાર ૭ મણની કોથળીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—મણને ૬ એ ભાગી કોથળી કાઢવી, કોથળીને ભાવ વડે ગુણી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—ચોખા ગુણી ૩૦ બારદાન બાદ કરતાં તેનું વજન મણ ૧૭૭ાા ૩ાા રતલ ૭ મણની કોથળીના રૂ. ૩૦ાાા ના ભાવે ચોખાની કિંમત કેટલી ગણવી ?

૬) મ. ૧૭૭ાા ૫ શેર   ૬)૩૦ાાા ૭ મણનીકિંમત

કો. ૨૯ાા ૦ાા ૫   ૨) ૫ાુ= એક મણનીકિંમત
૨ાા‑ અર્ધો મણની કિંમત

૨૯ાા ૦ાા ૫   રૂ. ૫)= એક મણની કિંમત
×૩૦ાાા   ×૨

૮૭૦   આના ૧૦ા   પાંચ શેરની કિંમત
૧૫ા=
૨૧ાાા

૯૦૭)=   સાડી ઓગણત્રીસ કોથળીની કિંમત
૨ાા‑   અર્ધા મણની કિંમત
૦ાા≈ા   પાંચ શેરની કિંમત

૯૧૦‑ા   જવાબ

જવાબ.   રૂ. ૯૧૦‑ા

દાખલા

(૧) બંગાળી ખાંડ ગુણી ૮ તેનું બારદાન જતાં વજન મણ ૪૯ા ૫ શેર. ૭મણની કોથળી ૧ ના રૂ. ૨૯ાા‑ાા ના ભાવે તે ખાંડની કિંમત કેટલી ?

(૨) સુરાખારની ગુણી ૧૦ તેનું બારદાન બાદ કરતાં વજન મ. ૫૯ાા ૩ાા રતલ ૭ મણની કોથળી ૧ ના રૂા. ૩૫ાા≈ ના ભાવે તે સુરોખારની કિંમત કેટલી?

(૩) ચોખા ગુણી ૧૨ તેનું વજન મણ ૭૩ાા ૪ રતલ દર દાગીને ૨ રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની કોથળીના રૂા. ૨૫ાા≈ ના ભાવે ચોખાનો હિસાબ કેટલો આપવો?

(૪) વીસ ગુણી ચોખાની ભરી છે. તેનું વજન મ. ૧૨૧ાા ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ ૨ રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની ગુણીના રૂા. ૨૬ાા– ના ભાવે તે ચોખા કેટલા રૂપીઆના ગણાય?

(૫) ચોખા ગુણી ૯ નું વજન મ. ૫૪ાા ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ ૨ાા રતલ બારદાન બાદ કરીને ૭ મણની ગુણીના રૂા. ૩૫ાા≈ ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લેશો?

(૬) બંગાળી ખાંડ ગુણી ૬ નું વજન મણ ૩૭) ૫ શેર છે. દર દાગીને ૨ાા રતલ બારદાન બાદ કરીને ૬ મણની ગુણીના રૂા. ૩૮ાા≈ ના ભાવે કેટલા પૈસા લેશો. ?

(૭) સુરોખાર ગુણ ૭ તેનું વજન મણ ૪૫) ૪ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને ૭ મણની ગુણીના રૂા. ૨૩ાા≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૮) બંગાળી ખાંડની ગુણ ચાર તેનું વજન મણ ૨૪ાા ૬ રતલ છે. દર દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરીને ૭ મણની થેલીના રૂા. ૩૫ાા≈ ના ભાવે તેની કેટલી કિંમત ઉપજે?

(૯) સુરોખારની ગુણી ૩૦ તેનું વજન મણ ૧૮૩ાા ૪ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની થેલીના રૂા. ૨૭ાા ના ભાવે તેની કિંમત કાઢો.

(૧૦) ચોખા ગુણી ૧૪ તેનું વજન મ. ૮૧ાાા ૪ રતલ છે. દર દાગીને ૨ાા રતલ બારદાન બાદ કરીને ૭ મણની થેલીના રૂા. ૩૭ાા≈ ના ભાવે તેની કિંમત શી થાય?

૭ મણની ભરતીના હિસાબો.

રીત—આપેલા વજનને ૭ એ ભાગી ગુણી કાઢવી, ગુણીને ભાવનો ગુણાકાર કરી મણ શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ઉમેરવી.

દાખલો—આટો ગુણી ૧૦ તેનું બારદાન જતાં વજન મણ ૭૨।। ૪ શેર છે. ૭ મણની ભરતીના રૂ. ૧૬।।= ના ભાવે તેની કેટલી કિંમત થાય ?

```
                               ગુ.    મ.    શેર.
                               ૧૦।   ૦।।    ૪
   ૭) મ. ૭૨।। ૪ શેર           ×૧૬।।=
   ─────────────             ──────
      ગુ. ૧૦। ૦।।૪             ૧૬૪
                                 ૫)=
                                 ૧।૦।।
                              ───────
૧૦) રૂ. ૨।= એક મણની કીંમત   ૧૭૦।=।। સવાદસ ગુણીની કિંમત
    ──────                       ૧।।।૦।। પોણા મણની કિંમત
  ૦)≡।।     ચારશેરની કીંમત    ૦)≡।।। શેર ચારની કિંમત
                              ───────
                         રૂ. ૧૭૨।=।।।  જવાબ.

  ૭) ૧૬।।= (૨।= એક મણની કિંમત
     ૧૪
    ───                      ૨।=
     ૨।।                     ×૦।।।
     ૧।।।                   ──────
    ───                      ૧।।
     ૦।।=                    ૦। ૦।।
     ૦।।=                   ──────
    ─────                    ૧।।। ૦।।     પોણા મણની કિંમત
     ૦)૦
```

દાખલા

(૧) ઘઉંનો આટો ગુણી ૮ તેનું વજન મણ ૫૬ાા ૨ રતલ છે. તેમાંથી ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની થેલીના રૂા. ૨૫ાા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી:?

(૧) ઘઉંનો આટો ગુણી ૧૦ લંગર છાપ. તેનું વજન મણ ૭૦ાા૬ રતલ તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની ભરતીના રૂા. ૩૬ા≈ ના ભાવે તે આટાની કિંમત કેટલી?

(૩) મ. ૮૬) ૨ રતલ વજન કરાવી ઘઉંના લોટની ગુણી. ૧૨ લીધી તેમાંથી દર દાગીને ૨ રતલ બારદાન બાદ કરી, ૭ મણની ભરતીના રૂા. ૪૦ાા= ના ભાવે તે લોટની કિંમત કાઢો?

(૪) લંગર છાપ ઘઉંના લોટનો ભાવ જ્યારે રૂા. ૪૫ાા= હતો. ત્યારે આપણે ગુણી ૧૫ તેનું વજન મણ. ૧૦૬) ૬ રતલ લાવેલા તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો?

(૫) ચોખાનો લોટ ગુણી ૪ તેનું વજન મણ ૨૮ા ૩ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની ભરતીનાં રૂા. ૩૫ાા≈ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા કેટલાં નાણાં લેશો?

(૬) ઘઉંનો આટો ફાઇન નં—૨નો ૭ મણની ભરતીના રૂા. ૪૦ાા= આપવાનો ઠરાવ કરી ૧૨ ગુણી તોલાવ્યો. તેનું વજન મણ ૮૫ાા ૩ રતલ થયું. દર દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી હિસાબ કરો.

(૭) ઘઉંનો લોટ ગુણી ૨૦ તેનું વજન મ. ૧૪૧ાાા ૫ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની ભરતીના રૂા. ૪૫ાા− ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી હિસાબ લઈ આવો.

(૮) ઘઉંનો આટો ગુણી ૧૪ તેનું વજન મણ ૯૯ા ૪ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની ભરતીના રૂા. ૪૦ા ૦ાા લેખે ગણી ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો ?

(૯) કાસમભાઈ ફ્લોર મીલમાંથી ઘઉંનો આટો ગુણી ૪૦ તેનું વજન મણ ૨૮૩ાા ૨ રતલ લાવ્યા. ૭ મણની ભરતીના રૂા.૪૫ાા—ાા ના ભાવે ૦ાા ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણાં આપી આવશો ?

(૧૦) ઘઉંના લોટની ગુણી ૩૦ તેનું વજન મણ ૨૧૨ાા ૫ રતલ છે. ૭ મણની ભરતીના રૂા. ૪૧ાા ૦ાા ના ભાવે ૦ાા ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો. ?

ખાંડી ૨૦ મણની.

સીંગદાણા, એરંડીયા, તલ ને કાથાના દોરડાં ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત:—ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણુશેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો. સફેદ તલ મણ ૩ લીધા. ૨૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૧૧૨ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

૧૧૨ાા એક ખાંડીની કિંમત.
×૩

———

૩૩૭ાા ત્રણ ખાંડીની કિંમત
૨૦) ૩૩૭ાા

———

૧૬ાાા= જવાબ.

બીજી રીત.

દાખલો—જ્યારે સફેદ તલની ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા.૧૧૨ાા નો ભાવ હતો, ત્યારે તલ મણ ૩ લીધા. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

સમજણ—ખાંડી ૧ ના મણ ૨૦ છે. અને રૂપીઆ એકના દોકડા ૧૦૦ છે. માટે **જેટલે રૂપીએ ખાંડી તેથી પાંચ ગણે દોકડે મણ થાય.**

રૂા. ૧૧૨।। એક ખાંડીની કિંમત
×૫

૫૬૨।। દોકડા એક મણની કિંમત
×૩

૧૦૦) ૧૬૮૭।। દોકડા ત્રણ મણની કિંમત.

૧૬।।।≈ જવાબ.

રૂપીઆની બદામ ૧૬૦૦ અને એક ખાંડીના શેર ૮૦૦ માટે માટે **જેટલે રૂપીએ ખાંડી તેથી બમણી બદામે શેર.**

દાખલો—૧૧૨।। રૂપીએ ખાંડી હોય તો ૨ શેરનું શું આપવું?

રૂા. ૧૧૨।। એક ખાંડીની કિંમત
×૨

૨૨૫ બદામ એક શેરની કિંમત
×૨

૧૦૦) ૪૫૦ બદામ બે શેરની કિંમત

૪।। આના જવાબ   જવાબ રૂા. ૦ ૦।। આનો.

દાખલા.

(૧) સીંગદાણા મણ ૪ લીધા. ૧૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા.૧૨૧। ના ભાવે તે સીંગદાણાની કિંમત કેટલી?

(૨) એરંડીયા ગુણી પાંચ લીધી. તેમાં બારદાન બાદ જતાં એરંડીયા મણ ૨૨।।। છે. તો ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૪૨।। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી થાય?

(૩) કાળા તલ ગુણી ૧૨ નો તોલ મણ ૫૫ા ૨ રતલ થયો. ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૯૮ાા ના ભાવે એ માલની કિંમત કેટલી? દર ગુણીએ બારદાન બે રતલ બાદ કરવું.

(૪) કાથાના દોરડાંના બંડલ નંગ ૨૨ નું વજન મણ ૧૧૮ાા છે. ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૨ાા= ના ભાવે તે દોરડાના હિસાબ બદલ કેટલી રકમ આપવી?

(૫) સફેદ તલની ગુણી નંગ ૪૩ નું વજન મણ ૧૭ાા પાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૩૨ા= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૬) સીંગદાણા ગુણી ૨ નું વજન મણ ૮ાા ાા રતલ છે. દાગીને બે રતલ બાદ જતાં ૨૦ મણની ખાંડીના રૂા. ૭૫ાાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૭) જ્યારે એરંડીઆનો ભાવ ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૫ાા≡ હતો ત્યારે એક માણસે હં. ૧૬૪ાા ાા પાા રતલ માલ વેચ્યો તો તેના કેટલા રૂપીઆ આવશે?

(૮) રૂા. ૯૬ાા=ાા એ ૨૦ મણની ખાંડી ૧ જો લાલ તલ મળતા હોય તો મણ ૧૦૪૪ા ૪ રતલ તલના ૧ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૯) કાથાના દોરડાંનો ભાવ ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૩૮ાા≡ા છે. તો મણ ૬૬૫ાાા ૫ રતલ દોરડાના ાા ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લાવશો?

(૧૦) પુરબીયા તલની ગુણી નંગ ૧૭૫ નું વજન હં. ૧૯૭ાા ાાા ૩ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ૨૦ મણ-ની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૧૨ાા ાા ના ભાવે ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લાવવા?

ખાંડી ૧૧ મણની.

કાનપુરી ધાણા ૧૧ મણની ખાંડીનાં હિસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૧૧ એ ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડીને ભાવવડે ગુણી ઉપરના મણ શેરની ભાગે પડતી જે કીંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—ધાણા ગુણી ૨૨ તેનું વજન મણ ૫૨) ૪ા રતલ ૬૨ ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં બાકીના ધાણાની ૧૧ મણ-ની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૨ાા~ ના ભાવે કિંમત કેટલી?

મ. ૫૨) ૪ા બારદાન સહિત વજન　　૨૨
—૧ાાા ૬ બારદાન　　　　　　　　૨ાા

૫૦) ૫ા　　　　　　　　　　　૫૫=૨૮=મ. ૧ાાા ૬

૧૧) મ. ૫૦) ૭ાા શેર　　　૧૧) ૬૨ાા~ એક ખાંડીની કિંમત
ખાં. ૪ાા ૦ાા ૭ાા
×૬૨ાા~　　　　　　　　૨) ૫ાા≡ એક મણની કિંમત

૨૪૮　　　　　　　　　　૨ાાા~ાા અર્ધા મણની કિંમત
૩૧　　　　　　　　　　૩) ૫ાા≡ એક મણની કિંમત
૨ાા૦ાા　　　　　　　　　×૩

૨૮૧ાા ૦ાા સાડા ચાર ખાંડીની કિંમત રૂ. ૧)~)~ સાડા સાતશેરની કિંમત
૨ાાા ~ાા અર્ધા મણની કિંમત
૧) ~)~ સાડા સાતશેરની કિંમત

૨૮૫ાા≡)~　　　　　　જવાબ રૂ. ૨૮૫ાા≡

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં ઉપર વધેલા મણ શેરને બેએ ગુણી ૪૪ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો:—ધાણા ગુણી ૨૨ તેનું વજન મણ ૫૨) ૪ા રતલ છે. દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં બાકીના ધાણાની ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૨ાા ના ભાવે કેટલી રકમ ગણાય ?

૨૨×૨ાા=૫૫÷૨૮=૧ાાા ૬

મ. ૫૨) ૪ા બારદાન સહિત વજન
૧ાાા ૬ બારદાન બાદ

મ. ૫૦) ૫ા નક્કી વજન
૧૧) મ. ૫૦) ૭ા શેર

૪ાા ૦ાા ૭ા
૬૨ાા–

૨૪૮
૩૧
૨ાા૦ાા

૨૮૧ાા ૦ાા
૩ાાા=ાા– સવા મણની કિંમત

૨૮૫ા≋)–

મ. શેર
૦ાા ૭ાા
× ૨

મ. ૧ા ૫
મ. ૦) ૫ તોલા ૪૪ બદલ બાદ

મ. ૧ા
રૂા. ૬૨ાા– એક ખાંડીની કિંમત.
આના ૬૨ાા– સવામણની કિંમત
રૂા. ૩ાાા=ાા

૧૧) ૧ા ૫ (૫
૧ા ૫
)

જવાબ રૂા. ૨૮૫ા≋

દાખલા.

(૧) ધાણા ગુણી ૧૪ તેનું નક્કી વજન મણ ૩૬ાાા ૪ શેર ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૩ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૨) કાનપુરી ધાણાની ગુણી ૧૬ છે. તેનું વજન મણ ૪૩ા ૫ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૭ાા= ના ભાવે તે ધાણાની કિંમત કેટલી ?

(૩) ધાણાની ગુણી ૨૦ નું બારદાન બાદ કરતાં વજન મણ ૫૨ાા ૧ શેર છે. ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૦ાા≠ ના ભાવે તેની કિંમત શી ગણાય?

(૪) પચીસ ગુણી ધાણાની જોખી તેમાંથી બારદાન બાદ જતાં નક્કી વજન મણ ૭૫) ૩ શેર રહ્યું. ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૩ાાા~ ના ભાવે તેની કિંમત શી ગણાય?

(૫) બત્રીસ ગુણી ધાણાની તેનું બારદાન સહિત તોલ મણ ૮૩ા ૪ાા રતલ છે. દર દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૧ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય?

(૬) કાનપુરી ધાણા ગુણી ૨૩ નું વજન મણ ૬૧ાા ૫ શેર છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૦ાા~ ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લાવશો?

(૭) મ. ૩૭ાાા ૬ રતલ વજનની ૧૫ ગુણી ધાણામાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૩ાાા ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો?

(૮) ધાણાની ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૫૨ાા ૪ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૨ાા ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલાં નાણાં આપશો?

(૯) એક વેપારીએ રૂ- ૬૩ાા≈ ની ખાંડીના ભાવે કાનપુરી ધાણા મ. ૭૩।૪ રતલ લઇ રૂ. ૬૭ા ના ભાવે વેચ્યા. તો તેને કેટલો નફો મળ્યો હશે?

(૧૦) ધાણાની ગુણી ૪ નું વજન મણ ૧૦ાા ૪ાા રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૫ાા ના ભાવે માલ લાવી, ૩ આને શેર લેખે વેચ્યો. તો તે વેપારીને કેટલો નફો મળશે?



ખાંડી ૧૪ મણની.

કાનપુરી અજમો ૧૪ મણની ખાંડીનાં હિસાબે વેચાય છે.

રીતઃ—આપેલા મણને ૧૪ એ ભાગી ખાંડી કરવી. ખાંડીને ભાવવડે ગુણી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કિંમત ચઢાવવી.

દાખલો—અજમા ગુણી ૭૫ તેનું નક્કીવજન મણ૨૧૪ાા ૩ાા રતલ છે. ચૌદ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૯૧ાા≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

મ. ૨૧૪ાા ૩ાા રતલ	૧૪) ૯૧ાા≈ એક ખાંડીની કિંમત
૧૪) મ. ૨૧૪ાા ૫ શેર	રૂ. ૬ાા૦ાા એક મણની કિંમત
ખાં. ૧૫ા ૧) ૫	રૂ. ૬ાા ૦ાા એક મણની કિંમત
ખાં. મ. શેર	×૨
૧૫ા ૧) ૫	
૯૧ાા≈	આના ૧૩)- પાંચશેરની કીંમત
૧૩૬૫	રૂ. ૦ાાા-)-
૨૨ાા	
૩ાા-	
૨ાા=ાા	
૧૩૯૪ા=ાા સવાપંદર ખાડીની કીંમત	
૬ાા૦ાા એક મણની કીંમત	
૦ાાા-)- પાંચશેરની કીંમત	
૧૪૦૧ાાા૦ા-	

જવાબ. રૂ. ૧૪૦૧ાાા ૦ા

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણ શેરને દોઢે ગુણીએ તો ૨૧ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય; પરન્તુ જો ગુણાકાર કર્યા પછી ૪૨ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—અજમા ગુણી ૭૫ નું બારદાન બાદ કરતાં વજન મ. ૨૧૪ાા ૩ાા રતલ છે. ચૌદ મણની ખાંડીના રૂ. ૯૧ા≢ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

```
   મ. ૨૧૪ાા ૩ાા રતલ        મ.   શેર        ૨૧) ૧ાા ૭ાા (૩)≡ાા
૧૪)મ. ૨૧૪ાા ૫ શેર          ૧)   ૫                ૧ાા ૩
   ─────────────          ×૧ાા  શેર              ───
    ખાં.  ૧૫ા ૧) ૫        ─────                   ૩ાા
  ખાં  મ.  શેર             ૧ાા ૭ાા               ૧૬
  ૧૫ા  ૧)  ૫                 ૩)≡ાાતો.૪૨બદલબાદ───
  ૯૧ા≢                       ──────────          ૪૮
  ──────                     ૧ાા ૪ા ¬ા            ૮
 ૧૩૬૫                                           ──
   ૨૨ાાા                                          ૫૬
    ૩ાા¬            ૯૧ા≢  એક ખાંડીની કિંમત       ૪૨
    ૨ાા¬ાા          ×૫                            ──
  ─────────         ──────                        ૧૪
 ૧૩૯૪ા≡ાા           ૪૫૫                          ૧૦ાા
    ૭ા¬ાા             ૧ા                          ───
 ──────────         ૦ાા≢ એક મણની કિંમત            ૩ાા
 ૧૪૦૧ાાા૦ા જવાબ    ──────
                  દો. ૪૫૭)≢          ૯૧ા= એક ખાંડીની કિંમત
                        ૧ાા          ૨
                    ───────          ──────
                    ૬૧૦ાા  બદામ    ૧૮૨ાા= એકશેરની કિંમત
                    ૭૫ા૦ાા          ×૪ા
                    ───────         ──────
                  દો. ૬૮૫ાાા૦ાા     ૭૩૧ાા
                     ૪૮ાા¬ા         ૪૫ાા≢ાા
                    ───────         ──────
                 ૭૩૪ા= બ. ૧૬)૭૭૭)≢ાા બદામ
                               ────────
                                ૪૮ાા¬ા
```

દાખલા.

(૧) કાનપુરી અજમાનો ભાવ મું. ચૌદ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૭ાા છે. તે વેળાએ આપણે ગુણ ૨૨ વેચી તેનું બારદાન બાદ કરતાં વજન મણ ૬૯ાાા ૩ શેર છે. તો તેની કિંમત કેટલી ગણાય?

(૨) અજમા ગુણી ૩૬નું વજન મણ૧૧૪) ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ એ રતલ બારદાન બાદ કરી ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૯૩ાા૮ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૩) મ. ૧૦૦ વજનની ૩૦ ગુણી અજમાની છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૯૬ાા૮ના ભાવે તેનું શું લેવું?

(૪) અજમા ગુણી ૨૩નું વજન મ. ૯૦ાા૩ાા રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૮૬ા૮ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલા રૂપીઆ દેશો?

(૫) દશ ગુણી અજમાની જોખી તેનું વજન મ. ૩૭ાા૬ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૯૩ાા૮ના ભાવે એક ટકો હિસાબ કાપી આપી કેટલાં નાણાં આપશો?

(૬) અજમા ગુણી ૨૫ નું વજન મણ ૯૭ાા ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ચૌદ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૯૦ાા૮ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો?

(૭) અજમાની ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૭૭ાા ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૯૦ા૮ ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણાં લેશો.

(૮) મ. ૮૫ા. ૪ા રતલની અજમાની ૨૪ ગુણી છે તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૮૩ાા૮ના ભાવે ૦ાા ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં રૂપીઆ લેશો?

(૯) અજમાની ગુણી ૨૫ નું વજન મણ ૧૨ળા ૪ા રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી. ખાંડી એકના રૂ. ૮૦ા૦)ાના ભાવે ૦ા ટકો વટાવ કાપી લઈ શું આપવું?

(૧૦) અજમાની ગુણી ૩૦ તેનું વજન મણ ૧૨૧ા પા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૮પા૦ા ના ભાવે લઈ તે માલ રૂા. ૮૪ા≈ાના ભાવે વેચ્યો તો તે વેપારમાં શું નફો નુકશાન થયું?

ખાડી ૧૫ મણની.

સુવા દાણા ૧૫ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૧૫ એ ભાગી ખાંડી કરવી ખાંડીને ભાવે ગુણી, મણ શેરની ભાગે પડતી કીંમત જે આવે તે ચઢાવવી.

દાખલોઃ—સુવા દાણા મણ ૨૩૪ા ૪ શેર, ૧૫ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૮૨ા≈ાા ના ભાવે લીધા તો તેની કીંમત કેટલી ગણાય?

૧૫) મ. ૨૩૪ા ૪
ખાં.૧૫ા ૨)૪

ખા	મ.	શેર
૧૫ા	૨)	૪

૮૨ા≈ા
૧૨૩૦
૪૧
ળાા
૩ા=)=
૧૨૮૨ા=)= [illegible] ખાંડીની કીંમત
૧૧)૦ા એ મણની કીંમત
૦ા૦ાા⌐ .ચાર શેરની કીંમત
૧૨૯૩ાા≈ા ≈ા જવાબ રૂ. ૧૨૯૩ાા≈ા

૮૨ા≈ાા ખાંડી ૧ની કીંમત
×૨
૧૫)૧૬૫ા≈ા ખાંડી બેની કીંમત
૧૧)૦ા એ મણની કીંમત
×૨
૪૦)૨૨⌐ ચાર મણની કીંમત
૦ા૦ાા⌐ ચાર શેરની કીંમત

બીજી રીત:—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણને દોઢે ગુણીએ એટલે ૨૨॥ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય; પરન્તુ જો દોઢે ગુણ્યા પછી ૪૫ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ કરી શકાય.

દાખલો:—૧૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૨॥⁼॥ ના ભાવે મ. ૨૩૪॥ ૫ શેર સુવા દાણાના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

```
૧૫) મ. ૨૩૪॥ ૪     ૮૨॥⁼॥            મ.
    ──────────      ૪               ૨)૪
    ખાં ૧૫॥૨)૪    ─────            ૧॥
    ખાં             ૧૬)૩૩૦॥⁼બેશેરની  ─
    ૧૫॥            ──────  કીંમત   ૩)૬
    ×૮૨॥⁼॥        દો ૨૦॥⁼॥⁼         ૦૪તો.૪૫ બદલ બાદ
    ────────                        ─
  ૧૨૮૨।⁼)⁼ખાંડી સાડાપંદરની કિંમત     ૨॥૨
   ૧૧॥~।~
  ──────────
  ૧૨૯૩॥⁼॥ જવાબ.   રૂ.
                  ૮૨॥⁼॥ એક ખાંડીની કિંમત
                  ×૫                      ૪૧૨॥
                 ────────                  ૧)~॥
               દો. ૪૧૨॥                  ──────
                  ૧)~॥                   ૪૧૩॥~॥
                 ────────
               દો. ૪૧૩॥~॥ એક મણની કીંમત
                  ૨॥।
   મ.            ──────────
૯)૩) ૬ (૦। ૪    દો. ૮૨૭)⁼
   ૨।             ૩૦૯॥।
  ────            ૦॥⁼॥।
   ૦॥।૬           ૦।⁼
   ૦॥।૬          ──────────
  ────           દો. ૧૧૩૭॥~)⁼  પોણા ત્રણ મણની કીંમત
   ૦)૦              ૨૦॥⁼॥⁼  ચાર શેરની કીંમત
                 ──────────
                  ૧૧૫૮।
                  ૧૧૫૬।
                 ────────
                     ૨
```

દાખલા.

(૧) સુવા દાણા ગુણી. ૭ તેમાં સુવા મણ ૩૪ાા ૫ શેર, પંદર મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૬૩ાાના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૨) સુવા દાણાની ગુણી ૧૦ માં સુવા મણ ૪૯ાા ૫ શેર છે; પંદર મણની ખાંડી એકના રૂ. ૫૫ાા ના ભાવે તે સુવાની કીંમત કેટલી ?

(૩) સુવા દાણાની ગુણી ૧૨ નું વજન મણ. ૫૮ાા ૫ શેર બારદાન બાદ જતાં પંદર મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૯ાના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લાવશો ?

(૪) વીસ ગુણી સુવા દાણાનું વજન મણ. ૯૮ાા ૧ાા રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરીને પંદર મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૨ાાૢના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૫) સુવા દાણા ગુણી ૧૪નું વજન મણ. ૭૧ા૩ાા રતલ છે. તેમાંથી દરગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં, પંદર મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૭ાૢના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો ?

(૬) મ. ૮૭ા૩ાા રતલ વજનની ૧૭ ગુણી સુવા દાણાની, પંદર મણની ખાંડી એકના રૂ. ૫૩ાૢના ભાવે કેટલી કિંમત ગણાય ! બારદાન ગુણી ૧ની પાછળ બે રતલ બાદ કરવું.

(૭) પંદર મણની ખાંડી એકના રૂ. ૬૦ાૣનો ભાવ હતો. ત્યારે સુવા દાણા ગુણી ૫૦ લીધા. તેનું વજન મણ ૨૪૯ાાપાા રતલ છે. તેમાંથી મ. ૩ાા ૨ રતલ બારદાન બાદ જતાં એક ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણાં આપશો ?

(૮) રૂ. ૫૮ાાૣએ ખાંડીના ભાવે, ૩૨ ગુણી સુવા દાણાની તોળાવી તો તેનું વજન મણ ૧૫૭ા૬ાા રતલ થયું. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં એક ટકો વટાવ કાપી તેનાં કેટલા રૂપીઆ લેવા ?

(૯) સુવા દાણા ગુણી ૨૫ નું વજન મણ. ૧૨૩॥ ૬॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં, પંદર મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૩॥≈ના ભાવે લઇ રૂા. ૫૬।૦॥ ના ભાવે સુવા વેચ્યાતો તે વેપારમાં કેટલો નફો થશે!

(૧૦) એક વેપારીએ સુવા દાણાની ગુણી એક મણ. ૪॥૫॥ રતલની, પંદર મણની ખાંડી એકના રૂા. ૬૩॥ના ભાવે લઇ, બે આના શેર લેખે સુવા વેચ્યા. તો તે વેપારમાં તેને શું મળ્યું હશે ? ખાલી ગુણીનું વજન બે રતલ છે.

ખાંડી ૧૬ મણની.

અરીઠાં ૧૬ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીતઃ—આપેલા મણને ૧૬ વડે ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી ને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલોઃ—અરીઠાં મણ ૫૩॥ ૪ શેર, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂા ૨૫॥ ના ભાવે, તેની કિંમત કેટલી ?

```
૧૬)૫૩॥ ૪                    ૨૫॥ આના એક મણની કિંમત.
 ———————                      ૧॥
   ૩। ૧॥ ૪                   ————
                              ૩૭॥
 ખાં મ શે                     ૦॥॥
 ૩। ૧॥ ૪                     ————
 ×૨૫॥                         ૩૮। આના દોઢ મણની કીંમત.
 ——————                          રૂા. ૨૫॥ એક ખાંડીની કીંમત.
   ૭૬॥                                ૨॥
    ૬।≈                              ————
 ————————                         ૬૩॥ બદામ એક શેરની
 ૮૨॥ ≈ સવા ત્રણ ખાંડીની કીંમત    ૮     કીંમત.
   ૨। ≈।દોઢ મણની કીંમત           ————
   ૦) ≈॥ ચાર શેરની કીંમત         ૨૫૫ બદામ ચાર શેરની કીંમત
 ————————
   ૮૫।≈॥              જવાબ રૂા. ૮૫।≈॥
```

બીજી રીતઃ—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણને સવાએ ગુણ-વાથી ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલોઃ—અરીઠાં ગુણી ૧૦ તેનું બારદાન બાદ જતાં વજન મણ ૫૩ાા ૪ શેર, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૨૫ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

```
૧૬)મ. ૫૩ાા ૩        મ ૧ાા ૪           ૨૫ાા
ખાં. ૩ા  ૧ાા ૪        ×૧ા               ૫
ખાં. ૩ા  ૨          ————————        ———————
                      ૧ા              ૧૨૫
    ખાં મણ.           ૦ાા ૫              ૨ાા
     ૩ા  ૨                ૫          ————————
    × ૨૫ાા          ————————    દોકડા. ૧૨૭ાા  એક મણની
   ————————           ૨) ૦              × ૨   કિંમત.
     ૭૬ાા                            ————————
       ૬ા ≠                     દોકડા. ૨૫૫)  બે  મણની
   ————————                            ૨ાા ૦ાાા કિંમત.
     ૮૨ાાા ≠  સવા ત્રણ ખાડીની કિંમત.
      ૨ાા ૦ાાા  બે મણની કિંમત.
   ————————
     ૮૫ા ≠ાાા          જવાબ. રૂ. ૮૫ા ≠ાાા
```

દાખલા.

(૧) અરીઠાં ગુણી બાર તેમાં અરીઠાં મણ ૬૦ાાા ૨ શેર છે. સોળ મણની ખાંડી એકના ૩૩ાા ના ભાવે. તે અરીઠાંની કિંમત કેટલી ?

(૨) અરીઠાં ગુણી ૧૦ માં અરીઠાં મણ ૫૩ાા ૪ શેર છે. સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૩૫ા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી થાય ?

(૩) ચૌદ ગુણી અરીઠાંની તોળી તો તેનું વજન મણ. ૭૩ા ૬ શેર થયું. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૨૭ાા≠ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલા રૂ. ગણાય ?

(૪) અરીઠાં ગુણી ૧૧ નું વજન મણ ૫૪ાાા ૫ શેર છે. દર ગુણીએ ૩ શેર બારદાન બાદ કરીને સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૩૦ાા ≋ ના ભાવે તે માલ કેટલી કીંમતનો ગણાય ?

(૫) અરીઠાં ગુણી ૧૮ નું વજન મણ ૯૦॥ ૩॥ રતલ છે. દર ગુણી એ બે રતલ બારદાન જતાં, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૩૧|=॥ ના ભાવે તે માલની કીંમત કેટલી?

(૬) પચીસ ગુણી અરીઠાંનું વજન મણ ૧૨૬॥ ૪॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૩૦। =॥ ના ભાવે તે માલની કીંમત કેટલી?

(૭) સોળ ગુણી અરીઠાં લીધાં તેનું વજન મણ ૮૦॥ ૬॥ રતલ છે, દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૨૫|= ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલાં નાણાં આપશો?

(૮) અરીઠાં ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૧૦૧॥ ૬॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને, સોળ મણની ખાંડી એક ના રૂ. ૩૦॥= ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો?

(૯) રૂ ૩૧॥= એ ખાંડીના ભાવે લઈ, રૂ. ૨૯॥=॥ ના ભાવે અરીઠાં ગુણી ૧૫ વેચી. તેનું વજન મણ ૭૬॥ ૫ રતલ હોય તો તે વેપારમાં શું નફો નુકશાન થયું હશે? અરીઠાંની ખાંડી ૧૬ મણની ગણવી. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન ગણવું.

(૧૦) એક વેપારીએ રૂ. ૨૮॥=॥ ની ખાંડીના ભાવે એક ગુણીમાં અરીઠાં મ. ૫| ૪॥ રતલ લઇ, એક આને શેરના ભાવે વેચ્યાં તો તેમાં શું નફો નુકશાન થયું હશે?



ખાંડી ૨૧ મણની.

ખોળ, ગોળનારવા, ગુગળ, બટેટા, લાલ મરચાં, લસણ, મરી, સોપારી વગેરે કેટલીક ચીજો ૨૧ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીતઃ—આપેલા તોલને ૨૧ એ ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડીને ભાવનો ગુણાકાર કરી મણ શેરની ભાગે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલોઃ—ગોળના રવા નંગ ૫૦૦ નું બારદાન બાદ કરતાં વજન મણ ૭૫૨॥ ૮॥ શેર છે. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૧૫॥ ના ભાવે તે ગોળની કીંમત કેટલી?

૨૧)૭૫૨॥
ખાં ૩૫॥। ૧॥ ૮॥

ખાં
૩૫॥।
×૧૧૫॥
———
૪૦૨૫
૮૬॥=
૧૭॥
———
૪૧૨૯ૢ= ૩૫॥। ખાં. કીં.
૯॥= ૧॥ મ. કીં.
૧ૢ≡- ૮॥ શે. કીં.
———
૪૧૩૯॥≡- જવાબ.

૧૧૫॥ એક ખાંડીની કીંમત.
× ૧॥
———
૨૧)૨૦૨।= પોણા બે ખાંડીની કિંમત
———
૯॥= પોણા બે મણની કિંમત

૧૧૫॥
× ૮॥
———
૨૧)૧૦૧૦॥= પોણા નવ ખાંડીની કીંમત
———
૪૦)૪૮)= પોણા નવ મણની કીંમત
———
૧ૢ≡- પોણા નવ શેરની કીંમત

બીજી રીતઃ—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણ શેરમાંથી ૪૨ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે દાખલો થાય.

દાખલો:—ઉપરનોજ.

મ. ૭૫૨ા ૮ાા શેર
૨૧)૭૫૨ાા ૮ાા

ખાં. ૩૫ાાા ૧ાા ૮ાા શેર

મ.	શે.
૧ાા	૮ાા
૦)	૩ાા
૧ાા	૫

૨૧)૧ાા ૮ાા
મ. ૦) ૩ાાશેર

તોલ. ૪૨ બદલ બાદ
નક્કી તોલ.

૧૧૫ાા
× ૫

દો. ૫૭૭ાા ૧ મ. કિં. રૂ. ૧૦)–૪ા=
× ૧ાા

દો. ૧૦૧૦ાાા= ૧ાા મણની કીંમત

દો ૧૦૧૦ાા=
૧૦૦)૧૦૧૦ાા=
રૂ. ૧૦)–ા૧)=

ખાં મ. શેરનું
૩૫ાાા ૧ાા ૫
×૧૧૫ાા

૪૧૨૯)= પોણી છત્રીસ ખાં. કી.
૧૦)–ા૧)= પોણા બે મ. કીં.
૦ાા≡ા૦ાાા≡ પાંચ શે.કીં.

૪૧૩૯ાા≡)ર)–
રૂ. ૪૧૩૯ાા≡– જવાબ.

૧૧૫ાા
× ૨

૨૩૧ બદામ એક શેરની કીંમત
× ૫

૧૦૦)૧૧૬૫ બદામ ૩૫ શેરની કીંમત
રૂ. ૦ાા ≡ા ૦ાાા ૩ શેર ૩૫ની કીમત.

દાખલા.

(૧) ગોળના રવા નંગ ૨ નું નક્કી વજન મણ ૩ છે. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૬ાા ના ભાવે તે રવાની કિંમત કેટલી?

(૨) એક દૂધવાળાએ ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૨ાા ના ભાવે મણ ૪ાા ખોળ લીધો. તો તેના કેટલા પૈસા આપવા પડશે?

(૩) ગુગળની ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૭૯) ૫ રતલ છે. દાગીને. બે રતલ બારદાન જતાં ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૫ાા. ના ભાવે તેનો હિસાબ શું આપશો?

(૪) એક પલટણમાં ખટારા નંગ ૧૦ ભરીને મ. ૩૨૭॥ બટેટાં મોકલ્યાં. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૮॥ નો ભાવ ઠરાવ્યો હોય તો શું લેવું?

(૫) એક વેગનમાં લાલ મરચાંની ગુણી ૧૦૦ આવી. તેનું વજન મણ ૧૮૮॥ ૪ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરીને ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૩।≈ ના ભાવે ખાતાદારને ખાતે કેટલું જમા કરશો?

(૬) લસણ ગુણી ૧૦૦ નું વજન મણ ૩૧૫॥ ૪ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૨ ટકા વટાવ કાપી લઈ ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૭॥≈ ના ભાવે કેટલાં નાણાં ચૂકવશો?

(૭) ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૬૨॥—॥ નો ભાવ હતો ત્યારે એક ગાંધીએ કાળાં મરી મણ ૪॥ ૪ રતલ વેચ્યાં. તો ૧ ટકો વટાવ કાપી રોકડાં નાણાં કેટલાં લેવાં?

(૮) સોપારી સેવરધન ગુણી ૧૫ નું વજન મણ ૧૨૦॥ ૦॥ રતલ છે. દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦॥ ટકો વટાવ કાપી લઈ ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૩૭॥≈॥ ના ભાવે શું આપશો?

(૯) હળદર વિસનગરી ગુણી ૮૫ નું વજન મણ ૪૬૫॥ ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦॥ ટકો વટાવ કાપી લઇ રોકડા નાણાં કેટલાં આપશો? ભાવ ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૫૬)—॥ છે.

(૧૦) બંગાળી સૂંઠની ગુણી ૩૦ નું વજન હંડ્રવેટ ૩૫॥ ૦॥ ૫॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા ૦॥ ટકો વટાવ કાપી ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૬૩।≈ ના ભાવે તે સૂંઠની કિંમત શી હશે?

ખાંડી ૨૨ મણની.

કાંદા ને આખી આમલી ૨૨ મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીતઃ—આપેલા મણને ૨૨ એ ભાગી ખાંડી કરવી. ખાંડીને ભાવનો ગુણાકાર કરી, ઉપરના મણ શેરની ભાગે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—કાંદા મણ ૪૩૨॥ ૩ શેર લીધા. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૫॥। ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

૨૨) મ. ૪૩૨॥ ૩
ખાં. ૧૯॥ ૩॥ ૩

ખાં. મ. શે.
૧૯॥ ૩॥ ૩
×૩૫॥।
૬૭૭)= સાડી ઓગણીસ ખાં.ની કિં.
પા॥= સાડાત્રણ મ.ની કિંમત.
૦)−॥= ત્રણ શેરની કિંમત.
૬૮૨॥=॥=

૩॥
×૩૫॥।
૨૨) ૧૨૫)= સાડા ત્રણ ખાંડીની કિંમત.
પા॥= સાડાત્રણ મણની કિંમત.

૩
×૩૫॥।
૨૨) ૧૦૭ ત્રણ ખાં.ની કિંમત.
૪૦) ૪॥=ત્રણ મ.ની કિંમત
૦)−॥=ત્રણ શે.ની કિંમત

જવાબ રૂ. ૬૮૨॥=

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણ શેરમાંથી ૪૪ તોલ કાપી પાકા મણ કરીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે દાખલો થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ.

૨૨) મ. ૪૩૨॥ ૩ શેર　　　૧૧) મ. ૩॥ ૩ શેર

આં. ૧૯॥ ૩॥ ૩ શેર　　　૦। ૩

૦) ૦। ૩ તોલ ૪૪ બદલ બાદ　૩૫॥।
×૫

આં. ૧૯॥ ૩।
ખા. મ.
૧૯॥ ૩।
×૩૫॥।

દો. ૧૭૮॥। એક મણની કિં.
×૩।

દો. ૫૮૦॥।≈સવાત્રણ મ.ની કિં.

૬૭૭)≈　દો.　　૧૦૦)૫૮૦॥।≈
૫॥। ૦॥। ૧ાસવાત્રણ મ.ની કિં.

રૂ. ૫॥। ૫॥।≈

૬૮૨॥। ≈॥। ૧।

જવાબ. ૬૮૨॥।≈

દાખલા.

(૧) રૂ. ૩૫॥।- એ ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના ભાવે ૪ મણ આમલી લીધી તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૨) આખી આમલી મણ ૧૫। વેચી. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૮।≈ ના ભાવે કેટલાં નાણાં આવશે ?

(૩) એક દુકાનદારે કાંદાની ગુણી ૪૦ તોલાવી તેનું વજન મણ ૧૨૭। ૩ રતલ થયું. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૫॥ ના ભાવે હિસાબ બદલ શું આપવું પડશે ?

(૪) રૂ. ૪૭॥ એ ૨૨ મણની ખાંડી ૧ કાંદા મળતા હોય તો મ. ૧૫૨। કાંદાનું ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલું નાણું આપવું ?

(૫) એક ખેડુતને પોતાના ખેતરમાંથી ખાં. ૧૨ાા૨ાાા ૭ રતલ આમલી ઉતરી. તે વખતે ૨૨ મણુની ખાંડી ૧ ના ૩૯ાાા= નો ભાવ હોય તો ૨ ટકા દલાલી કાપી આપ્યા પછી ખેડુતને શું મળશે.

(૬) એક ભજીયાંવાળાએ મ. ૨૧૨ાા ૪ રતલ કાંદા લઇ રૂ. ૫૦૦) ની નોટ આપી. કાંદાનો ભાવ ૨૨ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૪૮ાાા=ાા હોય તો દુકાનદાર તેને પાછું શું આપશે ?

(૭) આમલીની ગુણી ૨૦ નું વજન મણુ ૯૬ાા ૪ાા રતલ છે દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૨ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૮ા=ાા ના ભાવે ૰ાા ટકા વટાવ કાપી આપી શું લેશો ?

(૮) સફેદ કાંદા ગુણી ૧૦૦ નું વજન મણુ ૪૧૨ાા ૪ાા રતલ છે. ૨૨ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૨ાા=ાા ના ભાવે દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૧ાા ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લાવશો ?

(૯) લાલ કાંદાની ગુણી ૮૫ નું વજન મ. ૩૫૦ાા ૧ાા રતલ દર ગુણીએ બે રતલ રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૨ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૪૫ાા= ના ભાવે ૧ા ટકા વટાવ કાપી આપી કેટ-લાં નાણાં લેવાં ?

(૧૦) આમલી મ. ૧૦૩ાા ૫ાા રતલ ખાંડી (મણુ ૨૨ ની) એકના રૂા. ૬૪ાા= ના ભાવે લાવી દોઢ આને શેર લેખે વેચી નાખી તો આ વેપારમાં કેટલો નફો થયો ?

ખાંડી ૨૨॥ મણની.

કોપરું ને રાઈ ૨૨॥ મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૨૨॥એ ભાગી ખાંડી કરવી ખાંડીને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—ખોપરૂ મણ ૨૩૪॥ ૭ શેર છે. ૨૨॥ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૫૩।≈ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

૨૨॥) મ. ૨૩૪॥૭શેર

ખાં ૧૦। ૪) ૨
ખાં મ. શેર
૧૦। ૪ ૨
×૫૩।≈

૫૪૭॥≈॥ સવા દશ ખાંડીની કીંમત
૯॥ ચાર મણની કીંમત
૦)−॥≈॥ બે શેરની કીંમત

૫૫૭−॥≈॥

૪
×૫૩।≈

૨૨॥)રૂા. ૨૧૩॥ ચાર ખાંડીની કીંમત

રૂા. ૯॥ ચાર મણની કીંમત
૨
×૫૩।≈

૨૨॥)૧૦૬॥= બે ખાંડીની કીંમત

૪૦) ૪॥ બે મણની કીંમત

૦)−॥≈॥ બેશેરની કીંમત

જવાબ ૫૫૭−॥

.બીજી રીત—ખાંડી કાઢયા પછી વધેલા મણ શેરમાંથી ૪૫ તોલ બાદ કરી ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

```
૨૨॥) મ. ૨૩૪॥ ૭ શેર   ૯) મ. ૪) ૨ ૫૩॥≢
───────────────   ────────   ×૫
    ખાં૧૦l૪) ૨ શેર   મ. ૦l ૮   ─────
────────────────   તોલ ૪૫   દો. ૨૬૭)≢ એકમણની કીંમત
         ૦l ૮      બદલ બાદ       ×૩॥
    ───────────              ──────
    ખાં ૧૦l ૩॥ ૪                દો. ૯૩૫)≡॥    સાડા ત્રણ
    ખાં   મ   શે                 રૂ. ૯l~॥૦॥~॥ મણની કીંમત
    ૧૦l  ૩॥  ૪                   ૫૩॥≢
    ૫૩॥≢                          ×૨
  ─────────────           ─────
૫૪૭॥≢॥ સવા દશ ખાંડીની કિંમત  બદામ ૧૦૬॥≡ એક શેરની કીંમત
   ૯l~॥૦॥≡॥ સાડા ત્રણ મ. કિં.          ×૪
   ૦l૦l≡॥ ચાર શેરની કિંમત          ─────
─────────────
                            બદામ ૪૨૭॥   ચાર શેરની કિંમત
૫૫૭~॥ ૧)~                         રૂ.  ૦l  ૦l  ૦)≡॥
```

જવાબ. ૫૫૭~॥

(૧) રા઼ઇ મણ ૫॥ લીધી મ. ૨૨॥ની ખાંડી ૧ના રૂ. ૧૧૫॥ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૨) રાઈની ગુણી નંગ. ૬ તેનું વજન મણ ૩૦॥ ૫ રતલ છે. ૨૨॥ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૧૪॥ના ભાવે તે ૭ ગુણીની કીંમત કેટલી? દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન કાપવું.

(૩) કોપરાં મણ ૩૩॥ ૩॥ રતલ લીધાં ૨૨॥ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૧૨૭॥ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૪) કોપરાંની ગુણી નંગ ૧૦ તેનું વજન મણ ૩૦॥૨॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી. ૨૨॥ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૨૩૧॥ના ભાવે તે માલની કિંમત કેટલી?

(૫) રાઇની ગુણી ૪૦૦ તેનું વજન મણ ૧૫૫૬૧ ૪॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૨૨॥ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૧૦૩॥=ના ભાવે કેટલાં નાણાં આપશો.?

(૬) રાઈ ગુણી ૨૦ તેનું વજન મણ ૧૦૦॥ ૩ા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી, સેંકડે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી ૨૨॥ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૦૦॥ ના ભાવે હિસાબ કેટલો લાવશો ?

(૭) કોપરાની ગુણી ૧૨ તેનું વજન મણ. ૬૧॥ ૨ા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન કાપી આપી, ૨૨॥ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૧૯૮॥ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેશો ?

(૮) રાઈ ગુણી ૪૦ તેનું વજન મ. ૨૦૩॥ ૫ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૨॥ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૦૦)૦॥ ના ભાવે ૦॥ ટકો વટાવ કાપી લેઇ કેટલાં નાણાં દેવાં ?

(૧૦) કોપરાં મણ ૩૫॥ ૫॥ રતલ છે. ૨૨॥ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૪૪॥= ના ભાવે ૨ ટકા વટાવે લઈ ચાર આને શેર લેખે છૂટક વેચ્યાં, તો તે વેપારમાં કેટલો નફો નુકશાન ગયું ?

ખાંડી ૨૫ મણની

હરડાં અને ભીલામાં ૨૫ મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૨૫ એ ભાગી ખાંડી કરવી. ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કીંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—હરડાં મણ. ૧૫૬॥॥ ૫ શેર લીધાં. ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૧॥॥– ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી થાય ?

૨૫) મ. ૧૫૬।।। ૫ શેર

ખાં ૬। ૦।। ૫ શેર

ખાં. મ. શેર
૬। ૦।। ૫
×૨૧।।।=

૧૩૬।। ≈।। ખાંડી સવાછની કિં.
૦। ≈ મણ અડધાની કિં.
૦) ~।।। શેર પાંચની કિંમત

૧૩૭। ૦।

૦।।
×૨૧।।।=

૨૫) ૧૦।।।≈ અર્ધા ખાંડીની કિંમત

૦।≈ અર્ધા મણની કિંમત

૫
×૨૧।।।=

૨૫) ૧૦૯।= પાંચ ખાંડીની કીં.

૪૦) ૪।= પાંચ મણની કિં.

૦) ~।।। પાંચ શેરની કિં.

જવાબ ૧૩૭। ૦।

બીજી રીત—ખાંડી કાઢયા પછી વધેલા મણ શેરમાંથી ૫૦ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ

૨૫) મ. ૧૫૬।।। ૫ શેર

ખાં ૬। ૦।। ૫

૦) ૦) ૫ તોલ ૫૦ બદલ બાદ

ખાં ૬। ૦।।
×૨૧।।।=

૧૩૬।।≈।। સવા ૭ ખાંડીની કિંમત
૦।। ૦।।। અડધા મણની કિંમત

૧૩૭। ૦।

૫)મ ૦।। ૫

૦) ૫

૨૧।।।=
× ૫

દો. ૧૦૯।= મ. ૧ની કિં.
× ૦।।

દો. ૫૪।।= મ. ૦।।ની કિં.
રૂ. ૦।। ૦।।।

જવાબ ૧૩૭। ૦।

દાખલા.

(૧) હરડાં મણ ૪ ગાંધીને ત્યાંથી લાવ્યા. ૨૫ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૫૩)= નો ભાવ હોય તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

(૨) ભિલામાં મણ ૫ાા ઝંડુ ફાર્મસીને વેચાતાં આપ્યાં. ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૨ાા ના ભાવે તેમને ખાતે શું લખવું?

(૩) હરડાં ગુણી ૫૦ નું વજન મ. ૨૪૪ાા ૨ રતલ છે. દર ગુ-ણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ૨૫ મણની ૧ ખાંડીના રૂ. ૮૭ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી થાય?

(૪) હરડાં ગુણી ૧૨ નું વજન મણ ૫૦ાા ૪ાા રતલ છે. દર ગુ-ણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૩૬ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૫) ભિલામા ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૪૭ાા ૩ાા રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૭ાાા ના ભાવે તેના હિસાબના કેટલા રૂપીઆ લેવા?

(૬) ભિલામાં ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૯૫ાા ૨ રતલ છે દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૬ા= ના ભાવે ૧ાા ટકા વટાવ કાપી આપી શું લેવું?

(૭) હરડાં મણ ૩૧૫ાા ૩ાાા રતલ ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૭ા≡ ના ભાવે લઈ ૯૩ા= ના ભાવે વેચી દીધાં તો તે વેપા-રમાં કેટલો નફો થયો?

(૮) ભિલામાની ગુણી ૫ તેનું વજન મણ ૨૩ાા ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ.૬૫ા ના ભાવે ૧ાા ટકા વટાવ કાપી શું આપશો?

(૯) ભિલામાની ગુણી ૧૦૦ તેનું વજન મણ ૪૫૨ાા ૫ાાા રતલ છે. દર ગુણીએ પોણા બે રતલ બારદાન જતાં ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૭ા=ાા ના ભાવે ૦ાા ટકા વટાવ કાપી લઇ શું દેવું?

(૧૦) હરડાં મણ સવા ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૫૦ ના ભાવે લઈ તેનું ચૂર્ણ કરાવી, પા પા શેરની ડબી એક ના રૂ. ૦)= ના ભાવે વેચ્યું. દરેક ડબીનો જે અડધો આનો પડયો હોય તો આ કામમાં કેટલો નફો મળ્યો હશે?

ખાંડી ૨૬ મણની.

ઘઉં પીળા લશ્કરીને કાઠા ૨૬ મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૨૬ એ ભાગી ખાંડી કરવી. ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત થાય તે ચઢાવવી.

દાખલો—ઘઉં પીળા લશ્કરી મણ ૯૨ા ૬ા શેર છે. ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૩૬ાા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી થાય?

૨૬) મ. ૯૨ા ૬ા	૧૩૬ાા=
	× ૧ા
ખાં ૩ાા ૧ા ૬ા	
	૧૩૬ાા=
ખાં મ શેર	૩૪)=ાા
૩ાા ૧ા ૬ા	
×૧૩૬ાા=	૨૬) ૧૭૦ાાા ૦ાા સવા ખાંડીની કિંમત
૪૦૮	૬ાા~)~ સવા મણની કીંમત
૧ાાા=	૧૩૬ાા=
૬૮ા ~	×૬ાા
૪૭૮) ≡ સાડા ત્રણ ખાં. કીં	૮૧૬
૬ાા~)~ સવા મણની કીં.	૩ાાા
૦ાાા~ાા=ાા સાડા છશેરની કીંમત	૬૮ા~
૪૮૫ાા~ાા≡ાા	૨૬) ૮૮૮)~ સાડા ૭ ખાંડીની કિં.
	૪૦) ૩૪)=ાા સાડા ૭ મણની કિં.
	રૂ. ૦ાાા~ાા=ાા સાડા ૭ શેરની કીં.

જવાબ ૪૮૫ાા ~ાા ≡ાા

દાખલા.

(૧) ઘઉં પીળા મણ ૮૫ાા ૨ શેર ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૫ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૨) ઘઉં લશ્કરી મણ ૯૭ાા ૫ રતલ ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૬ાાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩) ઘઉં કાઠા મણ ૮૫ાા ૪ રતલ વજન છે. તેનું ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૩ા ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી શું લેવું ?

(૪) પીળા ઘઉંની ગુણી નં ૧૨ જોખી તો તેનું વજન મણ ૬૮ાા ૩ રતલ થયું. ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૫ાા≈ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી થાય ?

(૫) પીળા ઘઉંની ગુણી નંગ ૨૦ નું વજન મણ ૫૨૬ા ૪ રતલ થયું દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૭ા≈ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી !

(૬) કાઠા ઘઉંની ગુણી નંગ ૧૦૦ નું નક્કી વજન મણ ૫૮૭ાા ૩ાા રતલ છે. ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૯ા ના ભાવે ૦ાા ટકો વળતર કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેવાં ?

(૭) પીળા ઘઉંની ગુણી ૩૦ નું વજન મણ ૧૬૫ાા ૪ા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકો વળતર કાપી આપી ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૦ાા≈ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી !

(૮) ઘઉં પીળા ગુણી ૫૦ નું વજન મણ ૨૮૭ાા ૬ા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા ૦ાા ટકો વળતર કાપી, ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૫ા≈ ના ભાવે શું લેશો ?

(૯) ઘઉં પીળા ગુણી ૧૮ નું વજન મણ ૧૦૫ાા ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન જતાં ૦ાા ટકો વળતર કાપી આપી ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૬ાા≈ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૧૦) પીળા ઘઉંની ગુણી નંગ ૨૦૦ છે. તેનું વજન મણ ૧૧૭૫ાા ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન સેંકડે ૦ાા ટકો વળતર તથા સો ગુણીએ એક બાંધુ ગણી ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૫ાા= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

ખાંડી ૨૭ મણની.

ઘઉં, બાજરો, જુવાર, મકાઇ, જવ, નાગલી, ચણા તુવેર ને ચુની વગેરે કેટલાંક અનાજ ૨૭ મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણને ૨૭એ ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કિંમત ઉમેરવી.

દાખલો—જુવાર મણ ૧૧૫ાા ૩ શેર લીધી. ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૪૩)૦ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી થાય.

મ. શે.	૪૩)૦ાા એક ખાંડીની કિંમત
૨૭) ૧૧૫ાા ૩	×૧
ખાં ૪ા ૧ ૩	૨૭) ૪૩)૦ાા એક ખાંડીની કિંમત
ખાં. મ. શેર	
૪ા ૧) ૩	૧ાા~ાા એક મણની કિંમત
×૪૩)૦ાા	૧ાા~ાા
	×૩
૧૮૨ાાત્રા સવાચાર ખાંડીની કિંમત	
૧ાા~ાા એક મણની કિંમત	૪૦) ૪ાા૦ાા ત્રણ મણની કિંમત
૦)~ાાા ત્રણ શેરની કિંમત	
	૦)~ાાા૧ ત્રણ શેરની કિંમત
૧૮૪ાા~ાા૧ દોકડો	જવાબ રૂા. ૧૮૪ાા~ાાા

દાખલા.

(૧) મકાઇ ગુણી ૮માં બારદાન બાદ કરતાં મ. ૪૫ાા ૩ાા રતલ મકાઈ છે. ૨૭ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૪૭ાાના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

(૨) જવની ગુણી ૧૦નું વજન મણ ૫૨ાા ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૭ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૬૫ાાના ભાવે તે માલની કિંમત કેટલી?

(૩) લાલ ચણાની ગુણી ૧૨ નું વજન મ. ૬૨।। ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૦।। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૪) બાજરી કાનપુરીની ગુણી ૨૦ નું વજન મ. ૧૧૬।।। ૩ા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ૨૭ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૬૭ા૱ના ભાવે તેનાં કેટલાં નાણાં આપવાં ?

(૫) સરબતી ઘઉંની ગુણી નંગ ૧૦૦ નું વજન મણ ૫૮૭ા ૨ા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦।। ટકા વળતર કાપી ૨૭ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૯૭ા⌐ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો.

(૬) દિલ્હીના ઘઉંની ગુણી ૮નું વજન મણ ૪૭ા ૪ રતલ છે દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦।। ટકા વળતર કાપી ૨૭ મણની ખાંડ ૧ ના રૂ. ૯૬।૱ ના ભાવે હિસાબનાં કેટલાં નાણાં લાવશો ?

(૭) તુવેરદાળની ગુણી આઠમાં મ. ૪૩।। ૨ રતલ તુવેર છે. ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૬।।⌐ ના ભાવે લઈ રૂ. ૮૫।। ના ભાવે વેચી નાખી તો તે વેપારમાં નફો નુકશાન કેટલું ?

(૮) મસુરની દાળની ગુણી ૧૪ માં મ. ૮૫।। ૪ રતલ મસુર છે. તે ૨૭ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૪૨।। ના ભાવે લઇ રૂ. ૩૬।।।ના ભાવે દરેક વખતે ૧ ટકો દલાલી ખરચી વેચી તો નફો નુકશાન કેટલું ?

(૯) કાલપીની બાજરીની ગુણી ૧૬ નું વજન મણ ૮૭ા ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦।। ટકો વળતર કાપી લઈ ૨૭ મણની ખાંડીના રૂ. ७७ા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૧૦) ચણાની દાળની ગુણી ૨૨ નું વજન મણ ૧૨૫।। ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન તથા ૦।। ટકો વળતર

કાપી ૨૭ મણુની ખાંડીના રૂા. ૬૨ાા⁀ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

ખાંડી ૨૮ મણુની.

રૂ, કોકમ, ફટકડી કપાસીયા ખારેક વગેરે કેટલીક ચીજો ૨૮ મણુની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણુને ૨૮ વડે ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણુ શેરની ફાળે પડતી કિંમત ચઢાવવી.

દાખલો—કોકમ મણુ ૨૧૩ાા ૪ાા શેર લીધાં. ૨૮ મણુની ખાંડી ૧ના રૂા. ૫૯ાા⁀ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

```
   મ.  શેર                              ૪ાા
૨૮) ૨૧૩ાા ૪ાા                           ૫૯ાા⁀
    ──────                             ─────
 ખાંડી ૭ાા ૩ાા ૪ાા              ૨૮) ૨૬૯ાા⁀ાા સાડાચારખાં.કિંમત
 ખાંડી મ. શેર                         ─────
  ૭ાા ૩ાા ૪ાા                    ૪૦)    ૯ાા=)=સાડાચાર મ. કિંમત
×૫૯ાા⁀                                ─────
 ─────                                રૂા. ૦)⁀ાા૦ાા
                                        ૩ાા
૪૪૯ાા૦ાા   સાડાસાત ખાં. કિં.     ×૫૯ાા⁀
  ૭⁀ાા=   સાડાત્રણ મ. કિં.        ──────
  ૦)⁀ાા૦ાાસાડાચાર શે. કિં. ૨૮) ૨૦૯ાા૦ાા સાડાત્રણ ખાં. કીં
 ──────                              ──────
૪૫૭૦ાાા=ાાા                          ૭⁀ાા= સાડાત્રણ મ. કીં.
૪૫૭૦ાાા=ાાા
```

જવાબ રૂા. ૪૫૭~

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણ શેરના પોણા કરી, ૪૨ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ.

મ. શે.	મ.	મ.
૨૮) ૨૧૩ા ૪ા	૩ા ૪ા	૨૧) ૨ા ૮ા≈
	×૦ાાા	
ખાંડી ૭ા ૩ા ૪ા		મ. ૦)૫)≈ાા
	મ. ૨ા ૮ા≈	
	૫)≈ા તોલ ૪૨ બદલ બાદ	
	મ. ૨ા ૩)≈ા	

ખાં. મ. શે. અધોળ	આ. ૫૯ાા≈ સવામણની કીંમત.
૭ા ૨ા ૩) ≈ા	×૨
×૫૯ાા≈	
	આ. ૧૧૯ાા≈ અઢીમણની કિં.
૪૪૯ાા૭ાા સાડાસાત ખાં. કીં.	રૂા. ૭ા≈ાા≈અઢીમણની કિં.
૭ા≈ાા≈ અઢીમણની કીંમત	૫૯ાા≈
૦)≈ાા≈ સવામણ શેરની કીં.	×૨
૪૫૭ા૦ા	૧૧૯ાા≈ બદામ ૧ શે. કીં.
	×૩ા
	૩૩૯ાા–ાા બદામ ૩ા શે. કીં.
	આ. ૩ાા૧૪ાા–ાા
	રૂા. ૦)≈ાા≈

જવાબ ૪૫૭

ટીપ—વજન હંડ્રવેટમાં આપ્યું હોય તો ૪ વડે ગુણી મણ કરવા.

દાખલા.

(૧) દિલ્હીના મગ ગુણી ૪ નું વજન મણ ૨૫ાા ૧ રતલ છે તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૫ ના ભાવે કિંમત કેટલી ?

(૨) કપાસીયા ગુણી ૮નું વજન મણ ૪૨ાાા ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૯૭ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩) ખારેક ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૧૧૫ાા ૪ાા રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૧૩ા નાભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૪) મુગલાઈ તુવરની ગુણી ૧૨ નું વજન મણ ૭૮ાા ૩ાા રતલ છે. દર ગુણીએ પોણાબે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૬ા≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય.

(૫) રૂ ગાંસડી ૮ નું વજન મણ ૬૪ાા ૩ાા રતલ છે. તેમાંથી દર ગાંસડીએ ૭ાા રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૫૫ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લાવશો ?

(૬) કાપુસની ગાંસડાં ૧૦ માંથી બારદાન બાદ કરતાં મ. ૮૨ા ૫ાા રતલ કાપુસ છે. ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૩૦૧ાા≈ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૭) કાપુસની ગાંસડી નંગ ૪૦ તેનું વજન મણ ૩૨૪ા ૫ાા રતલ છે. તેમાંથી દર ગાંસડીએ પાંચ રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકા દલાલી ગણતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૭૫ાાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૮) રૂ ફાઇન બંગાલની ગાંસડી નંગ ૧૦૦ નું વજન મ. ૮૩૫ાા ૩ાા રતલ છે તેમાંથી દર ગાંસડીએ પાંચ રતલ બારદાન ૦ાા ટકા દલાલીને ૫ાા ટકા વળતરના ગણતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૯૭ા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૯) કાપુસભરૂચની ગાંસડી નંગ ૩૦ નું વજન મણ ૨૪૨ાા ૩ાા રતલ છે તેમાંથી દર ગાંસડીએ પાંચ રતલ બારદાન, ૦ાા ટકા દલાલી, ૫ાા ટકા વળતર ને ખાંડીએ રૂા. ૦)≈ ધર્માદાના ગણી

૨૮ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૩૦૦।≈ ના ભાવે કેટલો હિસાબ આપશો.

(૧૦) કાપુસની ગાંસડી નંગ ૬૦ નું વજન હંદ્ર. ૧૨૩)૦।।। ૩।। રતલ છે. તેમાંથી દર ગાંસડીએ ૫ રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૩૮૫ા ૦।।। ના ભાવે ૦।। ટકો દલાલી કાપી આપીને રોકડા રૂપીઆ કેટલા જમા કરશો.

ખાંડી ૨૯ મણુની.

અરબસ્તાની અને કરાંચીનું રૂ ૨૯ મણુની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા મણુને ૨૯ એ ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કીંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—અરબસ્તાની રૂ હંદ્રવેટ ૩૮।। ૦।। ૪ શેર છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૧૭ના ભાવે તે કાપુસની કીંમત કેટલી ગણાય ?

હંદ્રવેટ મ. શેર
૩૮।। ૦।। ૪
×૪

મણ ૧૫૪।। ૪ શેર
૨૯)મ. ૧૫૪।।૪ શેર

ખાં. ૫। ૨। ૪ શેર

ખાં. મ. શેર
૫। ૨। ૪
×૨૧૭

૧૧૪૯।।–ખાંડી સવાપાંચની કીંમત
૭।।।≈–।। સવાબેમણુની કીંમત
૦।≈।।≈।।। ચાર શેરની કીંમત

૧૧૫૧। ૦।। –

૨।
×૨૧૭

---

૨૯)૨૮૮।।।– સવાબે ખાંડીની કીંમત

૯।।।≈–।। સવાબે મણુની કીંમત
૪
×૨૧૭

---

૨૯) ૮૬૯ ચાર ખાંડીની કીંમત.

---

૪૦)૨૯।।।≈≈ ચાર મણુની કીંમત

૦।≈।।≈।।। ચાર શેરની કીંમત

જવાબ રૂા. ૧૧૫૨। ૦।।

દાખલા.

(૧) અરબસ્તાની રૂની ગાંસડી ૭ માં રૂ મણુ ૫૬ાા ૩ાા રતલ છે. ૨૯ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૯૬ાા ના ભાવે તે રૂની કીંમત કેટલી ?

(૨) કરાંચીથી કાપુસની ગાંસડી નંગ ૮ આવી તેનું વજન મણુ ૬૬ાા ૬ાા રતલ છે. તેમાંથી દાગીને ૧૮ રતલ બારદાન જતાં ૨૯ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૯૦ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપશે ?

(૩) કરાંચીનું કાપુસ મણુ ૨૧૩ાા ૪ાા રતલ છે. ૨૯ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૫૧ાા ના ભાવે લીધું તો સેંકડે ૦ાા ટકો દલાલીનો આપતાં રોકડા રૂપીઆ કેટલા આપવા પડશે ?

(૪) અરબસ્તાની કાપુસની ગાંસડી નંગ ૩૦ માં મ. ૨૩૭ાા ૬ાા રતલ કાપુસ છે. સેંકડે ૦ાા ટકો દલાલીનો આપતાં ૨૯ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૯૭ાા= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી પડે ?

(૫) અરબસ્તાની કાપુસની ગાંસડી નંગ ૧૦ નું વજન મણુ ૮૧ાા ૫ાા રતલ છે. ૨૯ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૮૬ાા≡ ના ભાવે ૦ાા ટકો દલાલીનો ગણુતાં તેના કેટલા રૂપીઆ આવશે ? બારદાન દાગીને ૧૮ રતલ ગણુવું.

(૬) કરાંચીનું કાપુસ ગાંસડી ૧૬ નું વજન મણુ ૧૩૧ાા ૪ાાા રતલ છે. તેમાંથી સેંકડે ૦ાા ટકો દલાલી તથા ગાંસડીએ ૧૮ રતલ બારદાન જતાં ૨૯ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૬૩ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ લેવા ?

(૭) કરાંચીનું રૂ ખાંડી ૩ાા ૨ા ૪ાા રતલ છે. ૨૯ મણુની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૫૫ાા ના ભાવે ૦ાા ટકો દલાલીનો ચઢાવી કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૮) કરાંચીથી કાપુસની ગાંસડી ૪૦ આવી. તેનું વજન મણ ૩૩૩ાા ૩ા રતલ છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૯૬ાાા ના ભાવે તે રૂની કીંમત કેટલી ?

(૯) અરબસ્તાની રૂની ગાંસડી નંગ ૪૦ લીધી તેમાં કાપુસ મણ ૩૨૧ાા ૪ા રતલ છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૫૭ા= ના ભાવે લઈ રૂા. ૨૯૬ા ના ભાવે વેચી દીધી. લેતાં વેચતાં દરેક વખતે સેંકડે ૦ાા ટકા દલાલી પડી તો તે વેપારમાં નફો કેટલો મળ્યો હશે ?

(૧૦) કરાંચીથી આવેલ રૂની ગાંડી નંગ ૧૦૦ નું વજન હંડ્રવેટ ૨૧૩ા ૦ાા ૨ા રતલ છે. તેમાંથી ગાંસડીએ દશ રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦ાા ટકા દલાલી તથા પાા ટકા વળતરના ગણતાં ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૯૬ા= ના ભાવે તેના રોકડા રૂપીઆ કેટલા આપશો.

ખાંડી મ. ૨૯ા ૬ શેરની.

ખારેકના કપા અને મગફળી મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત. આપેલા વજનમાંથી મ. ૨૯ા ૬ શેર જેવડા ભાગ કાઢી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી તેમાં ઉપર વધેલા મણ શેરની ફાળે પડતી જે કીંમત આવે તે ઉમેરવી (ઉપર જેટલા મણ શેર વધ્યા હોય તેના શેર જેટલી ખાંડીની કીંમતને ૧૧૭૬ વડે ભાગવાથી વધેલા મણ શેરની કીંમત આવશે.)

દાખલો—ખારેકના કપા મણ ૨૧૬ાા ૩ શેર લીધા. મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૨ાા= ના ભાવે તે ખારેકના કપાની કીંમત કેટલી ?

મ. ૨૯૫૬) મ. ૨૧॥ ૩ મ. શેર ૬૨॥=
———— ૩॥ ૭ ×૧૪૭
ખાંડી ૭। ૩॥ ૭ ×૪૦ ————
ખાંડી મણ શેર —— ૧૧૭૬)૯૨૦૫॥॥= એકસો સુડતાલીસ
૭। ૩॥ ૭ ૧૪૭ શેર ———— ખાંડીની કીંમત
×૬૨॥– ૭॥ાના સાડાત્રણ મણને
———— સાત શેરની કીંમત
૪૫૪)૦॥ સવાસાત ખાંડીની કીંમત
૭॥ાના સાડાત્રણ મણ ને સાતશેરની કીંમત.
————
૪૬૧॥ાના॥ જવાબ રૂ. ૪૬૧॥ાના॥

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં ઉપર વધેલા મણ શેરનો સુ. ૪૨ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ.

મ. શેર મ. શેર ૨૧) ૨॥૦।
મ.૨૯। ૬) ૨૧૬॥ ૩ ૩॥ ૭ ————
———— ×૦॥। ૦)૫।
ખાં. ૭। ૩॥ ૭ ————
૨॥૦। સુરતી તોલ
૦)૫। તોલ ૪૨ બદલ બાદ
———— ૨૧) ૨॥ ૦।
૨॥ ૫ નકી તોલ ————
૦) ૫ તોલ ૪૨ બદલ બાદ ૦) ૫
————
મ. ૨॥ ૦

ખાં. મણનું આના ૬૨॥=
૭। ૨॥ ×૨
×૬૨॥= ————
———— આ. ૧૨૫। અઢી મણની કીંમત
૪૫૪)૦॥ સવાસાત ખાંડીની કીંમત
૭॥ાના અઢીમણની કીંમત
————
૪૬૧॥ાના॥ જવાબ રૂ. ૪૬૧॥ાના॥

દાખલા.

(૧) મગફળી મણ ૩૮૨ ૮ શેર વેચી મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ના રૂા. ૯૪ાા– ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી.

(૨) મગફળીની ગુણી ૧૦૦ નું વજન મણ ૮૨૨ાાા ૧ રતલ છે. મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૦૩ાા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩) ખારેકના કપા મણ ૨૧૪ાા ૩ાા રતલ લીધા. મણ ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૦૧ાા ના ભાવે તેના હિસાબના કેટલા રૂપીઆ આપશો.

(૪) ખારેકના કપાની ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૪૮ાા ૩ રતલ છે. દરેક ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૯૬ા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૫) મગફળીની ગુણી ૩૦ નું વજન મણ ૭૪ાા ૨ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૯૬ા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ લાવવા.

(૬) મગફલીની ગુણી નંગ ૨૦ નું વજન મ. ૫૨ાા ૪ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧ ટકો વટાવ કાપતાં મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૯૦ાા= ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૭) ખારેકના કપા ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૫૦ાા ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧ ટકો દલાલીનો આપતાં તેના કેટલા રૂપીઆ પડશે ? મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૧૩ાા= પડે છે.

(૮) ખારેકના કપા ગુણી ૨૨ નું વજન મણ ૧૦૮ાાા ૬ા રતલ છે દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧ ટકો દલાલી જતાં વેચનારને તેના કેટલા રૂપીઆ મળશે ? મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૫ાા= નો ભાવ છે.

(૯) મગફળીની ગુણી ૪૦ નું વજન મણ ૧૦૩।। ૨। રતલ છે. દર ગુણીએ પોણા બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૦।। ટકો દલાલીનો ગણતાં તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ થાય? મ. ૨૯।૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૭।~નો ભાવ છે.

(૧૦) મગફલીની ગુણી ૧૦૦ નું વજન મણ ૨૭૫।।૪।। રતલ છે. છે. તેમાંથી દર ગુણીએ પોણા બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧ ટકો દલાલી ચઢાવી હિસાબના કેટલા રૂપીઆ લેશો?

ખાંડી ૩૦ મણની.

ખજુર ૩૦ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા વજનને ૩૦ વડે ભાગી ખાંડી કાઢવી. ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવવી.

દાખલો—જ્યારે ૩૦ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૨૩।।।=।। નો ભાવ હતો, ત્યારે મણ ૩૧૨।। ૪ શેર ખજુર લાવેલા તેના હિસાબના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

૩૦)મ. ૩૧૨।। ૪	૨૩।।।=।।
	૫
ખાં. ૧૦। ૫) ૪	
ખાંડી મણ શેર	૩૦)૧૧૯।।૦।। પાંચ ખાંડીની કિંમત.
૧૦। ૫) ૪	
×૨૪।।।=।।	૩।।।≈।।। પાંચ મણની કિંમત.

૨૪૫)૦।।= સવાદશ ખાંડીની કિંમત

૨૪૫)૦ાાૢ સવા દશ ખાંડીની કિંમત.
૩ાાૣાા પાંચ મણુની કિંમત ૪
૦)–ાળા ચાર શેરની કિંમત ×૨૩ાાૢાા

૨૪૯)–ાાૢાા

૩૦)૯૫ાાાૢ ચાર ખાંડીની કિંમત

૪૦)૩)ૣ ચાર મણુની કિંમત

જવાબ રૂા. ૨૪૮)–ાા ૢાા

૦)–ાળા ચાર શેરની કિંમત.

બીજી રીત—ખાંડી કાઢતાં ઉપર વધેલા મણ શેરમાંથી ત્રીજો ભાગ બાદ કરીએ, તો ૨૦ મણુની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ.

૩)મ. ૫)૪

૩૦)મ.૩૧૨ાા૪

૧ાા૮ ૨૩ાાાૢાા

ખાં. ૧૦ા૫)૪

×૫

૧ાા૮

દોકડા ૧૧૯ાા૦ાા એક મણુની કિંમત.

×૬

ખાં. ૧૦ા૩ા૬
×૨૩ાાાૢાા

દો. ૨૮૮ાૣાાૢ સવાત્રણુ મણુની કિં.

૨૪૫)૦ાાૢ સવા દશ ખાંડીની કિં.
૪)–)૦ાા સવાત્ર મણુની કિં.

દો. ૧૧૯ાા૦ાા એક મણુની કિંમત.
×૬

૨૪૯)–ાાૢાા

૪૦)દો. ૭૧૭)ૣ ૭ મણની કિંમત

૧૭ાાૢાાાૢ ૭ શેરની કિંમત.

જવાબ રૂા. ૨૪૯)–ાાૢાા

૩૮૮ાૣાાૢ સવાત્રણુ મણુની કિં.

દો. ૪૦૬ાૢાા
= રૂ. ૪)ૢ)૦ાા

દાખલા.

(૧) ખજુરનાં વાઠીયાં નંગ ૧૨ તેનું વજન મણ ૨૬ાા ૩ાા રતલ છે. તેમાંથી ૭ાા રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૫૮ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૨) ખજુર મણ ૨૩| ૪ શેર લીધી. ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૫|ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી રોકડા રૂા. કેટલા લેવા ?

(૩) ખજુર મણ ૩૫| ને ૫| રતલ લાવ્યા. ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૦ાા ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૪) ખજુરના વાડીયાં નંગ ૨૫| તેનું વજન મણ ૧૨૬ાા ૪ રતલ છે. દર વાડીએ ૫| રતલ બારદાન બાદ કરીને ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૪૫ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૫) ખજુરનાં વાડીઆં નંગ ૮| તેનું વજન મણ ૪૦ાા ૪ રતલ છે. દર વાડીએ ૫ રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૨ાા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૬) ખજુર મણ ૨૪૫ાા ૩ાા રતલ રૂા. ૪૭ાા ના ભાવે લઈ રૂા. ૫૩ા ના ભાવે વેચી નાખી તો તે વેપારમાં આપણને શો નફો મલ્યો ? ખાંડી ૧ ના મણ ૩૦ ગણવા.

(૭) ખજુરનાં વાડીયાં નંગ ૩૦ તેનું વજન મણ ૧૫૬ાા ૬ રતલ છે તેમાંથી દર નંગે ૫ાા રતલ લેખે બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૪૭ાા= ને ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૮) ખજુરનાં વાડીયાં નંગ ૧૬ તેનું વજન મણ ૮૨ાા ૪ રતલ છે. તેમાંથી દર નંગે ૭ાા રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૫૨ા≡ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલા રૂપીઆ લેવા ?

(૯) ખજુરનાં વાડીઆં નંગ ૫૦ નું વજન મણ ૨૫પાાા ૬ાા રતલ છે, તેમાંથી દર નંગે ૬ રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૨ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૧૦) ખજુર મણ ૧૦) ત્રીસ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૨ાા ના ભાવે લઈ છુટક ત્રણ પૈસે શેર લેખે વેચી દીધી. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો યા નુકસાન થયું હશે ?

ખાંડી ૪૦ મણની.

મહુડાં ૪૦ મણની ખાંડીના હીસાબે વેચાય છે.

રીત—આપેલા વજનને ૪૦ વડે ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી જે કિંમત આવે તે ચઢાવી દેવી.

દાખલો—મહુડાં મણ ૨૧૪ાા ૪ શેર ૪૦ મણ ખાંડી ૧ના રૂા. ૨૫ાા= ના ભાવે લીધાં, તો તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

૪૦) મ. ૨૧૪ાા ૪

ખાં. ૫ાા ૪ાા ૪

ખાં. મ. શે.
૫ાા ૪ાા ૪
× ૨૫ાા=

૧૩૪ાા૦ાા સવાપાંચ ખાંડીની કિંમત
૨ાા=)=સાડા ચાર મણની કિંમત
૦)-)૦ાા ચાર શેરની કિંમત

૧૩૭ા=ાા =ાા જવાબ

૪ાા
૨૫ાા=

૪૦) ૧૧૫ા- સાડાચાર ખાંડીની કિંમત.

રૂા. ૨ાા=)= સાડાચાર મણની કિંમત.

૪
×૨૫ાા=

૪૦) ૧૦૨ાા ચાર ખાંડીની કિંમત

૪૦) ૨ાા- ચાર મણની કિંમત

૦) -)૦ાા ચાર શેરની કિંમત

બીજી રીત. ખાંડી કાહતાં ઉપર વધેલા મણ શેરમાંથી અર્ધો ભાગ બાદ કરીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હીસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ

```
                        મ.  શે.
૪૦) મ. ૨૧૪॥ ૪     ૨) ૪॥ ૪          ૫
    ─────────         ──────      ×૨૫॥=
    ખાં. ૫। ૪॥ ૪        ૨। ૨      ──────
    ─────────                  દો. ૧૨૮)= એક મણની કિંમત
          ૨। ૨                   ×૨।
    ─────────                  ──────
    ખાં. ૫। ૨। ૨               દો. ૨૮૮। ०॥ સવા બે મણની કિં.
  ખાં.  મ.  શે.                રૂ. ૨॥। ૧૩। ०॥
  ૫।   ૨।  ૨                    ૨૫॥ =
×૨૫॥   =                        ×૨
──────────                     ────
૧૩૪॥  ૩)  = સ. પાંચ ખાં.ની કિં.   ૫૧।  બદામ ૧ શે.ની કિં.
  ૨॥। ૧૩। ०॥ સ. બે મણની કિં.     ×૨
  ०)  ६। =॥ બે શેરની કિંમત       ────
──────────                  ૧૬) ૧૦૨॥ બદામ ૨ શે.ની કિં.
૧૩૭। ૨૨॥-      જવાબ.            ────
                             દો. ६। =॥ બે શેરની કિંમત.
```

દાખલા.

(૧) મહુડાં મણ ૨૧૪॥ ૪ શેર છે. ૪૦ મણની ખાંડી એના રૂ. ૩૫॥ લેખે તેની કીંમત કેટલી થાય?

(૨) મહુડા મણ ૩૧૨॥ ૫॥ રતલ છે. ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૪०॥=ના ભાવે તેની કીંમત શી પડે?

(૩) મહુડા મણ ૪૧૨॥ ૪ રતલ છે. ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૪૨)≡ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૪) મહુડા ગુણી ૪ નું વજન મણ ૨૦॥ ૩ રતલ છે, તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૩૭॥=ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૫) મહુડા ગુણી ૧૦નું વજન મણ ૫૧। ૩॥ રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન જતાં, ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૩૫॥≡ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો થાય?

(૬) મહુડાંની ગુણી ૩૦ના એક વેગનમાં મ. ૧૪૮॥ ૪ રતલ મહુડાં છે. તે ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૩૮।≡ના ભાવે ખરીદી લઈ રૂ. ૩૬॥ના ભાવે વેચ્યું. તો તેમાં કેટલો નફો યા નુકશાન થયું?

(૭) મહુડાંની ગુણી ૨૭માં મહુડાં મણ ૧૪૦॥ ૪ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૫૫॥=ના ભાવે પાંચ ટકા વટાવ કાપી લઈ કેટલાં રૂપીઆ આપશો?

(૮) મહુડાનો એક ઢગલો જોખ્યો, તો તેનું વજન મ. ૩૦૬॥ ૪॥ રતલ થયું. ૪૦ મણની એક ખાંડીના રૂ. ૨૯ના ભાવે તે લઈ રૂ. ૪૩॥ ના ભાવે તે વેચી નાખ્યો. ગોધરાથી મુંબઇ લાવવાના રેલ્વે નુરના રૂ. ૫૩) પડ્યા. છે. તો તે વેપારમાં નફો કેટલો?

(૯) પાંચ ગુણી મહુડાંની ભરી છે તેનું વજન મણ. ૨૬॥ ૬। રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન તથા સેંકડે પાંચ ટકા વટાવના ગણતાં ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૩૭ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૧૦) સો ગુણી મહુડાની ભરી છે. તેનું વજન મણ ૫૦૩॥ ૩॥

રતલ છે. તેમાંથી દર નંગે સવા બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૭ા ટકા વટાવના ગણીને ૪૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૩૮ાાક્ષના ભાવે હિસાબના કેટલા રૂપીઆ લેવા?

ખાંડી. સુ. મણ. ૨૧ ની.

મલબારી કાથાના દોરડાં સુ. ૨૧ મણની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા તોલને પોણાએ ગુણી સુરતી તોલ કરવો, પછી તેને ૨૧ વડે ભાગી ખાંડી કરવી, ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી મણ શેરની જે કિંમત થાય તે ઉમેરવી.

દાખલો:—કાથાના દોરડાં મણ. ૧૦૦૩ાા ૩ાા રતલ છે. તેના સ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૫૫ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ગણાય?

મ. ૧૦૦૩ાા ૩ાા રતલ	૧ાા
મ. ૧૦૦૩ાા ૫ શેર મુંબઈનોતોલ.	×૧૧૫ાા
×૦ાા	
	૨૧)૨૦૭)- પોણાએ ખાં. કીંમત
મ. ૭૫૨ાા ૮ાા સુ. તોલ.	
૨૧) મ.૭૫૨ાા ૮ાા	-ાા= પોણાએ મણનીકીંમત
ખાં ૩૫ાાા ૧ાા ૮ાા	૮ાા
×૧૧૫ાા	×૧૧૫ાા
૪૧૨૯)= પોણી છત્રીશ ખાં. કીંમત	૨૧)૧૦૧૦ાા= પોણાનવ ખાં. કીં.
૯ાા= પોણાએ મણની કીંમત	
૧)ક્ષ- પોણા નવ શે. કી.	૪૦) ૪૮)= પોણાનવ મ. કીંમત
૪૧૩૯ાાક્ષ- જવાબ.	૧ક્ષ-પોણા નવ શે. કી.

બીજી રીત—આપેલા તોલને પોણાએ ગુણી સુરતી તોલ કરવો. પછી તેને ૨૧ વડે ભાંગી ખાંડી કાઢવી. ખાંડી કરતાં વધેલા મણ શેરમાંથી ૪૨ તોલ કાપી લઈએ, તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય ?

દાખલો:—ઉપરનોજ.

ખાં. ૩૫ાાા ૧ાાા ૮ાાા નકીતોલ   મ. ૧૦૦૩ાા ૫ શેર. મુ. તોલ.
ખાં. ૦) ૦) ૩ાાાતોલ.૪૨બદલ   ×૦ાાા
આદ.
ખાં ૩૫ાાા ૧ાાા ૫   ૨૧) મ. ૭૫૨ાા ૮ાાા
×૧૧૫ાા
ખાં. ૩૫ાાા ૧ાાા ૮ાાા
૪૧૨૯)= પોણીછત્રી ખાં. કીં.   ૨૧) ૧ાાા ૮ાાા
૧૦)-ાા૧)=પોણા એ મ. કીં.   મ. ૦)૩ાાા
૦ાા≡ાા૦ાાા≡ પાંચશેરની કીં.
સુ. તો.
૪૧૩૯ાાા≡)૨)- જવાબ   ૧૧૫ાા
૧૫ાા   × ૫
× ૨
દો. ૫૭૭ાા એક મણની કીં.
૨૩૧ બદામ ૧ શે. કીં.   ×૧ાાા
× ૫
દો. ૧૦૧૦ાા= પોણાએ મ. કિં.
૧૧૬૫ બ. ૫ શે. કિં.   રૂા. ૧૦)-ાા૧)=
રૂા. ૦ાા≡ાા૦ાાા≡

દાખલા.

(૧) કાથાના દોરડાંનાં બંડલ નંગ ૮ નું વજન મણ. ૩૬।।। છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૮૫ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૨) કાથાના દોરડાંનાં બંડલ ૨૦નું વજન ૨૩૧।।। ૩।। રતલ છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૬૪।। ના ભાવે તેનું શું આપશો?

(૩) કાથા દોરડાંનાં બંડલ નંગ ૫ નું વજન મણ ૪૮।। ૪ રતલ છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૯૧।। ના ભાવે તેના રૂપીઆ કેટલા થશે?

(૪) સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂ, ૬૩)ના ભાવે મણ ૮૫।। ૨। રતલ કાથાના દોરડાં લીધાં. તો તેનું શું આપશો?

(૫) કાથાના દોરડાં સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના ભાવે વેચાય છે જ્યારે ખાંડી ૧નો ભાવ રૂ. ૮૬।)નો હોય ત્યારે મણ. ૬૩। ૪ રતલ દોરડાનું શું પડશે?

(૬) સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૮૫।।)ના ભાવે મણ ૩૨। ૧।। રતલ કાથાના દોરડાનું શું પડશે?

(૭) કાથાના દોરડાંનાં બંડલ નંગ ૪નું વજન મણ. ૨૦।। ૩।। રતલ છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૬૩ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણાં આપશો?

(૮) કાથાના દોરડાંનાં બંડલ નંગ ૧૫નું વજન મણ ૧૫૩।। ૬।। રતલ છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૬૦।। ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ગણાય?

(૯) જ્યારે કાથાના દોરડાનો ભાવ સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૧૦૨।।નો હતો. ત્યારે આપણે મ. ૪૫।।। ૪।। રતલ દોરડાં લાવેલા તો ૧ ટકો કાપી લઈ આજે કેટલા પૈસા આપશો?

(૧૦) કાથાના દોરડાંનું બંડલ નંગ ૧ મણ ૩॥ ૨। રતલનું એવાં ૧૦૦૦ બંડલ સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૯૭॥=ના ભાવે લઇ મુંબઈ મણ ૧ના રૂ. ૬)=ના ભાવે વેચી નાખ્યાં, તો તે વેપારમાં કેટલો નફો નુકશાન થયું હશે?

ખાંડી. સુ. મ. ૨૮ ની.

સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં સુ. મણ. ૨૮ની ખાંડીના ભાવે વેચાય છે.

રીત—આપેલા વજનને ૮॥ ગુણી સુરતી તોલ કરવો પછી તેને ૨૮ વડે ભાગી ખાંડી કાઢવી. ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી મણ શેરની જે કિંમત થાય તે ઉમેરવી.

દાખલો:—સિંગાપુરી પતંગના લાકડાનું વજન મણ ૬૪। ૬શેર છે. મણ ૨૮ની ખાંડી ૧ના રૂ. ૭૨॥ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી?

મ. ૬૪। ૬ મુ. તોલ
×૦॥

૨૮) ૪૮।૨ સુ. તોલ

ખાંડી. ૧॥ ૬। ૨
ખાંડી મણ શેર
૧॥ ૬। ૨
×૭૩॥

૧૦૮॥ દોઢ ખાંડીની કીંમત.
૧૬)=॥-॥ સવા છ મ. કીં
૦)=)-। બે શેરની કીંમત

૧૨૫) ૦॥≡

૬।
× ૭૨॥

૨૮)૪૫૩)= સવાછખાંડીની કીં.

૧૬)=॥-॥ સવાછ મ.કિં.

૨
×૭૨॥

૨૮)૧૪૫ બેખાંડીની કીંમત

૪૦) ૫)=॥-॥ બે મણ કીંમત.

રૂ. ૦)=)-। બે શેરની કીંમત

જવાબ. રૂ. ૧૨૫)-

બીજી રીત. આપેલા તોલને ૦ાા એ ગુણી સુરતી તોલ કરવો, પછી તેને ૨૮ વડે ભાગી ખાંડી કાઢવી. ખાંડી કાઢતાં વધેલા મણ શેરના પોણા કરી ૪૨ તોલ કાપીએ તો ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબની રીતે હિસાબ થાય.

દાખલો—ઉપરનોજ.

```
    મ. ૬૪ા ૬ મું. તોલ              ૨૧) મ. ૪ાા ૯
       ×૦ાાા                           ─────────
    ──────────                               ૦) ૯
૨૮) મ. ૪૮ા ૨ સુ. તોલ               ૭૨ાા
    ──────────                          ×૫
  ખાડી. ૧ાા ૬ા ૨                      ─────
       મ. ૬ા ૨                        ૩૬૨ાા દોકડા ૧ મણની કિંમત
       ×૦ાાા                            ×૪ાા
    ──────────                        ─────
       ૪ાા ૯                          ૧૪૫૦
       ૦) ૯ તોલ ૪૨ બદલ બાદ           ૧૮૧
    ──────────                       ──────
       ૪ાા ૦                    દો. ૧૬૩૧ સાડાચાર મણની કિંમત
  ખાંડી મણ                      રૂા. ૧૬ા~
   ૧ાા ૪ાા
  ×૭૨ાા
  ──────
  ૧૦૮ાાા    દોઢ ખાંડીની કીંમત.
   ૧૬ા~     સાડાચાર મણની કીંમત.
  ──────
  ૧૨૫)~          જવાબ. રૂા. ૧૨૫)~
```

દાખલા.

(૧) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૫૦॥। છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂા. ૮૪॥ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી થાય ?

(૨) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૬૨॥ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂા. ૬૫॥ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૩) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૬૩॥। છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂા. ૪૮॥। ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૪) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૩૨॥ ૩॥ રતલ છે સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂા. ૬૫॥ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૫) સિંગાપુરી પતંગના લાકડા મણ ૯૬। ૨॥ રતલ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂા. ૯૬। ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લાવશો ?

(૬) સીંગાપુરી પતંગના લાકડાનું વજન મણ ૩૩॥ ૪। રતલ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂા. ૮૮॥= ના ભાવે તેની કીંમત શી ?

(૭) પતંગના લાકડાના મણ ૪૮॥। ૩। રતલ છે. સુ. મ. ૨૮ની ખાંડી એકના રૂા. ૮૦॥। ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી લઇ શું આપશો ?

(૮) સીંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૧૩૨॥ ૩। રતલ સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂા. ૧૦૨॥= ના ભાવે લીધાં તો તેની કીંમતના કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૯) પતંગના લાકડાં મણ ૨૩। ૦॥। રતલ સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી એકના રૂા. ૯૬।= ના ભાવે લીધાં તો તેની કીંમતના બે ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૧૦) પતંગના લાકડાં મણ ૧૦૦॥ ૧। રતલ સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૭૩॥= ના ભાવે લઇ ૮૫॥– ના ભાવે વેચ્યાં. લેતી વેચતી દરેક વખતે બે ટકા દલાલી પડી હોય તો તે વેપારમાં નફો કેટલો થયો હશે ?

ખાંડી ૨૦ મણની સુ. તો. ૪૪ થી.

કાળીજીરી, ગરમાળાની સીંગ, જેઠીમધ, બહેડાં, મિંઢળ, ભોંય-સીંગ, આંબળાં અને આંબોળીયાં સુ. તો. ૪૪ એ ૨૦ મણની ખાંડીના હિસાબે વેચાય છે.

રીત. આપેલા વજનને ૦ા।। એ ગુણી સુરતી તોલ કરી, ૪૪ તોલ કાપવો. પછી ૨૦ વડે ભાગી ખાંડી કાઢી ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી ઉપરના મણ શેરની ફાળે પડતી કીંમત ચઢાવવી.

દાખલો:—આંબળાં મણ ૧૨૪। ૬ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ થી ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૨૫।। ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

```
 મ. ૧૨૪। ૬ મું. તોલ            ૧૧) મ. ૧૬૮। ૨
   ×૦।।।                          ————
 ————                               મ. ૧૫। ૨
   ૧૬૮। ૨ સુ. તોલ                ૧૨૫।।
 ————                               ×૫
   ૧૫। ૨ તોલ ૮૪ બદલ બાદ          ————
 ————                          દો. ૬૨૭।। એક મણની કીંમત
 મ. ૧૫૩)૦ પાકો તોલ                ×૩
૨૦) ૧૫૩)૦                         ————
 ————                          દો. ૧૮૮૨।। ત્રણ મણની કીંમત
 ખાં. ૭।। ૩                         રૂ. ૧૮।।।—।
   ખાંડી. મણ.
    ૭।।  ૩
   ૧૨૫।।
 ————
   ૯૪૧।     સાડાસાત ખાંડીની કીંમત
   ૧૮।।।—।  ત્રણ મણની કીંમત
 ————
   ૯૬૦)—।                જવાબ રૂ. ૯૬૦)—।
```

દાખલા.

(૧) મિંઢળ મણ ૧૨૨) ૪ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ એ
ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૧૫ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટ

(૨) જેઠી મધ મણ ૪૮ા ૬ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ એ
ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૨૮ાા ના ભાવે તેનું શું આપ

(૩) કાળીજીરી મણ ૫૧ાા ૮ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ એ
ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૫૦ા= ના ભાવે તેની કીંમત કેટ
ગણાય ?

(૪) આંબળાં મણ ૧૩૨ાા ૫ શેર છે. સુ. તો. ૪૪ એ
ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૫ા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી.

(૫) આબોળીયાંની ગુણી ૧૦ નું વજન મ. ૬૫ાા ૨ાા રતલ
દર દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૪
મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૯૩ા ના ભાવે તેનું શું અ

(૬) બહેડાંની ગુણી ૮ નું વજન મણ ૫૦ાા ૨ રતલ
બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૪ એ વીસ મ
એકના રૂા. ૬૬ા= ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લ

(૭) ભોંયસીંગની ગુણી ૨૦ નું વજન મણ ૪૫ાા ૨ાા
દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૪
મણની ખાંડી એકના રૂ. ૯૪ાા ના ભાવે તે સીંગ
કેટલી ?

(૮) કાળીજીરી ગુણી ૫ નું વજન મણ ૩૨ાા ૧ાા રતલ
દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો.
૨૦ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૧૩૮ાા ના ભાવે ૭
કાપી લઈ કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૯) ગરમાળાની સિંગ મણ ૮૫ાાા ૦ાા રતલ છે. સુ.
એ વીસ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૧૩૮ા ના ભ
કીંમત કેટલી ?

(૧૦) બહેળાં ગુણી ૩૦ નું વજન મણ ૧૮૬ાા ૪ રતલ
દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૪
મણની ખાંડી એકના રૂા. ૪૫ાા ના ભાવે દોઢ ટકો વ
આપી કેટલો હિસાબ લાવશો ?

મુંબાઈના વ્યાપારી હિસાબ.

ભાગ ૬ મો

જુદી જુદી જાતના હિસાબ.

પગાર.

(૧) જેટલે રૂપીએ મહીનો હોય અને જેટલા દિવસનું કાઢવું હોય તે બેઉનો ગુણાકાર કરી મહીનાના દીવસ ૩૦ કે ૩૧, ૨૮, ૨૯ વડે ભાગવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—એક માણસને મહીને દિવસે રૂા. ૨૦) પગાર મળે છે. હવે જો તેણે ત્રણ દીવસ નોકરી કરી હોય તો તેને શું આપવું?

૨૦
×૩
———
૬૦ ત્રણ માસનો પગાર.

૩૦)૬૦(૨ ત્રણ દિવસનો પગાર.
૬૦
———
૦૦

જવાબ રૂા. ૨)

બીજી રીત. જેટલે રૂપીએ મહીનો હોય અને જેટલા દિવસનું કરવું હોય, તે બેઉનો ગુણાકાર કરીને તે ઉપર એક મીડું ચઢાવીને ૩ વડે ભાગવાથી દોકડા આવશે તેના રૂપીઆ કાઢી જવાબ મુકવો.

દાખલો—માસિક રૂા. ૨૦) કમાનાર માણસને ૩ દિવસનો પગાર કેટલો મળશે?

૨૦
×૩
———
૬૦ ગુણાકાર.
+૦
———
૬૦૦ ÷ ૩=૨૦૦ દોકડા જવાબ રૂા. ૨)

ત્રીજી રીત—પગારની રકમ તથા દિવસનો ગુણાકાર કરી અર્ધું કરવું, એ અર્ધા ભાગમાં તેનો (અર્ધાનો) પંદરમો ભાગ મેળવવો જે આવે એટલા આના જવાબ સમજવો.

દાખલોઃ—રૂા. ૨૦) ના માસિક પગારથી મેં ૩ દિવસ નોકરી કરી છે. તો પગારનું શું મળશે?

૨૦
×૩
———
૬૦ ગુણાકાર

૩૦ ગુણાકારનું અર્ધું.
૦૨ અર્ધાનો પંદરમો ભાગ
———
૩૨ આના. સરવાળો. જવાબ રૂા. ૨)

દાખલા.

(૧) માસિક ૧૫) રૂપીઆનો પગાર મેળવનાર પોસ્ટમેનને ૬ દિવ-
સની નોકરી બદલ શું મળે ?

(૨) રૂ. ૨૨ાા દર માસે આપવાનો ઠરાવ કરી એક રસોયો રાખ્યો
નવ દિવસ નોકરી કર્યાં બાદ તેનો વતન જવાનો વિચાર થયો.
તો તેને કેટલો પગાર આપવો ?

(૩) એક શાળાના મહેતાજીને માસિક રૂ. ૧૮) પગાર મળે છે.
હવે જો તેઓ પાંચ દિવસ રજાપર રહ્યા હોય, તો કેટલા રૂપીઆ
ઓછા મળશે.

(૪) માસિક રૂ ૩૨) નો પગારદાર ૧૧ દિવસની નોકરી બદલ
શું માગે ?

(૫) એક મજુર એક મહિનામાં રૂ. ૫૨ાાા કમાયો, તો તેની ૧૩
દિવસની કમાણી કેટલી હશે ?

(૬) એક શાહુકારે એક મહીનામાં રૂ. ૨૬૫ા ધર્માદામાં ખરચ્યા
તો ૧૬ દિવસમાં તેણે શું ખરચ્યું હશે ?

(૭) એક મજુરને ૧૧ દિવસની મજુરીના રૂ. ૧૯ાાા≈ મળ્યા, તો
તેની માસિક કમાણી કેટલી હશે ?

(૮) એક માણસે જો પાંચ દિવસ વધારે નોકરી ભરી હોત, તો તેને
રૂ. ૨૨ાાા≡ ને બદલે રૂ. ૨૯ા ૦ાા મળત. તો તેણે કેટલા
દિવસ નોકરી શા પગારે કરી હશે ?

(૯) એક માણસને દર માસના રૂ. ૮૦ાા ના પ્રમાણે ૮ાા માસને
૧૧ દિવસનો પગાર લેણો છે. તો હજાર રૂ. તેને કેટલું ઓછું
મળશે.

(૧૦) દર મહીને ૨૩૫ ના પગારદારને દર રૂપીએ આ ૧-૪ પાઈ
પ્રમાણે ઈન્કમટેક્સ કાપતાં ૧૧ દિવસ નો પગાર કેટલો મળશે ?

વ્યાજના હિસાબ.

રીત—મુદ્દલ અને માસના ગુણાકારને સર કહે છે. મુદ્દલ અને દિવસના ગુણાકારને કાચો સર કહે છે. કાચા સરને ૩૦ વડે ભાગવાથી સર આવે છે.

સર અને ટકાનો ગુણાકાર કરવાથી દોકડામાં અને સર અને આનાનો ગુણાકાર કરવાથી બદામમાં જવાબ આવે છે.

દાખલો—ત્રણસો રૂપીઆનું માસ ૮ ને ૫ દિવસનું ૭ આનાની તેરીખે વ્યાજ કેટલું થાય?

```
 ૩૦૦                 ૩૦૦
  ×૮                  ×૫
 ─────               ─────
 ૨૪૦૦ સર         ૩૦) ૧૫૦૦ કાચો સર
  +૫૦                ─────
 ─────                 ૫૦  સર
 ૨૪૫૦ કુલ સર                      ૧૦૦)૧૪૬૦૦ બદામ
   ×૬                              ─────
 ─────                             ૧૬)૧૪૭ બદામ
 ૧૪૭૦૦ બદામ                        ─────
      જવાબ. રૂા. ૪)≋                 ૯|≋
```

મુદ્દલ કાઢવાની રીત—વાર્ષિક વ્યાજની રકમને ૧૦૦ એ ગુણી ટકાએ ભાગવાથી, અને માસિક વ્યાજની રકમના આનાને ૧૦૦ એ ગુણી આનાની તેરીખે ભાગવાથી મુદ્દલ રકમ નિકળે છે.

દાખલો—કોઇ એક રકમનું એક માસનું વ્યાજ રૂા. ૪ાા આવે છે. હવે જો વ્યાજની તેરીખ ૭ આનાની હોય તો તે રકમ કઈ હશે?

```
 રૂા.              ૬)૭૨૦૦
 ૪ાા               ─────
 ×૧૬              રૂા. ૧૨૦૦
 ────
  ૭૨
 ×૧૦૦                    જવાબ. રૂા. ૧૨૦૦ મુદ્દલ હશે.
 ─────
 ૭૨૦૦
```

દાખલા.

(૧) રૂ. ૨૫ દશ મહિના રહ્યા, તો ૧૨ આનાની તેરીખે કેટલું વ્યાજ આવશે ?

(૨) રૂ. ૧૨૫ ૭ દિવસ રહ્યા તો દશ આનાની તેરીખે તેનું વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૩) રૂ. ૬૫ાા અઢાર દિવસ રહ્યા તો આઠ આનાની તેનું વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૪) રૂ. ૨૩૪ાા નું ત્રણ માસને પાંચ દિવસનું ચૌદ આનાની તેરીખે વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૫) રૂ. ૫૬૮ાાન્ર નું ૪ાા માસ ને ૧૧ દિવસનું સવાતેર આનાની તેરીખે વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૬) દર વરસે રૂ. ૩૭ાા વ્યાજના આવે છે. હવે જો વ્યાજનો દર ટકા ૫ નો હોય તો મુદ્દલ કેટલું હશે ?

(૭) દર વરસે રૂ. ૬ાાા વ્યાજના આવે છે. અને વ્યાજનો દર ૭ આનાની તેરીખનો હોય તો મુદ્દલ કેટલું ?

(૮) ૭ મહિનાનું વ્યાજ રૂ ૩ા ૦ાા આવે છે. હવે જો વ્યાજની તેરીખ સાત આનાની હોય, તો ત્યાં કેટલું મુદ્દલ રોકયું હશે ?

(૯) દર વરસે દર સેંકડે ૪ાા ટકાનો વ્યાજનો દર હોય તો રૂ. ૩૨૫ વ. ૩ માસ ૩ ને ૩ દિવસનું વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૧૦) દર વરસે દર સેંકડે ૬ ટકાની તેરીખે રૂ. ૮૭૫ાા નું વ. ૨ ૩ માસ ને ૭ દિવસનું વ્યાજ કેટલું થાય ?

દેશી હુંડીના હિસાબ.

આ હિસાબના બે પ્રકારો પાડી શકાય.

(૧) ચોકસ રકમની હુંડી.

(૨) અમુક રકમ આપવાથી મળે તેટલી રકમની હુંડી.

પહેલા પ્રકારને લગતી રીત—હુંડીના ભાવને હુંડીની રકમ વડે ગુણવા, આવેલ ગુણાકારને ૧૦૦ વડે ભાગવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—આજે બજારમાં કલકત્તાની હુંડીનો ભાવ રૂ. ૯૯। છે. આપણે રૂ. ૮૫૦) ની હુંડી લેવી છે. તો કેટલા રૂ. આપવા?

```
 ૮૫૦              ૧૦૦)૮૪૩૬૨॥
×૯૯।              ──────────
─────               ૮૪૩॥=
૮૪૧૫૦
  ૨૧૨॥            જવાબ રૂ. ૮૪૩॥=
──────
૮૪૩૬૨॥ ગુણાકાર
```

બીજી રીત—સેંકડે ૧૨ આના ઓછા છે. તો ૮૫॥ સેંકડા.

```
 ૮૫૦                                  ×૦॥।
 —૬।=                                 ─────
─────                                   ૬।=
રૂ. ૮૪૩॥= આપવા જવાબ
```

બીજા પ્રકારને લગતી રીત—ભરવાની રકમને ૧૦૦ એ ગુણી ભાવ વડે ભાગવાથી જવાબ મેળવી શકાય છે?

દાખલો—આજે બજારમાં મદ્રાસની હુંડીનો ભાવ રૂ. ૯૯) છે. આપણે રૂ. ૮૪૧॥ આપી હુંડી લેવી છે. તો તે કેટલી રકમની આવશે?

```
 ૮૪૧॥              ૯૯)૮૪૧૫૦
×૧૦૦               ─────────
──────              ૮૫૦ રૂ. ની હુંડી આવે જવાબ..
૮૪૧૫૦
```

આ પ્રકારને લગતી વેપારીની રીત બહુ અઘરી છે. તેથી આ એકજ રીત આપી છે.

દાખલા.

(૧) આજરોજ રાજકોટની હુંડીનો ભાવ રૂ. ૯૯ા છે. આપણે રૂ. ૧૨૫૦) ની હુંડી લેવી છે. તો શું આપવું પડશે?

(૨) રૂ. ૯૯ા− ના ભાવે ભાવનગરની હુંડી મળતી હોય તો રૂ. ૮૨૫ાુ ની હુંડી લખાવવાના કેટલા રૂ. આપશો?

(૩) અમદાવાદની રૂ. ૩૧૨ ની હુંડી મંગાવવી છે. બજારભાવ રૂ. ૯૯ાાાા છે. તો કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે?

(૪) સિંગાપુરની રૂ. ૪૨૩) ની હુંડી રૂ. ૧૦૦ા−ાાા ના ભાવે લાવવી હોય તો કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે?

(૫) અમદવાદથી એક માણસ ૧૨૩૭) ની હુંડી ૯૯ાા ના ભાવે લખાવીને લાવેલ છે. તો તે બદલ તેણે કેટલા રૂપીઆ ભર્યા હશે?

(૬) એક શાહુકારને ત્યાં રૂ. ૮૨૫ ભરી આપણે પોરબંદરની હુંડી માગી. હુંડીનો ભાવ જો રૂ. ૯૮ાા હોય તો તે વેપારી આપણને કેટલી રકમની હુંડી આપશે?

(૭) રૂ. ૧૦૧ા નો ભાવ હતો. ત્યારે નાગપુરમાંથી રૂ. ૧૦૦૦ આપણે અહીં મંગાવ્યા. તો અહીં આપણને કેટલા રૂ. મળ્યા?

(૮) રૂ ૧૦૦ા= ના ભાવે રૂ. ૪૩૫ ભરી હુંડી મેળવીએ તો તે કેટલાની આવે?

(૯) રૂ. ૧૨૪૮) આપણી પાસે છે. તે વતન મોકલવા છે. હુંડીનો ભાવ રૂ. ૯૯ાાાા હોય તો વતનમાં કેટલા રૂપીઆ મળશે?

(૧૦) રૂ. ૧૦૦ા નો ભાવ છે. ત્યારે એક માણસ આપણને રૂ. ૧૦૦૧ા આપી બનારસની હુંડી માગે છે. તો તેને કેટલાની હુંડી લખી આપશો?

વિલાયતની હુંડીના હિસાબ.

પૌંડના રૂપીઆ કરવાની રીત.

રીત—આપેલા પૌંડની આની કરી, કહેલ ભાવની આની વડે ભાગવા. એટલે રૂપીઆ આવશે. શેષ વધે તેને સોળે ગુણી કહેલભાવની આની વડે ભાગવા એટલે આના આવશે. તેજ પ્રમાણે બારે ગુણી ભાગાકાર કરી પાઈ કાઢવી.

દાખલો—પૌંડ ૭૫-૧૩-૫ ની વિલાયતની હુંડી લેવા માટે શિ. ૧-૬/૮ ના ભાવ હોય ત્યારે કેટલા રૂપીઆ આપવા?

પાંડ શિ. પેન્સ
૭૫-૧૦-૫
×૨૦
———
૧૫૦૦
+૧૦
———
૧૫૧૦ શિ.
×૧૨
———
૧૮૧૨૦
+૫
———
૧૮૧૨૫ પેન્સ
×૧૬
———
૨૯૦૦૦૦ આની

શિ.
૧-૬/૨
×૧૨
———
૧૨
+૬
———
૧૮ પેન્સ
×૧૬
———
૨૮૮
+૨
———
૨૯૦ આની

૨૯૦) ૨૯૦૦૦૦ (૧૦૦૦
૨૯૦
———
૦૦૦૦૦૦

જવાબ રૂા. ૧૦૦૦

દાખલા.

(૧) વિલાયતની હુંડીનો ભાવ જ્યારે શિ. ૧–૬ હતો. ત્યારે એક માણસે પોંડ ૨૩–૧૮–૬ નું ઘડીઆળ મંગાવેલું. તો તે ઘડીઆળના તેણે કેટલા રૂપીઆ આપ્યા હશે ?

(૨) શિ. ૧–૬ ના ભાવે પોંડ ૩૦૯–૨–૩ નો માલ મંગાવનાર વેપારીએ અહીંની બેંકમાં કેટલા રૂપીઆ ભરવા જોઇએ ?

(૩) એક વેપારીને રેશમની ગાંસડી પેટે પોંડ ૨૧૩–૪–૯ ભરવા છે. એ વખતે હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૭–૩ હોય તો તે વેપારીને કેટલા રૂપીઆ ભરવા પડશે ?

(૪) પોંડ ૪૦૧–૫–૬ ની વિલાયતની હુંડી મેળવવા માટે શિ. ૧–૬/૧૧ નો ભાવ હોય ત્યારે કેટલા રૂપીઆ ભરવા જોઈએ ?

(૫) એક બુકસેલરને પોંડ ૨૩૦–૧૪–૪ ની કિંમતના પુસ્તકો મંગાવવાં છે. બજારમાં હુંડીનો ભાવ જો શિ. ૧–૫/૮ હોય તો તેણે કેટલા રૂપીઆ ભરવા જોઈએ ?

(૬) હુંડીનો ભાવ જ્યારે શિ. ૧–૫/૧૦ હતો, ત્યારે એક મિત્રે મને પોંડ ૩૧૩–૧૯–૧૧ ધીરેલા હવે જો તે નાણાં મારે પહોંચતાં કરવાં હે.ય તો કેટલા રૂપીઆ ભરવા જોઈએ ?

(૭) જુના ગરમ ડગલાની ગાંસડીમાં પોં. ૪૧૯–૧૮–૬ નો માલ આવેલ છે. આજે હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬/૧ છે. તો મારે કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે.

(૮) એક વિદ્યાર્થીને તેના વડીલ તરફથી પોં. ૯૧૮–૧૫–૧૧ મળ્યા. તે વખતે હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૫/૯ હતો. તો તેના વડીલે કેટલા રૂપીઆ ભર્યા હશે.

(૯) પોંડ ૪૦૧–૧–૧ ની હુંડી મેળવવા માટે શિ. ૧–૬ ૧/૩૨ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૧૦) પૌં. ૯૯૯-૧૯-૧૧ પેન્સ પહોંચતા કરવા માટે શિ. ૧-૬/૨ નો ભાવ હોય ત્યારે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

વિલાયતની હુંડીના હિસાબ.

રૂપીઆના પૌંડ કરવાની રીત.

રીત—આપેલા રૂપીઆને કહેલ ભાવની આની વડે ગુણવા, જેટલો ગુણાકાર આવે તેટલી આની સમજવી તેને ૧૬, ૧૨ ને ૨૦ વડે અનુક્રમે ભાગી પૌંડ કાઢવા,

દાખલો—રૂા. ૧૦૦૦-૦-૦ ભરી શિ. ૧-૬/૨ ના ભાવે વિલાયતની હુંડી લીધી હોય તો તે કેટલા પૌંડની આવે ?

શિ.
૧-૬/૨
૧૨
———
૧૨
+૬
———
૧૮ પેન્સ
×૧૬
———
૨૮૮
+૨
———
૨૯૦ આની

૧૦૦૦-૦-૦
× ૨૯૦
———
૨૯૦૦૦૦-૦-૦

૧૬) ૨૯૦૦૦૦ આની ૦
———
૧૨) ૧૮૧૨૫ પેન્સ ૫
———
૨૦) ૧૫૧૦ શિ. ૧૦
———
૭૫ પૌંડ

જવાબ પૌં. ૭૫-૧૦-૫

દાખલા.

(૧) રૂ. ૩૧૯—૦—૦ આપી શિ. ૧—૬/૦ ના ભાવે હુંડી લેવી હોય તો તે કેટલા પૌંડની આવે ?

(૨) રૂ. ૪૧૨૧—૮—૦ લઇ વિલાયત જવાની ઈચ્છા રાખનાર માણુસને જો હુંડીનો ભાવ શિ. ૧—૬ નો હોય તો કેટલી રકમ ત્યાં મળશે.

(૩) શિ. ૧—૭/૩ નો ભાવ હતો ત્યારે એક વેપારીએ અળસીની ગુણી ૪૨૫ રૂ. ૨૬૬૭—૩—૩ ની કિંમતની ઈંગ્લાંડ ચઢાવી તો હવે તે કેટલા પૌંડની હુંડી મેળવી શકે ?

(૪) એક અમલદારે એક વરસમાં રૂ. ૩૨૦૨—૫—૪ મેળવ્યા છે. હવે જો તે નાણું ઈંગ્લાંડમાં મોકલવાની તેની ઈચ્છા હોય તો શિ. ૧—૬/૧૧ ના ભાવે ત્યાં કેટલા પૌંડ પહોંચશે.

(૫) રૂ. ૪૭૩૪—૬—૬ ભરવાથી શિ. ૧—૫/૧૧ નો ભાવ હોય ત્યારે કેટલા પૌંડની હુંડી મેળવી શકાય ?

(૬) શિ. ૧—૬/૧૦ નો ભાવ હતો, ત્યારે એક વેપારીએ રૂ. ૩૨૦૫—૧૦—૧૦ ની કિંમતના ઘઉં વિલાયત મોકલ્યા, તો તેને કેટલા પૌંડની હુંડી મળશે ?

(૭) ઝંડુ ફાર્મસીએ રૂ. ૫૦૦૦—૦—૦ ની કિંમતની દવાઓનું એક પારસલ ઈંગ્લાંડમાં મોકલ્યું. તો તેનો આડતીયો તેને ખાતે કેટલા પૌંડ જમા કરશે ? હુંડીનો ભાવ શિ. ૧—૬/૧૦ છે.

(૮) એક મુસાફરને ઈંગ્લાંડનું નાણું વટાવવાથી રૂ. ૧૦૦૨—૨—૨ મળ્યા. હવે જો હુંડીનો ભાવ શિ. ૧—૬/૯ હોય તો તે પોતાની સાથે કેટલું નાણું લાવેલ હશે ?

(૯) એક વેપારીએ મોટર રૂ. ૮૦૦૦) ની કિંમતની મંગાવી. હુંડીનો ભાવ જો તે વેળાએ શિ. ૧—૪/૧૧ હોય તો તે મોટરની ઈંગ્લાંડમાં કિંમત કેટલી હશે ?

(૧૦) એક વિદ્યાર્થી પોતાની સાથે રૂ. ૧૦૦૦૦ લઈ ડાકટરનો અભ્યાસ કરવા જાય છે. જો હુંડીનો ભાવ શિ. ૧-૬ ૩/૩૨ હોય તો ત્યાં તેને કેટલી રકમ મળશે ?

કાપડ બજારના હિસાબ.

કેટલુંક કાપડ રતલના ભાવથી અને કેટલુંક વારના ભાવથી વેચાય છે.

રીત. રતલ પર વેચાતા કાપડનો હિસાબ કરતી વખતે એક તાકામાં જેટલા રતલ આવતા હોય તેને તાકાની સંખ્યાએ ગુણી રતલ કાઢવા, પછી રતલને ભાવનો ગુણાકાર કરવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—એક તાકાનું વજન ૧૫ રતલ છે. એવા એક ગાંસડીમાં ૮૦ તાકા છે. તો રતલ ૧ ના રૂ. ૦।।।=।। ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

રતલ ૧૫ એક તાકાનું વજન
×૮૦
———
૧૨૦૦ કુલ રતલ
×૦।।।=।।
———
રૂ. ૧૦૮૭।। જવાબ.

બીજી રીત. વારના ભાવે વેચાતા કાપડનો હિસાબ કરતી વખતે એક તાકામાં જેટલા વાર આવતા હોય તેને તાકાની સંખ્યાએ ગુણી કુલ વાર કાઢવા, પછી વારની સંખ્યાને ભાવે ગુણવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—એક તાકો વાર ૨૮ નો એવા એક ગાંસડીમાં છીંટના તાકા નં. ૪૦ છે. તો દર વાર એકના રૂ. ૦।૦॥ ના હિસાબે તેની કીંમત કેટલી ?

વાર ૨૮
×૪૦
———
૧૧૨૦ કુલ વાર
×૦।૦॥
———
રૂ. ૩૧૫ જવાબ.

ટીપ—ઘણી વખત તાકાપર ભાવ થાય છે. તે વખતે તો જેટલા તાકા હોય તેટલાએ ગુણવાથી જવાબ આવે.

દાખલા.

(૧) અમદાવાદી ધોતીજોટા નં. ૧૦૦ વાર ૯ ના ૫૪ ઈંચ પનાના દર રૂ. ૩।= ના ભાવે લાવ્યા છીએ તો સેંકડે દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઇ હિસાબ કેટલો આપશો.

(૨) ચાદરના જોટા નં. ૪૦ વાર ૨॥ લાંબા અને ૪૫ ઈંચ પનાના. જોટા એકના રૂ. ૨॥≡॥ ના ભાવે ૩ ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લાવશો.

(૩) દેશી ચેકના તાકા ૧૫ છે. દરેક ૨૪ વારના તાકાના રૂ. ૮॥≡ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલો હિસાબ આપવો.

(૪) માદરપાટના દર એક તાકાનું વજન ૧૦॥ રતલ છે. એવા આપણે ૪૦ તાકા રતલ એકના રૂ. ૧)=ના ભાવે લાવ્યા તો રૂ. ૦)= લેખે વટાવ કાપી લઇ હિસાબ કેટલો આપશો.

(૫) અમદાવાદી છાયલ નં. ૨૦૦ ની ગાંસડી નં. ૧ દર એક નંગના રૂ. ૧)–ના ભાવે વેચ્યાં છે. તો ત્રણ ટકા લેખે વટાવ કાપી આપી રોકડા રૂપીઆ કેટલા લાવશો.

(૬) નાગપુરી ધોતીજોટાની ગાંસડી નંગ ૧ તેમાં વાર ૧૦ લાંબા અને ૫૫ ઈંચ પનાના નંગ ૨૦૦ છે. તે દર નંગ ૧ ના રૂા. ૩૦ાાા લેખે લીધાં છે. તો ૧ાા ટકા લેખે વટાવ તથા રૂા. ૧) બારદાનનો કાપી લઈ હિસાબ કેટલો આપશો.

(૭) ફેન્સી છાયલ નંગ ૨૫. દર ૩૦ા લેખે વેચ્યાં છે. તો ૦ા ટકો વટાવ કાપી આપી રોકડા રૂપીઆ કેટલા લાવવા ?

(૮) છીંટના તાકા નં. ૫૦ દરેક તાકો લાંબો વાર ૨૮ નો એવા દરેક તાકાના રૂા. ૮ાાા૦ાાા ના ભાવે લીધા તેમાંથી ૩ાા ટકા લેખે વટાવ તથા અર્ધા આના લેખે બારદાન જતાં હિસાબ શું મલશે ?

(૯) મખમલના તાકા ૧૦ દરેક તાકો વાર ૪૦ નો દર વાર એકના રૂા. ૨૦ાાા ના ભાવે લાવ્યા. તો ૪ા ટકા લેખે વટાવ કાપી લઈ કેટલા રૂા. રોકડા આપવા પડશે.

(૧૦) એક ગાંસડીમાં દરેક તાકો રતલ ૧૧ા નો એવા ૮૦ તાકા છે. રતલ એકના રૂા. ૦ાાા૦ા ના ભાવે તે લાવ્યા. તેમાં ૭ તાકા કડદો થાય તેવા છે. તો ૩)= લેખે વટાવ તથા તાકે ૦)≡ાા લેખે કડદો ગણીને કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

સુતર બજારના હિસાબ.

મુંબાઈમાં સુતરનો ભાવ રતલ પર થાય છે.

રીત. પડીકાંના વજનને પડીકાંની સંખ્યા વડે ગુણવાથી કુલ રતલ આવે છે. રતલને ભાવ વડે ગુણવાથી જવાબ આવે છે.

દાખલો—વીસ નંબરના સુતરની એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન ૧૦ રતલ છે. તો રતલ એકના રૂા. ૦ાાાન્ા ભાવે તે ગાંસડીની કિંમત કેટલી

૧૦ રતલ
×૪૦
―――
૪૦૦ કુલ રતલ
×૦।।।~।
―――
રૂ. ૩૩૧। જવાબ.

સુતરનો નંબર જાણવાની રીત. એક રતલમાં જેટલા વાર સુતર હોય, તેને ૮૪૦ વડે ભાગવાથી જે રકમ આવે તેટલા નંબરનું તે સુતર ગણાય.

દાખલો:—એક સુતરની તાણીનું વજન એક રતલ છે. તે તાણીમાં ૧૭૫૦ તાર છે. તેના દરેક તારની લંબાઇ ૬ વાર છે. ત્યારે તે સુતર કેટલા નંબરનું હશે.

તાર ૧૭૫૦
×૬ વાર તારની લંબાઇ
―――
૮૪૦)૧૦૫૦૦
―――
૧૨।। જવાબ. ૧૨।। નંબરનું સુતર હશે.

દાખલા.

(૧) એક ગાંસડીમાં સુતરના ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન ૧૦ રતલ છે. તો રતલ એકના રૂ. ૦।≈ ના ભાવે તે ગાંસડીની કીંમત કેટલી?

(૨) એક ગાંસડીમાં સુતરના ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન દશ રતલ છે. તો રતલ એકના રૂ. ૦।।~ ના ભાવે તે ગાંસડીના કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૩) વીશ નંબરના સુતરની એક ગાંસડીમાં દશ દશ રતલનાં ૪૦ પડીકાં છે. રતલનો ભાવ રૂ. ૦॥= હોય તો ૦॥ ટકો દલાલી આપતાં આપણા ઘરમાં કેટલા રૂપીઆ આવશે.

(૪) સાઠ નંબરની સુતરની એક ગાંસડીમાં ૮૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન ૫ રતલ છે. તો રતલ એકના રૂ. ૦॥= ના ભાવે ૦॥ ટકો દલાલી તથા ૦)= વટાવ કાપી આપીને હિસાબ કેટલો આવશે?

(૫) એક સુતરની તાણીનું વજન એક રતલ છે. તેના દરેક તારની લંબાઈ ફૂટ ૪॥ છે. એવા એ તાણીમાં ૨૧૦૦ તાર છે તો તે સુતર કેટલા નંબરનું હશે?

(૬) સુતરની એક આંટીનું વજન ૧ રતલ છે. તેના દરેક તારની લંબાઈ ફૂટ ૭॥ છે એવા એ આંટીમાં ૧૮૫૦ તાર છે. તો તે સુતર કેટલા નંબરનું હશે.

(૭) દરેક તારની લંબાઈ ૭॥ ફૂટ હોય એવા બે હજાર તારની આંટી જો વજનમાં એક રતલ હોય તો તેમાં સુતર કેટલા નંબરનું હશે.

(૮) ૫॥ રતલની આંટીમાં ૧૮૩૦ તાર છે. તે દરેક તારની લંબાઈ જો ૫ ફૂટ હોય તો તે સુતર કેટલા નંબરનું હશે.

(૯) ત્રીસ નંબરના સુતરની એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન દશ રતલ છે, તો રતલ એકના રૂ. ૦॥≈॥ ના ભાવે ૦॥ ટકો દલાલી તથા ૦)= વટાવ જતાં કેટલી કીંમત ગણાય.

(૧૦) ૦॥ રતલની બે આંટીઓ છે. તે દરેકમાં ૧૪૫૦ તાર છે. પણ એક આંટીનો તાર ત્રણ ફૂટનો ને બીજી આંટીનો તાર ૪ ફૂટનો છે. તો તે બે આંટીઓ માંહેના સુતરો વચ્ચે કેટલા નંબરનો તફાવત હશે.

ગોળ લાકડાના હિસાબ.

મુંબઇમાં ગોળ લાકડાં ખાંડીના ભાવે વેચાય છે. ૨૪ વિસવાસીનો ૧ વસો ને ૨૪ વસાની ખાંડી ગણાય છે.

રીત. ગોળ લાકડાની વચ્ચો વચ્ચની જાડાઇના ચોથા ભાગને તેટલાએજ ગુણી લંબાઇના ગજે ગુણવાથી વિસવાસી આવે છે. વિસવાસીને ૨૪ વડે ભાગી વસા કાઢવા ને વસાને ૨૪ વડે ભાગી ખાંડી કાઢવી. ખાંડી અને ભાવનો ગુણાકાર કરી વસા અને વિસવાસીની ફાળે પડતી કિંમત ઉમેરવી.

(૧) એક ગોળ લાકડાની વચ્ચેની દોરીનું માપ ૨૭ તસુ છે. તે લાકડાની લંબાઇ ૨૫ ગજ છે. તો ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૧ લેખે તેની કિંમત કેટલી થાય?

૪) ૨૭ તસુ દોરીનું માપ

૬ાા દોરીનો ચોથો ભાગ

×૬ાા

૪૨ાા~

×૨૫

વિસવાસી ૧૦૬૪)~

૨૪) વિ. ૧૦૬૪)~

---

૨૪) વસા ૪૪–૮–૧

ખાંડી ૧–૨૦–૮–૧

ખાંડી વસા વિસ. આની.

૧—૨૦—૮——૧

×૨૧

૨૧

૧૭ાા

૦ ૦ાા ૨ પાઈ

૦ાા પાઇ

૩૮ાાા ૦ાા ૨ાા

જવાબ રૂ. ૩૮ાાા ૦ાાા

દાખલા.

(૧) એક ગોળ લાકડાની લંબાઇ ૮ ગજ છે. તેની વચ્ચેથી તેનો ઘેરાવો ૧૬ તસુ છે. ખાંડી ૧ ના જો રૂા. ૧૫૨ નો ભાવ હોય તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૨) એક ગોળ લાકડું વચ્ચેથી ૧૮ તસુના ઘેરાવાનું છે. તેની લંબાઈ ૧૦ ગજ હોય તો ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૨ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય.

(૩) એક ગોળ લાકડાની વચ્ચેના ઘેરાવાનું માપ ૧૪ તસુ છે. તેની લંબાઇ ૧૧ ગજ છે. ખાંડી ૧ ના જો રૂા. ૭૮ નો ભાવ ઠરાવ્યો હોય તેની કિંમત કેટલી ?

(૪) એક ગોળ લાકડું ૧૭ તસુની દોરીના માપનું છે. તેની લંબાઇ ૧૦ ગજ છે. તો ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૫ાા ના ભાવે તેની કિંમત શી ગણાય ?

(૫) એક ગોળ લાકડાની દોરી ૧૮ તસુ છે. તેની લંબાઈ ૧૧ાા ગજ છે. ખાંડી ૧ના જો રૂા. ૬૭ા નો ભાવ હોય તો તેની કિંમત શી ?

(૬) એક ગોળ લાકડાંની દોરી ૨૩ તસુ છે. તેની લંબાઇ ૧૦ા ગજ છે. ખાંડી ૧ ના જો રૂા. ૮૫ાાા નો ભાવ હોય તો તે લાકડાની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૭) એક ગોળ લાકડાની દોરી ૨૫ તસુ છે. તેની લંબાઇ ૧૨ા ગજ છે. જો ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૪ાા= નો ભાવ હોય તો તે લાકડાની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૮) ૨૭ તસુની દોરી વાળાં લાકડાંની લંબાઈ ૧૨ાા ગજ છે. ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૬ા= નો ભાવ હોય તો પાંચ ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણાં લેવાં ?

(૯) ૨૯ તસુની દોરી વાળાં લાકડાં નંગ બે છે. તેમની એકંદર લંબાઈ ૨૧ાા ગજ છે. ખાંડી ૧ના રૂા. ૮૫ાા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૦) એક ગોળ લાકડું ૭॥ ગજ લાંબુ છે. તેની દોરીનું માપ ૨૧ તસુ છે. ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૦૦॥= નો ભાવ હોય, તો દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલો હિસાબ આપશો ?

વહેરેલાં લાકડાંના હિસાબ.

મુંબઈમાં વહેરેલાં લાકડાં ટનના હિસાબે વેચાય છે. ૫૦ ઘન ફૂટનો ૧ ટન ગણાય છે.

લંબાઈ પહોળાઇ ને જાડાઇના ગુણાકારને ઘન માપ કહે છે. ત્રણે માપ જો ફૂટથી લેવાયાં હોય તો આવેલ ગુણાકાર ઘન ફૂટ છે. પણ તેમાં જો એક માપ ઈંચનું હોય તો ૧૨ વડે અને બે માપ ઈંચના હોય તો ૧૪૪ વડે ભાગવાથી ઘન ફૂટ આવે છે.

રીત. પહોળાઈ અને જાડાઇના ઇંચનો ગુણકાર કરી તેને લંબાઇના ફૂટ વડે ગુણવા જે ગુણાકાર આવે તેને ઇંચિ સમજવી. તેને ૧૨ વડે ભાગવાથી ચોરસ ફૂટ ને ચોરસ ફૂટને ૧૨ વડે ભાગીને ઘન ફૂટ કાઢવા. ઘન ફૂટને ૫૦ વડે ભાગવાથી ટન નિકળે છે.

ટનને ભાવનો ગુણાકાર કરી બાકીના ચોરસ ફૂટને ઇંચની કિંમત ફાળે પડતી ચઢાવવી. યાદ રાખવાનું કે ઈંચિ, ચોરસ ફૂટને ઘનફૂટ એ દરેક બાજુના એક કરતાં ૧૨ ગણા છે.

દાખલો—સાગના એક પાટડાની લંબાઇ ૨૫ ફૂટ છે. તેની જાડાઈ ફૂટ ૧–૩ ઈંચિ છે. અને પહોળા ફૂ. ૧–૭ ઈંચિ છે. તો ટનના રૂા. ૫૬૦ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

૧૯ ઈંચ પહોળાઈ
×૧૫ ઈંચ જાડાઈ

૨૮૫ ચો. ઈંચ
×૨૫ ફૂટ લંબાઈ

૭૧૨૫ ઇંચ
૧૨)૭૧૨૫

૧૨)ચો. ૫૯૩–૯ ઇંચ

૫૦)ઘ. ૪૯–૫–૯

ટન ૦।।। ૧૧।। ૫)૯
રૂ. ૫૬૦ એક ટનની કિંમત
×૨
દો. ૧૧૨૦

ટન ઘન ફૂટ ચો. ફૂટ ઈંચ
૦।।। ૧૧।। ૫ ૯
×૫૬૦

૪૨૦ પોણા ટનની કિંમત.
૧૨૮।।।–૫ સાડા અગીયાર ઘનફૂટની કિં.
૪।। ૧૬।।≈।। પાંચ. ચો. ફૂટની કિં.
૦।। ૨૦ નવ ઇંચિની કિંમત

૫૪૩।।। ૪૧।।≈।।

રૂ. ૫૪૪)૦૬।।≈।।
એક ઘનફૂટનની કિં.
રૂ. ૫૪૪)≈।।। જવાબ

—પાટિયાં હોય તો પણ ઉપરની જ રીતે હિસાબ થાય—

દાખલા.

(૧) સાગના એક પાટડાની લંબાઇ ૩૦ ફૂટ છે. તેની પહોળાઇ ફૂટ ૧–૬ તથા જાડાઈ ફૂટ ૧–૩ છે. ટનના રૂ. ૫૦૦ નો ભાવ હોય તો તે પાટડાની કિંમત કેટલી ?

(૨) સાગના એક પાટડાની પહોળાઈ ફૂટ ૧–૫ છે. અને જાડાઈ ફૂટ ૧–૩ છે. જો તે પાટડાની લંબાઈ ૪૫ ફૂટ હોય તો ટન એકના રૂ. ૪૫૦ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩) એક ચોરસ લાકડું ફૂટ ૩૨ લાંબુ, ફૂટ ૧–૭ પહોળું અને ફૂટ ૧–૨ જાડું છે. ટન એકના જો રૂ. ૫૨૩ નો ભાવ હોય તો તે લાકડાંની કિંમત કેટલી ?

(૪) એક ચોરસ લાકડું ફૂટ ૩૫ લાંબુ ફૂટ ૧-૮ પહોળું અને ફૂટ ૧-૬ જાડું છે. ટનના રૂા. ૬૧૮ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૫) સાગના પાટીયાં નંગ ૩૦ ની લંબાઇ ફૂટ ૪૫૫ ફૂટ છે. તેની પહોળાઇ ફૂટ ૧-૨ અને જાડાઇ ફૂટ ૦-૧ હોય તો ટનના રૂા. ૬૫૫ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૬) એક ચોરસ લાકડું ફૂટ-૨ાા લાંબુ છે. તેની પહોળાઈ ફૂટ ૧-૯ અને જાડાઇ ફૂટ ૧-૮ છે. ટનના રૂા. ૪૫૭ાા લેખે તેની કિંમત કેટલી ?

(૭) એક ચોરસ લાકડાની લંબાઈ ફૂટ ૩૦ા છે. તેની પહોળાઇ ફૂટ ૨-૩ છે. ટનના રૂા. ૪૫૬ા નાભાવે તે લાકડાની કીંમત કેટલી.

(૮) ૬ ફૂટ લાંબો ૩ ઇંચ પહોળો અને ૩ ઇંચ જાડો એવા એક હજાર કકડા આપ્યા. ટનના રૂા. ૬૨૫ ના ભાવે તેનું બીલ કેટલાનું કરવું ?

(૯) ફૂટ ૨-૫ જાડાઈ અને ફૂટ ૨-૭ પહોળાઇના એક સરખા માપના ૩૦ બીમ આપ્યાં. તેમની એકંદર લંબાઈ ફૂટ ૮૫૭ાા છે. તો ટનના રૂા. ૩૭૭ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૧૦) ફૂટ ૧-૫ ઇંચ પહોળાઈ અને ૧ાા ઇંચ જાડાઇના ૨૦ પાટી-યાંની લંબાઇ ફૂટ ૪૫૭ાાા છે. ટનના રૂા. ૬૨૧ાા ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલો હિસાબ લેવો ?

સોનાના ટચના હિસાબ.

રીત—માલની સામાન્ય કીંમતને ટચવડે ગુણી. ૧૦૦ એ ભાગવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો—હેમની કંઠી તોલા ૭ાા ૫ વાલ છે. ટચ કઢાવતાં સોનું ૯૫-૨૫ નું છે. તો તે દાગીનાના રૂા. ૨૧ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

૭॥ ૫   ૯૫)૨૫   ૧૬૩॥ ૧૮॥ માલની કિંમત.
×૨૧॥   ૧૮॥   ×૯૫) ૨૫ ટચ.

૧૪૭   ૧૭૧૦   ૧૫૪૮૫
૧૦॥   ૭૧   ૭૧
૩॥   ૪॥ ૧૮॥   ૪૦॥ ૧૮॥
૨॥=   ૧૭॥ ૧૦॥
૧૭૮૫॥ ૧૮॥

૧૬૩॥= માલની સા. કિં.   ૧૦૦)૧૫૬૧૫)૪॥ ગુણાકાર
જવાબ. રૂા. ૧૫૬)=॥   રૂા. ૧૫૬)૧૫

બીજી રીત—સો ટનમાં જેટલા દોકડા ઓછા હોય, તેટલાએ માલની સામાન્ય કીંમતને ગુણવા, જે આવે તે ફોકડાના રૂપીઆ કાઢી માલની કીંમતમાંથી બાદ કરવા એટલે જવાબ આવશે.

દાખલો—હેમની કંઠી તો. ૭॥ ૫ ની છે. ટચ કઢાવતાં સોનું ૯૫)૨૫ નું છે. તો તે કંઠીના રૂા. ૨૧॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

તો   વાલ   ૧૬૩॥ ૧૮॥
૭॥   ૫   ×૪૭૫
×૨૧॥

૧૬૩॥=   ૭૭૪૨૫
૩૫૬।
૮૯) ૬।

૧૦૦)
૯૫) ૨૫   ફોકડા ૧૦૦) ૭૭૮૭૦। ૬।
દોકડા ૧૦૦) ૭૭૮॥૨૦।૬।
૦૦૪) ૭૫   રૂા. ૭॥ ૩॥
૪૭૫ દોકડા ઓછું.
રૂા. ૧૬૩॥= માલની કિંમત.
૭
રૂા. ૭॥ ૦॥

રૂા. ૧૫૬) = જવાબ.

ટીપઃ—૧૦૦ ફોકડાનો એક દોકડો થાય.

સોનાના ટચના હિસાબ.

(૧) હેમની કંઠી તોલા ૭ાા ૫ વાલની દર તોલા ૧ ના રૂા. ૨૧ાા ના ભાવે લીધી પરંતુ કસ કઢાવતાં સોનું ૯૫)૨૫નું છે. તો તે કંઠીના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૨) સો ટચના માલનો રૂા. ૨૦ાા નો ભાવ છે તે પેળાએ તો. ૧૦ાા ૭ાા વાલની સાંકળી એક લીધી છે. પરંતુ સોનાનો કસ કઢાવતાં તે ૯૭)૫૦ નું. છે. તો તે સાંકળીના હિસાબના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૩) તો. ૯ાા ૨ાા વાલનો દાગીનો લીધો. પરંતુ તેમાં સોનું ૯૬)૭૫ ટચનું છે. તે વખતે સોનાનો ભાવ રૂા. ૨૧ાાા ચાલતો હોય. તો દાગીનાની કિંમત કેટલી ?

(૪) રૂા. ૨૦ાા≈ ના ભાવે તોલા ૧૦ ૪ વાલના બે છેડા લાવ્યા. પછીથી કસ કઢાવતાં સોનું ૯૮)૨૫નું માલમ પડયું. તો કેટલા પૈસા પાછા મળશે ?

(૫) રૂા. ૨૧ાાા≈ નો ભાવ હોય, ત્યારે તોલા. ૧૦ાા ૨ વાલનો દાગીનો જો. ૯૯)૨૫ ટચનો હોય તો તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૬) રૂા. ૨૨ા− ના ભાવે ૨૩ા તોલા સોનું લઈ કસ કઢાવ્યો, તો ૯૬)૪૦ ટચનું માલમ પડયું. તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૭) સોનાના હાર નં. ૨ તેનું વજન તો. ૨૭ાા ૪ વાલ છે. સો ટચના સોનાનો ભાવ જો રૂા. ૨૩ાા હોય તો આ દાગીના ૯૮)૩૫ ટચનાં છે. તો તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૮) રૂા. ૨૨ા≈ા ના ભાવે તોલા ૧૭ા ૧ વાલના દાગીના લીધા. પરંતુ ચોકસી પાસે તપાસ કરાવતાં માલમ પડયું છે. એ દાગીનાઓનું સોનું ૯૭)૨૭ નું છે. તેમાં આપણુને કેટલી ખોટ ગઈ ?

(૯) રૂા. ૨૩ાા−ાા નો ભાવ હતો ત્યારે ૯૭)૮૭ ટચના તો. ૨૫ાા ૬ાા વાલ વજનનાં દાગીના લીધા તો તે બદલ કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૧૦) ૯૮⌋૧૧ ટચ સોનાના દાગીના સો ટચના રૂપીઆ ૨૯ા ૦ાાં ના ભાવે તોલા ૨૦૨ાા પાા વાલ વજનના લીધા. તો કેટલા રૂા. આપવા ?



અનાજની ઘટ કાપવાના હિસાબ.

રીત—બધી ગુણીઓમાંથી સરખે ભાગે અમુક નમુનો કાઢવો. કાઢેલા નમુનાને સાફ કરી તેનું વજન કરવું. એ વજન નમુનાનાં વજનમાંથી બાદ કરવું બાકી વધે તેટલી ઘટ આવી ગણાય આવેલી ઘટને સોએ ગુણી નમુનાના વજન વડે ભાગવાથી સેંકડે અમુક ટકા ઘટ કાઢી શકાય-

આવેલા ઘટના ટકા અને બજાર ધારામાં જે ટકા ગણાતા હોય. તે બે રકમોમાંથી મોટી રકમ બાદ કરવાથી સેંકડે અમુક ટકા ઘટનું ચોક્સ પ્રમાણ કાઢી શકાય.

ઘટના ચોક્સ પ્રમાણ અને માલના વજનનો ગુણાકાર કરી સોએ ભાગવાથી એકંદરે કેટલી ઘટ આવે તે નક્કી થાય છે. જો બજારધારા કરતાં ઓછા ટકા આવી હોય તે આવેલ જવાબ માલના વજનમાંથી બાદ કરવું.

આટલી ક્રિયાઓ કર્યા પછી ભાવ વડે જે રીતથી હિસાબ થતો હોય તે રીતે હિસાબ કરવો.

દાખલો—અળસીની ગુણી ૪૫ તેમાં માલ હં. ૮⌋૧૬ રતલ છે. નમુનો તોલા ૨૦૦ કાઢેલો, તેને સાફ કરી વજન કર્યું તો તોલા. ૧૬૭ થયું. તો બધા માલની ઘટ કેટલી. બજાર ધારો ટકા. ૪ છે. તો કેટલા માલનો હિસાબ આપવો.

તોલા. ૨૦૦ નમુનાનું વજન $૩૩ \times ૧૦૦ = ૩૩૦૦ \div ૨૦૦ = ૧૬\frac{૧}{૨}$
,, ૧૬૭ સાફ કરેલા માલનું વજન ટકા ઘટ.

,, ૩૩ ઘટ.

$૧૬\frac{૧}{૨}$ ટકા ઘટ આવી.
૪ ટકા બજારધારો છે.

$૧૨\frac{૧}{૨}$ ટકા વધારે ઘટ આવી

હંડ્રવેટ ટકા ઘટ

$૧૦૦ = ૮૯\frac{૧}{૭} = ૧૨\frac{૧}{૨}$

હંડ્રવેટ ઘટ રતલ

$\frac{૧૧૨}{૭} \times \frac{૭૮}{૨૫} \times \frac{૧}{૧૦૦} = ૧૧\frac{૧}{૭} \times \frac{૧૧૨}{૧} = ૧૬$

હંડ્ર.
૮૯–૧૬ માલનું વજન
૧૧–૧૬ ઘટ બદલ બાદ

૭૮–૦ હંડ્રવેટનો હિસાબ આપવો.

બીજી રીત—નમુનાના વજન (તોલા) માંથી સાફ કરેલ માલનું વજન બાદ કરવું બાકી રહે તેટલા તોલા ઘટ આવી ગણાય. ઘટના તોલાને ૧૦૦ એ ગુણવા જે આવે તેને નમુનાના વજનવડે ભાગવા. શેષ વધે તેને સોએ ગુણી ફરી ઉપરનીજ રકમે ભાગી દોકડા કાઢવા. તેમાં પણ શેષ વધે તો ૧૬ વડે ગુણી ઉપરનીજ રકમે ભાગી બદામો કાઢવી. ભાંગાકારમાં આવેલ રકમ જેટલા ટકા ૧૦૦ હંડ્રવેટે ઘટ આવી ગણાય.

રિવાજ પ્રમાણે જેટલા ટકા ઘટ કપાતી હોય તે રકમ ઘટમાંથી બાદ કરવી.

બાદબાકીને મૂળવજન વડે ગુણવ આવેલા ગુણાકારને ૧૦૦ વડે ભાગીએ એટલે નક્કી ઘટ કેટલી આવી તે આવશે. (આ ઘટમાં જે રતલ છે તે પાકા રતલ નથી. તેના પાકા રતલ કરવા માટે ૧૧૨વડે ગુણીને ૧૦૦ વડે ભાગવા એટલે પાકા રતલ થશે.

દાખલોઃ—અળસીની ગુણી ૪૫ તેમાં માલ હં. ૮૯) ૧૬ રતલ તેમાંથી નમુનો તોલા ૨૧૨ાા કાઢયો. તેને સાફ કરીને વજન કર્યું તો તોલા ૧૮૧ાા થયું. તો બધા માલની ઘટ કેટલી કાપી લઈ હિસાબ કેટલા માલનો આપવો. બજાર ધારો ટકા ૪ છે.

૨૧૨ાા કાઢેલો નમુનો — ૩૧ — હંદ્ર. રતલ
−૧૮૧ાા સાફ કરેલો નમુનો — ×૧૦૦ — ૮૯) ૧૬
— — ×૧૦ાા૮ાાર

૩૧ ઘટ. — ૩૧૦૦

૨૧૨ાા)૩૧૦૦(૧૪ાા૮ાાર — ૮૯૦
૨૧૨ાા — ૪૪ાા
— ૭ાા૩ાા
૯૭ાા — ૦) ૧૧
×૧૦ — ૧ાા ૧ા ૦ા
—
૯૭૫ — ૯૪૪) ૧) ૦ા
૮૫૦ — ૧૦૦) ૯૪૪) ૧) ૦ા
—
હં. ર. — ૧૨૫ — ૯ા ૧૦)૧) ૦ા
૮૯) ૧૬ મૂળવજ — ૧૦૬ાા — ઓગણી કાચા રતલ છે. તેનાં પાકા રતલ ૨૧ા થાય છે.
૯ા ૨૧ા — —
— ૧૮ાા
૭૯ાા ૨૨ાાા ઘટ બદલ ×૧૦૦
કાપવાનું —
હંદ્રવેટનો હિસાબ — ૧૮૭૫
આપવો. — ૧૭૦૭
જ— —

૧૭૫ — ૧૪ાા ૮ાા ૨
૧૫૯ા= — —૪ બજાર ધારો
—
૧૫ાા= — ૧૦ાા ૮ાા ૨ નક્કી ઘટ
×૧૬
૨૫૦
૨૨૫
—
૨૫

ત્રીજી રીત—બધી રીત પહેલી રીત મુજબજ પરંતુ અપૂર્ણાંકના ટકાનું જુદું કાઢીને ઉમેરવું.

દાખલો:—તલની ગુણી ૮૦ તેનું વજન હંડ્રવેટ ૧૮૦)૩ રતલ છે. તેમાંથી નમુનો તોલા ૧૫૦ કાઢયો. તેને સાફ કરીને વજન કર્યું તો તોલા ૧૩૪ થયું. તો બધા માલની ધટ કેટલી કાપી લેવી.

હં. ૧૮૦) ૨ માલનું વજન છે.

૧૫૦ તોલામાં ૧૬ તોલા ધટ આવે છે.

૧૫૦) ૧૬૦૦ (૧૦$\frac{૨}{૩}$ ટકા
૧૫૦૦ —૬ બજાર ધારાના ટકા બાદ
———
૧૦૦ ૪$\frac{૨}{૩}$ ટકા નક્કી ધટ

હંડ્ર.
૧૮૦) ૩
૪
———
૭૨૦) ૧૨
૧૨૦ ૨
———
૮૪૦) ૧૪
૧૦૦) ૮૪૦) ૧૪
———
હંડ્ર. ૮। ૧૬।।। ૭।। ધટ બદલ કાપી આપવું.

૧૮૦) ૩
૨
——— અપૂર્ણાંક ટકાનું જુદું.
૩) ૩૬૦) ૬ (૧૨૦) ૨
૩૬૦) ૬
———
૦૦૦) ૦

ઝવેરાતના હિસાબ.

હીરા મોતી વગેરે ઝવેરાત ચવના ભાવથી વેચાય છે.

૧૦૦ દોકડાનો ચવ, ૧૩।। ચવની ૧ રતિ અને ૨૪ રતિનો ટાંક ગણાય છે.

રીત—હીરામોતીના આપેલા તોલને ૧૩।। વડે ગુણુવાથી ચવ અથવા ટકા આવશે. ટકાને ૨૪ વડે ભાગવાથી એક રતિના ચવ આવશે. એક રતિના ચવને આપેલ મૂળ તોલ વડે ગુણવાથી પાકા ચવ તથા દોકડા આવશે.

પાકા ચવ અને હોકડાને ચવની કિંમત વડે ગુણવાથી જવાબ આવશે.

દાખલો:—મોતીના એક દાણાનું વજન રતિ ૧૨॥= છે. તેના ચવ એકના રૂ ૮॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

```
   ૧૨॥=                         ૨૪ ) ૧૭૩॥–॥ ( ૭) ૨૩ા.
   ×૧૩॥                              ૧૬૮
   ───────                           ───────
   ૧૭૩॥=॥ ટકા.                         પા–॥
૨૪)૧૭૩॥–॥                            ×૧૦૦
   ───────                           ───────
  ૭ ) ૨૩ા એક રતિના ચવ.                 ૫૫૦
                                        ૯ા ૨
  ૭ ) ૨૩ા એક રતિના ચવ.                ───────
   ×૧૨॥=                               ૫૫૯ા ૨
  ─────────                           –૫૫૨
   ૮૪                                 ───────
    ૩॥                                  ૭ા ૨
    ૦॥ ૧૨॥                              –૬
   ૨॥ ૧૫॥  ૨                          ───────
         ૨॥ ૨॥                          ૧ા ૨
  ────────────
ચવ. ૯૧ા ૫) ૦॥                      ચવ. દો. બદામ
                                   ૯૧ા  ૫) ૦॥
                                   ×૮॥
                                  ─────────────
                                  ૭૨૮
                                    ૨
                                  ૪૫॥ ૧૨॥
                                   ૦ા ૧૭॥
                                         –ા
                                  ─────────────
જવાબ. રૂા. ૭૭૬) ૦॥                ૭૭૬) ૫ા
```

રીત—જો વધારે દાણા સાથે તોળ્યા હોય તો પાકા ચવ તથા દોકડાને જેટલા દાણા હોય, તેટલાએ ભાગવા એટલે દાણા એકના ચવ આવશે પછી ઉપરની રીતે હિસાબ કરવો.

દાખલો—મોતીના દાણા નંગ. પાંચ તેનું તોલ રતિ ૧૮।।।ઽ છે. તેના ચવ એક ના રૂા. ૬ લેખે કેટલા રૂપીઆ આપવા?

```
૧૮।।।ઽ                          ૨૪)૨૫૯।।૦।।(૧૦।।।૬।।
×૧૩।।।                              ૨૪
――――                             ――――
૨૫૯।।૦।। ટકા અથવા ચવ                ૧૯।।
                                    ૧૮
૨૪)૨૫૯।।૦।।                       ――――
――――――                              ૧।।
૧૦।। ૦।। એક રતિના ચવ                ×૧૦૦
૧૦।।। ૬।।                           ――――
×૧૮।।।ઽ                             ૧૫૩૨
――――――                              ૧૪૪
 ૧૮૦                               ――――
  ૧૩।।                              ૦૯૨
   ૭।।
   ૦।। ૬।
   ૧। ૯। ૨
   ૧ ૨૧।।। ૨
   ૦ ૦।।। ૧
――――――――
 ૨૦૪) ૧૩। ૧  પાંચ દાણાના પાકા ચવ
૫)૨૦૪) ૧૩। ૧
――――――――
 ૪૦।।। ૭।। ૨।। ૧।।
 ×૬
――――――――
 ૨૪૦
   ૪।।
   ૦। ૨૦
      ૧ ૦
――――――――
 ૨૪૪।।। ૨૧ જવાબ
```

દાખલા.

(૧) મોતીના એક દાણાનું વજન રતિ ૮ાા છે. તેના ચવ એકના રૂ. ૧૦ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે?

(૨) મોતીનો દાણો નંગ ૧ રતિ ૬ાા≈ વજનનો છે. એક ચવના રૂ. ૮ા ના ભાવે તે દાણાની કીંમત કેટલી ગણાય?

(૩) શનિનું નંગ. ૧ રતિ ૮ાા= તોલમાં છે. ચવ એકના રૂ. ૨૦ાાા ના ભાવે તે નંગની કીંમત કેટલી?

(૪) લસણીયાનું નંગ ૧૪ાા– તોલનું છે ચવ એકના રૂ. ૩પ।= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય?

(૫) મોતીનાં દાણા નંગ. ૩ નું વજન રતિ. ૨૨ાાા= છે. ચવ એકના રૂ. ૯ાા= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી?

(૬) માણકનું નંગ. ૧ રતિ ૧૩ાા= વજનનું છે. તેના ચવ એકના રૂ. ૨૩ાાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય?

(૭) મોતીના દાણા નંગ. ૨ તેનું વજન રતિ ૨૦ાા≈ છે તેના ચવ એકના રૂ. ૧૮ાા= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૮) ગોમેધકનું નંગ. ૧ રતિ ૧૪ાા– છે. તેના ચવ એકના રૂ. ૨પા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેવા?

(૯) મોતીના દાણા નંગ ૫ નું વજન રતિ. ૨૩ાા= છે. તેના ચવ એકના રૂ. ૧૮ા= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૧૦) હીરાનું નંગ ૧ રતિ. ૧૮ાા≈ તોલનું છે. તે રૂ. ૩પાા= ના ભાવે લઈ રૂ. ૪૧ા ૦ાા એ ચવના ભાવે વેચી નાખ્યું. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો થયો હશે? લેતી વખતે ટકા ૨ લેખે દલાલી આપવી પડી છે.

મુંબઈના વ્યાપારી હિસાબ

ભાગ-૧૦ મો

પરચુરણ હિસાબ

પરચુરણ હિસાબ.

(૧) રૂ. ૧૫॥= એ સો શ્રીફળ મળે છે. તો ૩૨ શ્રીફળ લેનારે કેટલા પૈસા આપવા ?

(૨) રૂ. ૩૦૫૪૫ નો માલ લઇ ૩॥ ટકા પ્રમાણે વટાવ કાપી કેટલા રૂપીઆ આપશે ?

(૪) માંગલોરી નળીયાં એક હજારના રૂ. ૭૫॥= પડતા હોય, ત્યારે ૮૪૨૫ નળીયાં લીધાં. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે ?

(૪) કાચના પેપરવેટનો ભાવ ડઝન એકના રૂ. ૧૩॥= છે. આપણે સાડાપાંચ ડઝનને એક નંગ પેપરવેટ લીધાં, તો કેટલા પૈસા આપવા ?

(૫) પાણીચાં શ્રીફળ નં. ૬૨૫ દર રૂ. ૨૭॥= ના ભાવે આપ્યાં, કાચાં નંગ ૧૨૫૦ ના પાકા ૧૦૦૦ લેખે તેની કિંમત કેટલી ?

(૬) રૂ. ૨॥= ના ભાવનું ગજ લેખે ગજ ૪॥ પા॥ તસુ મખમલ જોઇતું હોય તો કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે ?

(૭) એક માણસે રૂ. પા= ના ભાવે વાર ૪॥ ૫ ઇંચ ગરમ કાપડ લઈ બે ડગલા કરાવ્યા. જો દરજીને સિવડામણના રૂપીઆ ૭॥= આપ્યા હોય, તો તે દરેક ડગલો તેને કેટલાનો પડયો.

(૮) પીસી ઘઉં ફરા ૪॥ ૨ પાયલી. ફરા એકના રૂ. ૮॥ ના ભાવે વેચ્યા, તો તેના કેટલા રૂપીઆ આવશે ?

(૯) ૧૨૯૪॥ ઔંસ ચાંદીની રૂ. ૫૫॥= ના ભાવે કેટલી કિંમત ગણાય ?

(૧૦) રૂ. ૨૧॥ ના ભાવે તોલા ૮॥ ૭॥ વાલ સોનું આપણે લાવ્યા તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૧) દશ આનાનો એક શેર હલવો મળતો હોય તો ૫ રતલ હલવાનું શું આપશો ?

(૧૨) સાકર મણ એકના રૂ. ૮ાા પડતા હોય તો મણ ૩ાા ૫ શેરનું શું પડશે ?

(૧૩) લોખંડના સ્ક્રૂના બંડલનું વજન મણ ૩ાા ૪ રતલ છે. હંડ્રવેટ એકના રૂા ૨૭ા પડતા હોય તો તે સ્ક્રૂ કેટલી કિંમતના ગણાય ?

(૧૪) રૂ. ૩૫ાા= નું એક પિકલનો ભાવ ઠરાવી, મણ ૩૧૫ાા ૬ાા રતલ સાણુ ચોખા ખરીદ કર્યા. તો રૂ. ૫૦૦૦) માંથી કેટલું પાછું આવશે ?

(૧૫) રોહીસાનું તેલ મણ ૧ાા ૩ાા રતલ છે. મુંબઈ મણ એકના પાકા ૧૫ શેર લેખે પાકા શેર એકના રૂપીઆ ૩ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૬) એળીઆના વાડીઆં નંગ ૫ નું વજન મ. ૨૯ા ૩ાા રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે મણ એકના રૂપીઆ ૬ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૭) એક ફેરીઓ રૂ. ૮ા ના મણ કાજુ લઈ ૪ આને શેર વેચે છે. તો બે મણના વેપારમાં તેને શું મળશે ? કાજુ મુંબઇ મણ ૧ ના ૪૨ શેરના મણના ભાવે મળે છે.

(૧૮) મ. ૪૫૩ાા ૧ાાા કાચા તોલમાંથી તોલ ૪૫ કાપી પાકા મણ કેટલા ગણાય ?

(૧૯) મ. ૪૪૦ાા ૦ાા શેર કાચા તોલમાંથી ૪૮ તોલ કાપી પાકું વજન કાઢીએ તો કેટલું થાય ?

(૨૦) મ. ૪૯૯ાાા ૮ાાા શેર કાચા તોલમાંથી ૫૦ તોલ કાપી પાકા મણ કરો. કેટલા આવશે ?

(૨૧) એક માણસે મુંબઇથી મણ ૦ાાા ૭ા શેર હલવો સુરત લઈ જઈ જોખી જોયો. તો ત્યાં તેનું વજન કેટલું થયું હશે ?

(૨૨) ડાબેટો ખાંડ સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણુ એકનો ભાવ રૂા. ૬ાા≈ છે. તો કાચા સુ. મણુ ૨૬⌋ પાા શેરનું પડશે ?

(૨૩) સુ. તોલ ૪૧ા એ પાકા મણુ એકના રૂા. ૨૮૬ાા≈ ના ભાવે મું. મ. ૩૬૩ાાા ૨ શેર હાથીદાંત લીધો. તો તેનો હિસાબ કેટલો આપશો ?

(૨૪) ચુનચુની સાકર સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા એક મણુના રૂા. ૧૩ાા પડે છે. તો મું. મણુ ૩૮ાાા ૭ શેર સાકરનું શું પડશે ?

(૨૫) રૂા. ૧૦ાા≈ એ સુ. તો ૪૪ થી પાકો મણુ એક ઇંદ્રિજવ મળતા હોય, તો સુ. મ. ૨૭ાાા ૧ ઇંદ્રિજવના કેટલા પૈસા આપશો ?

(૨૬) મું. તો. ૪૨ એ પાકા મણુ એકના રૂા. ૨ાા પ્રમાણે રૂા. ૧૫૦ાાા≈ આપી કંકું લીધું. તો તે કંકુનો કાચો તોલ કેટલો હશે ?

(૨૭) બનારસી ખાંડ ગુણી ૧૪ નું વજન મણુ ૮૫ાાા પાા રતલ છે. દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં ૬ મણુની થેલી ૧ ના રૂા, ૩૬ાાા≈ પ્રમાણે તે ખાંડની કિંમત કેટલી ?

(૨૮) ઘઉંના લોટની ગુણી ૬ તેનું વજન મણુ ૪૨ા ૫ રતલ છે સાત મણુની ભરતીના રૂા. ૪૧ાા≈ લેખે તેની કિંમત કેટલી ? દાગીને બે રતલ બારદાન ગણવું.

(૨૯) કાથાના દોરડાંના બંડલ ૧૦ તેનું વજન મણુ ૪૭ાા ૫ શેર છે. ૨૦ મણુની ખાંડી એકના રૂા. ૫૨ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩૦) કાનપુરી ધાણા ગુણી ૩૪ નું બારદાન જતાં વજન મણુ ૮૫ાાા પા રતલ છે. ૧૧ મણુની ખાંડી એકના રૂા. ૫૮ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૩૧) અજમાની ગુણી ૨૪ નું વજન બારદાન જતાં મણુ. ૮૮ાાા ૧ શેર છે. ૧૪ મણુની ખાંડી એકના રૂા. ૮૯ાા≈ ના ભાવે તે માલની કિંમત કેટલી ગણાય !

(૩૨) પાંચ ગુણી સુવા દાણામાં સુવા મ. ૨૫ા ૧ાાા રતલ છે. ૧૫ મણુની ખાંડી એકના રૂા. ૫૨ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૩૩) અરીઠાંની ગુણી નંગ ૧૭ લીધી. તેમાં અરીઠાં મણ ૮૫) ૮ શેર છે. ૧૬ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૩૧ા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૩૪) લાલ મરચાં ગુણી ૧૦ નું વજન મ. ૧૯ાા ૨ાા રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ. બારદાન બાદ જતાં ૨૧ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૮૫ાા ના ભાવે શું આપવું ?

(૩૫) આખી આમલી મણ ૪ાા લીધી. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૭ાા ના ભાવે તે આમલીના કેટલાં નાણાં આપવાં ?

(૩૬) કોપરાં મણ ૭ાા ૫ાા રતલ છે. ૨૨ાા મણની ખાંડી એકના રૂ. ૧૩૨ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે ?

(૩૭) હરડાં મણ ૩ાા ૧ાાા રતલ ૨૫ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૭૨ાા ના ભાવે લીધાં. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૩૮) ઘઉં પીળા મ ૧૧૬૫ાા. છવીસ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૯૩ાા ના ભાવે લીધા તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૩૯) ઘઉં ખંડવો ગુણી ૧૦ માં ઘઉં મણ ૫૨ાા ૩ાા રતલ છે. ૨૭ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૧૧૨ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૪૦) કાનપુરી મઠની ગુણી ૧૨ તેનું વજન મણ ૭૩ાા ૬ાા રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૮૫ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૪૧) કરાંચીનું રૂ મણ ૨૨ાા ૫ાા રતલ લીધું. ૨૯ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૨૯૭ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૪૨) ખારેકના કપા મણ ૭૩૫) વેચ્યા મ. ૨૯ાા ૬ શેરની ખાંડી એકના રૂ. ૯૮ાા= ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૪૩) ખજુર મણ ૨૧ાા ૪ શેર ૩૦ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૪૮ાા ના ભાવે લાવ્યા. તો તેનાં કેટલાં નાણાં આપશો ?

(૪૪) મહુડાં મણ ૩૦૨ાા ૫ રતલ લીધાં. ૪૦ મણની ખાંડી એ
રૂા. ૬૫ાા ના ભાવે દારૂવાળો કેટલા રૂપીઆ આપશે?

(૪૫) મલબારી કાથાનાં દોરડાંના બંડલ નંગ ૩ તેનું વજન મણ ૨
છે. સુ. મણ ૨૧ ની ખાંડી એકના રૂા. ૬૫ ના ભાવે
કીંમત કેટલી ગણાય ?

(૪૬) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૫૭ાા છે. તે સુ. મણ ૨૮
ખાંડી એકના રૂા. ૬૯ાા ના ભાવે વેચ્યાં. તો તેના કે
રૂપીઆ આવશે ?

(૪૭) બહેડાં મણ ૧૨૪)૨ાા શેર છે. સુ૦ તો ૪૪ એ ૨૦ મણની ખ
એકના રૂા. ૬૮ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૪૮) માસિક રૂા. ૮૫ાા મેળવનાર વેપારી પાસે માસ ૨ ને
દિવસનું કેટલું નાણું એકઠું થશે ?

(૪૯) દશ આનાની તેરીખે રૂા. ૭૫ આઠ મહિના રહ્યા, તો
વ્યાજ કેટલું ?

(૫૦) જગન્નાથપુરીની હુંડીનો ભાવ રૂા. ૧૦૦ાા૦ાા છે. એક જાત્રા
રૂ. ૧૫૨૫ ની હુંડી જોઈએ છે. તો તેને કેટલા રૂપી
આપવા જોઇશે?

(૫૧) એકસોમણ ચુનાના રૂા. ૨૨ાા≂ પડતા હોય, તો ૨૩૭ા
ચુનો મંગાવવાને કેટલા પૈસા મોકલવા ?

(૫૨) ૨ા ટકા લેખે વટાવ કાપી, ૧૨૩૭ાા ના માલ લેનાર પા
કેટલા રૂા. લેશો ?

(૫૩) રૂા. ૧૬ાા≂ નું એક હજાર રતલ ઘાસ હતું, ત્યારે એક શે
આએ ટન ૨–૧૩–૨–૨૩ ઘાસ ગાયોને નાખ્યું. તો તેણે કે
રૂપીઆનું ઘાસ નાખ્યું હશે ?

(૫૪) જરમન બનાવટની મોટી કાતર રૂા. ૧૭ાા–ાા એ ડઝ
ભાવ ઠરાવી ૭ાા ડઝન ૨ નંગ કાતર આપી. તો તેના કે
રૂપીઆ લેવા ?

(૫૫) ગોવાઇ નાળીએર નંગ ૭૦૪ દર રૂ. ૨૧ા≈ ના ભાવે લાવ્યા. કાચા નંગ ૧૧૦૦ નાં પાકાં ૧૦૦૦ ગણીને તેના કેટલા પૈસા આપવા?

(૫૬) મારી પાસે રૂ. ૫૦ ની નોટ છે. મારે વેપારીને ત્યાંથી રૂ. ૬ાા≈ાા એ ગજના ભાવનુ ગજ ૬ાા ૩ાા તસુ રેશમ લેવું છે. તો મને પાછું શું મળશે?

(૫૭) એક સુતારે એક વાંદરાઉ પાંજરૂં બવાવવામાં ૧ાા≈ાા ની વારના ભાવની વાર ૨પાા ૬ ઇંચ જાળી વાપરી. હવે જો એ કામ તેણે રૂ. ૫૦) માં ઉધડું રાખ્યું હોય તો મજુરીના તેને કેટલા પૈસા મલ્યા હશે?

(૫૮) લીલા વાગડના મગ ફરા ૬ાા ૩ ને ૨ શેર ફરા એકના રૂ. ૧૦ા ના ભાવે વેચ્યા તો તેની કીંમત કેટલી ગણાય?

(૫૯) ૪૮પાાા તોલા ચાંદી લઇ રૂ. ૧૦૦૦) ની નોટ આપી. હવે ચાંદીનો ભાવ રૂ. ૪૭ા≈ હોય તો બીજું શું લેવું અગર દેવું પડશે?

(૬૦) રૂ. ૨૧ાાા– નો ભાવ સોનાનો ચાલતો હતો, ત્યારે તોલા ૧પાા ૪ વાલના દાગીના દર તોલે રૂ. ૨ા મજુરી ઠરાવી કરાવ્યા. તો તે કેટલો કિંમતના થયા?

(૬૧) ચાર આને શેર લેખે દળેલી હળદર મળતી હોય તો ૧૭ાા પૌંડ હળદર ભરેલા ડબાની કીંમત કેટલી ગણાય?

(૬૨) ઘી મણુ એકનો ભાવ જ્યારે રૂ. ૩૦ા હતો, ત્યારે મણુ ૩૮ાા ૬ાા શેર ઘીની કીંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય?

(૬૩) હંડ્રવેટના રૂ. ૨૩ા– ના ભાવે મણુ ૨૧પાા ૪ રતલ ખાંડની કીંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય? જો તે વેપારીને રૂ. ૧૦૦) નો નોટ આપવામાં આવે તો પાછું શું મળશે?

(૬૪) સાણુ ચોખા ગુણી ૧૦ નું વજન મ. ૫૭ાા ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં સેંકડે બે ટકા વટાવ કાપી આપી રોકડા કેટલા રૂપીઆ લેવા?

(૬૫) એક ગાંસડીમાં કાચું રેશમ મણ ૧૦। પા રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે, પાકા શેર ૧ ના રૂ. ૩॥≈ ના ભાવે તે રેશમ કેટલી કિંમતનું ગણાય?

(૬૬) હિંગળો મણ ૩૩॥ ૫ રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે, મણ ૧ ના રૂ. ૭॥ ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૬૭) રૂ. ૨૩॥≈ મું. શેર ૪૨ તો. મણ એક લેખે મણ ૧૮॥ ૪॥ રતલ સોપારી લઈ, બદલામાં કાથો મુ. શે. ૪૨ એ મણ ૧ ના રૂ. ૧૯॥≈ લેખે મણ ૧૦। ૬ રતલ આપ્યો. તો હવે કેટલું લેવું દેવું રહ્યું.

(૬૮) કાચા મણ ૧૭૦) ૬। શેર છે. તેના તોલ ૪૫ એ પાકા મણ કેટલા થાય?

(૬૯) મ. ૩૦પા ૧॥ શેર કાચા મણમાંથી ૪૮ તોલે પાકું વજન કેટલું થાય?

(૭૦) કાચા મણ ૨૪૭) પા રતલમાંથી ૫૦ તોલ કાપી પાકા મણ કાઢીએ તો કેટલા થાય?

(૭૧) પારો સુ. મણ ૧ ના રૂ. ૧૦૬।≈ ના ભાવે મળે છે. એક વેપારી મણ ૨૩॥ ૪। રતલ પારો લે છે, તો તેને ખાતે કેટલી રકમ ઉધારશો?

(૭૨) સુ. તો. ૪૧ ના પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૫)≈॥ ના ભાવે સુ. મણ ૨૩॥ ૪ શેર (કાચા) ડાબોટા ખાંડની કિંમત કેટલી?

(૭૩) સુ. તો. ૪૧। એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૩૦૨।≈॥ ના ભાવે મું. મણ ૧૫૫) ૪ શેર હાથીદાંત લીધો, તો ખાતાદારના ખાતામાં કેટલી રકમ જમા કરશો?

(૭૪) ચુન ચુની સાકર ગુણી ૨૩ નું વજન મણ ૧૪૪। ૮ શેર છે. દર ગુણીએ ૩ શેર બારદાન જતાં સુ. તો. ૪૩। એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૧૫।≈ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૭૫) ૭૬॥= એ સુ. તો. ૪૪ થી પાકા મણ ૧ કાગદી બદામ મળતી હોય, તો મ. ૪૫) ૪ શેરનું શું ?

(૭૬) સુ. તો. ૪૨ એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૮) પ્રમાણે રૂ. ૧૮૯) ની વરીયાળી આપી. તો તેનું વજન કેટલું હશે ?

(૭૭) સુરોખાર ગુણી ૧૧ નું વજન મણ ૬૬॥ ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની કોથળી ના રૂ. ૨૬।≡ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૭૮) ચોખાનો લોટ ગુણી ૧૮ તેનું વજન મ. ૧૨૭॥ ૨ રતલ છે. ૭ મણની ભરતીના રૂ. ૪૦॥ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૭૯) એરંડીયા ગુણી ૮ નું વજન મણ ૩૩ા પા॥ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૫॥= ના ભાવે તે માલનું શું આપવું ?

(૮૦) કાનપુરી ધાણા ગુણી ૩૬ નું વજન મણ ૯૪) ૦। રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૫॥= ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપીકેટલાં નાણાં લેવાં?

(૮૧) અજમાની ગુણી ૩૮ નું વજન મ. ૧૪૫॥ ૦॥ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ચૌદ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૯।= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૮૨) સુવાદાણા ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૫૦॥ ૨॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં પંદર મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૬॥≡ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૮૩) અરીઠાં ગુણી ૮ નું વજન મણ ૪૦॥ પા॥ રતલ છે. તેમાંથી મણ ૦॥ ૨ રતલ બારદાન જતાં સોલ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૨૯। ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૮૪) ગોળના રવા નંગ ૨૦ નું વજન મણ ૩૨॥ ૧॥ રતલ છે. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૬॥= ના ભાવે તે માલની કિંમત કેટલી ?

(૮૫) કાંદા ગુણી ૪ નું વજન મ. ૧૬ાા ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ એ રતલ બારદાન જતાં ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૬ાા= ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૮૬) રાઇની ગુણી ૧૨ નું વજન મણ ૬૫ા ૩ રતલ છે. ૨૨ાા મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૬૨ાા= ના ભાવે તે રાઇની કિંમત કેટલી ?

(૮૭) ભિલામાની ગુણી ૪ નું વજન મણ ૧૮ાાા ૨ રતલ છે. દર ગુણીએ એ રતલ બારદાન બાદ કરી ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૪૮ાા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૮૮) ઘઉં પીળા ગુણી ૪ નું વજન મ. ૨૨ા પાા રતલ છે. ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૫ાાા≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ? બારદાન દાગીને એ રતલ ગણવું.

(૮૯) નાગલીની ગુણી ૨૦ માં નાગલી મણ ૯૭ાા ૨ાા રતલ છે. દર ગુણીએ એ રતલ બારદાન જતાં ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૪૬ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૯૦) સફેદ ચોળા ગુણી ૮ નું વજન મણ ૪૯ાા ૩ાા રતલ છે. દાગીને એ રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૨ાા= ના ભાવે ૦ાા ટકો દલાલી આપતાં આપણાં ઘરમાં કેટલું નાણું આવશે ?

(૯૧) અરબસ્તાની કાપુસની ગાંસડી નંગ ૧૦ નું વજન મણ ૮૭ાા પાા રતલ છે, દર ગાંસડીએ ૬ રતલ બારદાન જતાં ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૮૬ા= ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૯૨) મગફળીની ગુણી ૧૦ વજન મણ ૩૦ા ૬ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને એ રતલ બારદાન જતાં મણ ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ, ૯૦ા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૯૩) ખજુરના વાડીઆં નંગ ૨૦ નું વજન મણ ૧૧૦ા ૫ રતલ છે, દાગીને ૫ રતલ બારદાન જતાં, ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ, ૪૦ાા= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૯૬) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મ. ૨૩ા ૪ા રતલ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૭૬ા ભાવે બે ટકા વટાવ કાપીલઇ કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૯૭) કાળીજીરીની ગુણી ૧૦ માં મણ ૫૯ાા ૨ શેર કાળીજીરીછે તો સુ. તો, ૪૪ એ વીસમણુની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૯૫ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ ઉપજશે ?

(૯૮) દરરોજ રૂ. ૦ાાૹ કમાનાર માણુસનો માસિક પગાર કેટલો ગણાય.

(૯૯) બાર આનાની તેરીખે રૂ. ૧૫૦ ચાર મહિના અને ૭ દિવસ રહ્યા, તો તેનું વ્યાજ કેટલું થાય ?

(૧૦૦) પ્રયાગરાજનો એક જાત્રાળુ રૂ. ૧૫૨ા રોકડા ભરી હુંડી માગે છે. હુંડીનો ભાવ જો રૂ. ૧૦૦ાા ૦ાા હોય તો તેને કેટ-લાની હુંડી મળશે ?

(૧૦૧) એક સો શ્રીફળના રૂ. ૧૦ાા૶ પડતાં હતાં. ત્યારે એક માણસે ૧)– ના નાળીએર મંગાવ્યા તો કેટલાં આવ્યા હશે ?

(૧૦૨) રૂ. ૨૧૨ાા ના પુસ્તકો લેનારને દર રૂપીએ દોઢઆના પ્રમાણે શું વટાવ કાપી આપવો ?

(૧૦૩) એક ભીંત ચણવામાં રૂ. ૩૫ાા ની હજારના ભાવની ૨૭૩૪૫| ઈટો વાપરવા છતાં એક કડીયાને રૂ. ૨૯ા ૦ દોકડો મજુરી મળી તો તેણે કેટલા રૂપીઆનો કોંટ્રેકટ લીધો હશે ?

(૧૦૪) ઇલેકટ્રીક બત્તીના ગ્લોબ રૂ. ૫ાૹાા એ ડઝન મળે છે. આ-પણે ૫ાાા ડઝનને ૧ નંગ મંગાવેલ છે. તો દુકાનદારને ખાતે કેટલી રકમ જમા કરવી.

(૧૦૫) દેવાઈ શ્રીફળ કાળા નંગ ૧૨૫૦) ના પાકાં ૧૦૦૦) ગણાય છે. હવે જો આપણે એવાં શ્રીફળ નં ૮૨૧૫| દર રૂ. ૫૩ા– ના ભાવે વેચ્યાં હોય તો ગ્રાહકના ખાતે કેટલી રકમ ઉધારવી.

(૧૦૬) એક વિદ્યાર્થી ૩ાા પૈસાના ત્રણ કાગળના ભાવે કાગળ ખરીદી

ચોપડી બાંધે છે. એ ચોપડીમાં તેણે ધા ૨ાા ૫ કાગળ વાપર્યા હોય તો તે બૂકની કિંમત કેટલી ?

(૧૦૭) દર વારના રૂ. ૪ાા= ને બદલે રૂ. ૫ા= નું વાર કાપડ લેવાથી રૂ. ૩ાાા વધારે આપવા પડે છે. તો કેટલું કાપડ લેવાનો વિચાર કર્યો હશે ?

(૧૦૮) કચ્છના ચોળા ફરા ૨ાા ૨ાા પાયલીને ૨ાા શેર. ફરા એકના રૂ. ૧૧|= ના ભાવે લીધા. તો તેના કેટલાં પૈસા આપવા પડશે ?

(૧૦૯) ૭૮૬ા તોલા ચાંદી રૂ. ૬૮ા= ના ભાવે લઈ દાગીના કરાવ્યા. તેની મજુરીના લુવારને રૂ. ૮૫ાા= આપ્યા તો તે દાગીનો કેમ તોલો પડયો ?

(૧૧૦) સાંકળી તોલા ૬ાાર, મંગળ સૂત્ર તોલા ૫ાા૧ાા, ગુલછડી તોલા ૮ાા૩ાા, છેડો તોલા ૩ાા૧ એ મુજબ ચાર દાગીના રૂ. ૨૦ાાાા નો ભાવ ઠરાવી વેચાતા લીધા. તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા.

(૧૧૧) ૬ આનાનું ૧ શેર દૂધ મળે છે. તો ૬ રતલ દૂધના કેટલા પૈસા આપવા (શેર ૫૬ ભારનો)

(૧૧૨) ઘઉંનો લોટ જો રૂ. ૫ાા= એ મણ મળતો હોય, તો ૮૭૩૫૧ ભિખારીને દરેકને શે. ૦ા આટો આપવાનો કેટલો ખર્ચ આવશે.

(૧૧૩) વિલાયતી મીઠું મણ ૩૫ાા૪ રતલ, દર હંડ્રવેટના રૂ. ૧૫ા= ના ભાવે લઈ તેમાંથી દરેક ૭ આંસનું એવા બંડલ બાંધી, દરેક બંડલ ૦ાા આનાની કિંમતે વેચ્યું, તો તે વેપારમાં શું નફો મળ્યો.

(૧૧૪) ૩૫ા= ને બદલે ૩૭ાા= નો ભાવ વેપારીએ લઇ મણ ૭૦૪ાા ૪ રતલ સાણુ ચોખા મને આપ્યા, તો ઠરાવ કરતાં કેટલું વધારે આપવું પડયું?

(૧૧૫) રોહીસાનું તેલ મણ ૩ા ૪ાા રતલ છે. મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે પાકા શેર ૧ ના રૂ, ૧ા=ાા ના ભાવે તે તેલની કિંમત કેટલી ?

(૧૧૬) હિંગળો મણ ૪૩ાાા ૨ાાા રતલ છે. મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા

૬૦ મણુ લેખે મણુ ૧ ના રૂ. ૩॥ાને ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલા રૂપીઆ લેવા ?

(૧૧૭) સફેદ મરીનો ભાવ ૪૨ શેરના પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૩૦॥ને પડે છે. આપણેએક વેપારીને મ. ૩૦॥ ૫ રતલ મરી આપ્યાં. તો ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી રોકડા પૈસા કેટલા લેશો ?

(૧૧૮) કાચા મણુ ૨૭૫ાા૭ા શેર છે. તેમાંથી તોલ ૪૫ કાપી પાકા મણુ કેટલા ગણાશે ?

(૧૧૯) મ. ૪૧૭ા ૧॥ા રતલ કાચા તોલમાંથી ૪૮ તોલે પાકા મણુ કાઢીએ તો કેટલા આવે ?

(૧૨૦) પાકામણુનો ભાવ રૂ. ૧૦॥ છે. કાચા મણુનો ભાવ રૂ. ૮॥છે તો મારે મ. ૩૧૨॥ ૪ શેર કાચા માલ લેવો હોય, તો કાચા કે પાકા તોલે લેવાથી કેટલો ફાયદો થશે ? પાકો મણુ ૫૦ શેરનો ગણુવો ?

(૧૨૧) સુ. મણુ ના રૂ. ૩॥ાા ના ભાવે મું. મ. ૩૭ા ૪॥ રતલ લોબાન લઇ રૂ. ૧૦૦ ની નોટ આપી તો પાછું શું મળશે ?

(૧૨૨) ખાંડ ડાઓટો મુ. મ. ૭૬॥ા ૫ શેર સુ. તો. ૪૧ ના પાકામણુ ૧ ના રૂ. ૮॥૦॥ ના ભાવે લીધી, તો તે બદલ કેટલા રૂપિઆ આપવા પડશે.

(૧૨૩) સુ. તો ૪૧ એ પાકામણુ ૧ ના રૂ. ૨૯૭॥ાને ના ભાવે મું. મ. ૬૨॥ ૭॥ા શેર હાથી દાંત લીધો, તો ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલા નાણું આપશો.

(૧૨૪) મું. મ. ૧૭૫] ૬ રતલ ચુનચુની સાકર સુ. તો ૪૩ા એ પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૧૧॥ા ના ભાવે વેચી, તો ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલાં નાણું લેશો.

(૧૨૫) ગોખરૂનો ભાવ સુ. તો ૪૪ થી પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૮॥ાને નો છે. તો મું. મ. ૫૭] ૬ શેર ગોખરૂ ના ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલા પૈસા ઉપજશે ?

(૧૨૬) સુરતી તોલ ૪૪ એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૪ાા ના ભાવે ચિમડના હિસાબ પેટે રૂ. ૧૦૦)ની નોટ આપી, તો રૂ. ૩૫)૦ાા પાછો મળ્યો. તો તે ચિમડનું તોલ કેટલું હશે ?

(૧૨૭) ચોખા ગુણી ૪ નું વજન મ. ૨૫ાા ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની થેલીના રૂ. ૩૭ા= ના ભાવે તેનો હિસાબ એક ટકો વટાવ કાપી કેટલો લેશો.

(૧૨૮) ઘઉંના લોટની ગુણી ૧૦ તેનું વજન મણ ૭૧ા ૫ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની ભરતીનાં રૂ. ૪૩ા-ાા ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલો હિસાબ લેશો ?

(૧૨૯) લાલ તલની ગુણી નં ૧૦ નું વજન મણ ૪૫ાા ૨ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી રૂ, ૬૫ાાા≈ની ખાંડી ૧ (મણ ૨૦ની) ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલા રૂપીઆ આપવા. ?

(૧૩૦) બાવીસ ગુણી ધાણાની જોખી તો તેનું વજન મણ ૫૭ાા ૪ાા રતલ થયું. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરીને ૧૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૮ા≈ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલી રકમ લેશો ?

(૧૩૧) મ. ૧૫૬ાા ૫ શેર વજનની અજમાની ગુણી ૪૦ તોળી તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી ચૌદ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૯૬ા= ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી આપી હિસાબ કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૧૩૨) તેર ગુણી સુવા દાણાનું વજન મ. ૬૬ાા ૧ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને, પંદર મણની ખાંડી એકના રૂ. ૫૬ાા≈ના ભાવે તેની કિંમત કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૧૩૩) એકવીસ ગુણી અરીઠાંની ભરેલી છે. તેનું વજન મણ ૧૦૬।। ૬।। રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં, સોળ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૩૨ાત્ર્ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણું આપવાં ?

(૧૩૪) બટેટાં મણ ૪૦૦ લીધાં, ૨૧ મણની ખાંડી ૧ નાં રૂ. ૫૨।। ના ભાવે ૨ ટકા વટાવ કાપી લઈ રોકડા નાણાં કેટલાં આપવાં ?

(૧૩૫) લાલ કાંદા ગુણી ૩૦૦નું વજન મણ ૧૨૧૫।। ૪ રતલ છે. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૫૦।।≈ ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપીએ તો હિસાબ કેટલો થાય ?

(૧૩૬) કોપરાની ગુણી ૧૦ તેનું વજન મણ ૩૦।। ૬ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧।। ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલો હિસાબ લાવશો ?

(૧૩૭) હરડાંની ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૫૨।। ૩ રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન જતાં ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૫૭।।≈ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૧૩૮) પીળા ઘઉંની ગુણી નંગ ૧૦ નું વજન મણ ૫૮।। ૪।। રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબે રતલ બારદાન તથા ૦।। ટકો વળતરનો ગણી ૨૬ મણની ખાંડી ૧ના રૂ. ૧૦૩।।≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૩૯) લાલ ચણાની ગુણી ૧૬ માં મણ ૯૩।। ૩ રતલ ચણા છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૦।।≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૪૦) જ્યારે કાપુસનો ભાવ ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૨૦। નો હતો, ત્યારે એક શાહુકારે ૧૦ ગાંસડી કાપુસ વેચ્યું. તેનું વજન મણ ૮૫।। ૩।। રતલ થયું. તો સેંકડે ०।। ટકો દલાલી ને ૫।। ટકા વળતરના ચુકવ્યા પછી તેને પોતાને કેટલી રકમ મળશે ?

(૧૪૧) કરાંચી કાપુસની ગાંસડી નંગ ૫૦ નું વજન મણ ૪૧૩ાા ૬ા રતલ છે. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૦૬ા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ? દલાલી સેંકડે ૦ાા ટકો તથા બારદાન દાગીને ૭ાા રતલ ગણવું.

(૧૪૨) ખારેકના કપા ગુણી ૧૦ નું વજન મણ ૫૩ાા૪ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં મણ ૨૯ ૬ શેરની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૫ાા≈ ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૧૪૩) ખજુરના વાડીયાં નંગ ૧૩. તેનું વજન મણ ૬૬ાા ૪ાા રતલ છે. દરેક નંગે ૬ રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૬૭ા≈ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૧૪૪) મહુડાંની ગુણી ૪૫ નું વજન મણ ૨૩૭ ૧ાાં રતલ છે. ૪૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૪૭ા≈ નો ભાવ હોય, તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા. દરેક નંગે બે રતલ બારદાન ગણવું ?

(૧૪૫) મલબારી કાથીના દોરડાનાં બંડલ નંગ ૧૦નું વજન મણ ૯૭ાા ૪ાા રતલ છે. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૨ાાના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૧૪૬) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૨૩ાા ૪ાા રતલ છે. સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી ૧ના રૂ. ૭૬ા ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી લઇ કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૧૪૭) ગરમાળાની સીંગ મણ ૩૫ાા ૪ રતલ છે. તો સુ. મ. ૪૪ એ વીસ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૭૩ા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૧૪૮) એક નોકરનો માસ ૫ાા ૮ દીવસનો માસિક રૂ. ૯૪ા ના પ્રમાણે પગાર બાકી છે. હવે જો તે નોકરને શેઠ રૂ. ૫૦૦) નો એક ચેક આપે છે. તો બાકી કેટલા રૂપીઆ તેને રોકડા આપવા.

(૧૪૯) સાડા તેર આનાની તેરીખે રૂા. ૨૩૫ાા સાડા આઠ મહીના અને બાર દીવસ રહ્યા તેનું વ્યાજ કેટલું?

(૧૫૦) રૂા. ૫૬૨ાા ની હુંડી મેળવવા માટે હુંડીનો ભાવ જો રૂા. ૯૯ાા ૦। હોય તો કેટલા રૂપીઆ પડશે?

(૧૫૧) એક જ્ઞાતિમાં ૧૧૩ ઘર છે. તેજ જ્ઞાતિના એક ગૃહસ્થને પોતાની નાતમાં લોટાનું લાણું કરવું છે.હવે એકસો લોટાના રૂા. ૧૬૫ાા≈ પડતા હોય તો તેને કેટલું ખરચ થશે.

(૧૫૨) રૂા. ૫૨૩ાા≈ના માલપર ૩। ટકા લેખે કેટલી રકમ વટાવ બદલ કાપી આપવી.

(૧૫૩) એક શાહુકારે દરેક ગાય દીઠ ૧૦ રતલ ઘાસ નાખ્યું. એ વખતે ઘાસનો બજાર હજાર રતલના રૂ. ૨૫) નો હતો. હવે જો તે શાહુકારને રૂા. ૮૧। ખરચ થયું, તો તે પાંજરાપોળમાં કેટલી ગાયો હશે?

(૧૫૪) હાથે બાંધવાના ઘડીઆળનો ભાવ રૂા. ૬૦।−ાાા ઠરાવી, ૮ાા ડઝનને ૧ ઘડીઆળ વેચી તો તેના કેટલા પૈસા લેવા?

(૧૫૫) ગોવાઇ શ્રીફળ નંગ ૨૭૧૫) દર હજાર એકના રૂા. ૨૦ાા≈ ના ભાવે વેચ્યા છે. પાકાં ૧૦૦૦) ના બદલે જો કાચાં ૧૧૦૦) આપવા પડતાં હોય તો તેના કેટલા નાણાં લેવાં?

(૧૫૬) રૂા. ૧૪ાાા≈ ગજના ભાવનો, ગજ ૦ાા૪ તસુ કિનખાબ લેવા માટે કેટલા પૈસા આપવા પડશે?

(૧૫૭) રૂા. ૬।−ાા આપી, વાર ૨। ૬ ઈંચ કાપડ લઈ કોટ કરાવ્યો, તો તે કાપડ કેમ વાર લીધું હશે?

(૧૫૮) બાજરી ફરા પાાર પાયલીને ૨ શેર. ફરા એકના રૂપીઆ ૭। ના ભાવે લાવ્યા, તો તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૧૫૯) ૧૨૩ાા ઔંસ ચાંદીમાંથી શુદ્ધ કરતાં તોલા ૮ાા બળી ગયા. હવે જો રૂા. ૪૭ાા≈ ના ભાવે લીધી હોય તો તે કેમ તોલો પડી?

(૧૬૦) રૂ. ૨૦।।=ના ભાવનું સોનું તોલા પચીશ આપી સાંકલી તોલા ૭।। ૩ વાલ, હાર તોલા ૧૫।। ૨ અને બટન તોલા ૨) ૨ના મજુરી દર તોલે રૂ. ૨। લેખે ગણવામાં આવે તો સોનીને આપણે કેટલા પૈસા આપવાના બાકી રહ્યા.

(૧૬૧) જુના કાગળની પસ્તીનો ભાવ મણ ૦ ૫ નાં રૂ. ૧।।= છે. હવે આપણે મણ ૬।। ૬।। રતલ પસ્તી આપી, તો કેટલા રૂપીયા આવશે ?

(૧૬૨) એક જમણવારમાં મણ ૨૩ ૪।। શેર શિખંડ વપરાયો. હવે જો મણ એકના રૂ. ૧૦।।≈ નો ભાવ હોય તો તે શિખંડ વાળાનું બીલ કેટલાનું આવશે.

(૧૬૩) ૦।। પાઉંડ વજનની એવી ૭૪૫૨ બરણી બનાવવા પતરાં હંડ્રેવેટના રૂ. ૪૭= ના ભાવે લાવ્યા. તૈયાર થયા પછી દરેક બરણી ૧૨ આનાની કિંમતે વેચી, દરેક બરણી પાછળ જો ૩ આના મજુરી પડી હોય તો તે વેપારમાં કેટલો નફો યા નુકશાન થયું ?

(૧૬૪) કાચા રેશમની પેટી–૧ તેનું વજન મણ–૩૭ ૬ રતલ છે. પીકલ એકના રૂપીયા ૨૩૪।।= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૬૫) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ ૪ નું વજન મણ ૪૨।। ૫।। રતલ છે, તેમાંથી મણ ૫। ૩।। રતલ બારદાન જતાં મું. મણ ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખે પાકા શેર ૧ ના રૂ. ૩≈।। ના ભાવે તે ગાંસડીના કેટલા રૂપીયા આપવા.

(૧૬૬) હિંગળો મણ ૫૬।। ૧।। રતલ મણ ૧ ના રૂ. ૪।। ના ભાવે લઈ રૂ. ૭= ના ભાવે વેચ્યો. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો થયો હશે ? કરીયાણા બજારમાં મું. મણ ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે હિંગળાનો ભાવ ગણાય છે.

(૧૬૭) આપણે શેઠ વલ્લભદાસ તેજપાળને ત્યાંથી કાળી દ્રાક્ષ મણ ૩૨।। ૪।। રતલ લાવેલા, પરંતુ હિસાબ કરતી વખતે ૪૨ શેરનો પાકો

મણુ ગણુવાનું યાદ ન રહ્યું. તો કેટલા પૈસા પાછા મળશે ?

(૧૬૮) મણુ ૩૧૨ાા ૬ાા રતલ કાચા મણુ છે, તેના ૪૫ તોલે પાકા મણુ કેટલા થાય ?

(૧૬૯) મ. ૫૨ાા ૭ાા શેર કાચા તોલનો ૪૮ તોલે પાકો તોલ કેટલો થાય ?

(૧૭૦) કાચા મણુ ૨૩૬ા ૪ રતલના ૫૦ તોલે પાકા મણુ કરીએ તો તે કેટલા મણુ થશે ?

(૧૭૧) લોબાનનો ભાવ સુ. મણુ ૧ ના રૂ. ૪ા ૦ાા છે. હવે આપણે મું. મ. ૫૬ા ૩ાા રતલ લોબાન વેચ્યો, તો તેના કેટલા રૂપિઆ આવશે.

(૧૭૨) સુ. તોલ ૪૧ ના પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૧૦ાના ના ભાવે મું. મ. ૧૧૩ાા ૧ શેર ડાબોટો ખાંડ લીધી, તો ૦ાા ટકો વટાવ કાપી રોકડા રૂપિઆ કેટલા આપશો ?

(૧૭૩) એક ચુડગરે સુ. તો. ૪૧ા એ મણુના ભાવે ૧ મણુ હાથી દાંત રૂ. ૩૧૬ાા ના ભાવે લીધો. તેમાંથી તેણે ૭ તોલાની એક એવી ચુડલીની જોડ ઉતારી દરેક જોડ રૂ. ૪ાા ના ભાવે વેચી તો તે ચુડગરને મજુરીના કેટલા રૂપિઆ મળ્યા હશે ?

(૧૭૪) ચુનચુની સાકર ગુણી ૨૫ તેનું વજન મું. મ. ૧૫૬) ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ જતાં સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૧૨ાા≶ ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલા પૈસા આપશો ?

(૧૭૫) ત્રિફળા મું. મ. ૧૦૭ાા ૫ રતલ છે. સુ. તો ૪૪ થી પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૨૩ાક્ષ્ા ના ભાવે કેટલા રૂપિઆની કિંમતના થશે ?

(૧૭૬) સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણુ ૧ ના રૂ. ૨૭૫) ના ભાવે હાથી દાંત લઈ રૂ. ૪૦૦૦ ની નોટ આપી. તો તેમણે રૂ. ૩૭૦) આપણુને પાછા આપ્યા. તો તે દાંત વજનમાં કેટલો હશે ?

(૧૭૭) બનારસી ખાંડ ગુણી ૫૦ તેનું વજન મણ ૩૦૪ાા ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને ૭ મણ થેલીના રૂા. ૩૮ા ૦ાા ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલો હિસાબ આપશો.

(૧૭૮) ઘઉંનો લોટ લંગર છાપની ગુણી ૩૫ તેનું વજન મણ ૨૪૬ાા ૪ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન બાદ કરી ૭ મણની ભરતીના રૂા. ૪૧ા ૦ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપિઆ આપશો?

(૧૭૯) સફેદ તલની ગુણી નં. ૨૦૦ સ્ટીમર કારાપારામાં ચઢાવી, તે ગુણીનું વજન હંદ્ર. ૨૧૦ાા ૦ાા ૫ રતલ છે તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન તથા ૦ાા ટકો વટાવ કાપી લઈ કેટલાં નાણાં આપશો? ૨૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૦૩ાા≈ નો ભાવ છે.

(૧૮૦) એક વેપારીએ કાનપુરી ધાણા મ. ૩૫ાા ૬ાા રતલ ૧૧ મણની ખાંડીના ૧ ના રૂા. ૫૫ાા≈ ના ભાવે લઇ રૂા. ૫૮ા ના ભાવે વેચ્યા, તો તે વેપારમાં તે શું કમાયો!

(૧૮૧) અજમાની ગુણી ૩૨ લીધી. તેમાં અજમો મણ ૧૨૩ાા ૪ાા રતલ છે. જો તે માલ ૧૪ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૮૫ાા≈ ના ભાવે લઈ રૂા. ૮૯ા લેખે વેચાયો હોય તો તે વેપારમાં શું નફો નુકશાન થાય?

(૧૮૨) સુવા દાણા ગુણી ૨૨ નું વજન મ. ૧૧૦ાા ૦ાા રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરીને પંદર મણની ખાંડી એકના રૂા. ૫૩ા≈ ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલા નાણાં આપશો?

(૧૮૩) અરીઠાં ગુણી ૧૩ નું વજન મ. ૬૫ાાા ૬ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં સોળમણની ખાંડી એકના રૂા. ૩૦ાા≈ાા ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લેવા?

(૧૮૪) કાળાં મરીની ગુણી નં ૨ તેનું વજન મણ ૧૦ાા૧ રતલ છે. દર ગુણીએ સવા બે રતલ બારદાન બાદ કરી, ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૫૨ા= ના ભાવે લાવી છુટક ૭ આને મણ લેખે વેચીએ તો કેટલો નફો રહે?

(૧૮૫) આખી આમલી મણ ૩૦ાા ૪ાા રતલ છે. ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬ ના ભાવે ૧ાા ટકા વટાવ કાપી આપી રોકડા રૂપીઆ કેટલા લેશો?

(૧૮૬) રાઇની ગુણી ૨૦૦) તેનું વજન મ. ૧૦૬૫ા ૪ાા રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબેરતલ બારદાન તથા સેંકડે ૧ાા ટકો દલાલી કાપી આપી તેના કેટલા રૂપીઆ લાવશો?

(૧૮૭) ભિલામાની ગુણી ૩૫. તેનું વજન મણ ૧૮૫ાાા ૩ા રતલ છે. દર ગુણીએ પોણાબેરતલ બારદાન જતાં ૨૫ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૭ા= ના ભાવે ૨ ટકા વટાવ કાપી શું લેશો?

(૧૮૮) પીળા ઘઉંની ગુણી નંગ ૨૫ નું વજન મણ ૧૪૪ાા ૨ાા રતલ છે. દર ગુણીએ સવાબેરતલ બારદાન તથા ૦ાા ટકો વળતર ગણી ૨૬ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૧૪૪ા= ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી.

(૧૮૯) કાનપુરી બાજરીની ગુણી નંગ ૧૦૦) નું વજન મણ ૫૭૬ાા ૪ાા રતલ છે. દરગુણીએ સવાબેરતલ બારદાન તથા સેકડે ૧ ટકો વળતર ગણીએ તો ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫૭ાા= ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ લેશો.

(૧૯૦) એક વેપારીએ ૧૪૦ ટન કાપુસ પરદેશ ચઢાવ્યું. તે વખતે તે જાતના રૂનો બજાર ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા' ૩૭૫ા= નો હતો. તો સેંકડે ૦ાા ટકો દલાલી કાપી આપતાં તે વેપારીને કેટલું નાણું મળશે.

(૧૯૧) અરબસ્તાની રૂ મણ ૧૧૫ાાા ૩ાા રતલ. ૨૯ મણની ખાંડી ૧ના રૂા. ૩૦૬ાા= લેખે લઈ. ૨૯૮ાા– ના ભાવે વેચ્યું. લેતાં વેચતાં

દરેક વખતે ૦॥ ટકા દલાલીનો પડયો. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો મળ્યો હશે.

(૧૯૨) મગફળી ગુણી નંગ ૧૦૦ નું વજન મણ ૨૯૭॥ ૩॥ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ સવાએ રતલ બારદાન જતાં મણ ૨૯ા૬ શેરની ખાંડીના રૂા. ૮૫॥ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૯૨) ખજુરની પેટી નં. ૪ તેનું વજન મણ ૨૫॥ ૬। રતલ છે. દર પેટીએ આઠ રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૭॥ ના ભાવે ૦॥ ટકા વટાવ કાપી લઇ, કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૧૯૩) એક વેપારીએ એક જંગલમાંથી મણ ૩૦૫॥ ૪। રતલ મહુડાં એકઠાં કર્યાં. ૪૦ મણની ખાંડી ૧ ના જો રૂા. ૪૩॥ ના ભાવ હોય, તો પાંચ ટકા દલાલી આપતાં તે વેપારીને શું મળશે.

(૧૯૫) મલબારી કાથાના દોરડાના બંડલ નં. ૮ નું વજન મણ ૮૭॥૪ રતલ છે. સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા, ૮૦॥ ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લેશો ?

(૧૯૬) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૩૬। ૬॥ રતલ છે. તો સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૫॥ ના ભાવે લઇ, ૫૬। ના ભાવે વેચ્યાં. તો તે વેપારમાં કેટલી ખોટ જશે ?

(૧૯૭) ભોંય સીંગની ગુણી ૮ નું વજન મણ ૨૦॥ ૩ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો ૪૪ એ ૨૦ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૧૦૩॥ ના ભાવે બે ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લાવશો ?

(૧૯૮) માસિક રૂા. ૧૩૫) ના પગારમાંથી દર રૂપીએ રૂા. ૦–૧–૪ લેખે ગણીને જો રૂા. રૂ) ઈન્કમટેક્ષના કાપી લેવામાં આવે, તો તે માસમાં તેણે કેટલો ટાઇમ નોકરી કરી હશે.

(૧૯૯) છ આનાની તેરીખે ત્રણ માસનું વ્યાજ રૂા. ૧॥ આવે છે. તો મુદ્દલ કેટલું રોકયું હશે ?

(૨૦૦) એક માણસ પાસે રૂા. ૧૨૦૧ છે. તે તેને શ્રી નાથજી મોકલવા છે. હુંડીનો ભાવજો રૂા. ૯૯॥ હોય, તો તેને કેટલી કીમતની હુંડી મળશે ?

અઘરા પરચુરણ દાખલા.

(૧) સો માઇલ સુધીની રેલ્વેની મુસાફરી કરનારને રૂા. ૧ાા≡ા ભાડું પડે છે. દિલ્હી અહીંથી ૮૬૫ માઇલ દૂર છે. ત્યાંની ટિકીટના કેટલા પૈસા પડશે.

(૨) હુંડીનો ભાવ જ્યારે શિ. ૧–૬/૧૧ હતો. ત્યારે એક વેપારીએ ૫૦૦ પૌંડનો માલ મંગાવેલો, તો તેને કેટલા રૂપીઆ આપવા પડયા હશે ?

(૩) રૂા. ૪૫૦)ના માલના રૂપીઆ ૪૪૮ાાા= આપ્યા. તો વટાવનો દર શો હશે ?

(૪) રૂા. ૫૨૩૪–૮–૦ ભરી શિ. ૧–૬/૩ ના ભાવે કેટલા પૌંડની હુંડી મેળવી શકાય ?

(૫) એક બંગલો ચણાવવામાં રૂા. ૨૭ની હજારના ભાવની ૮૪૩૨૫૦ ઈંટો જોઇએ છે. પણ જો ઈંટનો ભાવ રૂા. ૧૯ાા હોત તો કેટલો ફાયદો થાત.

(૬) અમદાવાદી ધોતી જોટા નં. ૫૦ ૮ વારને ૫૦ ઈંચ પનાના દર જોટા એકનાં રૂા. ૨ાાા– લેખે ૧ાા ટકો વટાવ કાપી લઈ હિસાબ કેટલો આપશે ?

(૭) રૂા. ૩૨ાા=નો ભાવ ઠરાવી એક છબી મઢનારને ૨૩ છબીઓ મઢવા આવી છે. તો તેનું બીલ કેટલું આવશે ?

(૮) સાડા દશ નંબરના સુતરના એક પડીકાંનું વજન દશ રતલ છે. એવાં એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. તો રતલ એકના રૂ. ૧ા–ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી ?

(૯) લગ્ન પ્રસંગ વપરાએલાં દેવાઇ નાળિએરને બદલે ભૂલથી ગોવાઇ પ્રમાણે હિસાબ અપાઈ ગયો. પાકાં ૧૦૦૦ ના દેવાઇ ૧૨૫૦ અને ગોવાઈ ૧૧૦૦ ગણાતાં હોય, તો લગ્નમાં વપરાએલાં ૨૭૧૫ શ્રીફળમાં દર રૂ. ૨પા નો ભાવ ગણતાં, શું વધુ અથવા ઓછુ અપાયું.

(૧૦) એક ગોળ લાકડાંની લંબાઈ ૧૨ ગજ છે. તેનો વચ્ચેથી ઘેરાવો ૨૦ તસુ છે. ખાંડી એકના રૂ. ૬૫ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૧૧) ગજ એક મશરૂના રૂ. ૨ાાાા આપવાનો ઠરાવ કરી ગજ ૭ાા ૪ાા તસુ મશરૂ વણાવ્યું. પણ હિસાબ લેતી વખતે વણકરે દર ગજે રૂ. ૦ાાા ધર્માદાના વધારે લીધા. તો તે મશરૂ આપણને કેમ પડયું ?

(૧૨) સાગનો પાટડો એક લાંબો ફૂટ ૨૩ છે. તેની પહોળાઈ ફૂ ૧–૧૦ છે. અને જાડાઇ ફૂ ૧–૮ છે, ટનના રૂ. ૪૭૫ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૧૩) રૂ. ૧૭ાાા વારના ભાવની વાર પા ૧ ઇંચ મખમલ લઇને રૂ. ૧૦૦) ની નોટ આપી. તો હવે કેટલું લેવું દેવું પડશે ?

(૧૪) હેમનો હાર તોલા ૨૧ ૨ાા વાલનો છે. દર રૂ. ૧૮ાાા ના ભાવે લીધો. પણ સોનું ૯૭) ૨૫ નું છે. તો તે હારની ખરી કિંમત કેટલી ?

(૧૫) ચોખા જીરા સાળ ૬. ૬ાા ૩ાા પાયલી ફરા એકના રૂ. ૧૦ાા ના ભાવે વેચ્યા, તો તેના કેટલા રૂપીઆ આવશે ?

(૧૬) અળસીની ગુણી ૬૦ તેનું વજન હંડ્રવેટ ૧૧૨) ૨૦ રતલ છે. તેમાંથી નમુનો તોલા ૨૦૦ કાઢી સાફ કરી તોળતાં તોલા. ૧૮૦ થયું. બજારધારો જો ૪ ટકા ઘટનો હોય તો કેટલા વજનનો હિસાબ આપવો ?

(૧૭) તો. ૩૧૫રાા ચાંદી રૂા. ૫૫ાા≈ ના ભાવે લઈ રૂા. ૫૬ા૦ા ના ભાવે વેચી નાખી, તો તે વેપારમાં કેટલો નફો મળ્યો ?

(૧૮) મોતીનો દાણો નંગ ૧ રતિ પાા તોલમાં છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૧૨ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ થાય ?

(૧૯) સોનાના જુના દાગીના તોલા ૨૦ાા ૫ વાલના દર રૂા. ૨૦ા ના ભાવે લઇ ગાળ્યા તેથી તોલા ૦ાા ૨ાા વાલની ઘટ આવી તો તે સોનું આપણે કેમ વેચીએ તો તોલે ૪ આના આપણુને નફો મળે.

(૨૦) એક ઘડીયાળીએ પૌંડ ૯૨૫–૧૫–૦ ની કિંમતનાં ઘડીયાળ મંગાવ્યાં છે. જો બજારમાં હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬/૧૧ાા હોય તો તેને કેટલા રૂપીઆ આપવા પડશે ?

(૨૧) ગિરનારનું મધ શેર ૧ ના રૂા. ૦ાા≈ાા નો ભાવ ઠરાવી મણ ૦ાા ૪ાા રતલ મધ લીધું. પછી તેને આપણે રૂા. ૫૦) ની એક નોટ આપી તો તે પાછું શું આપશે ?

(૨૨) એક અમલદારને વાર્ષિક રૂા. દશ હજાર પેન્શન મળે છે. હુંડીનો ભાવ જો શિ. ૧–૬ હોય તો તેને ત્યાં કેટલા પૌંડ મળશે ?

(૨૩) ગોળ મણ એકનો ભાવ જ્યારે રૂા. પાા≈ાા હતો. ત્યારે ગોળના રવા નંગ. ૫ તેનું વજન મણ ૧૦ાા ૩ાા≈ ના લીધા તેમાંથી દર નંગે શે. ૧ા બારદાન જતાં તેની કિંમત કેટલી ?

(૨૪) જયપુરી છાયલ નંગ ૪૦. નંગ એકના રૂા. ૩)–ાા લેખે વેચ્યાં, તો ૩ાા ટકા લેખે વટાવ તથા નંગે ૦ાા આના લેખે બારદાન બાદ આપતાં રોકડા રૂપીઆ કેટલા આવશે ?

(૨૫) એક વેપારી પાસે તેનો આડતીઓ મ. ૨૧૩ાા મંગાવે છે, છતાં તે હંદ્ર. ૨૧૩ાા ખાંડ મોકલી આપે છે. તો તે વેપારીને બીજા કેટલા વધારે પૈસા મળશે. ભાવ હંદ્રવેટ ૧ ના રૂા. ૧૫ાા≈ નો છે.

(૨૬) સાડાઆઠ નંબરના સુતરના પડીકાંનું વજન રતલ દશ છે. એવાં એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. તો રતલ એકના રૂ. ૧)ના ના ભાવે સેંકડે રૂ. ૦)= વટાવ જતાં તેની કિંમત કેટલી ?

(૨૭) મણ ૫૦૦ સાળુચોખા દર પિકલ એકના રૂ. ૨૬।= ના ભાવે લઇ રૂ. ૩૧।।– ના ભાવે આપ્યા. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો રહ્યો ?

(૨૮) એક ગોળ લાકડાંની લંબાઈ ગજ ૧૫।। છે. તેનો વચ્ચેથી ઘેરાવો ૨૫ તસુ છે. ખાંડી એકના રૂ. ૬૮ નો ભાવ હોય તો તેની કિંમત કેટલી ?

(૨૯) કાચા રેશમની ગાંસડી નંગ બે તેનું વજન મ. ૨૩।। પા।। રતલ છે. તેમાંથી દાગીને મણ ૧।। ૩।। રતલ બારદાન જતાં મું. મ. ૧ ના પાકા ૧૫ શેર લેખ શેર ૧ ના રૂ. ૭।≈।। ના ભાવે દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઈ શું આપશો ?

(૩૦) એક ચોરસ લાકડું ૩૩ ફૂટ લાંબુ, ફૂ. ૨–૩ પહોળું અને ફૂ. ૨–૧ જાડું છે. ટનના રૂ. ૫૨૩।। ના ભાવે તે લાકડાની કિંમત કેટલી ?

(૩૧) એળીઆના વાડીઆં નંગ ૭ નું વજન મણ ૪૩। ૪।। રતલ છે. મું. મ. ૧૦૦ ના પાકા ૬૦ મણ લેખે એક મણના રૂ. ૬।= ના ભાવે લઈ, આઠ આને અઢી શેર લેખે પરચુરણ વેચ્યો. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો મળ્યો હશે ?

(૩૨) એક સોનીએ રૂ. ૨૦।।।= એ તોલાના ભાવનું સો ટચનું સોનું આપી તો. ૧૮।।। ૪ વાલના દાગીના કરાવ્યા. તેનો કસ કઢાવ્યો તો ૯૮) ૩૨ કસનું સોનું માલમ પડયું. એક તોલાની મજુરી રૂ. ૧।।। ઠરાવી હોય તો તે સોની પાસે શું લેવું દેવું રહેશે ?

(૩૩) મધનો ભાવ ૪૨ તોલે પાકા મણના ભાવે થાય છે. એક વેપારીએ રૂ. ૧૮।।≈ એ મણના ભાવે મણ ૧૩।। ૪ રતલ મધ લઈ આઠ આને શેરના ભાવે વેચ્યું. તો આ વેપારમાં તેને કેટલો નફો મળ્યો ?

(૩૪) તલની ગુણી ૨૦. તેમાં તલ હંદ્ર. ૩૦) ૧૫ રતલ છે. ૧૫૦ તોલા નમુનો કાઢી સાફ કરી તોળતાં તોલા ૧૪૦ થયો. બજાર ધારો જો ૪ ટકાનો હોય તો ઘટ બદલ કેટલું વજન કાપી લેવું?

(૩૫) મ. ૨૩૭ાાા પાાા રતલ ૪૫ તોલે પાકા મણુ અને કાચા મણુ વચ્ચે કેટલો તફાવત હશે ?

(૩૬) લીલમનું નંગ ૧ રતિ ૧૦ાા≈ તોલમાં છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૨૩ા≈ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૩૭) મ. ૪૩૭ાાા ૬ાા રતલ કાચા તોલમાંથી ૪૮ તોલે પાકા મણુ કેટલા થશે ને કાચા પાકા તોલ વચ્ચે કેટલો તફાવત રહેશે ?

(૩૮) એક માણસે ઈંગ્લાંડથી પોંડ ૧૩-૪-૨ ની કિંમતની દવા મંગાવી છે. બજારમાં હુંડીનો ભાવ શિ. ૧-૬/૩ હોય તો પોસ્ટમેનને કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૩૯) મ. ૩૧પા ૬ાા રતલ કાચા તોલમાંથી ૫૦ તોલે પાકા મણુ કરીએ તો કેટલા થાય ?

(૪૦) ઇગ્લાંડથી એક મોતીનું પારસલ આવ્યું. તે વેચવાથી અહીં તેના રૂા. ૩૨૭૫૨-૮-૦ ઉપજ્યા હુંડીનો ભાવ શિ. ૧-૭/૩ હોય તો તે વેપારીએ અમારે ખાતે કેટલા પોંડની રકમ ઉધારી હશે.

(૪૧) સુરતી ૩ આને શેરને ભાવે લીધેલો લોબાન અઢી આને મુંબઇના શેરને ભાવે વેચવામાં આવે, તો મણુ પાા ના વેપા-રમાં કેટલો નફો મળશે?

(૪૨) કાપડની એક ગાંસડીમાં દરેક તાકો રતલ ૧૩ા નો છે. એવા એમાં ૧૨૦ તાકા છે. રતલ એકના રૂા. ૦ાા≈ા ના ભાવે રૂા. ૩)≈ લેખે વટાવ કાપી લઇ કેટલા રૂપીઆ આપવા?

(૪૩) આપણે મું મ. ૧૩૪ા ૧ શેર ખાંડ લેવી છે. મું. ના મણુ એકનો ભાવ રૂા. ૪ાા≈ાા છે. અને તોલ ૪૧ એ પાકા મણુ એકનો ભાવ રૂા. ૬)૦ાા છે. તો કયે ભાવે લેવાથી કેટલો ફાયદો થશે ?

(૪૪) સાડાબાર નંબરના સુતરના એક પડીકાંનું વજન ૧૦ રતલ છે. એવાં એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. તો સેંકડે રૂ. ૦)= વટાવ તથા ૦ા ટકો દલાલી જતાં વેચનારને શું મળશે ?

(૪૫) એક પેટીનું વજન હંદ્ર. ૩–૧–૧૩ છે. તેમાંથી હાથીદાંત કાઢી તોલ કર્યો, તો ખાલી પેટીનું વજન મ. ૦ાા ૪ રતલ થયું. તો સુ. તો. ૪૧ા એ પાકા મણ ૧ ના રૂ. ૩૦૬ાા૦ાા ના ભાવે તે પેટીની કિંમત કેટલી ?

(૪૬) એક ગોળ લાકડું ગજ ૨૨ાા લાંબુ છે. તેનો વચ્ચેથી ઘેરાવો તસુ ૨૭ છે. ખાંડી એકના જો રૂ. ૮૭ાા નો ભાવ હોય તો તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૪૭) સુ. તો. ૪૩ા એ પાકા મણનો ભાવ રૂ. ૧૪ાા= છે. મું. ના મણનો ભાવ રૂ. ૧૦ાા≈ છે. તો આપણે ૧૦૦ મણ ૧૦૦ શેર ને ૧૦૦ અધોળ સાકર લેવી છે. તો કયા ભાવે લેવાથી કેટલો ફાયદો થશે ?

(૪૮) સાગનો પાટડો નંગ. ફૂટ ૧–૧૧ પહોળો અને ફૂટ ૧–૧૦ જાડો છે. અને ફૂ. ૧૦ાા લાંબો છે. ટનના રૂ. ૪૯પાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૪૯) ચિમડ મણ ૫૬ાા ૬ાા રતલ લાવ્યા. સુ. તો. ૪૪ એ પાકા મણ એકના રૂ. ૧૧ાા≈ા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૫૦) સો ટચના સોનાનો ભાવ જ્યારે રૂ. ૨૦ાાા≈ાા છે. ત્યારે ૯૭)૭૮ ટચના સોનાનો ભાવ કેટલા રૂપીઆ ગણાય ?

(૫૧) સુ. તો. ૪૩ાએ પાકા એક મણમા રૂ. ૧૬ાાા= ના ભાવે રૂ. ૨૫૩)= ની ચુનચુની સાકર લીધી. તો મું. ના ૧ મણનું શું પડશે ?

(૫૨) સરસવ ગુણી ૫૦ નું વજન હંદ્ર. ૮૪)૪ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં, બાકી રહેલા માલમાંથી ધટ બદલ કેટલું કાપી લઈ કેટલા વજનનો હિસાબ આપવો ? નમુના

તોલા ૧૬૦ માંથી ૧૫ તોલા કચરો નિકળ્યો છે. બજાર ધારો ટકા ૪ નો છે.

(૫૩) ચોખા ગુણી ૧૦ નું વજન મ. ૬૨ા ૩ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં ૭ મણની થેલીના રૂા. ૪૦ાા ૦ાા લેખે ૧ ટકો વટાવ કાપી લઇશું આપશો ?

(૫૪) માણેકનું નંગ રતિ ૮ાા≈ તોલમાં છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૧૮ા≈ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

(૫૫) ધઉંનો લોટ ગુણી ૩૨ તેનું વજન મણ ૨૨૫) ૪ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન બાદ કરી સાત મણની ભરતીના રૂ. ૪૫ા ૦ા ના ભાવે ૦ાા ટકો વટાવ કાપી કેટલા રૂપીઆ લાવશો ?

(૫૬) હિંદથી એક શેઠ ઇંગ્લાંડની બેંક પર પૌંડ દશહજારનો ચેક લે છે. જો તે દહાડે હુંડીનો ભાવ શિ. ૧–૬/૫ હોય તો તેને કેટલા રૂપીઆ ભરવા પડયા હશે ?

(૫૭) સીંગ દાણાની ગુણી નં. ૨૦. તેનું વજન હંદ્ર. ૨૧ાા ૦ાા ૪ રતલ છે. તેમાંથી દર ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં ૨૦ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૭૬ા≈ાા ના ભાવે ૦ા ટકો વટાવ તથા સેંકડે બે આના ધર્માદા કાપી લઇ કેટલા રૂપીઆ દેશો.

(૫૮) રૂા. ૧૨૦૦૦ ભરી શિ. ૧–૬/૨ ના ભાવે હુંડી લેવાથી પૌંડ ૧૦૦૦ માં કેટલું ઓછું મળશે ?

(૫૯) ચાળીશ ગુણીમાં મણ ૧૦૦ ધાણા છે. તે ૧૧ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૫૫ાા≈ ના ભાવે લઇ, રૂા. ૨૦ાા≈ એ હંદ્રવેટના ભાવે આપ્યા, તો આ વેપારમાં કેટલો નફો થયો હશે ?

(૬૦) એક ગાંસડીમાં દરેક તાકો વાર ૨૦ નો છે. એવા એમાં ૨૦૦ તાકા છે. તેના વાર એકના રૂ. ૦ા≈ ના ભાવે ૩ાા ટકા વટાવ કાપતાં રોકડા રૂપીઆ કેટલા આવશે ?

(૬૧) અજમાની ગુણી ૬૦ તેનું વજન મ. ૨૩૨॥ ૬॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં બાકી રહેલ માલ ૧૪ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૯૭। ના ભાવે ૧ ટકો વટાવ કાપી માલ લીધો અને રૂા. ૯૫॥≋ ના ભાવે ૦॥ ટકો વટાવ કાપવાનું ઠરાવી વેચ્યો. તો તે વેપારમાં કેટલો નફો નુકશાન થયું હશે?

(૬૨) એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન દશ રતલ છે. તો રતલ એકના રૂા. ૦॥।=ના ભાવે તે ગાંસડીની કીંમત કેટલી ગણાય?

(૬૩) એક વેપારીએ હં. ૩પા॥ ૧। ૫ રતલ સુવા દાણાની ગુણી ૩૦ સ્ટીમર પર ચઢાવી ૧॥ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૫પા⌐ ના ભાવે ખરીદ કરી રૂા. ૧પા⌐ ના ભાવે તે માલ વેચ્યો તે વેપારમાં તેને શું મળ્યું હશે? દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન ગણવું.

(૬૪) ૨૩ તસુના ઘેરાવાવાળા ગોળ લાકડાંની લંબાઈ ગજ ૨૦। છે. ખાંડી ૧ ના રૂા. ૬૭। નો ભાવ હોય, તો ૨ ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા રૂપીઆ લેશો?

(૬૫) અરીઠાં ગુણી ૧૦૦ નું વજન મ. ૫૦૩॥ ૪॥ રતલ છે. તેમાંથી ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૧૬ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૪૮। =॥ ના ભાવે એક ટકો વટાવ કાપી લઇશું આપશો? હવે જો તેજ માલ ૪ આને શેર લેખે વેચાય તો કેટલો નફો મળે?

(૬૬) વહેરેલાં લાકડાંના કકડા નંગ ૮૭૫ તેની દરેકની લં. ફૂટ ૧૦॥ છે. જાડાઇ ફૂ૦ ૬ ઈંચ અને પહોળાઈ ૮ ઈંચના આપ્યા. ટન એકના રૂા. ૫૧૩ નો ભાવ હોય તો તેની કીંમત કેટલી?

(૬૭) માંગલોરી સોપારીની ગુણી નંગ ૭ નું વજન મ. ૪૦॥ ૩॥ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં ૨૧ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૨૦૦॥।⌐ ના ભાવે લાવી કેમ શેર વેચીએ તો ૨૫ ટકા નફો રહે?

(૬૮) દર તોલે રૂ. ૨૦।।= નો ભાવ ઠરાવી બે ભાઈઓએ દરેકે પોતાના માટે તોલા ૫।। ૪ વાલ વજનના દાગીના લાવ્યા, એકનું સોનું ટચ ૯૮) ૭૫ નું છે. ને બીજાનું સોનું ૯૬) ૩૦ નું છે. તો તે બેઉ દાગીના વચ્ચે કેટલી કિંમતનો તફાવત ગણાય?

(૬૯) એક મેમણે કાંદા ગુણી ૨ તેનું વજન મ. ૮।। ०।। રતલ લઈ, ત્રણ પૈસે શેર લેખે વેચી દીધા. હવે જો તેણે ૨૨ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૨૮।= નો ભાવ આપ્યો. હોય તો તે વેપારમાં તેને શું મળશે?

(૭૦) અળસીની ગુણી ૪૫ તેનું વજન મ. ૮૫) ૧૧ રતલ છે. તેમાંથી ગુણીએ પોણા ત્રણ રતલ બારદાન જતાં બાકીના માલમાંથી તપાસેલા તોલા ૪૭૧ માં ૩૩ તોલા મુજબ ઘટ કાપતાં કેટલા વજનનો હિસાબ આપવો?

(૭૧) એક ફેરીવાળે કોપરૂં મણ ૧૨ ૫ શેર લઈ, ૪ આના શેર લેખે વેચ્યું. તેમાં તેને રૂા. ૪।।। નફો થયો. તો તેણે ૨૨।। મણની ખાંડી એકનો શો ભાવ આપ્યો હશે?

(૭૨) મોતીના દાણા નંગ ૨ નું વજન રતિ ૮।। છે. તેના ચવ એકના રૂા. ૯।। ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ થાય?

(૭૩) હરડાં મણ ૧૦૦૦. તેની ગુણી ૨૦૦ દર ગુણીએ પોણા બે રતલ બારદાન જતાં ૨૫ મણની ખાંડી એકના રૂા. ૮૭।। ના ભાવે લઈ રૂા. ૯૩।= ના ભાવે વેચી નાખ્યાં. લેતાં વેચતાં ૦।। ટકો દલાલી પડી તો આ વેપારમાં નફો કેટલો?

(૭૪) પૌંડ ૯૯૯—૧૯—૧૦ ની હુંડી મેળવવા માટે શિ. ૧—૬ ૩/૩૨ નો ભાવ હોય, ત્યારે કેટલા રૂપીઆ આપવા જોઇએ.

(૭૫) પીળા ઘઉં ગુણી ૨૩ નું વજન મ. ૧૨૭।। ૪।।। રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન, સેંકડે ०।। ટકો વળતરને ખાંડી ૧ ના રૂ. ૧૨૫।।।≡ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ લેશો?

(૭૬) રૂ. ૫૦૦૦) ઇંગ્લાંડમાં લઈ જતી વખતે શિ. ૧–૬/૩ ના ભાવ હતો. પણ જો શિ. ૧–૬ ૧/૩૨ નો ભાવ હોત, તો ત્યાં કેટલું વધારે યા ઓછું મળત.

(૭૭) મકાઇની ગુણી ૩૦ નું વજન મ. ૧૫૭॥ ૩॥ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન, ૦॥ ટકા વળતરને ખાંડીએ ૦)≈ ધર્માદા ગણી ૨૭ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૫॥~ ના ભાવે તેનો હિસાબ કેટલો લાવશો.

(૭૮) એક ગાંસડીમાં ૧૦૦ તાકા છે. તે દરેક તાકો વાર ૨૦ નો છે, વાર એકના રૂ. ૦।~। ના ભાવે ૪॥ ટકા વટાવ કાપી આપીને રોકડા રૂપીઆ કેટલા આવશે ?

(૭૯) કાપુસની ગાંસડી નંગ ૧૦૦ નું વજન હં. ૨૦૩॥ ૦॥। ૫॥ રતલ છે. તેમાંથી દર ગાંસડીએ પાંચ રતલ બારદાન જતાં ૨૮ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૩૦૦) ૦॥। ના ભાવે ૦॥ ટકો દલાલી ૫॥ ટકા વળતર તથા ખાંડીએ ૦)≈ ધર્માદા ગણી હિસાબ કેટલો આપશો ?

(૮૦) જાપાનીસ સુતર નં. ૨૦ ની એક ગાંસડીનું વજન ૪૦૦ રતલ છે. તેમાં ૪૦ પડીકાં છે. જો તે ગાંસડીના આપણને રૂ. ૨૪૫) પડયા હોય, તો સેંકડે ૧૨॥ ટકા નફો ખાવા માટે એક રતલ આપણે કેમ વેચવું ?

(૮૧) કરાંચીથી આવેલ કાપુસની ગાંસડી નંગ ૫૦ મણ. ૪૨૧॥ ૩॥ રતલ રતલ છે. તેમાંથી ગાંસડીએ પાંચ રતલ બારદાન બાદ જતાં ૦॥ ટકા લેખે દલાલી ભરી રૂા. ૩૫૭॥≈ ના ભાવે તે રૂ લીધું. ને રૂા. ૩૯૭॥। ના ભાવે વેચી નાખ્યું. તો તે વેપારમાં આપણને શું મળ્યું ?

(૮૨) એક ગોળ લાકડું ગજ ૧૮। લાંબુ છે. તેનો વચ્ચેથી ઘેરાવો ૩૧ ઇંચ છે. ખાંડી એકના રૂા. ૧૩૨। નો ભાવ હોય તો તે લાકડાનો દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલો હિસાબ દેશો ?

(૮૩) મગફળીની ગુણી ૧ નું વ. મ. ૨॥ ૫॥ રતલ છે. તેમાંથી બે રતલ બારદાન જતાં બાકીનો માલ બે આને શેર લેખે વેચ્યો. તો ૨૫ ટકા નફો થયો. ત્યારે મ. ૨૯ા ૬ શેરની ખાંડી એકનો ભાવ કેટલા રૂપીઆ ગણી માલ લીધો હશે ?

(૮૪) ફૂટ ૧–૭ પહોળાઇને દોઢ ઈંચિ જાડાઈનાં પાટીયાં નંગ ૨૧૫ આપ્યાં. તેની લંબાઈ ફૂટ. ૬૪૩૫॥ હોય, તો ટનના રૂા. ૩૮૫॥≈ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૮૫) ખજુરની પેટી નંગ ૧૦૦ તેનું વજન મ. ૬૩૭॥ ૪॥ રતલ રતલ છે. નંગે ૭॥ રતલ બારદાન જતાં ૩૦ મણની ખાંડી એક રૂા. ૪૫॥– ના ભાવે લઈ રૂા. ૫૩) ૦॥ ના ભાવે વેચી દીધી. તો તેમાં કેટલો નફો ?

(૮૬) એક શાહુકારે ૧૦૦ ટચના સોનાનો ભાવ જ્યારે તોલા ૧ ના રૂા. ૨૦ા≈ હતો, ત્યારે તોલા ૨૩૬॥ ૫ વાલના દાગીના કરાવ્યા, પણ સોનીએ તેને ૯૮) ૮૨ ટચના દાગીના કરી આપ્યા. તો તે વહેવારમાં મજુરી સિવાય સોનીને શું મળ્યું હશે ?

(૮૭) મહુડા ગુણી ૧૦૦ નું વજન મ. ૪૯૭॥ ૩ા રતલ લઈ તેમાં મણ ૨૩ા ૪ રતલ કચરો ભેળવી વેચી દીધાં. લેતી વખતે તેણે ૪૦ મણની ખાંડી ૧ ના રૂા. ૩૫॥ નો ભાવ આપ્યો હતો. ને વેચતી વખતે રૂા. ૩૨ા નો ભાવ ઉપજ્યો: તો તે વેપારમાં તેને શું મળ્યું ?

(૮૮) તલ ગુણી ૧૦૦ નું વજન મ. ૧૨૭) ૧૮ રતલ છે. તેમાંથી ગુણીએ અઢી રતલ બારદાન જતાં બાકી રહેલા માલની ઘટ નક્કી કરવા નમુનો તોલા ૧૨૫ કાઢ્યો. તેમાં ૧૨॥ તોલા કચરો નીકળ્યો તો હંડ્રવેટના રૂપીઆ ૧૨॥≈ મુજબ કેટલા પૈસા આપવા ?

(૮૯) મલબારી કાથાના દોરડાંના એક બંડલનું વજન મ ૧॥ ૩॥ રતલ છે. એવાં ૩૨૫ બંડલ સુ. ૨૧ મણની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૬૭॥ ના ભાવે લઈ, રૂ. ૭૫। ના ભાવે વેચ્યાં તો નફો કેટલો ?

(૯૦) મોતી દાણા પાંચનું વજન રતિ ૨૧॥≈ છે. તેના ચવ એકના રૂ. ૮॥ ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ પડે ? હવે તે દાણા રૂ. ૧૧। ના ચવ લેખે વેચાય તો કેટલો નફો મળે ?

(૯૧) સિંગાપુરી પતંગના લાકડાં મણ ૬૩॥। ૪। રતલ છે. તે સુ. મ. ૨૮ ની ખાંડી ૧ ના રૂ. ૮૭।≈ના ભાવે લાવ્યા. તો દોઢ ટકો વટાવ કાપી લઇ કેટલા રૂપીઆ આપશો ?

(૯૨) આંબોળીયાં ગુણી ૧૦૦ નું વજન મણ ૫૮૫॥ ૬॥ રતલ છે. તેમાંથી દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં સુ. તો. ૮૪ એ ૨૦ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૭૮। ના ભાવે કેટલી કિંમત ગણાય. વટાવ ટકો દોઢ ગણવો.

(૯૩) એક શાહુકારે એક માણસને માસ ૪॥ ૫ દિવસ નોકરી પર રાખ્યો. હવે જો તેને પગારના રૂ. ૮૬૭॥। આપવામાં આવે તો તેનો પગાર કેટલો હશે ?

(૯૪) સાડા ચાર ટકાની તેરીખે કોઇ એક રકમનું વાર્ષીક વ્યાજ રૂ. ૨૩॥≈ આવે છે. તો તે રકમ કઇ હશે ?

(૯૫) રૂ. ૯૯।≈ ના ભાવે એક માણસ રૂ. ૧૪૫૨ ની હુંડી લે છે. બીજો માણસ તેજ દરે રૂ. ૧૪૫૨ ભરી જેટલાની મળે તેટલાની હુંડી લે છે. તો તે બેઉ જણને ભરવાની રકમમાં કેટલો તફાવત રહે ?

મહેતાજીની પરીક્ષાના સવાલ.

સંવત. ૧૯૮૨

નિચેના દશ હિસાબમાંથી આઠ કરો ?

(૧) રૂા. ૧૬પાાા≡ાા×ર૬ાાાા

(૨) રૂા. ૧પ૬પપાાા ૦)~ ÷ ૧૬ાાા

(૩) ખાંડી ૨૫૧ાા પાાા ÷ ૪ાા

(૪) મેં રૂા. ૨૧ ના ભાવે તોલા ૩ાા ૪ાા સોનું લીધું. દુકાનદારને રૂા. ૧૦૦) ની નોટ આપી તો મને પાછું કેટલું નાણું મળશે?

(૫) ગરમ કાપડનો ભાવ વાર એકના રૂા. ૪ાા= છે. ૪૦ વારનો એક તાકો આપણે વેચ્યો, તો ૬ા ટકા વટાવ કાપી આપી ગ્રાહક પાસેથી શું લેવું.

(૬) એક ગ્રૂસ મોજાંના રૂા. ૧પાાા પડે છે. આપણે ૭ જોડી મોજાં લીધાં તો શું આપવું ?

(૭) પિત્તળનાં પતરાં મણ ૩૮પાા છે. હન્ડ્રવેટ એકના રૂા. ૧પાા ના ભાવે તે કેટલાની કિંમતનાં ગણાય ?

(૮) એક ગાંસડીમાં દરેક રતલ ૧૬ા નો એવા ૪૦ તાકા છે. રતલ એકના રૂ. ૦ાા−ાા પ્રમાણે સેંકડે ૩ ટકા વટાવ કાપી આપી કેટલા પૈસા લેવા ?

(૯) ભરૂચ કાપુસની ગાંસડી ૧૦ માં કાપુસ મણ ૮પાા ૩ાા રતલ છે. ૨૮ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૨૭૫ ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ગણાય ?

(૧૦) ભાણુલવા ઘી ડબા ૪ નું વજન મ. પાા ૩ રતલ છે. દર ડબે અઢી રતલ બારદાન જતાં, મણ એકના રૂ. ૨૭ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(નિચેના પાંચ હિસાબમાંથી કોઇ પણ ચાર કરવા.)

(૧૧) અજમાની ગુણી ૫ માં અજમો મણ ૨૩ાા ૪ રતલ છે. ૧૪ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૬પાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી હોય ?

(૧૨) બીમડીના ચોખા ગુણી ૮ નું વજન મણ ૪૮ાાા ૨ રતલ છે. દાગીને બે રતલ બારદાન જતાં, ૨૭ મણની ખાંડી એકના રૂ. ૭૬ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૩) લવિંગની ગુણી ૧૦ માં લવિંગ મણ ૨પાા ૩ાા રતલ છે. સુ. તો. ૪૨ એ મણ એકના રૂ. ૭ાા= ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૪) ખાંડ જાવા ગુણી ૬૪ નું વજન મણ ૩૮પાાા ૬ રતલ છે. દર નંગે અઢી રતલ બારદાન જતાં હન્ડ્રવેટ એકના રૂ. ૧૬ાા ના ભાવે તેની કિંમત કેટલી ?

(૧૫) ઇંદ્રજવની ગુણી ૫ માં ઇંદ્રિજવ મણ ૧૧ાા ૬ રતલ છે. સુ. તો. ૪૪ એ મણ એકના રૂ. ૮ાા ના ભાવે તેના કેટલા રૂપીઆ આપવા ?

મહેતાજીની પરીક્ષાના સવાલ.

સવત. ૧૯૮૩

નીચેના છ હિસાબમાંથી કોઇપણ પાંચ હિસાબ કરવા.

૧ ૧૪૮૬૯ા=ાાા≡÷૬૯ાાા

૨ મીઠું તેલ ડબા પાંચ, તેનું નક્કી વજન મણ ૬ાા પાા રતલ; દર ડબે ૨ાા રતલ બારદાન જતાં રૂા. ૭ાા ના મણના ભાવે શી કિંમત થાય.

૩ એક ગાંસડીમાં ૪૦ તાકા છે દરેક તાકાનું વજન ૧૨ાા રતલ છે. રતલના રૂા. ૦ાા= ના ભાવે ૩ ટકા વટાવ કાપી કેટલા પૈસા લેવા ?

૪ ભરૂચની કાપુસની ગાંસડી ૮ બારદાન જતાં નક્કી વજન હન્ડ્રવેટ ૨૬। ૪ રતલ છે. દર ખાંડી (મણ ૨૮) એકના રૂા. ૨૪૫)-ાા ભાવથી શું કીંમત.

૫ આજે બજારમાં સોનાનો ભાવ રૂા. ૨૧ાૃનો છે. મેં તોલા ૮ાા ૩ાા વાલની કંઠી લીધી. તેની મજુરી દર તોલે રૂા. ૨ાૃ લેખે આપતાં એકંદરે શું આપવું ?

૬ આપણે પૌંડ ૭૫-૧૦ પેન્સની હુંડી લેવી છે. હુંડીનો ભાવ શિ. ૧-૬/૨ હોય તો કેટલા રૂપીઆ ભરવા ?

નીચેના ચાર હિસાબમાંથી કોઈપણ ત્રણ હિસાબ કરવા.

૧ લોખંડના સ્ક્રૂની પેટીનું વજન ૨૩ાા મણ ૩ાા રતલ છે. હંડ્રવેટના રૂા. ૯ાા ના ભાવે તેના કેટલા પૈસા થાય.

૨ ચણા ગુણી ચાર તેનું વજન મણ ૨૪ાા ૧ રતલ છે. દર ગુણીએ બે રતલ બારદાન જતાં મણ ૨૭ ની ખાંડી એકના રૂ. ૪૫ાા ના ભાવે કેટલા રૂપીઆ આપવા.

૩ હાથી દાંત મણ ૬૦ાા ૩ાા રતલ. સુરતી તોલ ૪૧ા થી મણ એકના રૂ. ૨૩૭ાાૃ ના ભાવે શું કીંમત થાય.

૪ કરીયાતું મણ ૧૯૪ાા ૮ શેર લીધું. સુરતી તોલ ૪૪ થી મણ એકના રૂા. ૨ાૃ ના ભાવથી કીંમત કાઢો.



મહેતાજીની પરીક્ષાના સવાલ.

સંવત. ૧૯૮૪

નીચેના પાંચ હિસાબમાંથી કોઈપણ ચાર હિસાબ કરવા (દરેકના માર્ક ૧૩)

(૧) ૬૧૪॥≈)= ÷ ૧૭

(૨) રૂ. ૨૧।= એ તોલાના ભાવનો ૧૫॥ તોલા ૮ વાલનો દાગીનો લઈ, રૂા. ૫૦૦)ની નોટ આપી. દુકાનદાર દર તોલે ।॥= મજુરીના ગણે તો આપણને શું પાછું આપશે ?

(૩) ઘી ડબ્બા ત્રણ તેનું વજન મણ ૪। ૪ રતલ છે. દર ડબ્બે ૨॥ રતલ બારદાન બાદ જતાં મણના રૂ. ૧૯॥= ના ભાવે કેટલી કીંમત થાય ?

(૪) વિલાયતથી આવેલ અનુસની પેટીના બીલના પૌ. ૧૪૭-૭-૧૧ લોઈડ્સ બેંકમાં ભરવા છે. જો હુંડીનો ભાવ શિ. ૧-૫/૧૧ હોય તો કેટલા રૂપીઆ બેંકમાં ભરવા પડશે.

(૫) સુતરની એક ગાંસડીમાં ૪૦ પડીકાં છે. દરેક પડીકાંનું વજન ૧૦। રતલ છે. રતલનો ભાવ રૂ. ०॥≈॥ છે, સેંકડે એક ટકો વટાવ કાપી કેટલા પૈસા લેવા.

નીચેના ચારમાંથી કોઈપણ ત્રણ હિસાબ કરો,
(દરેકના માર્ક ૧૬)

(૬) ખાંડ જાવા ગુણી ૧૨ નું વજન મણ ૮૦ા છે. દર ગુણીએ ૨ાાા રતલ બારદાન બાદ જતાં હંડ્રવેટના રૂા ૧૧ાા ના ભાવે તેની કીંમત કેટલી થાય?

(૭) જ્યારે ચાંદીનો ભાવ રૂ. ૫૬ાા≈ હતો, ત્યારે આપણે ૧૨૪૫ ઔંસ વજનની પાટ લીધી. તો તેની કિંમત કેટલી? [૮ તોલા= ૩ ઔંસ]

(૮) ઇંદ્રજવ મણ ૪૧ ૬ શેરના સુરતી તોલ ૪૪ ના મણ એકના રૂ. ૭ાાા ૦ાા ના ભાવે કેટલા પૈસા થાય.

(૯) ભીમડીના ચોખા ગુણી ૧૫ નું વજન મણ ૯૨ાાા રતલ ૬ાાા છે. દર ગુણીએ રાા રતલ બારદાન બાદ કરી, ૨૭ મણની ખાંડી લેખે દર ખાંડીએ રૂ. ૯૬ાા ના ભાવે તે ચોખાની કીંમત કેટલી?

